HENRY FIELDING

JOSEPH ANDREWS

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: FERİT BURAK AYDAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 2700

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

HENRY FIELDING
JOSEPH ANDREWS

ÖZGÜN ADI
THE HISTORY OF THE ADVENTURES OF JOSEPH ANDREWS AND HIS FRIEND MR. ABRAHAM ADAMS

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
FERİT BURAK AYDAR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2011
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

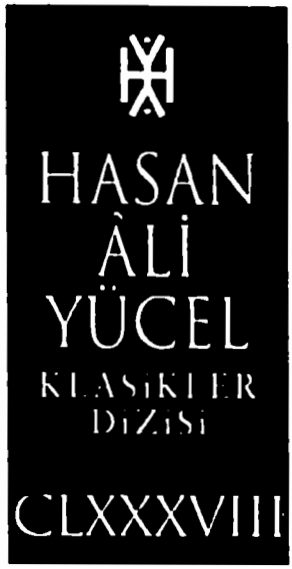
1. BASIM, OCAK 2013, İSTANBUL

ISBN 978-605-360-783-0 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-360-782-3 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

HENRY FIELDING

JOSEPH ANDREWS

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
FERİT BURAK AYDAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Önsöz

Yalnızca İngilizce eserlere aşina olan okur, bu küçük kitapların yazarından farklı bir romans anlayışına sahip olabileceğinden ve dolayısıyla ileriki sayfalarda bulunmayan, hatta bulunması amaçlanmamış türde bir eğlence bekleyebileceğinden, bu zamana kadar kendi dilimizde denendiğini görmediğim bu yazı türü hakkında birkaç kelam etmem yanlış olmaz.

Tiyatro gibi epik de tragedya ve komedya şeklinde ikiye ayrılır. Bu nazım türünün babası olan Homeros bize her ikisinden de örnek sunmuş, fakat ikinci türe giren eser bugüne ulaşmamıştır, oysa Aristoteles'in söylediğine göre, bunun komedyayla ilişkisi *İlyada*'nın tragedyayla ilişkisinden farksızmış. Belki de Antikçağ yazarları arasında bu türün başka örneklerini bulamıyor oluşumuzun nedeni de bu büyük örneğin kaybolmasıdır, zira bu eser kaybolmasaydı, tıpkı diğer şiirleri gibi, muhakkak onun da taklitçileri olurdu.

Öte yandan bu şiir trajik ya da komik olabileceği gibi, söylemek bile yersiz, nazımla da düzyazıyla da yazılabilir, zira eleştirmenlerin epik şiirin özellikleri arasında sıraladığı bir bileşeni (yani, vezin) eksik olsa bile, bir yazı diğer tüm bileşenlerini (örneğin hikâye, olay örgüsü, karakterler, duygular ve söyleyiş) kendinde topladığında ve yalnızca vezinden yana eksik olduğunda, kanımca buna da epik adını vermek

doğru olacaktır; en azından hiçbir eleştirmen bunu başka bir başlık altında toplamayı ya da başlı başına yeni bir isimle nitelendirmeyi uygun görmediğinden böyledir.

Mesela benim gözümde Cambray piskoposunun *Telemakhos*'u da Homeros'un *Odysseia*'sı gibi epik türe aittir. Gerçekten de bir eseri hiçbir özelliğinin benzeşmediği bir türle aynı kaba koymaktansa, yalnızca tek bir özelliğinin farklı olduğu türün adını vermek daha doğru ve akla yatkındır. Genel olarak romans adı verilen *Cleila*, *Kleopatra*, *Astraea*, *Kassandra*, *Grand Cyrus* gibi, kanımca bilgilendirme ya da eğlendirme namına çok az şey sunan hacimli kitaplar bu kapsama girmektedir.

Demek ki komik romans, düzyazıyla yazılmış bir komik epik şiirdir; ağırbaşlı epiğin tragedyadan ayrılması gibi bu da komedyayla farklılıklar gösterir; eylemi daha uzun ve kapsamlıdır; iç içe geçmiş çok daha fazla olay vardır ve bize çok çeşitli karakterler sunar. Ağırbaşlı romanstan hikâyesi ve eylemi bakımından ayrılır. Şöyle ki birinde bunlar ciddi ve ağırbaşlıyken, diğerinde hafif ve gülünçtür. Karakterleri bakımından birinde alt seviyeden insanlar ve dolayısıyla alt seviye davranışlar varken, ağırbaşlı romansta en üstün olanları görürüz. Son olarak duygular ve söyleyiş bakımından, ulvi olanın yerine gülünç olanı koyar. Söyleyiş bakımından, kanımca, burlesk kimi zaman kabul edilebilir; elinizdeki eserde bunun birçok örneğini bulacaksanız (örneğin muharebe ve diğer bazı yerlere ilişkin betimlemeler), klasik okuruna bunu açıkça belirtmenin gereği yok, zaten bu parodiler ya da burlesk taklitler esasen onun eğlenmesi için tasarlanmıştır.

Fakat kimi zaman bunu söyleyişimizde kabul etmemize karşın, duygularımıza ve karakterlerimize bulaştırmamak için epey titizlik gösterdik. Zira burlesk türde yazılarda olmadığı müddetçe, ki biz de bunu amaçlamıyoruz, orada hiçbir zaman uygun kaçmamaktadır. Gerçekten de komik ile burlesk kadar birbirinden farklılık gösteren başka iki yazı

türü daha yoktur, zira burlesk akıl almazı ve doğal olmayanı sergilerken ve bundan aldığımız zevkin kökeninde, eğer incelersek, şaşırtıcı absürtlük varken (örneğin, en üst seviyedeki insanların davranışlarını en aşağıda olanlara yakıştırma ya da tam tersi), komik eserlerde kendimizi bütünüyle doğayla sınırlamak zorundayız, aklı başında okura aktarabileceğimiz tüm hazzın kaynağında onun gerçeğe uygun taklidi vardır. Belki de doğadan sapmasını en az mazur görebileceğimiz komik yazardır, zira ağırbaşlı bir şair için büyük ve takdire şayan olanı bulmak her zaman o kadar kolay olmayabilir, fakat dikkatli bir gözlemciye hayat her yerde gülünç olanı sunacaktır.

Burlesk üzerinde birazcık durma gereği duydum, çünkü gerçekten komik türde olan icralara sırf yazar bunu bazen yalnızca söyleyişinde kabul ettiği için bu adın verildiğini çok sık duydum; bu şiirin kıyafeti olduğundan, tıpkı insanın kıyafetinde olduğu gibi, vulgar düşünce diğer büyük özelliklerine bakmadan bunun karakterini (birinde tüm şiiri, diğerinde tüm insanı) kafasında bir yere oturtur. Ama kuşkusuz karakterlerin ve duyguların tamamen doğal olduğu bir yerde, üslup bakımından gülünçlük burlesk diye adlandırılamaz, tıpkı içi boş gösterişin ve ağırbaşlı sözlerin, geri kalan her şeyin adi ve bayağı olduğu bir yerde, insanı gerçekten ulvi mertebesine yükseltmeyeceği gibi.

Zannımca Lord Shaftesbury'nin burlesk konusunda dile getirdiği, "Antikçağ yazılarında böyle bir şey bulamazsınız" şeklindeki görüş de benimkiyle örtüşmektedir. Fakat sanırım ben bu türden onun kadar nefret etmiyorum. Bunun nedeni sahnede bu yolla biraz başarı elde etmiş olmam değil, daha ziyade şiddetli kahkahaya ve neşeye diğerlerinden daha çok katkıda bulunmasıdır. Ayrıca sanırım bunlar insan için çok daha etkili birer ilaçtır ve sinire, üzüntüye, yapmacıklıklara genel kanının aksine daha iyi gelmektedir. Hatta bir grup insanın iki-üç saat boyunca bu tür bir eğlenceyle tatlandırıl-

dıktan sonra, tragedya ya da ağırbaşlı bir konuşmayla acıya maruz bırakıldıkları anlardan daha iyi huylu ve yardımsever olup olmadıklarını da kamuoyunun takdirine bırakıyorum.

Fakat tüm bunları, ayrımı daha açık ve daha sade bir şekilde göreceğimiz başka bir bilimle örneklendirmek gerekirse: İtalyanların *caricatura* adını verdikleri icralarla bir komik tarih ressamının eserlerini karşılaştıralım. Bir komik tarih ressamının mükemmelliğinin esasen doğanın eksiksiz bir şekilde taklit edilmesinden kaynaklandığını görürüz; o kadar ki dikkatli bir göz abartılı bir şeyi, ressamın bu konuda az da olsa serbest davranmasını hemen fark eder ve yadırgar. Oysa karikatürde her türlü serbestîye izin vardır. Amacı insanları değil, akıl almaz olan yaratıkları resmetmektir; tüm çarpıtmalar ve abartmalar sınırları dâhilindedir.

Şimdi resim için karikatür neyse yazı için de burlesk odur; aynı şekilde komik yazar ile ressam da bu tür bir ilişki içerisindedir. Ayrıca burada şu gözlemi paylaşmak gerek, ilkinde ressam üstünlüğe sahip gözükürken, ikincisinde terazi tamamen yazardan yanadır. Zira *akıl almaz* olanı çizmek betimlemekten, *gülünç* olanı betimlemekse çizmekten daha kolaydır.

Bu son tür her iki bilimde de kasları diğeri kadar güçlü bir şekilde etkileyip harekete geçirmemektedir belki, ama sanıyorum şurası kabul edilecektir ki bundan daha mantıklı ve yararlı bir haz çıkar bize. Deha Hogarth'ı bir burlesk ressamı diye adlandıracak birisi, onun hakkını teslim etmemiş olur bence, zira bir insanı saçma derecede büyük bir burunla ya da başka bir organla çizmek ya da absürt veya akıl almaz bir davranışını ifşa etmek, insan duygularını tuval üzerinde ifade etmekten hem çok daha kolay hem de çok daha az hayranlık uyandırıcıdır. Bir ressama şekillerinin *nefes aldığını* söylemek büyük bir övgü olarak görülmüştür, fakat *düşünüyor gibi göründüğünü* söylemek, kuşkusuz çok daha yüce ve soylu bir takdirdir.

Fakat konuya dönelim. Gülünç olan, daha önce de söylediğim üzere, benim bu eserdeki ilgi alanıma giriyor. Bunu sahiplenen yazarlar tarafından bile çok yanlış bir şekilde kavrandığı dikkate alınırsa, okur bu sözcüğün bir tanımını yapmamı da münasebetsizlik addetmeyecektir. Öyle ya, en habisçe ahlaksızlıkları ve dahası en korkunç felaketleri gülme konusu etme girişimlerini böyle bir yanlışa değil de neye yorarsınız? *Nero'nun Komedyası ve Anasının Karnını Deşmesinin Eğlenceli Hikâyesi*'ni yazan bir yazarın absürtlüğünü kim aşabilir? Ya da insanlık açısından yoksulluğun ve sefaletin acılarını gülme konusu etmeye çalışmaktan daha şok edici bir davranış olabilir mi? Fakat bu tür örneklerin neyin nesi olduğunu idrak etmesi için okurun çok bilgili olmasına gerek yoktur.

Ayrıca tanımlamalara bayılan Aristoteles'in gülünç olanı tanımlamaya çalışmaması kayda değer gözükebilir. Gerçekten de komedyaya uygun olduğunu söylerken, amacının kötülük olmadığını söylemiştir; fakat hatırladığım kadarıyla, ne olduğunu da kesin bir şekilde ortaya koymamıştır. Aynısını bu konuda bir inceleme kaleme almış olan Abbé Bellegarde için de söyleyebiliriz, oysa bunun birçok türünü göstermiş, bir keresinde membaına kadar inmiştir.

Gerçekten gülünç olanın (kanımca) tek kaynağı yapmacıklıktır. Fakat gülünç olanın tek bir kaynaktan çıksa bile, sınırsız sayıda kola ayrıldığını düşünecek olursak, bir gözlemciye sunduğu bolluğa hayran olmayı anında keseriz. Yapmacıklık iki nedenden kaynaklanır: Kibir ya da ikiyüzlülük. Kibir bizi sırf alkış almak için yanlış kişileri taklit etmeye yöneltirken, ikiyüzlülük ahlaksızlıklarımızı gizleyerek bizi tam karşıtı erdemlere bürünüp ayıplanmaktan kaçma çabasına iter. Bu iki neden sık sık karıştırılmasına karşın (zira bunları ayırt etmek biraz zordur), bunlar farklı saiklerin birer sonucu olduğundan, pratikte de açıkça birbirinden ayrılır: Kibirlilikten doğan yapmacıklık hakikate diğerinden daha

yakındır, zira bunda boğuşulacak o şiddetli doğaya aykırılık yoktur, oysa ikiyüzlü olanda vardır. Aynı şekilde yapmacıklığın taklit edilen bu niteliklerin mutlak anlamda yadsınmasını ima etmediğini de söylemek mümkündür. Dolayısıyla ikiyüzlülükten doğduğunda neredeyse yalan dolanla kol kola giderken, yalnızca kibirlilikten kaynaklandığında gösterişten yana payını alır. Mesela kibirli bir adamdaki yapmacık eli açıklık, açgözlü bir adamdakinden gözle görülür şekilde farklıdır; zira kibirli insan göründüğü ya da zannedildiği kadar erdeme sahip değilse de, göründüğünün tam tersi olan açgözlü adamdaki kadar biçimsiz durmaz.

İşte gülünç olan bu yapmacıklığın keşfedilmesinden doğar; okurda her zaman şaşkınlığa ve hazza yol açar. Üstelik ikiyüzlülük kaynaklı yapmacıklık, kibirlilik kaynaklı yapmacıklıktan daha yüksek ve güçlü bir derecede sağlar bunu, zira bir insanın göründüğünün tam tersi olduğunu keşfetmek, sahip olmayı istediği bir özellik bakımından biraz kusurlu olduğunu öğrenmemizden daha şaşırtıcıdır ve dolayısıyla daha gülünçtür. *Gülünç olanı* bugüne kadar herkesten daha iyi anlamış olan Ben Jonson'ımızın esasen ikiyüzlü yapmacıklığı kullandığını belirteyim.

Demek ki hayattaki talihsizlik ve belalar, ya da doğanın kusurları ancak gösteriş durumunda gülme konusu hâline gelebilir. Çirkinliğe, sakatlığa ya da yoksulluğa kendi içinde gülünç diye bakabilen bir insan gerçekten de hastalıklı bir zihne sahiptir kuşkusuz. Keza yük arabasıyla sokakları arşınlayan üstü başı kirli biriyle karşılaşan bir insanın buradan "ne gülünç" fikrini çıkartabileceğine ihtimal vermiyorum. Fakat aynı kişiyi üç çift atın çektiği arabasından inerken ya da şapkası koltuğunun altında sandalyesinden fırlarken görürse, o zaman gülmeye başlar ve haksız da sayılmaz. Aynı şekilde yoksul bir eve girer ve soğuktan donmuş, açlıktan kırılan, perişan vaziyette bir aile görürsek bu bizi gülmeye sevk etmez (ya da etmesi durumunda şeytanca bir doğamız

var demektir). Fakat orada kömür yerine çiçeklerle bezeli bir pencere kafesi olduğunu, mutfakta porselenlerden, çinilerden geçilmediğini, ya da başka bir zenginlik, süs gösterişliliği görürsek, o zaman böyle akıl almaz bir manzarayı alaya almamız gerçekten de mazur görülebilir. Doğal kusurlar hiçbir zaman alay konusu edilmemelidir, ama çirkinlik güzel olduğu övgüsünü almaya çalışırsa ya da sakatlık çevik olduğunu sergilemeye çalışırsa, o zaman ilk başta acıma duygusu uyandıran bu talihsiz durumlar ancak neşemizi artırmaya yarar.

Şair bunu çok ileri götürür:

> Bir insan olduğu şeyden ötürü değil,
> Görünmek istediği şey olmadığı için kusurludur.

Vezin izin verseydi de *gülünç* kelimesini bir yerine ekleseydik, daha doğru bir düşünce olurdu. Büyük kötülükler nefretimiz, küçük kusurlar ise merhametimiz için uygun birer konudur. Ama bana göre yapmacıklık gülünç olanın tek gerçek kaynağıdır.

Fakat belki de elinizdeki eserde kendi kurallarımı çiğneyip pek çok ahlaksızlığı, hem de çok kötü türde ahlaksızlığı gösterdiğim itirazı yöneltilebilir. Buna şöyle yanıt vereyim: Birincisi, farklı insan davranışlarının izini sürüp de bunlardan tamamen uzak durmak çok zordur. İkincisi, burada göreceğiniz ahlaksızlıklar insan doğasında daimi olarak var olan nedenlerden ziyade, beşeri bir zayıflığın ya da kusurun arızi sonuçlarıdır. Üçüncüsü, bunlar asla alay konusu olsun diye değil, tersine nefret duyulsun diye gösterilmiştir. Dördüncüsü, bunlar yer aldıkları sahnelerde asla birinci keman değildir; son olarak da niyetlenilen kötülüğü asla gerçekleştiremezler.

Böylece *Joseph Andrews*'i bir yandan romans yazarlarının eserlerinden, diğer yandan burlesk yazarlarının eserlerin-

den ayırdıktan ve bu zamana kadar dilimizde denenmediğini belirttiğim bu yazı türü hakkında çok kısa birkaç ipucu (zira daha fazlası aklımda yoktu) verdikten sonra; eserimi gözlemlerime uygulamak iyi huylu okuruma kalıyor. Bu eserdeki karakterlere ilişkin birkaç söz de söyledikten sonra kendisini daha fazla tutmayacağım.

Burada birini kötülemek ya da birine çamur atmak gibi bir niyetimin olmadığını açıkça belirtmek istiyorum. Her şey doğa kitabından kopyalanmış olmasına ve kendi gözlemlerim ya da deneyimlerimden çıkmamış neredeyse hiçbir karakter ya da eylem olmamasına karşın, kişileri farklı koşullar, dereceler ve renkler içinde gizlemek için öyle çok çaba harcadım ki, bunların kim olduğunu şöyle ya da böyle net bir şekilde tahmin etmek olanaksızdır. Ama olur da anlaşılırsa, bu yalnızca gösterilen zayıflığın o kişinin kendisinin de bir başkasının da gülebileceği bir zaaf olacak kadar küçük olduğu yerdedir.

Adams karakterine gelince, tüm kitapta en çok parlayan o olduğundan, şu ana kadar yazılmış herhangi bir kitapta bulunabileceğini düşünmüyorum. Kusursuz bir sadelik timsali olarak tasavvur edilmiştir. Onun kalbinin temizliği tıynetini gösterdiğinden, umarım kendisiyle aynı meslekten kişiler beni mazur göreceklerdir; kendi kutsal görevlerine layık olan bu insanlara sanırım kimse benden daha fazla saygı duyamaz. Bu nedenle, bir din adamını ucuz serüvenlere katmış olmama karşın, beni mazur göreceklerini umuyorum; zira başka hiçbir görev kendisine kıymetli temayüllerini sergilemek için bu denli fırsat veremezdi.

BİRİNCİ KİTAP

I. Bölüm

Genel olarak hayatlar üzerine ve özel olarak Pamela hakkında yazmak. Ayrıca birkaç kelam da Colley Cibber ve diğerleri üzerine.

Örneklerin insan aklı üzerinde kurallardan daha güçlü bir etkide bulunduğu, bayatlamış olsa da doğru bir gözlemdir. Bu gözlem nahoş ve kötü durumlar için geçerliyken, hoş ve takdire şayan durumlar için daha da geçerlidir. Bu noktada öykünme dediğimiz şey tüm gücüyle üzerimizde hükmünü icra eder ve bizi karşı konulmaz bir şekilde taklide sevk eder. Dolayısıyla iyi bir insan tüm yakın çevresi için canlı bir ders mahiyetindedir ve bu dar muhitte iyi bir kitaptan çok daha yararlıdır.

Ne var ki en iyi insanlar genellikle pek az tanınırlar ve bu nedenle yararlı örneklerini çok fazla insana ulaştıramazlar. Bu noktada, onların hikâyelerini daha geniş kesimlere yaymak ve aslını bilme bahtına erişememiş olanlara bu hoş görüntüleri sunmak üzere yazar yardıma çağrılabilir. Böylece yazar belki de bu tür değerli örnekleri dünyaya tanıtarak, yaşamıyla bize bu örneği sunan kişiden daha büyük bir hizmet sunabilir insanlığa.

İşte her iki cinsiyetten de büyük ve değerli şahsiyetlerin yaşadıklarını bizlere anlatan bu yaşamöykücülerini ben her

zaman bu bağlamda değerlendirmişimdir. Kullandıkları dil eski ve günümüzdeki genel kanıya göre anlaşılamaz olduğundan, son zamanlarda çok az okunan Plutarkhos ve Nepos gibi Antikçağ yazarlarını ve gençliğimde adları kulağıma çalınmış olan diğerlerini bir kenara bırakırsak, bizim kendi dilimizde de gençler arasında erdem tohumları ekmek üzere tasarlanmış ve orta karar bir anlama yetisi olan herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilecek birçok faydalı ve bilgilendirici eser vardır. Mesela cesurluğu ve kahramanlığıyla iri yarı ve atletik bedenlere sahip insanlara meydan okuyarak şanlı "dev avcısı" unvanını alan Muhteşem John'un hikâyeleri; Guy adlı Warwick Kontu'nun hikâyeleri; Argalus ile Parthenia'nın yaşamları ve hepsinden de öte Hıristiyanlığın Savunucuları olan yedi seçkin şahsiyetin hikâyeleri... Bütün bu eserlerde keyif ile bilgi iç içe geçmiştir ve okur hem eğlenir, hem de bilgilenir.

Fakat burada bunları ve daha pek çoğunu bir kenara bırakarak, geçenlerde yayımlanmış ve her iki cinsten de en hoş özelliklerin hayran olunacak örneklerini sunan iki kitaptan bahsetmek istiyorum. Erkeğin erdemlerini ele alan ilki, naklettiği yaşamı bizatihi yaşamış o büyük insanın kendisi tarafından yazılmıştır ve pek çoklarına göre sırf yazabilmek adına bu tür bir hayat yaşamıştır. Diğeriniyse, yaygın yöntemi kullanarak, malzemelerini gerçek belge ve kayıtlardan alan bir tarihçi yazmıştır. Sanırım okur Mr. Colley Cibber ve Mrs. Pamela Andrews'in yaşamlarını kastettiğimi tahmin etmiştir. Kendisinin kilisede ve devlette en yüksek mevkilere gelmekten köşe bucak *kaçtığını* anlatan ilk kitap, bize dünyevi kazançları hor görmek gerektiğini nasıl da büyük bir ustalıkla öğretmektedir! Büyüklerimize sorgusuz itaat etmeyi nasıl büyük bir kuvvetle aşılamaktadır! Son olarak, bizi utanç korkusu denen o rahatsız edici, o sefil duyguya karşı nasıl tam tekmil silahlandırmakta, şöhret denen o yanılsamanın kofluğunu ve kibirliliğini nasıl da teşhir etmektedir!

Mrs. Andrews'in anılarının kadın okurlara ne öğrettiğine gelince, bunlar söz konusu kitabın ikinci ve daha sonraki baskılarının başına eklenen mükemmel denemelerde ya da mektuplarda harikulade bir şekilde ifade edildiğinden burada tekrarlamak gereksiz. Benim kamuoyuna burada sunduğum gerçek hikâye ise, bu kitabın işaret ettiği büyük iyiliğin ve yukarıda değindiğim örneğin yaygınlığının bir ispatıdır. Zira görüleceği üzere, Mr. Joseph Andrews onca büyük kötülüğün ortasında saflığını korumayı başarmışsa, bunun nedeni ablasının erdemlerinin teşkil ettiği harikulade örneği izlemiş olmasıdır. Bir tek şunu eklemem gerek: Bu erkek iffetliliği, kuşkusuz insan türünün bir kesiminde diğerinde olduğu kadar arzulanan ve olması gereken bir özellikse de, büyük savunucunun okurlarına örnek göstermek için uğraşmadığı neredeyse tek erdemdir.

II. Bölüm

Mr. Joseph Andrews, doğumu, ailesi, eğitimi ve büyük meziyetleri üzerine. Ayrıca birkaç kelam da ataları üzerine.

Aşağıda okuyacağınız hikâyemizin kahramanı olan Mr. Joseph Andrews, Gaffar ve Gammer Andrews'in tek oğlu ve bugün iffetiyle dillere destan olmuş meşhur Pamela'nın erkek kardeşidir. Atalarına gelince, büyük titizlikle yürüttüğümüz araştırmalara karşın bu konuda pek fazla başarı elde edemedik. Maalesef büyük dedesinden daha ötesini bilmiyoruz. Kasabadaki ihtiyar bir adamın babasından duyduklarına bakılacak olursa, bu dede sopayla çok iyi dövüşürmüş. Bundan önce bir akrabasının olup olmadığınıysa, yeterli kesinlikle konuşmamızı sağlayacak bir veriye ulaşamadığımızdan meraklı okurun takdirine bırakmak zorundayız. Gelgelelim marifetli bir dostumuzun bize aktardığı şu mezar yazıtını da araya sıkıştırmadan geçmek olmaz:

Dur, yolcu, çünkü bu toprağın altında
Derin uykusuyla Andrew adlı şen bir adam yatmakta:
Son günün ulu güneşi gökleri ışıldattığında
İşte o zaman kalkıp doğrulacak mezarında.
Fırsatın varken eğlen: Çünkü çok geçmeden
Sen de onun kadar üzgün olacaksın.

Taşın üzerindeki kelimeler zamanın etkisiyle neredeyse tamamen silinmiş. Fakat Andrew'in burada "s"siz yazıldığını ve ayrıca bir soyadı olmadığını söylemeye bile gerek yok. Dahası dostumun tahminine bakılırsa, bu adam o zamandan beri Şen Andrew'ler (soytarı palyaçolar) diye bilinen gülen filozoflar tarikatının kurucusu olabilir.

Dolayısıyla yaşamöyküsü kurallarına kelimesi kelimesine uyarak söylenmiş olsa da, çok büyük bir önem taşımayan bu mesele üzerinde durmayıp, daha önemli konulara geçiyorum. Aslına bakılacak olursa, kendisinin yaşayan en iyi insanlar kadar çok atası olduğuna hiç kuşku yoktur ve belki de beş ya da altı yüzyıl geriye gidecek olursak, ataları geçtiğimiz yarım yüzyılda meçhul bir şekilde gömülmüş olan zamanımızın pek çok ünlü kişisiyle de bağı olabilir. Ama farz edelim ki onun tek bir atası bile yoktur ve nasıl Atinalılar topraktan zuhur ettiklerini iddia ediyorlarsa, o da modern bir tabirle gübre yığınından çıkıvermiştir. Yine de bu otokopros,[1] kendi erdemlerinden doğan bu övgüyü hak etmiş sayılmaz mı? Orada burada atalarından kalan onurla caka satan, ama erdemden yana zerrece nasibini almamış onca insan varken, tek bir atası bile olmayan bir adamın hiçbir zaman onur sahibi olamayacağını söylemek insafsızlık olmaz mı? On yaşına geldiğinde (ki bu zamana değin eğitimini okuma yazma öğrenecek kadar ilerletmişti), yasa gereği, Mr. Booby'nin amcası olan Sir Thomas Booby'ye çırak olarak verildi. Sir Thomas'ın o zamanlar kendi malikânesi olduğundan, genç Andrews ilk

1 İngilizcede, gübre yığınından fırlamış anlamında. (y.n.)

başta (kırsalda verilen adla) kuş kovalama işine verildi. Eskilerin tanrı Priapus'a verdikleri görevi icra ediyordu, yani bostan korkuluğu olmuştu. Gelgelelim öyle nağmeli bir sesi vardı ki, kuşları korkutup kaçıracağına başına topluyordu. Çok geçmeden tarladan alınıp, köpek kulübesine tayin edildi. Burada avcıbaşının vesayetinde avcı yamaklığı yapmaya başladı. Fakat gelin görün ki bu işte de tatlı sesi yüzünden tutunamadı. Köpekler onun bağrış çağrışındaki nağmeyi avcıbaşının tatlı ezgilerine tercih ediyorlardı. Nitekim avcıbaşı sinirden küplere binince çok geçmeden Sir Thomas'a Andrews için başka bir iş bulmasını söyledi ve köpeklerin ne kadar kabahati varsa hepsini zavallı çocuğun üzerine yıktı. Böylece bu kez de tayini ahıra çıktı. Nihayet burada yaşına oranla çok güçlü ve çevik olduğunu kısa sürede gösterdi. En yabani, en huysuz atları herkesi şaşırtan bir süratle sürebiliyordu. Bu görevdeyken Sir Thomas adına pek çok yarışa katıldı ve öyle ustalıklar sergiledi, öyle başarılara imza attı ki komşu beyefendiler sık sık küçük Joey'in (kendisine bu adı takmışlardı) kendileri adına da müsabakalara katılması için hamisine rica minnet ediyorlardı. En iyi bahisçiler ortaya para koymadan önce, her zaman küçük Joey'in hangi atla yarışacağını soruşturuyorlardı; bahisler artık at üzerine değil, binicinin kendisine göre ayarlanıyordu, özellikle de Joey'in kendisine şike yapması için rüşvet öneren birini sert bir şekilde reddetmesinden sonra. Bu onun karakterine öyle bir artı kattı ve ayrıca Mrs. Booby'yi o kadar memnun etti ki, artık on yedi yaşına gelmiş olan bu genci hanımefendi kendi ayakçısı olarak yanına aldı.

Joey bundan böyle ahırla ilişiğini kesip hanımına refakat edecekti. Görevi onun emirleri için koşturmak, iskemlesinin arkasında dikilmek, çay zamanı servis yapmak ve kiliseye giderken dua kitabını taşımaktı. Nitekim kilisede ilahiler okunurken güzel sesi sayesinde kendisini belli etme fırsatı buldu. Orada diğer dini vecibeleri de o kadar iyi bir şekilde yeri-

ne getiriyordu ki, bu durum kilisenin papazı Mr. Abraham Adams'ın dikkatini çekti. Bir gün Sir Thomas'ın mutfağında bira içerken, delikanlıya din hakkında birtakım sorular sorma fırsatı buldu. Doğrusu aldığı yanıtlar pek hoşuna gitti.

III. Bölüm

Papaz Mr. Abraham Adams, hizmetçi Mrs. Slipslop ve diğerleri üzerine.

Mr. Abraham Adams mükemmel bir âlimdi. Yunanca ve Latinceye anadili gibi hâkim olması dışında, Şark dilleri hakkında da epey bir bilgisi vardı. Dahası Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca okuyup, bu dillerden çeviri yapabiliyordu. Yıllarca süren sıkı çalışmanın sonucunda bir üniversitede bile nadiren rastlayacağınız bir bilgi hazinesi edinmişti. Ayrıca huyu güzel, kendi güzel, basiret sahibi bir insandı, ama dünya işleri hakkında yeni doğmuş bir çocuk kadar bilgisizdi. Hiçbir zaman başkalarını kandırmak gibi bir niyeti olmadığından, başkalarının bu tür hesaplar peşinde olabileceği aklının ucundan geçmezdi. Alicenap, dost canlısı ve sapına kadar mert biriydi, ama en temel özelliği yalınlığıydı. Tıpkı Mr. Colley Cibber gibi insanda kötülük ve kıskançlık duygularının olmadığına inanırdı. Elbette tüm yaşamını sahne gerisinde geçirmiş bir beyefendiye nazaran bir taşra papazında daha az göze batan bir özelliktir bu, zira nihayetinde sahneler hiçbir zaman masumiyet okulu olarak görülmemiştir ve insanın doğası gereği iyi olduğu düşüncesinin bu en ateşli savunucusu bile, yüzeysel bir bakışla insanoğlunda bu tür kötü duyguların olduğunu görebilirdi.

Mr. Abraham Adams makamıyla da örtüşen bu erdemi ve diğer vasıfları sayesinde bir piskoposla hoş ve değerli bir dostluk kurmuş, dostunun o denli övgüsünü ve takdirini ka-

zanmıştı ki, elli yaşına geldiğinde yılda yirmi üç pound gibi güzel bir gelire kavuşmuştu. Fakat insan pahalı bir kasabada yaşayıp, üzerinde bir kadınla altı çocuğun yükü de olunca, elinde avucunda pek bir şey kalmıyordu.

Dediğim gibi genç Andrews'in dindarlığını görüp, kendisine birkaç soru yönelten işte bu beyefendiydi: İncil kaç kitaptan mürekkepti? Bunlar hangileriydi? Bunlar kaç baptan meydana geliyordu? Mr. Adams'ın gizlice söylediğine bakılırsa, soruların hepsine Sir Thomas'tan ya da civardaki diğer iki beyefendinin verebileceğinden çok daha iyi yanıtlar vermişti.

Mr. Adams delikanlının bu bilgileri hangi ara ve hangi vesileyle öğrendiğini çok merak ediyordu. Joey babası sayesinde okuma-yazmayı çok erken yaşta söktüğünü ama babasının bağlı olduğu toprak beyinin bir kuzini kilise müdüründen yana oy kullanmadığı için onu yardım okullarına gönderemese de, bu işi haftada altı peniye kendisinin hallettiğini söylemişti. Sir Thomas'ın ailesinin yanına girdikten sonra tüm boş zamanlarını doğru kitaplar okuyarak geçirdiğini, Kitabı Mukaddes'i, *İnsanın Vecibeleri*'ni ve *Thomas à Kempis*'i okuduğunu söylemişti. Ayrıca salondaki masada açık duran çok değerli büyük bir kitabı ara ara, kimseye görünmeden okuma fırsatını da elde etmişti. Dediğine bakılırsa içinde, *iblisin, ibadet zamanı cemaatten tek kişinin bile kılına zarar vermeden kilisenin yarısını nasıl uçurduğu ve bir buğday tarlasının, üzerindeki tüm ağaçlarla birlikte tepeden inip başka bir adamın otlağına nasıl konduğu* yazıyordu. Mr. Adams'a bu güzel kitabın hangisi olduğunu anlamak için bu kadarı yetmişti: Elbette Baker'ın Vakayinamesi.

Rahibimiz bir delikanlının hiçbir teşvik görmemişken böylesi meziyetlere sahip olmasına çok şaşırmıştı. Gerçek bir eğitimden geçmediğine ve yeteneklerini ve bilgi açlığını doyuracak bir ana babadan doğmadığına pişman olup olmadığını sordu. O da bunun üzerine "okuduğu kitaplar-

dan bu dünyada içinde bulunduğu durumdan yakınmaktan daha iyi bir şeyler öğrendiğini umduğunu; kendi payına, ona layık görülen konumdan ziyadesiyle memnun olduğunu; yeteneklerini geliştirmek için çalışması gerektiğini; tek ihtiyacı olan şeyin bu olduğunu; yoksa kendi payına düşenler için sızlanmanın ya da kendinden daha iyi durumda olanları kıskanmanın marifet olmadığını" söyledi. Bunun üzerine papaz, "Çok güzel söyledin evladım, bravo doğrusu," dedi. "Keşke birçok güzel kitap okumuş ve hatta kendileri güzel kitaplar yazmış bazıları da bu kitaplardan senin kadar fayda elde etmiş olsaydı."

Adams ile Sir Thomas ya da hanımı ile arasında en yakın bağ evin baş hizmetçisiydi, zira Sir Thomas insanları kılık kıyafetlerine ya da servetlerine göre değerlendirmeye pek teşneydi. Hanımı ise kentte iyi bir eğitim alma bahtına erişmişse de, gösteriş meraklısı biriydi ve kırdaki komşuları hakkında konuşurken onlara "hayvan" dışında bir sıfatı nadiren layık görürdü. Her ikisi de papazı, o dönemde şövalyeyle ters düşmüş rahibe ait bir hizmetkâr olarak görüyordu. Zira rahip yıllar boyunca Sir Thomas'ın kendisiyle ve kiracılarıyla sürekli bir iç savaş hâlinde bulunmuş ya da belki daha da beteri, bir hukuk savaşı vermişti. Husumetin kaynağı rahibe her yıl birkaç şilin kazandıracak olan bir anlaşmaydı. Gelin görün ki henüz amacına erişememiş ve davalardan pek çok fukara kiracının hayatını tamamen mahvettiğini düşünme zevkini (ki sık sık söylediği üzere hiç de az bir zevk değildi bu) elde etmişti, tabii bu arada kendisi de epeyce yoksullaşmıştı.

Evin baş hizmetçisi olan Mrs. Slipslop, kendisi de bir rahibin kızı olduğundan Adams'a karşı biraz saygı duyardı; her şeyden önce onun bilgisine büyük önem verir ve onunla sık sık ilahiyat konusunda tartışırdı, ama kendisinin de sık sık Londra'ya gitmişliği olduğundan ve dünya hakkında bir kasaba papazının bilebileceğinden daha fazlasını bilebilece-

ği zehabına kapıldığından, her seferinde kendi fikirlerine de saygı duyulmasını isterdi.

Bu tartışmalarda Adams'a nazaran bir üstünlüğü vardı: Zor sözcükleri söylemeye, daha doğrusu söylemeye çalışmaya pek meraklıydı. Bunları öyle bir tarzda söylerdi ki, Adams ne kastettiğini anlamaya çalışarak onu incitmek istemediğinden sık sık cümlenin başını sonunu kaçırırdı. Öyle ki Arapça yazılmış bir elyazması okusa kafası daha az karışırdı herhalde.

Bir gün, maddenin *esası* üzerine (ya da Slipslop'un verdiği adla, maddenin *esansı* üzerine) uzun bir tartışmanın ardından, ona genç Andrews'in durumundan bahsetme fırsatını buldu ve Andrews'i öğrenmeye pek açık bir genç olarak hanımına tanıtmasını istedi. Delikanlının Latince eğitimini kendisi üstlenecekti. Tüm bunlar sayesinde ayakçılıktan daha üst bir konuma yükselebilirdi. Ayrıca Joseph'e daha iyi bir şekilde bakılmasının efendisinin elinde olduğunu bildiğini de eklemeden geçmedi. Bu nedenle delikanlının kendi gözetimine bırakılmasını istiyordu.

Bunun üzerine Mrs. Slipslop, "Ya, Mr. Adams," dedi, "Hanımımın bu tür bir *mesela* için tek kelime ettireceğini mi zannediyorsunuz? Kendisi çok *yakinen* Londra'ya gidiyor ve *adın* gibi eminim ki Joey'i asla burada bırakmayacaktır; zira o bu devirde görüp görebileceğiniz en kibar genç baylardan birisi ve *adın* gibi eminim ki, hanımım iki kısrağından ayrılır da ondan ayrılmaz, çünkü ona çok büyük değer veriyor." Adams bir fırsat bulsa lafa girecekti, ama ne çare: "Hem Latince neden bir uşak için bir beyefendi için olduğundan daha fazla *zaruriyetli* olsun ki? Tamam, sizin gibi din adamlarının öğrenmesine lafım yok, çünkü o olmadan kilisede vaaz veremezsiniz, ama duyduğuma göre, Londra'daki beyefendiler başka hiç kimseye gerekmediğini söylüyorlarmış. *Adın* gibi eminim ki, ben bu konunun bahsini açar açmaz sinirden deliye dönecek ve doğrusu benim de başıma böyle bir *musinet*

almak gibi bir niyetim yok," demeye varmadan hanımı zili çaldı ve Mr. Adams oradan ayrılmak zorunda kaldı. Birkaç gün sonraki Londra yolculuklarından önce de bu konuyu bir daha açma fırsatı bulamadı. Fakat Andrews ona bu ince düşüncesinden dolayı çok müteşekkir ve minnettar olduğunu gösterdi ve bunu hiçbir zaman unutmayacağını söyledi. Ayrıca bu iyi adamdan gelecekte davranışlarını nasıl düzenlemesi gerektiği, dahası masumiyeti ve çalışkanlığını koruması gerektiği yönünde birçok nasihat aldı.

IV. Bölüm

Londra yolculuklarının ardından olanlara dair.

Genç Andrews Londra'ya vardıktan hemen sonra, her biri önceki yaşamını hor görmesi için çabalayan kendi sınıfından türlü türlü insanla tanıştı. Saçını son modaya göre kestirmişti ve artık en önemli meselesi saçı olmuştu. Her sabah bu şekilde dışarı çıkıyor, öğleden sonraları ise eski hâline dönüyordu. Ne var ki onu oyun oynamaya, küfretmeye, içki içmeye ya da kentte istemediğiniz kadar çok olan diğer sayısız kibar ahlaksızlığa alıştıramamışlardı. Boş zamanlarında çoğunlukla müzik dinliyordu ve bu konuda kendisini epeyce ilerletmişti. Bu sanat dalında öyle uzman hâle gelmişti ki, bir operaya gittiklerinde diğer tüm uşaklar onun düşüncesine göre hareket ediyor ve onun beğenip beğenmemesine göre onlar da bir şarkıyı alkışlıyor ya da yerin dibine batırıyorlardı. Tiyatrolarda ve toplantılarda da coşup eğlenmekten hiç geri kalmıyordu. Hanımıyla kiliseye gittikleri zamanlarda (ki pek nadirdi) eskisine nazaran daha ilgisiz bir görüntü çiziyordu: Fakat dışarıdan bakıldığında hoş bir adamdı ve üstelik kentteki tüm çapkınlardan daha akıllı ve daha kibar olmasına karşın ahlakından hiçbir şey yitirmemişti.

O zamana kadar sık sık onun krallık sınırları içerisindeki en yakışıklı ve en kibar uşak olduğunu, ama maalesef ruhtan yana yoksun olduğunu söyleyen hanımı artık onda bir kusur bulamaz olmuştu, hatta tam aksine sık sık, "Yok, yok! Bu çocukta bir cevher var," dediği duyuluyordu. Kent havasının en ağırbaşlı mizaca sahip kişileri bile nasıl etkilediğini daha önce görmüştü. Artık sabahları onunla sık sık Hyde Park'ta yürüyüşe çıkıyor ve yorulduğunda –ki nedense iki dakikada bir yoruluyordu– Joseph'in koluna yaslanıp sıcak ve koyu sohbetlere dalıyordu. Ne zaman arabadan inecek olsa çocuğun eline sarılıyor ve kimi zaman takılıp düşerim korkusuyla çok sıkı tutuyordu. Sabahları haberleri ve maruzatları aktarması için yatağının başına çağırıyor, masadayken yiyecekmiş gibi bakıyor ve bunun gibi, saygıdeğer kadınlara namuslarına az da olsa leke sürmeden müsaade edilen tüm masum kaçamakları yapıyordu.

Ama her ne kadar namusları kirlenmeden kalsa da, zaman zaman saygınlıklarına bunun gölgesi düşer. Nitekim bu durum Lady Booby'nin de başına geldi. Bir sabah Joey ile Hyde Park'ta kol kola yürürken Lady Tittle ile Lady Tattle da[2] tesadüf eseri arabalarıyla oradan geçiyorlardı. "Aman Tanrım, gözlerime inanamıyorum!" dedi Lady Tittle, "Şu Lady Booby mi?" – "Elbette o," dedi Lady Tattle, "İyi de bunda şaşıracak ne var?" – "Nasıl ne var, yanındaki uşağı değil mi?" diye sordu Tittle. Bunun üzerine Tattle bastı kahkahayı ve "Ooo, eski bir dava o. Gerçekten duymamış olman mümkün mü? Altı aydır kentte duymayan kalmadı." Bu konuşmayı hemen öğleden sonra iki kadının ayrı ayrı yaptığı[3] yüzü aşkın ziyaret ve bu ziyaretlerde yayılan fısıltılar

---

2 Dedikodu, gıybet anlamına gelen "tittle tattle" kelimesi üzerinden bir kelime oyunu. (ç.n.)

3 Tattle'ın zaten bilinen bir rezaleti yaymak için ziyaretler gerçekleştirmesi abes görünebilir. Ama okur da tıpkı benim gibi, dili ne söylerse söylesin Tattle'ın da olaydan ilk kez haberdar olduğunu varsayarsa sorun hallolur. (y.n.)

izledi. Eğer hemen ertesi günü iki taze haber ortalığa yayılıp da tüm kentin diline dolanmasaydı iş kötü yerlere varacaktı.

Lady Booby'nin masum kaçamakları hakkında fitne fücurların düşünceleri ya da kuşkuları ne olursa olsun, bu tavırlar genç Andrews üzerinde kesinlikle hiçbir etkide bulunmuyordu; bir gün olsun hanımının kendisine tanıdığı özgürlüklerin bir adım ötesine geçmeye yeltenmemişti. Hanımı bu davranışını kendisine duyduğu aşırı saygıya yoruyor ve bu da zaten içinde duymaya başladığı bir şeyleri daha da derinleştiriyordu. Bu meseleyi bir sonraki bölümde biraz daha açma fırsatı bulacağız.

V. Bölüm

Sir Thomas Booby'nin ölümü, dul eşinin müşfik ve yaslı hâli ve Joseph Andrews'in büyük saflığı.

Tam bu dönemde bir kaza gerçekleşti ve belki bir müddet daha devam etse müzevir perinin yanaklarını al al yapıp borusunu tüm kentte duyulacak şekilde öttürmesine yol açacak olan bu tatlı yürüyüşlere bir son verdi. Bu hadise Sir Thomas Booby'nin kederli hanımının sanki şiddetli bir hastalığa tutulmuşçasına eve kapanmasına yol açan ölümüydü. Zavallı kadıncağız ilk altı gün boyunca Mrs. Slipslop ve kâğıt oynamak için çağırdığı üç kadın arkadaşı dışında hiç kimseyi kabul etmedi. Fakat yedinci gün, kendince bir nedeni olduğundan çayı Joey'in getirmesini emretti ki biz kendisine bundan böyle iyi bir nedenden ötürü[4] JOSEPH diyeceğiz. Hanımefendi yatakta olduğundan Joseph'e de yaklaşıp yanına oturmasını rica etti ve elini tesadüfen onun elinin üzerine koyduktan son-

4 Lady Booby ile Joseph arasındaki ilişkinin, Eski Ahit'teki Patifar'ın karısıyla Yusuf arasındaki ilişkiye (Yaratılış 39. bap) benzemesine gönderme yapılıyor. (ç.n.)

ra, *o zamana kadar hiç âşık olup olmadığını* sordu. Bir parça utanan Joseph, bu tür şeyleri düşünmek için yaşının çok genç olduğunu söyledi. Bunun üzerine hanımı, "Ne kadar genç olsan da bu duyguya yabancı olmadığına eminim. Hadi Joey doğruyu söyle, gözleriyle seni fetheden talihli kız kim?" diye sordu. Joseph karşılık olarak o zamana kadar gördüğü bütün kadınların kendisi açısından farksız olduğunu söyledi. "Oh, oh," dedi hanımefendi, "Demek ki sen çapkının önde gidenisin. Gerçekten de senin gibi yakışıklı erkeklerin, tıpkı güzel kadınlar gibi, birinde karar kılmaları zordur ve zaman alır, ama yine de beni kalbinin aşka böyle kapalı olduğuna asla inandıramazsın. Söylediklerini ağzının sıkı olmasına yoruyorum ve bu takdire şayan bir özellik olduğundan sana kızmıyorum. Genç bir erkeğin hanımefendilerle olan mahrem münasebetlerini ifşa etmesi kadar saygısızca bir davranış olamaz." Joseph "Hanımefendilerle mi dediniz efendim?" diye sordu, "Hiçbir zaman bu adı hak eden birini düşünmek küstahlığında bulunmadım." "Tevazuu da fazla abartma," dedi hanımı, "Zira bazen tevazu da münasebetsizlik demek olabilir. Neyse sen onu bırak da soruma yanıt ver. Farz et ki bir hanımefendi senden hoşlandı, farz et ki seni diğer tüm erkeklere tercih ediyor ve eğer ona denk doğmuş olsaydın isteyeceğin yakınlıklara izin veriyor. O zaman da hiçbir kibrin onu keşfetmen için seni baştan çıkartmayacağına emin misin? Bana dürüstçe yanıt ver Joseph: Senin gibi yakışıklı gençlerin genelinin sahip olduğundan daha mı erdemlisin, daha mı basiretlisin? Bizim sizlere güvenip lütuf göstererek altına girdiğimiz yükümlülüğü düşünmeden, değerli adımızı kibrinize kurban etmekten yüreği sızlamaz sizin gibilerin. Sır tutabilir misin Joey'ciğim?" "Hanımefendi umarım hiçbir zaman aile sırlarını dışarı sızdıracağımı düşünmezsiniz ve umarım beni yanınızdan kovsanız bile bu özelliğimi korurum." "Seni kovmak gibi bir niyetim yok Joey," dedi hanımı ve içini çekti; "Korkarım buna gücüm yok." Ardından yatakta

biraz doğruldu ve ortaya görüp görülebilecek en beyaz gerdanlardan biri çıktı. Bunun üzerine Joseph kızardı. Hanımıysa yapmacık bir şaşkınlıkla, "Ay, ne yapıyorum ben?" dedi, "Odamda bir erkekle yalnızken yatakta çırılçıplağım; iffetimi lekeleyecek kötü niyetlerin olsa nasıl savunurum kendimi?" Joseph kendisine karşı hiçbir zaman en ufak bir kötü niyet beslemediğini söyleyerek buna karşı çıktı. "Hayır," dedi hanımı, "Belki sen niyetlerinin kötü olmadığını söyleyebilirsin, belki gerçekten de öyle değildir." Joseph kötü niyeti olmadığına yemin etti. "Beni yanlış anladın, eğer iffetime yönelik olsa, kötü olmayabilir demek istedim, ama millet böyle söylemiyor. O zaman, diyeceksin, milletin bu meseleden hiç haberi olmayacak; ama bu senin ağzı sıkılığına güvenmek olmaz mı? O zaman tüm şeref ve haysiyetim senin elinde olmaz mı? O zaman artık sen benim efendim olmaz mısın?" Joseph hanımına içinin rahat olması için yalvardı, zira o hanımına karşı asla en ufak bir kötülük bile düşünmezdi ve onun aklına kuşku düşürmektense bin kez ölmeyi tercih ederdi. "Elbette senden kuşkulanmam için bir neden var," dedi hanımı. "Sen de erkek değil misin? Fazla tevazua gerek yok, ben de çekiciliği olan bir kadınım. Fakat belki de seni mahkemeye vermemden korkuyorsun, hatta umarım korkuyorsundur; yalnız Tanrı da biliyor ki, asla mahkeme önüne çıkacak güvenim olmamıştır ve sen biliyorsun ki Joey, ben bağışlayıcı bir mizaca sahibim. Söylesene Joey, seni bağışlamam gerektiğini düşünmez misin?" "Aslında efendim, ben hiçbir zaman zatıâlilerinizi gücendirecek bir şey yapmam." "Beni gücendirmeyeceğini nereden bilebiliyorsun? Yoksa yaptıklarını bile bile sineye çekeceğimi mi düşünüyorsun?" "Ne demek istediğinizi anlamıyorum hanımım," dedi Joseph. "Anlamıyorsun ha? O hâlde sen ya aptalsın ya da aptal rolü yapıyorsun. Senin hakkında yanıldığımı görüyorum. İn aşağı ve bir daha da gözüme gözükme. Bu masum numaralarını bana yutturamazsın." "Hanımefendi," diye araya girmeye çalıştı Joseph,

"Benim hakkımda kötü bir şey düşünmenizi istemem. Her zaman gerek size, gerekse de efendime bağlı kalmaya çabalamışımdır." "Ah seni alçak!" diye parladı Mrs. Booby, "Niye o mümtaz adamın adını ağzına alıyorsun, onun değerli anısını aklıma getirip bana eziyet etmek mi amacın? (Tam burada gözyaşlarına boğuldu.) Yıkıl karşımdan, bir daha gözüm görmesin seni!" Bu sözleri söyledikten sonra arkasını döndü, Joseph de süngüsü düşük bir hâlde odadan çıktı ve okurun bir sonraki bölümde göreceği şu mektubu kaleme aldı.

VI. Bölüm

Joseph Andrews'in ablası Pamela'ya mektubu.

Mr. Booby'nin yanında yaşayan Mrs. Pamela Andrews'e,

"Sevgili ablacığım,

İyi kalpli hanımının ölümünü haber verdiğin mektubunu aldıktan sonra, biz de ailemizde benzer türde bir talihsizlik yaşadık. Değerli efendim Sir Thomas dört gün önce öldü ve daha da kötüsü zavallı hanımım hakikaten deliye döndü. Hizmetkârlarından hiçbiri onun bu denli üzüleceğini düşünmüyordu, çünkü kocasıyla her gün kavga ederlerdi. Neyse daha fazla anlatmayayım Pamela, çünkü senin de bildiğin üzere efendimin aile sırlarından bahsetmeyi oldum olası sevmemişimdir; gerçi eminim sen birbirlerini sevmediklerini duymuşsundur. Zaten ben de hanımımın onun ölmesini temenni ettiğini, sen de yüz defa, ben diyeyim bin defa duymuşumdur, ama insan ancak bir dostunu kaybedince bunun ne demek olduğunu anlıyor.

Bu anlattıklarımdan kimseye bahsetme, çünkü el âlemin ailemizde olup bitenleri bildiğimi söylemelerini istemiyorum, ama bu denli saygıdeğer bir hanımefendi olmasaydı

kesin aklının bende olduğunu düşünürdüm. Pamela'cığım kimseye söyleme ama yatağının içinde çırılçıplakken başucuna gelip oturmamı emretti ve elimi tuttu ve tıpkı sahnede bir hanımefendinin sevgilisiyle konuşması gibi benimle hoşbeş etti (bunu Covent Garden'da görmüştüm; ilginç olan hanımefendi sevgilisinin olduğundan daha iyi davranmasını falan da istemiyordu).

Eğer hanımım delirirse, artık bu aileyle uzun süre kalmak istemem. Bu nedenle ya senin efendinin ya da çevredeki başka bir beyefendinin yanında bana bir yer bulmanı isteyeceğim. Tabii eğer kulağıma çalınanlar doğruysa ve Rahip Williams ile evleneceksen onun yardımcısı olmayı da çok isterim, zira biliyorsun ki bu konuda vasıflı biriyim, ilahi okuyup yazabilecek kabiliyetim var.

Çok yakında kovulurum zannederim ve kovulduğum an, senden bir haber gelmemesi durumunda, eski efendimin kırevine döneceğim. Hiç olmadı, Rahip Adams ile görüşürüm. Kendisi dünyadaki en iyi insandır. Londra kötü bir yer ve insanlar arasında sıcak ilişkiler o kadar az ki, kapı komşuları bile birbirlerini tanımıyor. Tüm soranlara selamlarımı ilet lütfen,

Seni seven kardeşin,
Joseph Andrews."

Joseph mektubu kapatıp yollamaya hazır hâle getirdikten sonra aşağı indi ve orada Mrs. Slipslop ile karşılaştı. Biz de fırsattan istifade kendisini okura biraz daha yakından tanıtalım. Mrs. Slipslop kırk beş yaşlarında, eline erkek eli değmemiş bir kadındı. Gençliğinde ufak bir hatası olmuştu olmasına ama o günden bugüne yaşamını iyi bir hizmetçi olarak sürdürmüştü. Geldiği yaş itibarıyla pek güzel sayılmazdı. Kısa boylu ve etli butlu olmasının yanında sivilcelerle dolu kıpkırmızı bir yüzü vardı. Burnu çok büyüktü, gözleriyse çok küçük. Nefes alıp verişi bir tarafa, her şeyden önce

önünde taşıdığı o iki kahverengi küreyle ineğe benziyordu. Ayrıca bacaklarından biri diğerinden biraz daha kısa olduğu için yürürken topallıyordu. İşte bu gökçe varlık uzun süreden beri Joseph'e göz dikmişti. Fakat doğuştan gelen çekiciliklerinin yanında, anahtarlarını elinde tuttuğu kilerden bol bol çay, pasta, şarap ve benzeri pek çok şeyle de Joseph'i besliyor olmasına karşın istediği başarıyı elde ettiğini söyleyemeyiz. Joseph ise tüm bu iyiliklere bir kez olsun mukabelede bulunmamış, ona bir buseyi bile çok görmüştü. Gerçi Mrs. Slipslop'un öyle bir buseyle yetinecek biri olduğu izlenimini vermek istemem, zira bu durumda kuşkusuz Joseph'i fazlasıyla suçlamak gerekirdi. İşin doğrusu Mrs. Slipslop bir erkekle çeşit çeşit fındık kırıp, bu yaptıklarını ele verecek üçüncü insanı dünyaya getirme riskinin olmadığını düşündüğü bir yaşa gelmişti. Nefsinden bu denli uzun bir zaman feragat ederek hem gençliğindeki küçük hatayı (hani yukarıda da çıtlattığımız şu hatayı) telafi ettiğine, hem de ilerideki hatalarını mazur gösterecek kadar sevap biriktirdiğine inanıyordu. Kısacası ateşli isteklerinin yularını gevşetmeye ve kendisine borçlu olduğuna inandığı zevkleri çarçabuk ödemeye karar vermişti.

İşte bedenen sahip olduğu çekiciliğiyle ve aklındaki bu düşüncelerle zavallı Joseph'i basamakların başında yakaladı ve bu güzel sabah vakti kendisiyle bir şeyler içmeyi teklif etti. Canı epeyce sıkkın olan Joseph bu teklifi hemen, seve seve kabul etti ve beraber küçük bir odaya geçtiler; Mrs. Slipslop burada konuğuna ağzına kadar dolu bir bardakta ratafia likörü verdi ve oturmasını rica etti. Söze kendisi girdi:

"Kuşkusuz bir kadının gönlünü bir oğlan çocuğuna *çarptırmasından* daha bayağı bir durum olamaz. Bir gün böyle bir şeyin başıma geleceğini bir an olsun düşünsem, o günü görmektense bin kez ölmeyi tercih ederdim. Bir erkeğe gönül verince en ufak bir ipucu olayı *karmançurman* eder. Oysa bir oğlan çocuğu bize tüm naz yapma *temayüllerini* bir kenara

bırakmayı, ancak ondan sonra kendisinden *sebepleşebileceğimizi* açıkça ortaya koyar." Söylediklerinin tek kelimesini bile anlamayan Joseph, "Doğrudur efendim!" diye yanıt verdi. Bunun üzerine Mrs. Slipslop hararetli bir şekilde, "Doğrudur efendim mi? Ne yani, niyetin benim duygularımı *hiç uğruna* saymak mı? Sana yapmış olduğum iyiliklere, minnet nedir bilmediğinden hiçbir karşılık vermediğin yetmiyormuş gibi şimdi de beni makaraya mı *sarmalıyorsun*? Zalim canavar! Duygularımın *hiç uğruna* sayılıp makaraya *sarmalanmasını* hak edecek ne yaptım ben ha?" Joseph: "Efendim bu sert sözlerinizden bir şey anlamıyorum, ama şuna eminim ki minnet bilmez diye adlandırılmayı hak edecek bir şey yapmadım, zira size bir yanlış yapmak aklıma gelmediği gibi, sizi her zaman öz annem gibi de sevmişimdir." "Ne!" diye bağırdı Mrs. Slipslop hiddetle, "Öz annen ha? Senin annen olacak kadar yaşlı olduğumu mu *âmâ* ediyorsun? Genç bir çocuk ne düşünür bilemem, ama olgun bir erkeğin beni pek çok *çıtkırılmış* aptal kıza *tevcih* edeceğine eminim. Aslında sana kızacağıma nefret etmem gerekirdi, zira genç kızların sohbetini benim gibi aklı başında bir kadının sohbetine *tevcih* ediyorsun." Joseph, "Efendim," diye araya girdi, "Sohbetinizle bana verdiğiniz onuru her zaman kıymetli görmüşümdür, zira bilgili bir kadın olduğunuzu biliyorum." Bu övgü karşısında birazcık yelkenleri suya indiren Mrs. Slipslop, "Evet ama Joseph, eğer bana değer verseydin, ne yapar eder bunu göstermenin bir yolunu bulurdun, çünkü benim sana verdiğim değeri bildiğine *adın* gibi eminim. Gözlerim ben istesem de istemesem de hâkim olamadığım duygularımı sana belli ediyor olmalı Joseph. Ah Joseph!"

Nasıl uzun süre ormanda yiyecek arayıp bulamayan aç bir dişi kaplan bir kuzucuğun pençesinin ucuna kadar geldiğini görünce avının üzerine atlarsa ya da gözü doymaz kocaman bir turnabalığı suyun içerisinde kendisinden kaçamayacak bir çamça ya da kayabalığı arayıp, o küçük balığı

yutacak kadar ağzını kocaman açarsa; aynı şekilde Mrs. Slipslop da tutkulu kollarını tam zavallı Joseph'e uzatmaya hazırlanıyordu ki hanımı zili çaldı ve müstakbel kurbanımızı avcının pençelerinden kurtardı. Hiç vakit kaybetmeden gitmesi gerekiyordu. Bu yüzden Mrs. Slipslop emellerinin infazını başka bir zamana kadar ertelemek zorunda kaldı. Şimdi biz yine Lady Booby'ye dönelim ve Joseph kendisini ateşli Slipslop'tan hiç de farklı olmayan bir durumda bırakıp gittikten sonraki davranışları hakkında okurumuzu bilgilendirelim.

VII. Bölüm

Bilge insanların sözleri. Lady Booby ile hizmetkârı arasında bir konuşma ve aşk üzerine ulvi bir üslupla yazılmış bir methiye, daha doğrusu bir hiciv.

Şu anda adını hatırlayamadığım eski bir âlime göre duygular, tıpkı hastalıkların beden üzerindeki etkileri gibi, insan ruhu üzerinde farklı şekillerde etkide bulunur ve bu etkiler hangisinin güçlü, hangisinin zayıf, hangisinin sağlıklı, hangisinin çürümüş olduğuna göre değişirmiş.

Bu yüzden umuyoruz ki, aklı başında okur bizim büyük çaba göstererek anlatmaya çalıştığımız şeyin, yani aşk denen duygunun kibar ve eğitimli bir insan olan Lady Booby'nin ruhunda, daha eğitimsiz ve kaba mizaçlı Mrs. Slipslop üzerinde olduğundan daha farklı etkilerde bulunduğunu gözlemleme zahmetinde bulunmuştur.

Yine adını hatırlayamadığım bir filozof, bir keresinde sevginin yöneldiği nesne yokken alınan kararların, onun var olduğu koşullarda unutulmaya pek müsait olduğunu söylemişti. Aşağıdaki bölüm bilgelik dolu bu iki söze bir örnek hizmeti görebilir.

Joseph daha önce anlattığımız vaziyette odayı terk ettikten hemen sonra, uğradığı hayal kırıklığıyla sinirden deliye dönen Lady Booby kendi davranışları hakkında olumsuz şeyler düşünmeye başlamıştı. Artık sevgisi nefrete dönüşmüştü; sağ olsun gururu da acı çekmesine yardımcı oluyordu. Duygularının adiliğinden ötürü kendisine, başarısızlığından ötürü de Joseph'e kızıyordu. Fakat şimdi kendince bir hâl çaresini bulmuş ve duygularının nesnesini hiç vakit kaybetmeden kovmaya karar vermişti. Yatağının içinde defalarca bir o tarafa bir bu tarafa döndükten ve kendisiyle epeyce cebelleştikten sonra (ki başka işimiz gücümüz olmasaydı bunları okura aktarmaktan geri durmazdık), yukarıda belirtildiği gibi zili çaldı ve Joseph konusundaki düşünceleri bakımından hanımından aşağı kalır yanı olmayan Mrs. Slipslop anında içeri girdi.

"Slipslop," dedi Lady Booby, "Joseph'i en son ne zaman gördün?" Zavallı kadıncağız Joseph'in adını böyle nazik bir anda duyunca o kadar şaşırdı ki, içinde bulunduğu kafa karışıklığını hanımından gizleyebilmek için akla karayı seçti; yine de kendine epey bir güvenle, ama yalan söylediğinden kuşkulanılacağından da korkarak onu o sabah hiç görmediğini söyledi. Lady Booby, "Korkarım bu çocuk tam bir serseri mayın," dedi. "Gerçekten öyle," diye yanıt verdi Slipslop, "Üstelik şeytanlığı da cabası. Bildiğim kadarıyla içkisi var, kumarı var, ağzı felaket bozuk ve sabah akşam kavga ediyor; dahası zamparalıktan da *muttalip*." "Ya!" dedi hanımı, "Bak ben bunu hiç duymamıştım." "Ah, hanımım ah," dedi öbürü, "Öyle ahlaksız bir çapkın ki, onu burada tutmaya devam ettiğiniz takdirde çatınız altında benden başka bakire kalmayacak korkarım. Ayrıca bu aşüfteler onda bu kadar beğenecek ne buluyorlar anlamıyorum. Benim *nazariyemde* bir bostan korkuluğundan farkı yok." "Yok canım, hakkını yemeyelim şimdi, hoş çocuk," dedi hanımı. "Aman hanımcığım, bence evdeki en *gadabet gurıbet* oğlan o!" "Yok yok,

Slipslop, yanılıyorsun. Neyse onu boş ver de, en çok hangi kadınlardan şüpheleniyorsun?" Slipslop, "Hanımım," dedi, "Şu oda hizmetçisi Betty var ya, hani diyebilirim ki bunun karnına bebeği çoktan koyduğuna *adın* gibi eminim." "Ay!" diye bağırdı hanımı, "Madem öyle, ne alacağı varsa derhâl ödeyin. Evde böyle sürtükler istemem. Joseph'e gelince, onu da kovabilirsin." Bunu duyan Slipslop "Onun da hesabını mı keselim hemen?" diye bağırdı, "Belki Betty gidince, kendine çekidüzen verir efendim; hem gerçekten de uşaklığına diyecek söz yok. Üstelik de gürbüz, sağlıklı, *çekici* bir çocuk." Bunun üzerine hanımı biraz sertçe, "Hemen bu sabah kovulacak!" diye cevap verdi. Slipslop, "Değerli hanımım, keşke ona biraz daha şans verecek kadar hayırsever olsaydınız," dedi. "Emirlerimi tartışma konusu yapmam," dedi Lady Booby, "Umarım sen de ondan hoşlanmıyorsundur?" "Ben mi hanımım?" dedi Slipslop; yüzü kıpkırmızı olmasa da hafiften allaşmıştı. "Hanımım benim bir adamdan hoşlandığımdan *içkillenirse* doğrusu üzülürüm. Eğer istiyorsanız bir dakika bile düşünmeden *büyük bir esefle* onu kapının önüne koyarım." "Hiç esef duymadan demek istiyorsun herhalde!" dedi hanımı. "Bu da demektir ki hemen dediğimi yapıyorsun." Bunun üzerine Mrs. Slipslop dışarı çıktı, ama daha iki adım atmamıştı ki hanımı zincirlerinden boşanmışçasına zili çalıp tepinmeye başladı. Zaten çok uzağa gitmemiş olan Slipslop hemen döndü. Joseph hakkında verilen karar geri alınmış, Betty'ninse hemen icabına bakılması emredilmişti. Slipslop bu kez ilkinden daha bir şevkle odadan çıkmıştı ki, hanımı kararsızlığından ötürü kendisini suçlamaya başladı. Duygularının nevzuhur ettiğini ve bunun doğuracağı tehlikeli sonuçları görmüştü. Bir kez daha zile sarıldı ve Mrs. Slipslop'u tekrar huzuruna çağırdı. Yine dönen Slipslop'a konuyu enine boyuna düşündükten sonra Joseph'i de kovmak gerektiğine kesin olarak hükmettiğini söyledi ve hiç vakit kaybetmeden bunun yapılmasını em-

retti. Hanımının damarının tuttu mu tam tuttuğunu bilen Slipslop, ne Adonis ne de Herkül için işini tehlikeye atmak istemediğinden çabucak ve üçüncü kez odadan ayrıldı. Fakat tam çıkmıştı ki Lady Booby ile olan işini tam olarak hâlletmediğini düşünen küçük aşk tanrısı Cupid, sırtından en sivri uçlu okunu çıkartıp hanımının tam kalbine nişanladı. Daha basit bir dille söyleyecek olursak, Lady Booby'nin duyguları aklına üstün gelmişti. Slipslop'u bir kez daha geri çağırdı. Delikanlıyı görmeye ve kendi bildiği şekilde denetlemeye karar verdiğini ve onu hemen yukarı göndermesini söyledi. Hanımının ruh hâlindeki bu yanardönerlik yüzünden Slipslop muhtemelen bu işte bir iş olduğunu düşünmeye başlamıştı ya, akıllı okura bunun ne olduğundan bahsetmemize gerek yok.

Lady Booby hizmetçisini yeniden çağıracaktı, ama kendisini toparlayamadığı için yapamadı. Artık Joseph içeri girdiğinde nasıl davranması gerektiğini düşünmeliydi. Üst tabakadan bir kadının uşağına karşı tüm ağırbaşlılığını koruması gerektiğine ve meseleye Joseph'in o son hâlini gözünün önüne getirerek yaklaşmaya karar vermişti (böyle olması gerekiyordu, bundan geri dönüş yoktu). Yani önce aşağılayıp yerin dibine batıracak, sonra da defedecekti.

Ey aşk! İnsan senin eline düşmeyegörsün, kadın erkek dinlemeyip nasıl da türlü türlü oyunlar oynarsın! Hem kendin kandırırsın onları hem de onların birbirlerini kandırmalarına sebep olursun. Onların budalalıklarını gördükçe de sen zevke gelirsin! Onların iç çekişlerine güler, acılarıyla eğlenirsin!

Ne insanları maymuna, el arabasına ve paşa gönlü neyi isterse ona çevirebilen koca Rich[5] insanın şeklini şemailini seninki kadar tuhaf şekilde başkalaşıma uğratmıştır, ne de tüm ölçüleri, kadını erkeği ayıran zamirleri ve bütün dil bilgisi kurallarını keyfine göre karıştırıp İngilizceyi mahveden

5 On yedinci yüzyılda İngiltere'de yaşamış bir tiyatro işletmecisi. (ç.n.)

büyük Cibber, senin insan duyularına başkalaşım geçirtip tahrif ettiğin kadar tahrifat yaratmıştır.

Sen gözlerimizi kör eder, kulaklarımızı duymaz kılar, burun deliklerimizi koklayamaz hâle getirirsin. Böylece en büyük nesneleri bile göremez, en yüksek sesleri bile duyamaz, en kesif kokuları bile koklayamayız. Canın istediğinde bir köstebek yuvasını dağ gibi görür, küçük bir düdük sesini bir borazan sesi gibi duyar, papatyayı menekşe gibi koklarız. Korkağı cesur, açgözlüyü cömert, kibirliyi mütevazı, zalimi yufka yürekli yaparsın. Kısacası nasıl bir hokkabaz bir kadının eteğini tersyüz ederse, sen de bir adamın kalbini altüst eder ve hoşuna giden ne varsa içinden çeker alırsın. Her kim ki bundan şüphe duyar, buyursun bir sonraki bölümü okusun.

VIII. Bölüm

Güzel bir yazı örneğinin ardından hikâye kaldığı yerden devam ediyor ve Lady Booby ile Joseph arasındaki konuşma aktarılıyor. Joseph bu ahlaksız çağda kendi hemcinslerinde maalesef görmediğimiz türde bir örnek davranış sergiliyor.

Çapkın akşam yıldızı Hesperus pantolonunu istemiş ve mahmur gözlerini ovaladıktan sonra gece için hazırlıklara girişmişti. Yeryüzündeki diğer çapkın kardeşleri de onu takip ederek tüm gün uyudukları yataklarından çıkıyorlardı. İyi kalpli ev hanımı Thetis ise işten eve yorgun argın dönen iyi kalpli Phoebus'un karnını doyurmak için yemeğe girişmişti. Avam diliyle söylersek, Joseph hanımının yanına çıktığında akşam olmuştu.

Fakat bize yaraşan, öykümüzün kadın kahramanı olan bu hanımefendinin karakterini korumak olduğundan ve in-

san türünün şu "cinsilatif" diye adlandırılan güzel kesimine, tabiatıyla, yoğun bir muhabbet beslediğimizden; onun narinliği hakkında daha fazla şey söylemeden önce, bir insanın edepli ve iffetli bir yapıya sahip olma çabalarının üstesinden gelen o baştan çıkarıcılık hakkında okura biraz daha fikir vermek uygun olacak. Ancak bundan sonra okur içindeki iyilik sayesinde, insan erdeminin kusurluluğuna lanet okumaktan ziyade acıyacaktır, naçizane umudumuz budur en azından.

Umarım kadın okurlar bu genç adamın kişiliğinde toplanmış eşi benzeri bulunmayan hoş özellikleri göz önünde tutarak, iffetlilik konusundaki ateşli tutkularını dizginler ve bir kadının davranışlarını eleştirirken, terbiyeleri ve iffeti kendilerine izin verdiği oranda, yumuşak başlı davranırlar; zira bu kadın meşrebi bakımından, tıpkı kent yaşamının bin bir çekiciliği arasında masum bir yaşam sürüp, ellisine geldiğinde günde iki kere kiliseye ve şapele gitmeye başlayan ve vaktiyle kendisini kent çapkınlarından korumuş olduğu için Tanrı'ya şükranlarını sunan saf ve kutsal bakirelerden farksızdı. Fakat gel gör ki bu çapkınlar, şimdi Lady Booby'nin karşısında duran adamın yanına bile yaklaşamazdı muhtemelen.

Mr. Joseph Andrews yirmi bir yaşına gelmişti. Orta boylu dediğimiz insanların en uzunuydu. Kolları ve bacakları zarif, zarif olduğu kadar da güçlüydü. Baldır bacak kısımları kusursuz bir uyum içerisindeydi; omuzları geniş ve kaslıydı, kollarıysa en ufak bir zayıflık belirtisinden uzaktı. Kahverengi saçları dağınık lüleler hâlinde sırtına dek uzanıyordu. Alnı geniş, koyu renk gözleriyse ateşli olduğu kadar tatlıydı. Burnu birazcık Romalılarınkine benziyordu; dişleri düzgün ve bembeyazdı; dudakları dolgun, kırmızı ve yumuşaktı; çenesinde ve dudağının üstünde seyrek tüyler vardı, ama her zaman al al olan yanakları sakalla kaplıydı. Siması hem bir şefkat hem de anlatılmaz bir duyarlılık ifadesine

sahipti. Tüm bunlara bir de hoş giyimini ve soylularda bile görülmeyen havasını kattınız mı, tam bir soylu görüntüsü veriyordu.

İşte şu anda Lady Booby'nin karşısında duran adam böyle biriydi. Lady Booby onu bir müddet sessizce süzdü ve konuşmadan önce nasıl başlayacağına dair iki-üç kez karar değiştirdi. En sonunda söze girmeye karar verdi: "Joseph hakkında bu tür şikâyetler duyuyor olmak beni üzüyor: Söylendiğine göre hizmetçi kızlara karşı yakışıksız davranışlarda bulunuyor ve doğru dürüst iş yaptırtmıyormuşsun. Tabii senin bu kurlarına karşılık verecek kadar ahlaksız olmayanları kastediyorum. Diğerlerine gelince, onlar senin davranışlarını yakışıksız diye nitelendirmeyebilirler, zira insanı kendi cinslerinden utandıran ahlaksız sürtükler var elbette ve bunlar bu tür mide bulandırıcı münasebetleri kabule en az bu tür yakınlıkları kurmak isteyen erkekler kadar teşneler. Evet, bu tür sürtükler benim evimde de var, ama ben buna izin vermem. Senin karnını şişirdiğin o edepsiz kaltak çoktan kovuldu bile."

Beklenmedik bir olayla karşılaşan bir insan küçük dilini yutmuş gözükürse (kim bilir belki de gerçekten de yutuyordur), bizim zavallı Joseph de hanımı tarafından haksız yere töhmet altında bırakılınca aynı şeyi yaşadı; kızarıp bozardı, şaşkınlıktan ne diyeceğini bilemedi ve hanımı da bunu suçluluk kanıtı sayarak konuşmaya devam etti.

"Yaklaş biraz Joseph. Hanımın başka biri olsaydı seni bu suçlarından ötürü hemen kapının önüne koyuverirdi. Ama ben gençlere karşı merhametliyimdir ve bir daha yapmayacağından emin olabilirsem... Bak evladım (bu sırada farkında olmadan elini onunkinin üzerine koyuvermişti), sen yakışıklı genç bir adamsın ve daha iyi olabilirsin. Hatta istesen bir servet bile edinebilirsin." "Efendim," diye lafa girdi Joseph, "Sizi temin ederim ki evdeki bir hizmetçinin erkek mi kadın mı olduğunu bile bilmem ben." "Çok ayıp Joseph!"

diye karşılık verdi hanımı, "Şimdi gerçeği inkâr edip de bir suç daha işleme. İlkini affedebilirim, ama yalancılardan nefret ederim." "Efendim affınıza sığınarak söylüyorum ama ben masumum. Kutsal olan her şeyin üzerine yemin ederim ki hiçbir zaman bir öpücükten öteye geçmemişimdir!" "Öpücük ha!" diye bağırdı hanımı. Yüzü değişmiş, yanaklarındaki allık gözlerindeki hiddeti bastırmıştı. "Sen buna suç değil mi diyorsun? Öpmek Joseph efendi, oynaşmanın peşrevidir. Senin yaşında, seninki gibi bir vücuda sahip bir gencin bir kuru öpücükle yetineceğine inanmamı mı bekliyorsun? Hayır Joseph, buna izin verip de daha fazlasına izin vermeyecek tek bir kadın yoktur. Dahası, eğer sen işi sonuna kadar götürmediysen senin hakkında çok yanılıyorum demektir. Söyle bakayım Joseph, beni öpmene izin verseydim, ne düşünürdün?" Joseph böyle bir şeyi aklına getirmektense ölmeyi yeğleyeceğini söyledi. "Ama," diye karşılık verdi Lady Booby, "Birçok hanımefendi uşaklarıyla bu tür yakın münasebetler kurmuştur ve üstelik bu uşaklar, itiraf etmeliyim, buna senin kadar layık kimseler değildir, hatta senin yarın kadar bile çekici olmayan kimselerdir. Böylesi bir azamet diyebilirim ki suçu mazur gösterebilir. O yüzden söyle bana Joseph, sana böyle bir fırsat verseydim benim hakkımda ne düşünürdün? Çekinmeden söyle lütfen." "Efendim," diye başladı Joseph, "Böyle bir şey yapsanız kendinizi çok alçaltmış olduğunuzu düşünürüm." "Hıh! Bırak da onu ben düşüneyim. Sen şundan haber ver, daha fazlasını istemez miydin? Tek bir öpücükle yetinir miydin? Bu tür bir teveccüh karşısında hevesin iyice körüklenmez miydi?" "Efendim," dedi Joseph, "Öyle bir şey olsa bile, umarım iffetimi kaybetmeden bu hislerimi denetim altına alabilirim." Değerli okurlar, şairlerin *şaşkınlık heykelinden* bahsettiklerini duymuşsunuzdur. Keza Şaşkınlık'ın Kroisos'un dilsiz oğlunu nasıl konuşturduğunu da duymuşsundur, yani hiç olmazsa birazını duymuşsunuzdur. On sekiz penilik balkondan, Mr.

Bridgewater, Mr. William Mills[6] ya da başka bir hayaletvari varlığın, yüzüne sürdüğü pudra nedeniyle beti benzi atmış bir şekilde ve tüm gömleği sözde kana bulanmış olarak, hafif bir müzik eşliğinde ya da müziksiz sahneye indiğini görmüşsünüzdür. Ama ne bunlar, ne yeniden yaşama dönecek olsalar bile Pheidias ya da Praksiteles'in elinden çıkmış bir eser, ne de dostum Hogarth'ın taklit edilemez kaleminden çıkanlar, hiçbir şey zihninizde şaşkınlığın ne olduğuna dair bir kanı uyanması için yukarıdaki son sözler Joseph'in dudaklarından döküldüğünde Lady Booby'yi görmeniz kadar etki edemezdi. "İffetin ha!" dedi Lady Booby. (İki dakikalık bir sessizlikten sonra kendisini ancak toparlayabilmişti.) "Buna asla katlanamam. Demek iffetin! Dayanılır gibi değil. Bir hanımefendi, sırf elinden gelen en büyük lütufla seni onurlandırmak için, bütün görgü kurallarını bir kenara atacak kadar kendisini alçaltttığında, senin iffetin onun temayüllerine direnmen gerektiğini mi söylüyor? Yani o kendi iffetini fethetmişken, seninkinde engellerle karşılaşacak, öyle mi?" "Efendim," dedi Joseph, "Neden onun iffetsiz olması benim de öyle olmamı gerektirsin? Ya da neden sırf ben bir erkeğim diye, ya da yoksulum diye benim iffetim onun zevklerinin emrinde olsun, anlayabilmiş değilim." Bunun üzerine Lady Booby, "Sabrımı taşırdın artık," diye bağırdı. "Nerede duyulmuş erkekte iffet olduğu? En büyük ya da en aklı başında adamlar bile hiç böyle bir iddiada bulunmuş mudur? Şehvet düşkünlüğünü cezalandıran hâkimler ya da bunun aleyhinde vaaz veren papazlar hiç böyle bir suçun derdine düşmüş müdür? Dahası senin gibi bir oğlan, bir yeniyetme, kalkıp da kendi iffetinden bahsedecek güveni nereden buluyor?" "Efendim," dedi Joseph, "Bu oğlan dediğiniz kişi Pamela'nın kardeşidir ve ablasının koruduğu aile namusunu kendisinin kirletmesinden utanç duyacaktır. Eğer

---

6 Kendisi de bir oyun yazarı olan Fielding'in komedyalarında da oynamış olan dönemin tiyatro oyuncuları. (ç.n.)

sizin bahsettiğiniz gibi erkekler varsa, onlar adına üzgünüm; ablam Pamela'nın yazdığı ve babamın da bana gönderdiği mektupları okuyabilmelerini isterdim, bu tür bir örneğin onları düzelteceğine zerrece kuşkum yok." Bunları duyan Lady Booby, "Seni küstah serseri seni!" diye bağırdı. "Şimdi de senin ablanın cümle âleme duyurduğu akrabamın aptallıklarıyla mı aşağılamaya çalışıyorsun beni? Senin o ablan var ya, küçük bir yılan! Hep merak etmişimdir, nur içinde yatsın Lady John Booby onu niye evine aldı diye! Hadi yıkıl karşımdan! Bu gece pılını pırtını topla ve kaybol. Ücretin hemen ödenecek ama donuna kadar soyulup kapının önüne konacaksın." "Efendim," dedi Joseph, "Sizi gücendirdiğim için çok üzgünüm, asla böyle bir niyetim yoktu." "Hadi, hadi! Duyduklarımın doğru olup olmadığını denemek için yaptığım küçük masum kaçamağı kötüye yoracak kadar kibirlisin. Ah Tanrım, eminim senden hoşlandığımı bile düşünüyorsundur." Joseph yalnızca erdemine olan düşkünlüğünden ötürü o sözleri sarf ettiğini söyledi, bunun üzerine Lady Booby küplere bindi ve tek kelime daha duymak istemediğini söyleyerek derhâl odasını terk etmesini emretti.

Joseph odadan çıkar çıkmaz, Lady Booby'nin şunları haykırdığı duyuldu: "Bu şiddetli tutku bizi nereye sürüklüyor? Onun dürtülerine boyun eğerek ne tür adiliklere kaptırıyoruz kendimizi! İlkinde, yani en güçsüz olduğu anda karşı koyarsak ne âlâ! O zaman bir zafer elde edebiliriz. Hiçbir kadın kendine güvenip de *şuradan ileriye gitmeyeceğim* demesin. Sonuçta ben de bir uşak parçası tarafından reddedilmedim mi? Düşüncesine bile tahammül edemiyorum." Ardından zile sarıldı, gereğinden de fazla şiddetli çalıyordu. Sadık Slipslop hemen yanında bitiverdi. Aslında doğruyu söylemek gerekirse, hanımıyla olan son konuşmasından sonra içine bir şüphe düşmüştü ve bu nedenle o zamandan beri yan odaya mevzilenmiş, kulağını da anahtar deliğine dayayarak hanımı ile Joseph arasında geçen tüm konuşmayı dinlemişti.

IX. Bölüm

Mrs. Slipslop ile hanımı arasında geçenler; herkesin ilk okumada idrak edemeyeceği bir şeyler olduğu kehanetinde de bulunabiliriz.

"Slipslop," dedi Lady Booby, "Şu ahlaksız Joseph hakkında söylediklerinin tamamen doğru olduğunu anladım. Bu nedenle onunla derhâl yollarımı ayırmaya karar verdim. O yüzden kâhyaya git söyle, neyse ücreti hemen versinler." O zamana kadar hanımıyla arasına kendi isteğinden çok, zorunluluktan ötürü bir mesafe koyan Slipslop, öğrendiği bu sırrın aralarındaki tüm ayrımı kaldırdığını düşünerek saygısız bir üslupla, "Keşke kendi aklınızı birazcık bileydiniz. O zaman daha ben merdivenlerin yarısını inmeden beni geri çağıracağınızı da bilirdiniz," dedi. Hanımı ise bir karar aldığını ve arkasında durmaya kararlı olduğunu söyledi. "Üzgünüm ama," dedi Slipslop, "Eğer bu zavallı çocuğu böyle ağır bir şekilde cezalandıracağınızı bilseydim, meseleyi size hiç açmazdım. Sonuçta bir hiç uğruna ortalığı velveleye verdiniz!" "Hiç uğruna mı?" diye sordu Lady Booby. "Evimde böyle bir rezalete tahammül edeceğimi mi düşünüyorsun?" "Bu tür oyunlardan hoşlanan her uşağı kapının önüne koyarsanız, bir gün arabanızın kapısını kendiniz açıp kapamak zorunda kalırsınız ya da uşağınız olarak *hadımlaştırılmış operatörler* kullanmanız gerekir ki ben bunları operada görmeye bile tahammül edemiyorum." "Sana ne diyorsam onu yap ve o kaba dilinle kulağımı tırmalama." "Bak hele!" diye bağırdı Slipslop, "şöyle söyleyeyim, insanın en güzel organları kimi zaman kulaklarıdır."

Hizmetçisinin bu yeni tarzına hayran olmaya başlayan ve konuşmasının sonunu gerçeğe dair bir şeyler bildiğine yoran Lady Booby kadını geri çağırdı ve kendisine layık gördüğü bu konuşma tarzındaki aşırı özgürlüğün ne anlama geldiğini

sordu. "Özgürlük mü?" diye karşılık verdi Slipslop. "Özgürlük derken ne kastettiğinizi bilmiyorum efendim ama hizmetkârların da efendileri gibi bir dili vardır." "Evet vardır, hem de zehirli bir dil," diye karşılık verdi hanımı, "Ama emin ol böylesi bir küstahlığa izin veremem." "Küstahlık ha! Küstah olduğumu bilmiyordum," dedi Slipslop. "Evet, tastamam öylesin!" diye bağırdı hanımı. "Terbiyeni takınmadığın müddetçe, sana bu evde yer yok." "Terbiye mi?" diye bağırdı Slipslop. "Şimdiye dek ne terbiyeme *ne de edebime* bir kusur bulunmamıştır *hiç*. Hem benim gibi kadına çalışacak ev çok. Ayrıca da bildiklerim bana yeter." "Ne biliyormuşsun bakalım?" dedi hanımı alaylı alaylı. "Bunu herkese söylemek mecburiyetinde değilim, tıpkı sır olarak saklama zorunluluğum olmadığı gibi," dedi Slipslop. "O zaman kendi başının çaresine de bakarsın," diye yanıt verdi hanımı. "Seve seve," diye karşılık verdi hizmetçi ve o hırsla da kapıyı vurup çıktı.

Lady Booby hizmetçisinin gereğinden fazlasını bildiğini açıkça anlamıştı. Bunu Joseph'in ilk konuşmalarında aralarında geçenleri anlatmış olacağına yordu. Bu yüzden ona karşı kızgınlığı daha da arttı ve yollarını ayırmakla ne kadar doğru bir karar verdiğini bir kez daha anladı.

Fakat Mrs. Slipslop'u kovmak öyle kolayca hâlledilecek bir mesele değildi. Kendileri itibarlarına pek düşkündüler, öyle ya hayatın bahşettiği pek çok değerli şey, özellikle de kâğıt oyunları, toplantılarda arz-ı endam edişler ve hepsinden de öte başkalarının namını yerle bir etme seansları (ki bu masum eğlenceden büyük zevk alırdı) bu itibar denen şeye bağlıydı ve o da bunu biliyordu. Dolayısıyla bu denli çok ayrıcalıktan mahrum kalmaktansa bir hizmetçinin hakaretlerine katlanmaya karar verdi.

Bu yüzden kâhyası Mr. Peter Pounce'ı çağırtıp derhâl Joseph'in hesabının kesilmesini ve üstündeki üniforma da alınmak kaydıyla bu akşam kapının önüne koyulmasını emretti.

Ardından Slipslop'u yukarı çağırdı ve mahreminde sakladığı küçük içkiyle Slipslop'u biraz ferahlattıktan sonra söze girdi:

"Slipslop sinirli bir mizaca sahip olduğumu bilmene karşın, neden verdiğin cevaplarla beni iyice çileden çıkarıyorsun? Dürüst bir hizmetkâr olduğuna şüphem yok ve senden ayrılmayı asla istemem. Keza senin de pek çok kereler benim ne kadar mülayim bir insan olduğumu gözlemleme fırsatın olmuştur ve eminim ki senin de bir değişikliğe gitmek için pek nedenin yok. O yüzden beni en çok gücendirecek yolu tutmuş olmana şaşırmadan edemiyorum. Yani sözlerimi tekrarlamandan bahsediyorum ki, bilirsin oldum olası nefret etmişimdir bundan."

Basiretli hizmetçimiz meseleyi bütün yönleriyle iyice bir kafasında tarttı ve kişisel mütalaaları sonucu cepteki mevkiinin, müstakbel mevkiden her zaman evla olduğunda karar kıldı. Hanımı da yumuşamaya hazır olduğundan o da biraz alttan almayı daha uygun buldu ve böylece mesele tatlıya bağlandı, bütün kırgınlıklar unutuldu. Ayrıca hanımının gelecekteki lütuflarının bir nişanesi olarak kendisine elbise ve bir iç eteklik hediye edildi.

Slipslop birkaç kez Joseph'i övecek sözler etmeye çalıştıysa da, hanımının bu konuda ne kadar ısrarcı olduğunu görünce ihtiyatlı davranıp konuyu kapadı. Joseph kadar yakışıklı olmasa da evde pek çok gürbüz uşağın olduğunu düşündü. Ayrıca okurun hatırlayacağı üzere, Joseph'e gösterdiği sıcak davranışlara beklediği karşılığı da alamamıştı. Bu kadir kıymet bilmez serseri uğruna ne çok şarap ve yiyecek heba ettiğini düşündü. Nitekim diri, genç bir erkeğin her zaman en az diğeri kadar iyi olduğunu düşünen o kadınlar cemiyetinin görüşüne biraz yakın olduğundan, Joseph'i savunmayı bir kenara bıraktı ve duyguları üzerinde elde ettiği takdire şayan zaferle hediyelerini alıp çıktı. Tüm dinginliğiyle, mütefekkir mizaçta kişilere çok iyi gelen içki şişelerine bir ziyarette bulundu.

Fakat hanımını çok iyi bir durumda bırakmamıştı. Zavallı hanımefendi pek kıymetli itibarını hizmetkârlarının eline düşürmüş olduğunu düşündükçe kahroluyordu. Joseph konusundaki tek tesellisi ise, niyetlerini anlamamış olduğunu ummaktı. En azından hiçbir şeyi açıkça ifade etmediğini düşünüyordu. Mrs. Slipslop'a gelince, onun çenesini de sus payı vererek kapatabileceği kanısındaydı.

Fakat onu en çok inciten şey, aslında içindeki arzuyu tam olarak yenememiş olmasıydı; hiddet ve nefret el ele verip gözünü boyamış olsa da, küçük aşk tanrısı kalbinde pusuya yatmış bekliyordu. Şimdiye dek belki de bin kez bu zavallı genç hakkında verdiği karardan caymanın eşiğine gelmişti. Aşk bu gencin avukatı kesilmiş, kadının kulağına Joseph'in lehine sözler fısıldıyordu. Onur onun suçlu olduğunu göstermeye çabalarken, Merhamet cezasının hafifletilmesine uğraşıyordu. Diğer yandan Gurur ve İntikam var güçleriyle Joseph'in aleyhine konuşuyorlardı. İşte bu karşıt duygular nedeniyle kafası allak bullak olmuş Lady Booby tam bir ıstırap içindeydi.

Westminster'da da bunu gördüğümü hatırlıyorum. Sağ tarafta Avukat Bramble sol tarafta Avukat Puzzle; düşünce terazisinin kefesi (aldıkları ücret de aynıydı) sırayla bir ondan bir diğerinden yana basıyordu. Kâh Bramble bir sav ortaya atıyor ve Puzzle'ın kefesi dibe vuruyordu, kâh Puzzle bir sav ortaya atıyor ve bu sefer aynı kaderi Bramble paylaşıyordu. Bir Bramble vuruyor, bir Puzzle vuruyor. Bir o galebe çalıyor, bir diğeri; ta ki en sonunda dinleyicilerin kafası şişip de her şey karman çorman hâle gelene dek. Her iki tarafa da eşit şans veriliyor ve ne hâkim ne de jüri üyeleri meselenin özünü anlayabiliyordu. Titiz avukatlar her şeyi incelikli bir şekilde kuşku ve muğlaklık halesine büründürmüştü.

Ya da vicdanın işleyişini ele alalım. Bir yandan onur ve dürüstlük, diğer yandan rüşvet ve zorunluluk vicdanı kendi tarafına çekmeye çalışır. Tek işimiz benzetme yapmak ol-

saydı bu konuda çok daha fazlasını üretebilirdik, ama arif olana tek bir benzetme (hatta tek bir söz) yeter. Dolayısıyla okurun sabırsızlıkla beklediği konuya dönelim ve kahramanımızın neler yaptığına bakalım.

X. Bölüm

Joseph bir mektup daha yazıyor: Peter Pounce ile çıkış işlemlerini hâlletliyor ve Lady Booby'nin yanından ayrılıyor.

Kederli Joseph eğer hanımının asıl amacını hâlâ anlamamış olsaydı, bu tür bir kitabın esas konusunu da anlayamazdı. Zaten bir müddet daha neyin ne olduğunu ayırt edememiş olsa, okur onun hanımındaki bir kusuru ayıplamıyor oluşunu Joseph'in gönülsüzlüğüne yormaktan zevk duyacaktır. Dolayısıyla hanımının yanından ayrılır ayrılmaz tavan arasındaki odasına çekildi ve güzelliğe eşlik eden sayısız musibet üzerine düşünmeye başladı ve insanın çevresindekilerden daha yakışıklı olmasının talihsizlik olduğunda karar kıldı.

Ardından oturup duygularını ablası Pamela'ya açtı:

"Sevgili Ablacığım Pamela,

Umarım sağlığın yerindedir. Bende ne haberler var sorma! Ah Pamela! Hanımım bana âşık olmuş –yani atalarımız buna âşık olmak adını veriyor–, beni mahvetmeyi kafaya koymuş; umarım dünya üzerinde hangi kadın karşıma çıkarsa çıksın iffetimi koruyacak kadar kararlılığa ve erdeme sahip olurum.

Mr. Adams bana sık sık iffetin bir kadın için olduğu kadar erkek için de en büyük erdem olduğunu, karısından başka kadın bilmediğini söylerdi, ben de elimden geldiğince onun yolundan gitmeye çalışıyorum. Öyle ki bir günah

kapımı çaldığında direnebilmemi tamamen onun mükemmel vaazları ve öğütlerine, tabii bir de senin mektuplarına borçluyum. Kendisi bu tür günahlara boyun eğip de bu dünyada tövbe etmeyenlerin öbür tarafta lanetleneceğini söylüyor; dolayısıyla niye ölüm yatağımda tövbe ederim diye düşüneyim ki? Ya ölüm beni uykumda yakalarsa! Bu yararlı öğütler ve yararlı örnekler ne güzel! Fakat hanımımın beni odasından kovduğuna pek memnunum, zira bir ara Rahip Adams'ın söylediği hemen her şeyi unutmuştum.

Sevgili ablacığım, senin bütün imtihanlara karşı iffetini koruyacak erdeme sahip olduğuna şüphem yok; senden iffetimi koruyabilmem için dua etmeni istiyorum, zira bu kez saldırılar hem peş peşe geldi hem de çok şiddetliydi. Fakat umarım senin ve adaşım Yusuf'un izinden gidebilir, her türlü ayartmaya karşı iffetimi koruyabilirim."

Daha Joseph mektubunu bitirmemişti ki ücretini alması için Mr. Peter Pounce tarafından aşağı çağırıldı. Ayrıca sekiz pound yıllığının dört poundunu anne babasına verdiğinden, kendisine müzik aletleri alabilmek için daha demin bahsettiğimiz Peter'in cömertliğine başvurmak zorunda kalmıştı; kendisi acil durumlarda hizmetkârlara avans verirdi: Vadesi gelmeden önce değil, ama ödenir olmadan önce, yani nereden baksan vadesi geldikten altı ay sonra. Bunu da makul bir oran olan yüzde elli ya da biraz daha yüksek bir faizle yapardı. Bu dürüst adam işte bu hayırsever yollarla ve başka insanlara, hatta efendisiyle hanımına da borç para vererek, sıfırdan başlayıp birkaç yıl içerisinde yaklaşık yirmi bin pound biriktirmişti.

Joseph maaşının kalan çok az kısmını tahsil ederken üniformasını da teslim ettiğinden, hizmetkârlardan birinden kendi gömleğini ve pantolonunu ödünç almak zorunda kaldı (ailede o kadar çok seviliyordu ki istese her şeylerini verirlerdi). Ayrıca Peter öteberisini toplamak için gereken-

den bir dakika daha fazla evde kalmamasını söylediğinden (zaten çok az şeyi olduğundan bu konuda fazla zorlanmamıştı), arkadaşlarıyla hüzünlü bir şekilde vedalaşıp akşam yedide yola koyuldu.

Daha iki-üç sokak öteye kadar yürümüştü ki durdu ve kenti hemen o gece mi terk etmeli, yoksa bir yerlerde konaklayıp sabah mı yola çıkmalı diye düşünmeye başladı. En sonunda parıl parıl parıldayan ayın da yardımıyla yolculuğuna hemen başlama kararı aldı ki, bu kararın arkasında başka nedenler de yok değildi. Ama okur, anlaması için gerekli ipuçlarını vermediğimiz sürece, eğer kâhin değilse, bu nedenlerin ne olduğunu tahmin edemez. Şimdi bunları açmak uygun olabilir.

XI. Bölüm

Beklenmedik bazı yeni meseleler üzerine.

Basit bir insan hakkındaki görüşümüzü anlatmak için bazen içyüzünün çok çabuk anlaşıldığını söyleriz. Aynısını basit bir kitap için de söylemek yanlış olmaz kanaatindeyim. Bu hikâyede bunu belirli bir örneğe uygulamaktan ziyade, tersini belirtmeyi ve olayların aşama aşama ortaya çıkmasını tercih ettik. Bu nedenle sonraki iki bölümü tahmin edebilen bizce basiretli bir okurdur.

Bu nedenle şimdi açıklanmasını gerekli gördüğümüz bir meseleden bu zamana kadar hiç bahsetmedik. Öyle ya, okur şunu merak edebilir: Bir defa, Joseph'i böyle yel yeperek kentten ayrılmaya zorlayan neydi? İkincisi, ki onu da şimdi göstereceğiz, neden ana babasının evine ya da pek sevgili ablası Pamela'ya değil de, Londra'ya gelmeden önce ikamet ettiği Lady Booby'nin köy evine, hem de son sürat gitmeye karar vermişti?

Madem öyle söyleyelim: Lady Booby'nin de evinin bulunduğu bu köyde, Joseph'in (evlatların ve kardeşlerin en hayırlısı olmasına karşın) ana babasından ve ablasından bile daha önce görmek için sabırsızlandığı bir genç kız yaşıyordu. Vaktiyle Sir John'un[7] ailesinin yanında kalmış olan bu yoksul kız, Londra yolculuğundan kısa bir süre önce, sanırım olağanüstü güzelliğinden ötürü Mrs. Slipslop tarafından kapının önüne konmuştu; sanırım diyorum, zira başka bir neden bulamıyorum.

Şimdi köyde bir çiftçinin yanında kalan bu genç kızı Joseph öteden beri seviyordu ve sevgisi karşılıksız değildi. Bu kız hikâyemizin kahramanından yalnızca iki yaş küçüktü. Küçük yaştan beri birbirlerini tanıyor ve bir o kadar zamandır da birbirlerinden hoşlanıyorlardı. Bu hisler zaman içinde öyle bir sevgiye dönüşmüştü ki, Mr. Adams bunları hemen evlenmekten zar zor caydırmış, birkaç yıl beklemeye ve birazcık bellerini doğrultup birlikte rahat bir yaşam sürebilecek hâle geldikten sonra evlenmeye razı etmişti.

Onlar da bu iyi adamın nasihatine kulak vermişlerdi, zira bu köyde onun sözünün kanundan farkı yoktu. Otuz beş yıllık görevi süresince örnek davranışlarıyla cemaatin güvenini ve saygısını kazanmıştı. Her olayda kendisine danışılır ve söylediklerinin dışına nadiren çıkılırdı.

Bu iki sevgilinin ayrılmasından daha yürek parçalayıcı bir şey hayal edilemez. Joseph'in iç çekişlerinin, Fanny'nin (kızın adı buydu) o güzel gözlerinden dökülen yaşların haddi hesabı yoktu. Aldığı terbiye gereği yalnızca iştahlı öpücüklere izin verebilse de, iş sarılmaya gelince içindeki şiddetli aşk onu bir alıcı konumundan çıkartıyor ve çoğu zaman sevdiğini öyle yumuşak bir şekilde göğsüne yatırıyordu ki bu kadarı belki bir böceği bile ölüme götürmezdi, ama Joseph'in kalbinde bir Cornwall'lının en sıkı sarılışı gibi bir duygu uyandırıyordu.

---

7 Fielding'in burada kalemi sürçmüş olacak: Sir John'un yerine, Sir Thomas'ın olmalı. (ç.n.)

Şimdi burada okurdan şöyle bir tepki gelebilir: Madem bunlar birbirine bu kadar düşkündü de bu on iki aylık süre zarfında neden bir kez olsun mektuplaşmadılar? Aslında onları engelleyen ya da engellemiş olabilecek tek bir neden vardı, o da zavallı Fanny'nin okuma yazma bilmemesiydi. Ayrıca o saf ve temiz duygularını başka birine açıp onun yazmasına da gönlü razı olmuyordu.

Dolayısıyla her ikisi de birbirlerinin sağlığı hakkında sık sık sağa sola haber sormakla, birbirlerinin sadakatine olan karşılıklı güvenle ve müstakbel saadetlerini düşünmekle yetinmişti.

Okurumuza bu meseleleri açıp, aklındaki tüm şüpheleri olabildiğince giderdiğimize göre, şimdi ay ışığında yolculuk etmek üzere bıraktığımız dürüst Joseph'e dönebiliriz.

Antikçağ'a olsun, modern döneme ait olsun bir hikâye ya da şiir okumuş herkes aşkın kanatlarının olduğunu bilir. Fakat bunu söylerken, bazı hanımefendilerin zannettiği gibi, âşıkların uçabileceğini düşünmemek gerekir. Yazarlar bu zekâ kokan alegoriyle aslında âşıkların hassa süvarileri gibi yürümediklerinden daha fazlasını kastetmemişlerdir. Kısacası kanları kaynadığından çok acele ederler. Bu benzetmeyi kendi hikâyemize uygulayacak olursak, bizim ateşli delikanlımız öyle süratli yürümüştü ki dört saat gibi kısa bir süre içerisinde batı taraflarına yolu düşen gezginlerin çok iyi bildiği, misafirperverliğiyle ün salmış bir hana gelmişti. Hanın yol üzerindeki levhasında aslan vardır: Hancının adıysa Timotheus'tur, ama kısaca Tim diye bilinir. Bazıları aslan resmini özellikle seçtiğini düşünmektedir, zira mizacı daha çok kuzuların sevimliliğini andırsa da, dış görünüşü bakımından bu asil hayvana epey benzemektedir. Çevresindeki herkes tarafından çok sevilir, herkesle iyi geçinmenin bir yolunu bulur. Ayrıca tarih ve siyaset konusunda da epey bilgilidir. Hukuk ve ilahiyattan da anlardı biraz. İyi espri yapar, kornoyu da fevkalade güzel çalar.

Joseph şiddetli bir dolu fırtınasına yakalanınca bu hana sığınmak zorunda kalmıştı. İçeri girdiğinde bir zamanlar Sir Thomas'ın da kente inerken burada yemek yediğini hatırladı. Joseph tam mutfaktaki ateşin yanına oturmuştu ki, kıyafetinden ötürü kendisini tanıyan Timotheus yaklaştı ve merhum efendisinin ölümü için taziyelerini bildirdi. Bir zamanlar efendisiyle çok sıkı dost olduklarını, neşe içerisinde pek çok, hatta düzinelerce şişe devirdiklerini anlattı. Ardından da bunların artık mazide kaldığını, sanki hiç yaşanmamış gibi silinip gittiğini söyledi ve ölümün kesinliği gibi mükemmel bir gözlemde bulunarak (karısının söylediğine göre hakikaten de öyleymiş) sözlerini noktaladı. Bu sırada hana iki atlı bir adam geldi; atlardan ikincisini efendisini karşılamak için kasabaya götürüyormuş. Hayvanları ahıra koyduktan sonra, gelip Joseph'in yanına oturdu. Joseph bu genci hemen tanımıştı: Eskiden evlerine ziyarete de gelen komşularının hizmetçisiydi.

Bu genç de hana fırtına yüzünden sığınmıştı. O gece gitmesi gereken otuz kilometre daha vardı ve bereket versin ki Joseph ile aynı yoldan gidecekti. Fırsat bu fırsat diyen Joseph arkadaşına bu boştaki atı sürüp süremeyeceğini sordu. Ne kadar aksi istikamette emir almış olsa da, bu öneri genç adam tarafından seve seve kabul edildi. Bunun üzerine karşılıklı birer kadeh daha içtikten sonra, fırtınanın dinmesiyle birlikte yola koyuldular.

XII. Bölüm

Joseph Andrews'in yolda başından geçen, ama posta arabasıyla hiç yolculuk etmemiş olanlara pek inandırıcı gelmeyebilecek birçok şaşırtıcı serüven.

Atların götürüleceği hana gelene kadar yolda kayda değer bir olay olmadı. Hana vardıklarında saat sabah ikiye

geliyordu. Şimdi ay parıl parıl parıldıyordu. Joseph arkadaşının iyiliğine karşılık kendisine bir bardak şarap ısmarlayıp teşekkür etti ve arkadaşı ne kadar yalvar yakar olduysa da yolculuğuna yürüyerek devam etti.

Sevgili Fanny'sini çok geçmeden görecek olmanın mutluluğuyla daha iki-üç kilometre gitmişti ki, dar bir geçitte önünü iki adam kesti. Neyi var neyi yoksa sökülmesini söylediler. Zaten cebinde toplasan iki pound olan Joseph hemen çıkarıp verdi. Ama hiç değilse yoldaki masrafları için kendisine birkaç şilinini geri verecek kadar cömert olduklarını umduğunu da ekledi.

Haydutlardan biri, "Tabii tabii, ben sana bir şey vereceğim şimdi, sen önce bir soyun da..." diyerek küfrü bastı. Diğeriyse, "Soyun, yoksa beynini dağıtırım senin!" diye bağırdı. Üzerindeki kıyafetleri bir arkadaşından ödünç aldığını hatırlayan ve bunları iade etmemesinin hiçbir mazereti olamayacağını düşünen Joseph, kıyafetlerini almak konusunda ısrarcı olmayacaklarını umduğunu, zaten pek bir para etmediğini, aksi takdirde soğukta donacağını söyledi. Bunun üzerine haydutlardan biri, "Demek üşüdün ha? Seni serseri seni! Ben şimdi seni ısıtırım," dedi ve gözlerini belerterek elindeki tüfeği Joseph'in kafasına geçiriverdi. Öbürü de hemen ardından sopasıyla girişiverdi, fakat sopa oyununda usta olan Joseph sopayı yakaladı ve o öyle vurulmaz böyle vurulur diyerek öyle bir yapıştırdı ki, adam kendisini yere serilmiş buldu. Fakat bu sırada kendi de arkadan bir darbe aldı: Tüfeğin dipçiğini sırtına yiyince yere serilmiş ve kendinden geçmişti.

Bu sırada soyguncular dan yere serilmiş olanı da kendine gelmişti; ikisi sopalara sarılıp Joseph'in üzerine çullandılar ve bu zavallı adamın işini bitirdiklerine kanaat getirene kadar dövdüler. Sonra da çırılçıplak soyup bir çukura attılar ve ganimetlerini alarak sıvıştılar.

Zavallı Joseph uzun bir süre hareketsiz yattı. Bir müddet sonra hafiften kendine gelmeye başladı. Bu sırada yanına

bir posta arabası yaklaştı. Arabacı yerde birisinin inlediğini duyunca atları durdurdu ve arabanın içindeki baş arabacıya ilerideki çukurun içinde *ölü* bir adamın yattığından emin olduğunu, zira inlemelerini duyduğunu söyledi. Baş arabacı, "Boş ver yürü hadi," dedi. "Zaten bayağı geç kaldık, ölülerle uğraşacak zamanımız yok." Fakat hem atları süren arabacının dediğini hem de inleme seslerini duyan bir hanımefendi derhâl durmalarını ve meselenin ne olduğuna bakmalarını emretti. Ardından arabacıya inmesini ve çukura bakmasını söyledi. Adam hemen indi ve "çukurun içinde anadan doğma hâliyle çırılçıplak bir adamın dimdik oturduğunu" söyledi. "Aman Tanrım!" diye bağırdı hanımefendi, "Çıplak bir adam ha! N'olur onu bırakıp hemen yolumuza devam edelim." Bunun üzerine arabanın içindeki beylerden biri aşağı indi. Joseph adamı görünce kendisine yardım etmeleri için yalvardı, "soyulduğunu ve ölümüne dövüldüğünü" söyledi. Yaşlı adamlardan biri "Soygun mu?" diye ünledi. "Aman bir dakika bile durmayalım, yoksa Tanrı korusun bizi de soyarlar." Fakat içlerinde hukukçu olan bir tanesi, "Keşke adamı hiç görmeden geçip gitmiş olsaydık," dedi ve oradan en son onların geçtiği kanıtlanabileceğinden, adamın ölmesi durumunda cinayetten yargılanabileceklerini söyledi. Dolayısıyla "bu zavallı adamın hayatını kurtarmalarının, kendi çıkarları icabı akıllıca olacağını, zira en azından ölmesi durumunda mahkeme heyetinin kendilerinin olay mahallinden kaçtığını söyleyemeyeceğini, yani adamı arabaya alıp en yakındaki hana taşımaları gerektiği kanaatinde olduğunu" da ekledi. Gelgelelim arabadaki hanımefendi, "kesinlikle arabaya gelmemesini, o bindiği takdirde, kendisinin ineceğini, zira çıplak bir adamla yolculuk etmektense sonsuza dek orada kalmayı tercih ettiğini" söyledi. Baş arabacı ise başka bir telden çalıyordu: "Birisi bu adamın yerine her beş kilometre için bir şilin ödemediği takdirde, zaten onu arabama alma zahmetine girmeyeceğim." İki beyefendi bu teklife yanaşmadılar.

Fakat hukukçu olan, bu herifin bu durumda bırakılması durumunda kendi başına bir dert açılacağından korktuğu için, "kimsenin bu tür meselelerde yeterince aklıselim davranmadığını ve kitapta okuduğu olağanüstü vakaları hatırladığını" söyledi ve baş arabacıyı tehdit ederek adamı arabaya almasını emretti. "Adamın ölmesi durumunda, ölümünden sorumlu tutulacaktı, ama yaşar da kendisine dava açarsa, seve seve onun savunmasını üstleneceğini," belirtti. Bu sözler baş arabacı üzerinde gözle görülür bir etki bıraktı, ne de olsa kendisiyle konuşan adamı iyi tanıyordu. Öte yandan diğer iki beyefendi çıplak adam sayesinde hanımefendiye sık sık pratik zekâlarını gösterme fırsatı bulacaklarını düşündüklerinden, Joseph'in arabaya alınması gerektiğini söyleyenler kervanına katıldılar ve ücretine mahsuben bir bardak bira ısmarlamayı teklif ettiler. Nihayetinde kısmen hukukçunun tehditlerinden korktuğundan, kısmen bira teklifini kaçırmak istemediğinden ve belki *biraz da* soğuktan tir tir titreyen, vücudundan kan sızmakta olan genci görüp insafa geldiğinden, yaralıyı arabasına almayı kabul etti. Ardından Joseph arabaya doğru ilerlemeye başladı, fakat yelpazesinin sapıyla yüzünü kapatan hanımefendiyi görünce ne kadar perişan bir durumda olsa da kendisine görgü kurallarına aykırı gelmeyecek şekilde örtünmesini sağlayacak bir şeyler verilmediği takdirde arabaya binmeyi kesinlikle reddettiğini söyledi. İşte böyle rabıtalı bir gençti bu Joseph, tatlı Pamela'nın tertemiz örneği ve Mr. Adams'ın mükemmel vaazları onun üzerinde böyle güçlü bir etkide bulunmuştu.

Arabada giyilecek birkaç kalın palto olmasına karşın Joseph'in yol açtığı bu zorluğu aşmak öyle kolay olmadı. İki beyefendi üşüdüklerinden dem vurdular ve bir çaput bile veremeyeceklerini söylediler. Hukukçu olan güldü ve kendi tefsirini önce can sonra canan sözleriyle ifade etti. Elinin altında iki büyük palto olan baş arabacı, kan bulaştırır diye boşta olanı vermek istemedi. Keza hanımefendinin uşakları

da aynı nedenle özürlerini bildirdiler. Hanımefendi ise çıplak bir adamın görüntüsüne katlanamamasına karşın, bu sözleri onayladı. Yani eğer atları süren arabacı kararında inatla direnmiş olsaydı, Joseph orada öyle kalıp muhtemelen telef olacaktı. Neyse ki arabacı (kendisi tavuk çaldığı için sürgün edilmiş bir delikanlıydı) üzerindeki tek kıyafet olan kalın paltoyu gönül rızasıyla çıkardı, çıkarırken de açtı ağzını yumdu gözünü (bu nedenle yolculardan iyi bir fırça da yedi hani): "Bir kardeşinin böyle perişan bir hâlde yatıp acı çekmesini görmektense tüm yaşamı boyunca gömleğiyle seyahat etmeyi tercih ederdi."

Joseph paltoyu giydikten sonra arabaya bindirildi ve yolculuğa devam edildi. Soğuktan neredeyse donduğunu söyleyince, hukukçu olan adam hanımefendiye acaba delikanlıya bir içki tedarik edilip edilemeyeceğini sordu. Bu söze biraz sinirlenen hanımefendi, "kendisine böyle bir soru sormasına şaşırdığını, zira hayatında ağzına içki koymadığını" söyledi.

Avukat olan tam soygunun nasıl gerçekleştiğine dair ayrıntıları öğrenmeye çalışıyordu ki, araba birdenbire durdu ve haydutlardan biri tüfeğini içeri doğru doğrultarak yolculara paraları sökülmelerini söyledi, onlar da paşa paşa söküldüler. Korkudan ne yapacağını şaşıran hanımefendiyse, cebinden çeyrek litrelik gümüş renkli bir içki şişesini çıkarıp verdi. Adam içkiyi hemen kapıp, hanımefendinin şerefine içtikten sonra, bunun hayatında gördüğü en iyi Nantes brendisi olduğunu söyledi. Hanımefendi sonradan bunun hizmetçi kızın hatası olduğunu, zira kendisinin hastalıklara deva Macar likörü koymasını tembih ettiğini anlatmaya çalıştı ama nafile.

Adamlar alacaklarını alıp ortadan kaybolduktan sonra, arabacı koltuğunun altında silahları olduğu anlaşılan avukat, eğer gündüz gözüyle görebilseydi ve silahlarına sarılabilseydi, bu hırsızlığa izin vermeyeceğini söyledi. Kendisinin yolda at sırtında yolculuk ederken her zaman haydutlarla

karşılaştığını ama hiçbirisinin ona saldırmaya cesaret edemediğini ve kendisinden çok hanımefendi için korkmuyor olsaydı, parasını o kadar kolay kaptırmayacağını söyledi.

Zekânın genellikle boş ceplerde konaklamayı sevdiği söylenir ya, bizim de yukarıda zekâsından dem vurduğumuz beyefendi parasıyla vedalaştıktan hemen sonra şaşırtıcı derecede zekice espriler yapmaya başlamıştı. Sık sık Âdem ile Havva'ya göndermelerde bulunmuş ve incirler ile incir yaprakları üzerine mükemmel şeyler anlatmıştı ki, yolcular arasında bu sözler belki de en çok Joseph'i rahatsız etmişti.

Keza avukat olan da mesleğinden fazla uzağa gitmeyen birkaç hoş espri yapmıştı. "Eğer Joseph ve hanımefendi yalnız olsalardı, *münasebetleri* kendisine *ayak bağı* olacak bir taahhüt çerçevesine bağlı olmayacağından, kendisine *devir ve feragˇ* etmesi daha mümkün olabilirdi; insanın peşi sıra gelen varisler yaratmasının münasip yolu olan bir *girdi* müzekkeresiyle bir *iflah* ve *ferah* durumu yaşadığına temin ediyordu; kendi payına, bir arabaya öyle sıkı sıkıya *binecekti* ki bir daha *boşaltma* diye bir tehlike kalmayacaktı," vs. İşte bu tür anlamsız sözlerle, bir hana gelene kadar milletin kafasını şişirdi. Handa baş arabacıyı karşılayıp, yiyecek içecek bir şeyler hazırlamak üzere bir tek hizmetçi kız ayaktaydı. Joseph de inmek istedi ve kendisine de bir yatak hazırlanıp hazırlanmayacağını sordu; kız da hazırlayacağına söz verdi. Genç kız iyi kalpli olmasının yanında, hanımefendi gibi çıtkırıldım da değildi. Hemen yardıma koştu, ateşe bir dolu çalı çırpı atıp körükledikten sonra Joseph'e seyislerden birinin paltosunu verdi ve ateşin yanına oturup ısınmasını, kendisinin de bu arada yatağını hazırlayacağını söyledi. Baş arabacı da fırsattan istifade hemen birkaç ev uzaklıktaki doktoru çağırtmıştı. Ardından yolcularına çok geciktiklerini hatırlattı ve Joseph ile vedalaştıktan sonra derhâl yola koyuldular.

Kızcağız çok geçmeden Joseph'i yatağına yatırdı ve kendisine bir gömlek bulmak için elinden geleni yapacağına söz

verdi. Fakat sonradan söylediğine göre, Joseph'in her yerinden kan aktığını görünce ölmüş olabileceğini düşünmüş ve bu nedenle son sürat doktoru getirmeye gitmişti. Doktorsa yine bir arabanın devrildiğini ve içindeki beyefendinin ya da hanımefendinin bir yerlerinin incinmiş olduğunu düşünerek ağırdan almış ve hâlâ tam olarak giyinmemişti. Ama kız penceresine gelip de, hastanın üzerindeki en son giysisine dek soyulmuş ve öldüresiye dövülmüş zavallı, yoksul bir uşak olduğunu söyleyince, kendisini bu kadar erken bir saatte rahatsız ettiği için önce kızı bir güzel haşlamış, ardından da kıyafetlerini tekrar çıkartıp yatağına yatarak rahat uykusuna kaldığı yerden devam etmişti.

Şafak tanrıçası tepelerin üzerinde al yanaklarını göstermeye başlamıştı. Her yanda milyonlarca kuş neşeli bir koro hâlinde bizim saray şairimizden bin kat daha tatlı nağmelerle şakıyordu. Hanın sahibi Mr. Tow-wouse uyanmıştı. Hizmetçi kızdan soygunu ve şu anda handa misafir olan zavallı çıplak mağdurun durumunu öğrendikten sonra kafasını salladı ve "Ne gün be!" diye veryansın etti. Sonra kendi gömleklerinden birini çocuğa vermesini söyledi.

Mrs. Tow-wouse ise daha yeni uyanmıştı ve kocasına sarılmak için boş yere kollarını uzatıp dururken hizmetçi kız içeri girdi. "Kim var orada? Betty, sen misin?" "Evet, hanımefendi." "Efendin nerede?" "Dışarıda hanımefendi. Dün gece soyulup öldürülmüş zavallı çıplak bir adama gömleklerinden birini vermem için beni yolladı." "Hadi sıkıyorsa dokun bakayım bir tanesine seni sürtük!" diye bağırdı Mrs. Tow-wouse. "İşte senin bu efendin çıplak serserileri hana alıp kendi kıyafetleriyle giydirecek cinste bir adamdır. Ben böyle şeyler yapmam. Bir şeye elini sürecek olursan, şu oturağı kafana yersin. Koş efendini çağır bana." Bunun üzerine Betty, "Başüstüne hanımefendi," dedi ve çıktı. Biraz sonra adam içeri girdi ve demeye varmadan kadın lafa girişti: "Ne halt ettiğini zannediyorsun sen Mr. Tow-wouse? Ben o göm-

lekleri sen elin ne idüğü belirsiz serserilerine giydiresin diye mi alıyorum sana?" "Ama hayatım," dedi Mr. Tow-wouse, "Bu zavallı bir gariban." "Ee, zavallı bir gariban olduğunu ben de biliyorum, ama ne işimiz olur bizim elin zavallı garibanlarıyla. Yasalar yüzünden zaten pek çoğuna bakmak zorunda kalıyoruz. Yakında otuz-kırk tane kırmızı paltolusu doluşacak hana." "Hayatım," diye bağırdı Tow-wouse, "bu adamın nesi var nesi yoksa gasp etmişler." "Ben de onu diyorum ya, neyle ödeyecek hesabını? Niye böyle bir adam meyhaneye gitmez de bize gelir ki? Ama sen dur hele, yataktan kalkar kalkmaz ilk işim onu buradan postalamak olacak göreceksin." "Ama hayatım," dedi kocası, "Hayırseverliğe sığar mı senin bu yaptığın?" "Hay senin hayırseverliğine s... yım" dedi karısı, "Hayırseverlik bize önce kendimize ve ailemize bakmamızı öğretiyor. Ayrıca senin bu hayırseverlik aşkından ötürü kendimi batırmaya hiç niyetim yok, bilesin." "Peki hayatım nasıl istiyorsan öyle yap. Bilirsin asla zıddına gitmem senin." "He hey, şeytan bile benim zıddıma gitse, bu dünyayı ona zindan ederdim."

Bu ve benzeri sözlerle yaklaşık yarım saat çene çaldılar. Bu arada Betty sevgililerinden biri olan seyisin gömleğini almış ve zavallı Joseph'e giydirmişti bile. Doktor da en sonunda teşrif etmişti. Joseph'in yaralarını temizleyip sardıktan sonra Mr. Tow-wouse'a misafirinin durumunun kritik olduğunu, sonunu pek hayırlı görmediğini söyledi. "Başımıza sardığın belaya bak," diye bağırdı Mrs. Tow-wouse. "Bir de cebimizden cenaze masrafı çıkacak, iyi mi?" Tow-wouse (tüm hayırseverliğine karşın tercihini misafirini krallıktaki herhangi bir hana devretmek yönünde kullanabilirdi, elbette seçimlerdeki gibi özgür iradesiyle), "Hayatım kabahat bende değil. Bu adamı buraya arabayla getirmişler, Betty de ben uyurken tutmuş yatağa yatırmış." "Ben onu şimdi yatağa yatırırım," diye bağırdı Mrs. Tow-wouse ve kıyafetlerinin yarısı üzerinde, diğer yarısı koltuğunun altında, bahtsız Betty'yi aramaya

koyuldu. Bu arada Tow-wouse ile doktor da bu üzücü hadisenin ayrıntılarını öğrenmek üzere Joseph'in yanına gittiler.

XIII. Bölüm

Handaki hastalığı sırasında Joseph'in başına gelenler. Kasabanın papazı Mr. Barnabas ile ilginç bir konuşma.

Joseph soygunun nasıl olduğunu anlatıp kendisi ve nereden gelip nereye gittiği hakkında ufak bir malumatta bulunduktan sonra, doktora "durumunun gerçekten tehlikeli olup olmadığını" sordu. Doktor ise gayet dürüst bir şekilde, "Korkarım evet, zira nabız çok hızlı atıyor ve ateşinin semptomatik bir durumdan daha fazlası olduğu anlaşılırsa seni kurtarmanın imkânı kalmaz," dedi. Derin bir iç çeken Joseph, "Zavallı Fanny, keşke seni bir kere daha görebilseydim! Ama Tanrı'nın dediği olur," dedi.

Ardından doktor eğer bu dünyada hâlletmesi gereken bir mesele varsa, elini çabuk tutmasını tavsiye etti. Zira iyileşeceğini umut etse de durumunun fevkalade tehlikeli olduğunu söylemesi gerektiğini, ateş bu şekilde devam ederse, yakında şuurunu kaybedebileceğini ve o zaman da isteğini yerine getiremeyeceğini belirtti. Joseph ise dünyada kendisinden daha kötü durumda bir insan olamayacağını, zira soygundan bu yana benimdir diyebileceği hiçbir şeyinin kalmadığını söyledi. "Açıkçası," dedi, "Tüm bu ıstıraplarım içinde bana teselli kaynağı olabilecek naçizane küçük bir altın madalyonum vardı, onu da aldılar. Fakat seni hatırlamak için hiçbir şeye ihtiyacım yok Fanny. Seni kalbime kazıdım ben ve hiçbir alçak seni oradan söküp atamaz."

Joseph mektup yazmak için kâğıt kalem istedi, ama bu isteği geri çevrildi. Tüm gücünü kendisini toplamak için harcaması tavsiye edildi. Ardından hastayı yalnız bırakıp çıktılar. Mr. Tow-wouse rahibe gidip zavallı Joseph'in ruhuna

şifa bulmasını rica etti, zira doktorun bedenden yana pek ümidi kalmamıştı.

Mr. Barnabas (rahibin adı buydu) çağrılır çağrılmaz koşup geldi ve önce hancı hanımefendiyle karşılıklı bir çay keyfi yapıp, ardından da hanın sahibi beyefendiyle bir şeyler atıştırdıktan sonra Joseph'in yatmakta olduğu odaya gitti. Ama baktı ki hasta uyuyor, dönüp biraz daha atıştırdı. Bunu da bitirdikten sonra, tekrardan usulca odanın kapısından içeri girdi. Hasta Joseph kendi kendine konuşuyordu:

"Ah tapılası Pamela! Ablaların en iffetlisi! Güzelliklerin ve zenginliklerin çekiciliğine direnebildiysem, iffetimi sevgili Fanny'min kolları için saf ve temiz bir şekilde koruduysam, bir tek seni örnek almam sayesindedir. Keşke Tanrı bana onu bir kez daha görmeyi nasip etseydi! Hangi servet, hangi onur, hangi zevk kaybolmuş masumiyetin yerini tutabilir? Dünyadaki tüm güzelliklerden daha fazla teselli vermez mi o bize? Benim gibi bir garibanı masumiyet ve faziletten başka ne teselli edebilir? Ama bu hasta ve acılar içinde kıvrandığım yatağı, hanımımın yanında bulacağım tüm zevklere tercih ederim. Bu sayede ölümle korkusuzca yüzleşebiliyorum; Fanny'mi dünyada hiçbir erkeğin bir kadını sevemeyeceği kadar çok sevmeme karşın, biraz olsun ağlayıp sızlanmadan mukadderata boyun eğebiliyorum. Ah seni büyüleyici müthiş varlık! Eğer Tanrı seni kollarıma bıraksaydı, en berbat, en kötü yer bile bana cennet olurdu; seninle en uydurma evde bile saraylara, güzelliklere, zenginliklere özenmeden yaşayabilirdim. Ama seni terk etmek, sonsuza dek terk etmek zorundayım benim tatlı meleğim. Şimdi öbür dünyayı düşünmek zorundayım ve tüm kalbimle senin de bu dünyada rahat yüzü görmeni diliyorum." Barnabas bu kadar dinlemenin yeterli olduğunu düşünerek aşağı indi ve Tow-wouse'a misafirinin son görevlerini yaptıramayacağını, çünkü kafasının yerinde olmadığını ve kendisi odadayken sürekli saçmaladığını söyledi.

Doktor öğleden sonra geldi ve tam da dediği gibi hastasının ateşinin iyice yükseldiğini gördü, ama henüz aklı başından gitmemişti. Zira Mr. Barnabas'ın görüşünün aksine, hana geldiğinden bu yana bir an olsun şuurunu yitirmemişti.

Bunun üzerine bir kez daha Mr. Barnabas çağrıldı ve bin bir zorlukla da olsa ikna edildi. Odaya girer girmez Joseph'e "onun adına dua etmek ve kendisini öbür dünyaya hazırlamak için geldiğini ve dolayısıyla evvela tüm taksiratı için af dilemiş olduğunu umduğunu" söyledi. Joseph, "Ben de öyle umuyorum," dedi. "Ama günah diye adlandırıp adlandıramayacağını bilmediği bir şey daha olduğunu; eğer günahsa, bunu boynunda taşıyarak ölmekten korktuğunu ve bu günahın da canından bile çok sevdiği bir genç kadını yüzüstü bırakmaktan duyduğu üzüntü olduğunu" söyledi. Barnabas, "mukadderattan yakınmanın en büyük günahlardan biri olduğunu; her türlü şehevi duyguları unutması gerektiğini ve daha güzel şeyler düşünmesinin isabet olacağını" söyledi. Joseph ise "ne bu dünyada ne de diğerinde Fanny'yi unutabileceğini; ondan sonsuza dek ayrılacak olmanın düşüncesi ne kadar acı verici olursa olsun, Fanny'nin kendisinin başına gelen bahtsızlığı öğrendiğinde çekeceği acıları düşünmenin yarısı kadar bile acı olmadığını" söyledi. Barnabas, "bu tür korkuların çok günah olan bir çekince ve ümitsizlikten kaynaklandığını ve kendisini her türlü beşeri duygudan vareste kılmasını" tavsiye etti. Bunun üzerine Joseph, "kendisinin de bunu istediğini ve bunu başarmasına yardım ederse ona minnettar kalacağını" söyledi. Barnabas, "Bu inayet yoluyla olabilir," dedi. Joseph bunu nasıl elde edebileceğini sordu. Barnabas, "Elbette dua ve imanla," diye yanıt verdi. Ardından kendisini soyan hırsızları bağışlayıp bağışlamadığını sordu. Joseph "bunun yapabileceğinin çok üstünde olduğunu, zira hayatta hiçbir şeyin kendisine onların yakalandığını duymaktan daha fazla zevk vermeyeceğini" söyledi. "Bu," diye araya girdi Barnabas, "adaletin yüzü suyu hürmetine." Joseph,

"Evet doğru," dedi, "Ama onlar bir daha karşıma çıksalar, korkarım ben de onlara saldırır ve elimden gelirse öldürürüm." "Kuşkusuz," diye yanıt verdi Barnabas, "Bir hırsızı öldürmenin yasalarda yeri var, ama sen bir Hıristiyan'ın yapması gerektiği gibi onları bağışladığını söyleyebiliyor musun, ondan haber ver?" Joseph bu bağışlamanın nasıl bir şey olduğunu sordu. "Bağışlamak," dedi Barnabas, "İşte... hani... şöyle söyleyeyim, bağışlamaktır. Ezcümle, bir Hıristiyan olarak bağışlamaktır, bilmem anlatabildim mi?" Joseph, "Onları elinden geldiğince bağışladığını" söyledi. "Hah, tamamdır o hâlde," dedi Barnabas, "Bu kadarı kâfi." Ardından tövbe etmediği başka günahlarının olup olmadığını sordu, "varsa acele edip bir an önce tövbe etmesini, sonra birlikte birkaç dua okuyabileceklerini" söyledi. Joseph, "suçlanabileceği başka büyük bir günah hatırlayamadığını, işlediği günahlar içinse tüm içtenliğiyle üzgün olduğunu" söyledi. Barnabas bu kadarının kâfi olduğu söyledi ve tüm aceleciliğiyle (bu konuda ustaydı) dua etme faslına geçti, zira aşağıda, salonda punç hazırlamak için onu bekleyenler vardı, punç hazırlamak için de tüm malzemeler hazırdı, ama o gelmeden kimse portakalların kabuğuna bile dokunmazdı.

Joseph dilinin damağının kuruduğundan yakındı ve biraz çay istedi. Barnabas bunu Mrs. Tow-wouse'a bildirdi. Gelen yanıt, "çayın henüz bittiği ve tüm gün kaynayacak hâli olmadığı" yönündeydi. Fakat bunun yerine Betty'ye yukarıya az biraz bira götürmesi söylendi.

Betty hanımının emrine uydu uymasına ama Joseph biranın tadına bakar bakmaz bunun ateşini yükseltmesinden korktuğunu ve canının çok fazla çay çektiğini söyledi. Bunun üzerine iyi huylu Betty eğer bu topraklarda çay varsa, bulup ona içireceğini söyledi. Nitekim gitti ve kendi cebinden çay alıp geldi. Dahası içerken de ona eşlik etti. Şimdi biz onunla Joseph'i bir müddet baş başa bırakacağız ve okura başka meselelerden bahsedeceğiz.

XIV. Bölüm

Handa birbiri peşi sıra gerçekleşen serüvenlerle dopdolu bir bölüm.

Akşam karanlığı çökmek üzereydi ki hana at sırtında ciddi bir adam girdi. Atını seyise teslim ettikten sonra doğruca mutfağa gitti ve tütün isteyip ateşin yanındaki diğer insanların arasında yerini aldı.

Sohbetin ana konusu geçen gece gerçekleşen soygun ve bununla bağlantılı olarak demin bahsettiğimiz, yukarıda perişan hâlde yatmakta olan garibandı. Mrs. Tow-wouse, "yol üzerinde bu tür insanların kalabileceği onlarca meyhane varken Tom Whipwell'in hangi akla hizmet bu tür misafirleri evine getirdiğini merak ettiğini, ama ölmesi durumunda cenaze masraflarını kendisinin karşılamayacağını" söylüyordu. "Sizi temin ederim, adam çaydan başka bir şey istemiyor!" diye de ekledi. Bu arada hayırsever görevini yerine getirip biraz önce aşağı inmiş olan Betty, bu gencin bir beyefendi olduğuna inandığını, zira hayatında bu kadar güzel bir ten görmediğini söyledi. "Tükürürüm onun tenine," diye parladı Mrs. Tow-wouse, "Sanırım hesaptan yana payımıza bir tek bu düşecek. Ejder'e (anlaşılan hanın adı buydu) böyle beyefendi geleceğine hiç gelmesin daha iyi."

Sonradan gelen beyefendi bu zavallı varlığın çektiği sıkıntıyı çok üzüntü verici buldu. Ayrıca anladığı kadarıyla bahsi geçen kişi çok şefkatli ellerde de değildi. Gerçekten de Mrs. Tow-wouse tatlı mizacını belli edecek hiçbir şey söylemeseydi bile, doğa onun yüzünü çizerken öyle çaba harcamıştı ki, Hogarth bile bir resme bu kadar ifade kazandırmamıştır.

Mrs. Tow-wouse kısa boylu, ince, yamru yumru bir şeydi. Alnının ortasındaki çıkıntı, eğri bir çizgi çizerek uzun, kırmızı burnunun üst tarafıyla birleşmişti, hatta doğa dur demese oradan da dudaklarının üstüne sarkacaktı. Teninden

ayırt edilemeyecek derecede büzüştürdüğü dudakları ancak konuşurken para kesesi gibi açılıyordu. Çenesi sivriydi; yanaklarını oluşturan derinin üst kısmında iki kemik duruyordu ve bir çift küçük kırmızı gözü handiyse saklıyordu. Bunlara bir de aktaracağı duygulara pek yaraşan kalın ve yüksek sesini ekleyin tamam.

Bu beyefendinin hanın sahibi hanımefendiye duyduğu nefretin mi, yoksa o bahtsız misafirine duyduğu merhametin mi ağır bastığını söylemek kolay değil. O sırada içeri girmiş olan doktora hemen hastanın durumunu, "iyileşme şansı olup olmadığını" sordu. Elinden geleni ardına koymamasını istedi, "Yeteneklerini fakir ve yardıma muhtaç insanlar için bir karşılık beklemeden kullanmak her meslekten insanın görevidir," dedi. Doktor, "elinden geleni yapacağını ama tüm Londra'da onu iyileştirebilecek bir doktor bulanın da alnını karışlayacağını," söyledi. "Söyler misiniz bayım," dedi beyefendi, "Yaraları ne durumda?" Doktor, "Yaralardan anlıyor musunuz ki?" dedi Mrs. Tow-wouse'a göz kırparak. "Bayım, cerrahlık konusunda ben de az biraz bir şeyler biliyorum," yanıtını verdi beyefendi. "Az biraz mı, ha ha ha!" dedi doktor, "Eminim az birazdır."

Ateşin başındaki herkes kulak kesilmiş, adamı suya götürüp susuz getirecek cinsten diye gördükleri doktorun beyefendiyi hacamat etmesini bekliyordu.

Bu nedenle doktor biraz yüksek perdeden girdi: "Sanırım epeyce yer gezmişsiniz bayım, değil mi?" "Hayır bayım, pek sayılmaz," dedi beyefendi. "Ha, o hâlde belki de hastane tozu yutmuşluğunuz vardır?" "Hayır, bayım." "Ya, bu da mı değil? O hâlde bayım affınıza mağruren sorabilir miyim acaba, cerrahlık konusundaki bu bilginiz nereden geliyor?" "Bayım," diye yanıt verdi beyefendi, "Çok bilgim olduğunu söyleyemem, ama sahip olduğum çok az bilgiyi kitaplardan öğrendim." "Kitaplardan ha!" diye bağırdı doktor, "Sanırım Galen ile Hipokrat okudunuz!" "Hayır bayım,"

dedi beyefendi. "Nasıl yani, cerrahlıktan anlıyorsunuz ama Galen ve Hipokrat okumadınız öyle mi?" "Bayım," diye karşılık verdi beyefendi, "Eminim bu kitapları okumamış bir dolu cerrah vardır." "Ona ne şüphe," dedi beriki. "Utanılacak bir durum bu. Ama ben kendi payıma, aldığım eğitim sayesinde bunları ezbere bilirim ve nadiren bu kitaplar cebimde olmadan dışarı çıkarım." "Bunlar epey kalınca kitaplardır ama," dedi beyefendi. "Ne kadar kalın olduğunu sizden daha iyi bildiğime inanıyorum," dedi doktor. (Bunu derken oradakilere dönüp göz de kırptığından handaki herkes kahkahayı koyuverdi.)

Doktor zaferinin tadını çıkarmak istercesine cerrahlık kadar doktorluktan da anlayıp anlamadığını sordu. "Onu daha iyi bilirim," diye yanıt verdi beyefendi. "Ya, al benden de o kadar!" dedi doktor ve yine göz kırptı. "Ben de doktorluktan biraz anlarım." Araya giren Tow-wouse, "Keşke yarısı kadar ben de bilseydim," dedi. "Bu önlüğü bir daha asla giymezdim." "Açıkçası bayım," diye devam etti doktor, "bu çevrede ateşli hastalıklar konusunda elime su dökebilecek çok az insan vardır. *Veniente accurrite morbo*:[8] Benim yöntemim budur. Sanırım kardeşim Latinceniz de vardır?" "Evet, biraz" dedi beyefendi. "Evet, tabii bir de Yunanca: *Ton dapomibominos poluflosboio Thalasses.*[9] Ama artık bunları neredeyse tümden unuttum. Eskiden olsa Homeros'u ezberden okurdum." "Vay canına, beyefendi bir hain yakaladı!" dedi Mrs. Tow-wouse ve bunun üzerine herkes kahkahayı patlattı.

Şakalardan hiç hazzetmeyen beyefendi, doktorun zaferinin tadını çıkarmasına büyük bir sükûnetle göz yumdu, doktor da epey tatmin olmuştu. Bir fasıl böyle geçtikten sonra, "kendisinin derin bilgisi ve yeteneklerinden tümüyle emin olduğunu ve yukarıdaki hastanın durumu hakkındaki fik-

8 Hastalığı vaktinde tedavi edin. (Lat.) (ç.n.)

9 Uğultulu deniz cevap verdi ona. (Yun.) (ç.n.)

rini bildirme lütfunda bulunup bulunmayacaklarını" sordu. "Bayım," dedi doktor. "Bu adam ölü bir adam. Kafasındaki çürükler *occiput* adı verilen kafatasının arka bölümündeki *iç zarın delinmesine* yol açmış ve *pericranium* adı verilen kafatasının dış yüzeyini kaplayan şu gözle görülemeyecek kadar küçük siniri de *paramparça etmiş*. Tüm bunların yanında, önceleri *semptomatik*, sonradan da *pnömatik* olarak süregelen bir ateş durumu söz konusu. Nihayetinde akli dengesini yitirmiş ya da kabaca söylersek delirmiş durumda."

Böyle allame gibi konuşurken dışarıda bir kıyamettir koptu. Çevredeki gençlerden birkaçı soyguncular dan birini yakalamış, hana getiriyordu. Betty bu haberi Joseph'e yetiştirmek için hemen yukarı fırladı. Joseph de heyecanla adamın üstünü aramalarını ve kurdeleye bağlı küçük, kırık bir altın parçası olup olmadığına bakmalarını istedi; evrendeki en zengin insanların gömüleri arasında bile olsa kendi altınını tanıyabilirdi.

Derdest edilen genç suçsuz olduğunda ısrar etse de, etrafına toplanan kalabalık üstünü başını didik didik etmeyi sürdürüyordu ve sonunda başka birçok şey dışında, cebinden demin sözünü ettiğimiz altın parçası da çıkıverdi. Betty bunu görür görmez hemen üzerine atladı ve kaptığı gibi Joseph'e götürdü. Joseph sevinçten deliye dönmüştü; altını alıp göğsüne bastırdı ve artık ölse de gam yemeyeceğini söyledi.

Birkaç dakika sonra hana başka adamlar da geldi. Yol kenarındaki çukurlardan birinde bir bohça bulmuşlardı ve bohçanın içinde Joseph'in soygunda kaybettiği giysileriyle kendisinden alınan diğer öteberiden başka bir şey yoktu.

Beyefendi kıyafetleri görür görmez bu üniformayı tanıdığını söyledi. Eğer bu giysiler yukarıda yatan zavallı insandan çalınmışsa, kendisini hemen görmek istediğini, zira bu üniformanın sahibi olan aileyi çok yakından tanıdığını söyledi.

Bunun üzerine Betty kendisine yol gösterdi. Peki sevgili okur, bu adam yatakta yatanın Joseph olduğunu, Joseph de

karşısında duranın pek kıymetli dostu Mr. Abraham Adams olduğunu gördüğünde, yaşadıkları şaşkınlık nasıl anlatılabilir?

Burada okurun zaten iyi bildiği meselelerle ilgili yaptıkları konuşma hakkında bir paragraf sıkıştırmak abesle iştigal olur. Zira papazımız Joseph'e Fanny'sinin sıhhatinin gayet yerinde olduğunu söyleyip yüreğine su serptikten sonra, bu talihsiz kazayı en ince ayrıntılarına kadar anlatmasını istemişti.

Bu yüzden biz mutfağa dönecek olursak, gerek hanın diğer odalarından gelenler, gerekse de konu komşunun akın etmesiyle soyguncunun çevresine büyük bir kalabalık üşüşmüştü. İnsanlar bir soyguncunun etrafında toplanıp seyretmeyi ne de çok sever.

Mr. Tow-wouse bu kadar büyük bir kalabalığı görünce zevkten ellerini ovuşturmaya başladı. Bu insanların birazdan soygun olayını enine boyuna konuşmak üzere öbekler hâlinde köşelere dağılacakları ve ardından da dünyadaki tüm dürüst insanların şerefine kadeh kaldıracakları fikrine kapılmıştı. İşleri biraz tersinden görmek gibi bir bahtsızlıkla malul olan Mrs. Tow-wouse ise soyguncuyu eve getiren delikanlılara sövüp sayıyor, kocasına, "Dilenciler ve soyguncular için bir eğlence yeri açanın bitinin kanlanması pek muhtemeldir," diyordu.

Kalabalığın üst baş arama faslı sona ermiş ve kanıt sayılabilecek herhangi bir şey bulunamamıştı. Kıyafetlere gelince, bu kanıt kalabalık için hayli hayli yeterli olmasına karşın, doktorun da belirttiği üzere kendisini mahkûm etmeye yetmezdi, çünkü kıyafetler adamın üzerinden çıkmamıştı. Barnabas da bu görüşe katıldı ve bunların *bona waviata*[10] sayıldığını ve toprakların sahibi beye ait olduğunu ekledi.

"Bu malların toprak beyine ait olduğunu nasıl söylersiniz?" dedi doktor. Bunun üzerine Barnabas, "Söylerim işte," dedi. "O hâlde ben de reddederim bunu, toprak beyiyle bunun ne alakası var? Bir insanın bulduğu şeyin kendisine

10 Hırsızın yakalanma korkusuyla bir yere attığı çalınmış eşyalar. (ç.n.)

ait olmadığına beni ikna edebilecek biri var mı?" Köşedeki adamlardan biri, "Falanca bir bilge hâkimin, herkes hakkını aldığında, bulunan her şey Londra kralına aittir, dediğini duymuştum," dedi. "Bu bir anlamda doğru olabilir," dedi Barnabas, "Zira yasalar çalınan şeyler ile bulunan şeyler arasında bir ayrım gütmektedir. Öyle ya, bir şey çalınıp hiçbir zaman bulunamayabilir, ama bulunup da çalınmamış da olabilir. Şimdi hem çalınmış hem de bulunmuş olan mallar *waviate*'dır; bunlar o toprakların beyine aittir." "Demek ki toprak beyi çalınan malların kayyumudur," dedi doktor ve en başta da kendi olmak üzere herkes kahkahayı bastı.

Soyguncu suçsuzluğunda ısrar ede ede (kendisine karşı öne sürülebilecek kanıt da olmadığından) Barnabas'ı, doktoru, Tow-wouse'u ve diğer birkaç kişiyi yanına çekmeyi neredeyse başarmıştı ki, Betty az önce yukarıda yatan adamın yanına götürdüğü ve bir milyon, yok yok, on bin altın arasında ayırt edebileceğine yemin ederek kendisine ait olduğunu söylediği küçük altın parçasını unuttuklarını hatırlattı. Bu hemen gözleri ve okları soyguncunun üzerine çevirdi; artık herkes suçlu olduğunda karar kılmıştı. Böylece onu bu akşam handa alıkoymaya ve sabah erken saatte hâkimin huzuruna çıkarmaya karar verildi.

XV. Bölüm

Mrs. Tow-wouse'un nasıl sakinleştirildiği, Mr. Barnabas ile doktorun soyguncuyu mahkûm etmeye ne kadar teşne oldukları üzerine. İlaveten onların ve bu hikâyede bahsi geçmeyen daha pek çok insanın gayretkeşliği üzerine birkaç kelam.

Betty hanımına yataktaki adamın sandıklarından daha büyük bir adam olduğunu, zira teninin aşırı beyazlığının

ve ellerinin yumuşaklığının dışında, yeni gelen beyefendiyle de aralarında çok büyük bir yakınlık olduğunu ve akraba değillerse bile, çok yakın arkadaş olduklarını tahmin ettiğini söyledi.

Bu sözler Mrs. Tow-wouse'un kızgınlığını birdenbire götürüvermişti. "Bir Hıristiyanın vecibelerini unutmaması gerektiğini, zira evine zavallı bir beyefendinin getirildiğini; serserilere karşı doğuştan bir antipatisi olduğunu, ama bir Hıristiyanın başına gelen talihsizliklere herkes gibi kendisinin de acıyabildiğini" söyledi. Tow-wouse, "Eğer bu yolcu bir beyefendiyse, üzerinde hiç parası olmasa bile, büyük ihtimalle ödemeyi sonrasında yapacaktır," dedi, "Dolayısıyla dilediğin zaman hesabı çıkartmaya başlayabilirsin." Mrs. Tow-wouse, "Tut şu münasebetsiz çeneni. Ayrıca bana işimi öğretme. Beyefendinin başına gelen talihsizlikten ötürü tüm kalbimle üzgün olduğumu biliyorum ve umarım, kendisine böyle barbarca davranan alçak asılır. Betty git bak bakalım bir arzusu var mıymış. Dilerim hanımda bir şeyden mahrum kalmaz."

Bu sırada Barnabas ile doktor da altın parçasıyla ilgili olarak meraklarını dindirmek için yukarıya Joseph'in yanına çıkmışlardı. Joseph'in göstermemek konusundaki ısrarı kırıldı kırılmasına, ama onca dil dökülmesine karşın bir daha asla yanından ayırmayacağı konusunda geri adım attırılamadı. Fakat bunun kendisinden alınan altın olduğunu ve Betty'nin de bunun yakalanan soyguncunun üzerinden çıktığına yemin etmeye hazır olduğunu söyledi.

Geriye bir tek altının yargıç önüne nasıl çıkartılacağı sorunu kalmıştı. Joseph'i götürmek olanaksız görünüyordu; altını elinden almak da pek mümkün değildi, zira bir kurdeleyle koluna bağlamıştı ve aşırı bir güç kullanımı dışında da hiçbir şeyin onu elinden alamayacağına yeminler ediyordu. Mr. Adams da bir öküz toynağını andıran yumruğunu sıkarak onun arkasında olacağını beyan etmişti.

Bu noktada kanıt konusunda bizim burada anlatmamıza pek gerek olmayan bir tartışma çıktı. Bundan sonra doktor Mr. Joseph'in başını sardı ve hastasının içinde bulunduğu kritik durumun hâlâ devam ettiğinde ısrar etti, ama ciddi bir havayla "bazı umutların belirmeye başladığını, kendisine iyi gelecek bir uyutucu ilaç vereceğini ve sabah durumuna tekrardan bakacağını" söyledi. Ardından Barnabas'la birlikte odadan çıkıp Mr. Joseph ile Mr. Adams'ı baş başa bıraktılar.

Adams arkadaşına yolculuğunun nedenini anlattı. Londra'ya vaazlarının üç cildini yayımlatmak için gidiyordu. Kitap satıcıları cemiyetinin ilanını gördüğünü, ilanda iki kişinin belirleyeceği bir ücret mukabilinde kendilerine sunulan kitap tekliflerini satın almaya hazır olduklarının yazdığını anlattı. Bu vaazlardan epey yüklüce bir miktar kazanabileceğini ve ailesinin bu paraya acilen ihtiyacı olduğunu bilmesine karşın, "Joseph'i bu durumda bırakıp gitmeyeceğini" söyledi. "Cebinde dokuz şilin, üç buçuk peni vardı ve onun dilediği gibi harcamaya hazırdı."

Rahip Adams'ın bu iyiliği Joseph'in gözlerini yaşartmıştı. "Artık yaşamak istemesi için ikinci bir neden olduğunu, böyle bir dosta minnettarlığını göstermek istediğini" söyledi. Adams ise "neşelenmesini, zira doktorun (bilgisizliği bir tarafa) hastalığını büyüterek kendine pay çıkarmaya çalıştığını, oysa kendi gözlemlerine göre kafasındaki yaraların hiç de tehlikeli olmadığını, hiç ateşi olmadığından emin olduğunu ve bir-iki güne kadar yolculuğa hazır hâle geleceğinden de şüphe duymadığını" söyledi.

Bu sözler Joseph'i canlandırdı. "Vücudundaki yara berelerin acı verdiğini, ama kemiklerinin ya da iç organlarının zarar gördüğünü düşünmesi için bir neden olmadığını, bir tek midesinde çok garip bir şeyler hissettiğini, ama bunun da yirmi dört saati aşkın bir süredir boğazından tek lokma geçmemiş olmasıyla bağlantılı olup olamayacağını merak ettiğini" söyledi. Ardından Mr. Adams bir şeyler yemek isteyip

istemediğini sordu, o da olumlu yanıt verdi. Bunun üzerine rahip, "Canın en çok ne istiyorsa söyle, haşlanmış yumurta mı, yoksa tavuk suyuna çorba mı?" diye sordu. Joseph, "her ikisini de gayet güzel yiyebileceğini, ama canının en çok haşlanmış sığır eti ve lahana istediğini" söyledi.

Adams hastanın az da olsa ateşinin olmadığının böyle eşsiz bir kanıtını görünce memnun oldu, ama bu akşamlık daha hafif bir şeyler yemesini tavsiye etti. O da söz dinleyip tavşan ya da tavuk yedi herhalde ama ne olduğunu tam olarak bilemiyorum. Yemekten sonra Mrs. Tow-wouse'un emriyle daha iyi bir yatağa taşındı ve kocasının gömleklerinden biri giydirildi.

Sabah erkenden Barnabas ile doktor soyguncuyu alıp adalet önüne çıkarmak üzere hana geldiler. Bütün geceyi altın parçasını mahkemede adamın aleyhine nasıl kullanabilecekleri üzerine kafa yorarak geçirmişlerdi. Aslında ikisi de adli kovuşturmayla zerrece ilgilenmemesine karşın, bu konuda aşırı gayretkeş bir tavır sergiliyorlardı; sonuçta adamın ikisine de bir zararı dokunmamıştı, dahası her ikisinde de ne birine nasihatte bulunacak, ne de karşılıksız bir yardım yapacak kadar toplumsal duyarlılık olduğu gibi bir şüpheye düşülmemiştir.

Dolayısıyla bu gayretkeşliğin nedenini olabildiğince anlaması için okura yardım etmemiz gerekiyor. Şöyle söyleyelim, kasabada maalesef hiç hukukçu yoktu ve biri ruh diğeri beden doktoru olan bu iki adam arasında her ikisi de uzman olmadığından birbirlerinin görüşlerini tartışma konusu etmeyi kendilerine aynı derecede hak gördükleri bir bilim konusundaki yeteneklerine dair her daim kıyasıya bir tartışma olurdu. Bu kez de, her iki tarafın birbirini feci derecede hakir gördüğü bu tartışmalarda tüm millet, deyim yerindeyse, ikiye bölünmüştü: Mr. Tow-wouse ve komşuların yarısı doktorun tarafını tutarken, Mrs. Tow-wouse ve diğer yarısı da rahibin tarafını tutmuştu. Doktor bilgisini,

Avukatın Cep Kitabı ve *Bay Jacob'ın Yasa Tabloları* gibi paha biçilmez kaynaklardan alıyordu; Barnabas ise sadece *Wood'un Yasaları* kitabına güveniyordu. Bu seferki tartışmada da, her zaman olduğu gibi, bu iki bilgili adam kanıtların yeterliliği konusunda ayrı düştüler. Doktor, altını götürmelerine gerek olmadığını, hizmetçi kızın yemininin yeteceğini savunurken, rahipse *é contra, totis viribus.*[11] Dolayısıyla her ikisinin de kamu vicdanını rahatlatmak adına gösterdikleri bu gayretkeşliğin arkasında bizim bulabildiğimiz tek saik adaletin ve kasabanın önünde kozlarını paylaşmaktı.

Ah, kibir! Senin gücün amma yabana atılır, yapıp ettiklerin ne az bilinir! İnsanoğlunu bin bir kılığa girip öyle ahlaksızca kandırırsın ki sen! Bazen merhamet kılığına bürünürsün, bazen cömertlik. Hatta bazen yalnızca kahramanlık erdemlerine layık görkemli ziynetleri takar mağrur mağrur dolaşırsın etrafta. Seni gudubet, seni mendebur canavar! Sen ki papazların sövüp saydığı, filozofların hor gördüğü, şairlerin alay ettiği bir garabetsin! Milletin içinde seni tanıdığını yüzü kızarmadan söyleyecek kadar aşağılık bir insan var mıdır? Ama mahremine çekildi mi de seni reddedecek insan sayısı bir elin parmaklarını geçmez! Birçok insan ömrü boyunca seni arar durur. En büyük alçaklar her gün seni hoş tutmak için ter döker; en alçak hırsız da, en büyük kahraman da senin gözünden kaçmaz. Kişisel hırsızlığın ve talanın çoğu zaman senin kollarından başka bir amacı ve mükâfatı yoktur. Seni gidi fahişe, sırf gözünü doyurmak için başkalarından ihtiyacımız olmayan şeyleri almaya ya da onların ihtiyaç duydukları şeyleri saklamaya çalışırız. Tüm arzular senin kölen, açgözlülük hizmetkârın, şehvet de pezevengindir. O kabadayı Korku, bir korkak gibi, senden kaçar; Üzüntü ve Sevinç ise senin huzurunda kafalarını kuma gömerler.

---

11 Tüm gücüyle karşı çıkıyordu. (Lat.) (ç.n.)

Biliyorum, sana verip veriştirirken aslında sana asıldığımı, beni bu alaycı methiyeleri yazarken senin sevginden ilham aldığımı düşüneceksin. Ama yanılıyorsun: Gözümde pul kadar değerin yok; allem edip kalem edip okuru da yanına çeker, bu konu dışı satırların saçmalıktan başka bir şey olmadığına ikna edersen bile umurumda değil. Zira kafanı karıştırmak gibi olmasın ama seni araya sıkıştırırken kısa bir bölümü uzatmak dışında başka bir amacım yoktu. Dolayısıyla hikâyeme dönüyorum.

XVI. Bölüm

Hırsızın kaçışı. Mr. Adams'ın hayal kırıklığı. Hana çok sıradışı iki kişi geliyor ve Rahip Adams ile Rahip Barnabas tanışıyor.

Barnabas ile doktor daha önce belirttiğimiz üzere, hırsızı adalet karşısına çıkarmak için hana gelmişlerdi ama kendilerinin yokluğunda küçük bir kaza gerçekleştiğini duyunca canları epey sıkılmıştı. Kısaca söylersek hırsız kaçmıştı! Gece mütevazı bir tavırla her tür gösterişten uzak durmuş ve bazı büyük adamlara öykünüp, suçlayıcı bakışları üzerine çevirmek pahasına parmakla gösterilmeyi de istemeyerek bir köşeye çekilmişti.

Önceki gece millet odalarına çekildiğinde hırsız da bir odaya kapatılmış ve bir inzibatla kendisini yakalayan delikanlılardan biri başına nöbetçi olarak bırakılmıştı. Bir ara hem tutuklu hem de muhafızlar susuzluktan şikâyet etmiş, en sonunda inzibatın kapıda nöbete devam etmesine, genç muhafızın da gidip aşağıdan bir sürahi kapıp gelmesine karar verilmişti. Delikanlı inzibat iyice silahlı olduğundan, ayrıca seslenmesi durumunda hemen yardıma koşabileceğinden, mahkûmun özgürlüğünü tekrardan kazanmaya yeltenmesi durumunda bir tehlike doğabileceğini düşünmemişti.

Delikanlı daha yeni çıkmıştı ki, inzibatın aklına mahkûmun bir boşluk bulup kendi tepesine binebileceği ve silahını (özellikle de en çok güvendiği uzun değneği) kullanmasını engelleyerek durumlarını eşitleyebileceği gelmişti. Dolayısıyla akıllılık edip bu rahatsızlığın önüne geçmek adına odadan çıkıp kapıyı kilitlemiş ve kapıdan çıkmaya çalışmak gibi bir yanlış yaparsa kafasına indirebilmek için elinde değneğiyle beklemeye başlamıştı.

Fakat insan hayatı şu ya da bu büyük adamın keşfettiği üzere (zira bu keşfi yapma onurunun bana ait olduğunu söylüyor gibi görünmek istemem katiyen) satranç oyununa çok benzer. Satrançta oyunculardan biri kendisine tahtanın bir tarafında güvenlikli bir yer bulmaya dikkat ederken, diğer tarafı savunmasız bırakmaya pek meyillidir. Bu durum hayatta da geçerlidir ve zaten bu olayda da böyle olmuştu. Bizim ihtiyatlı inzibat o hayran olunası basiretliliğiyle kapıyı sağlama alırken, maalesef pencerenin açık olduğunu unutmuştu!

Karşı tarafta oynayan hırsız bu boşluğu görür görmez o yöne hareket etmeye başlamış ve geçişin kolay olduğunu anlayınca genç muhafızın şapkasını alıp, pek bir merasime de gerek duymadan sokağa atlayıp kaçmıştı.

Elinde iki kupa birayla dönen genç muhafız, inzibatı kapıda görünce biraz şaşırmış, ama kapıyı açıp pencereden mahkûmun kaçmakta olduğunu görünce şaşkınlığı daha da artmıştı. Birayı yere atıp, memura okkalı bir-iki küfür savurmak dışında tek laf etmeden pencereden atlayarak avının peşine düşmüştü. Ne de olsa alacağı mükâfatı kaybetmeye hiç niyeti yoktu.

İnzibat memuru bu konuda şüpheleri üzerine çekmişti; eğer mahkûm edilseydi bile mükâfat falan alamayacağından, hırsızı tutma derdi olmadığı, hırsızın cebinde birkaç ginesi olduğu; bu tür bir gözden kaçırma için suçlanmasının pek akla yatkın olmadığına güvendiği, odadan çıkma nedeninin

saçma olduğu, akıllı bir adamın hiçbir koşulda parayı reddetmeyeceği sözünü her daim düstur olarak bellediği, her seçimde oyunu iki partiye birden attığı, falan filan söylenmişti.

Fakat bu ve benzeri iddialara karşın, ben onun suçsuzluğundan yeterince eminim. Bizzat kendi ağzından alınan ifadeler beni ikna etmiş durumda. Zaten bazı modernlerin dediğine göre en iyi kanıt, hatta tek kanıt budur.

Şimdi bütün han ayağa kalkmış ve başka birçok kişiyle birlikte mutfakta toplanmıştı. Mr. Tow-wouse kederli kederli oturuyordu, zira doktor suçlu onun hanından firar ettiğine göre sorumluluğun ona ait olacağını söylemişti. Neyse ki Mr. Barnabas'ın söyledikleri yüreğine biraz su serpmişti; ona göre firar gece gerçekleştiğinden han sahibi itham edilemezdi.

Mrs. Tow-wouse ise işin içinden şu sözlerle sıyrılıyordu: "Benim şu kocam kadar beyinsiz bir adam daha yoktur. Dünyada başka kim bir adamı Tom Suckbribe (inzibat memurunun adı buydu) gibi sarhoş, dangalak bir zibidinin eline bırakır? Eğer karısına ve çocuklarına zarar gelmeden mahkûm edilebileceğini bilsem, buna memnun olurdum." (Derken Joseph'in odasının zili çaldı) "Hey Betty, John, kâhya, nereye kayboldunuz Tanrı'nın belaları? Sağır mısınız, vicdansız mısınız? Beyefendi orada hasta yatıyor, bir baksanıza ne ihtiyacı varmış. Sen niye orada öyle dikiliyorsun Mr. Tow-wouse? Gözünün önünde birini kesseler kılın kıpırdamaz. Adamın teki gelse, hanında tek peni harcamadan iki hafta yatsa bir kez olsun düşünmezsin bu ne iş diye. Koş bak bakalım kahvaltıda çay mı ister, kahve mi?" "Hemen hayatım," diye yanıt verdi Mr. Tow-wouse. Ardından Mrs. Tow-wouse doktorla Mr. Barnabas'a dönüp ne içmek istediklerini sordu, onlar da elma şırası rica ettiler. Biz şimdi onları kendi hâllerine bırakalım ve tekrar Joseph'e dönelim.

O sabah oldukça erken uyanmıştı, ama yaralarının tehlikeli durumu geçmiş olmasına karşın çürükleri hâlâ o kadar

acıyordu ki, şu anda bir yolculuğa kalkışmayı düşünmesi olanaksızdı. Bu yüzden kahvaltı ve yemek masrafları nedeniyle kesesi gözle görülür derecede boşalan ve o akşamı çıkarması pek ihtimal dâhilinde olmayan Mr. Adams bu işi nasıl hâlledeceği üzerine kara kara düşünüyordu. En sonunda, "aklına müthiş bir fikir geldiğini, her ne kadar kendisini Joseph ile birlikte eve geri dönmek mecburiyetinde bırakacak olsa da bunun çok önemli olmadığını" söyledi. Hemen Tow-wouse'ı çağırttı ve kendisiyle başka bir odaya geçip, "üç gine ödünç istediğini, bunun karşılığında kendisine sağlam bir rehin bırakacağını" söyledi. Adams'ın istediği meblağın şöyle iki katı değerinde bir saat, yüzük ya da bunun gibi bir şey bekleyen Tow-wouse, "bu parayı çıkabileceğini" söyledi. Bunun üzerine Adams, heybesini işaret ederek, yüzünde asalet, sesinde bir nefasetle, "şu gördüğü çantada en az dokuz cilt elyazması vaaz olduğunu, bunların da nereden baksan yüz pound tuttuğunu ve kendisinin bu ciltlerden birini rehin bırakacağını, tabii parayı geri ödediğinde elyazmasını geri verme dürüstlüğünü göstereceğinden şüphe duymadığını, zira aksi takdirde çok büyük kayba gireceğini, öyle ya her bir cildin, komşu rahibin dediğine bakılırsa, kendisine on pound kazandıracağını umduğunu" söyledi. "Bense kendi payıma, henüz matbaa işleriyle hiç ilgilenmediğimden bu tür şeylerin tam değerini söyleyecek ehliyette değilim."

Teminat diye elyazmasının gösterilmesine şaşıran Tow-wouse, "bu tür malların fiyatını bilmediğini" söyledi (ki haklılık payı da yok değildi). "Paraya gelince, Tanrı onu inandırsın bu aralar eli çok sıkışıktı." Adams, "kendisinin nereden baksan on gine eden bir şey karşılığında üç gine borç vermekte tereddüt etmeyeceğini" düşündüğünü söyledi. Hancı ise, "evde o kadar parası olduğunu sanmadığını ve vadesi gelmiş olan bir borcunu ödemek zorunda olduğunu; kitapların çok daha değerli olduğuna şüphe duymadığını, ama kendisine uymadığı için yürekten üzgün olduğunu"

söyledi. Ardından kimse çağırmamış olduğu hâlde, "Geliyorum bayım!" diye bağırdı ve arkasına bile bakmadan koşarak aşağı indi.

Zavallı Adams yaşadığı bu hayal kırıklığı nedeniyle çok üzgündü. Başka hangi yolu deneyebileceğini de bilmiyordu. Hemen dert ortağı ve rahatlatıcısı piposuna sarıldı ve tırabzanlara dayanıp tütünün ilham verici dumanları eşliğinde düşüncelere daldı.

Perukasının üzerine bir gece şapkası geçirmişti, üstündeyse cübbesini yarı yarıya örten kısa bir parka vardı; doğrusu bu kıyafetiyle, zaten komik olan görüntüsü dikkatsiz bir insanın bile dikkatini çekecek bir hâl alıyordu.

O bu vaziyette piposunu içerken, hana yolcusu bol, üç çift at koşulu bir araba girdi. İçinden önce genç bir adam indi, yanında av köpekleri vardı. Ardından arabacı yerinden genç bir adam daha atladı ve diğeriyle el sıkıştı. Hemen koştura koştura gelen Mr. Tow-wouse'un öncülüğünde hana girdiler; bu esnada aralarında şu yakışıksız konuşmalar geçiyordu:

"Ne sürücüymüşsün be Jack!" dedi arabanın arkasından inen, "Bizi tepetaklak ediyordun az kalsın." "Koyuver!" dedi arabacı, "Boynunu kırsaydım, dünya bir mikroptan temizlenirdi. Ama ne yalan söyleyeyim, sana değil de köpeklere acırdım." "Hadi oradan, o... çocuğu," dedi diğeri, "Eğer kimse senden daha iyi ateş edemeseydi, köpeklere gerek kalmazdı." "Hadi be, var mısın beş ginesine atışalım, yenilirsem Tanrı b... versin," dedi arabacı. "Sallandırmalı seni," dedi diğeri, "beş gineye sen gel de g...me ateş et." "Tamam," dedi arabacı, "Seni Jenny Bouncer'dan bile daha iyi bir düdükleyeyim de aklın başına gelsin!" "Sen git de nineni düdükle," dedi diğeri: "Nah işte, Tow-wouse bir şiline ona ateş etmene izin verir." "Bence hiç hakkını yememek gerek," dedi Tow-wouse, "Ben keklik avında onun üstüne adam tanımam. Herkes zaman zaman ıskalar, ama ben onun yarısı

kadar nişancı olsaydım, bir tek silahımla gül gibi geçinir giderdim." "Koyuver!" dedi arabacı. "Kaş yapayım derken göz çıkartıyorsun. Bir kancık var ki, Tow-wouse, bugüne bugün tek bir kuş kaçırmamıştır." "Benim bir yavru köpeğim var, daha bir yaşına bile basmadı, bununkini yüze katlar," diye bağırdı diğer beyefendi. "Tamam," dedi arabacı, "Ama anandan emdiğin sütü burnundan getiririm, demedi deme. Eğer kapışmaya niyetin varsa, benekli köpeğimi senin beyaz kancığınla yüz papeline kapıştıralım." "Kabul," dedi diğeri, "başka bir sefere de Baldface ile senin Slouch'u kapıştıralım." "Yok yahu," diye bağırdı diğeri, "Miss Jenny'yi Baldface ile ya da Hannibal ile çarpıştıralım." "Bas git," diye bağırdı beyefendi. "Neyse, seni donuna kadar soymayan namerttir. Hannibal ile Slouch'u bin papele kapıştıralım, sıkıyorsa gel."

Sonunda varacakları yere varmışlardı. Eminiz ki okur onları burada bırakıp mutfağa dönmekten memnun olacaktır. Mutfakta Barnabas, doktor ve bir vergi tahsildarı oturmuş, bir yandan karşılıklı pipolarını tüttürüyor, diğer yandan da içkilerini yudumluyorlardı. Bu sırada demin arabadan indiklerine şahit olduğumuz iki soylu beyefendinin yanından dönen hizmetçiler de içeri girmişti.

"Tom," diye bağırdı uşaklardan biri, "Rahip Adams yukarıda, piposunu tüttürüyor." "Biliyorum," dedi Tom, "daha demin selam verdim, o da benimle konuştu."

"Yukarıdaki beyefendi bir din adamı, öyle mi?" diye sordu Barnabas (zira o geldiğinde daha cübbesini giymemişti). "Evet efendim," diye yanıt verdi uşak, "hem de onun gibisi az bulunur." "Ya," dedi Barnabas, "daha önceden bilseydim, kendisiyle tanışmak isterdim. Rahiplere her zaman büyük saygım vardır. Ne dersiniz doktor, bir odaya çekilip kendisini bizimle bir şeyler içmeye davet edelim mi?"

Bu teklif hemen kabul edildi ve uygulamaya kondu; Rahip Adams da daveti kabul etti. Her ikisi de birbirlerine

büyük nezaket gösterilerinde bulundular ve rahipliğe olan büyük saygılarını dile getirdiler. Çok uzun bir süre geçmeden konu kilisenin aldığı küçük öşürlere geldi. Tam bir saat konuştular ve ne doktor ne de vergi tahsildarı tek kelime edecek fırsat bulamadı.

Ardından daha genel bir konuda konuşalım önerisi geldi ve vergi tahsildarı dış ilişkiler meselesinden girdi; fakat birisinin yanlışlıkla ağzından kaçırma gafletini gösterdiği bir laf yüzünden, konu bu sefer de hiyerarşinin alt kademelerindeki din adamlarının çektikleri sıkıntılara geldi. Bu uzun tartışma da, dokuz ciltlik vaazlar meselesine bağlanana kadar devam etti.

Barnabas zavallı Adams'ın epey bir cesaretini kırdı. "Bu öyle çığırından çıkmış bir çağdı ki, kimse vaaz okumuyordu." "Düşünebiliyor musunuz Mr. Adams?" dedi, "Bir keresinde ben de kendi vaazlarımı yayımlatmaya niyetlendim. Üstelik bunlar iki-üç piskopos tarafından da cevaz verilmiş vaazlardı. Kitap satıcısı bana ne önerse beğenirsiniz? "On iki gine olabilir mi?" dedi Adams. "İnanın on iki peni bile vermedi," dedi Barnabas. "Hatta it herif buna bile razı olmadı. En sonunda, salt daha demin hana giren beyefendiye ithaf etmek adına basmasını önerdim. Ama Tanrı sizi inandırsın, küstahlık edip bu önerimi bile reddetti. Bu nedenle iyi bir hayat sürmekten mahrum kaldım. Sonrasında bir av köpeği karşılığında gitti, ama rahipliğe tek sözüm yok. Dolayısıyla Mr. Adams, neyle karşılaşacağınızı tahmin edersiniz; zira vaazlar basılsaydı sanırım... Kibirli davranmayayım ama şu kadarını söyleyeyim: Üç piskopos bunların şimdiye dek yazılmış en iyi vaazlar olduğunu söylemişti, ama elbette basılan bir sürü vaaz var ve hiçbiri doğru dürüst satılmıyor." "Affınıza sığınarak soruyorum," diye lafa girdi Adams, "Tahminen sayı kaçtır sizce?" "Efendim," dedi Barnabas, "Bir satıcı bana en az beş bin cilt olduğu tahmininde bulunmuştu." "Beş bin mi?" dedi doktor, "O kadar yazacak şeyi

nereden buluyorlar? Küçükken Tillotson diye birinin vaazlarını okuduğumu hatırlıyorum da, eğer bir insan bu vaazların birinde söylenenlerin yarısını bile uygulasa, cenneti garantileyeceğinden eminim." "Doktor," diye çıkıştı Barnabas, "Dine mugayir konuşuyorsunuz, bu nedenle sizi ayıplıyorum. Bir insan, kendisine sık sık telkinde bulunmadıkça vecibelerini yerine getiremez. Tillotson'a gelince, kuşkusuz kendisi iyi bir yazardır ve çok güzel şeyler söylemiştir. Fakat karşılaştırma yapmak yanlıştır; başka bir insan da onun kadar iyi yazabilir... Mesela benim de bazı konuşmalarım var ki..." dedi ve piposunu yakmak için durdu. Bu arada Adams araya girdi: "Benim de piskoposların basılmaya değer bulacakları bazı vaazlarım var. Hem bana söylenenlere göre, bunlardan epey bir para (hatta muazzam bir para) kazanabilirmişim." "Bundan şüpheliyim," diye yanıt verdi Barnabas, "Fakat bunlardan para kazanmak istiyorsanız, kısa zaman önce ölmüş bir papazın hakiki, hiç basılmamış vaazlarının elyazması diye pazarlayarak bunları satabilirsiniz. Şimdi düşünüyorum da eğer bunların içerisinde cenazeyle ilgili olan bir vaaz varsa, bana ödünç vermeniz hâlinde size minnettar kalırım, zira bugün bir cenaze vaazı vermem gerekiyor ama ben an itibarıyla daha iki satır karalamış değilim, oysa normalin iki katı ücret vereceklerdi." Adams "elinde bir tane olduğunu, komşularının ahlakını korumak için canını dişine takan ve çalıştığı kilise bölgesinde ne bir meyhane ne de ahlaksız bir kadın bulunan bir hâkimin yüce hatırasını yâd etmek için kaleme alındığını, ama bunun da kendisinin işine yaramayacağını zannettiğini," söyledi. "Yok," diye yanıt verdi Barnabas, "İşime yaramaz; zira benim övgüler düzeceğim şahıs içkiye biraz fazla kaptırmıştı kendini, ayrıca bir metres tuttuğunu cümle âlem bilirdi. Sanırım benim genel bir vaaz vermem ve kendisi hakkında güzel birkaç söz etmek için kendi hafızama güvenmem gerekecek." "Yaratıcılığınıza demek daha doğru olur," diye lafa karıştı doktor, "Hafı-

zanızın sizi yarı yolda bırakması daha muhtemel, zira onun hakkında güzel bir şeyler hatırlayan tek bir insan yoktur."

İşte bu tür ruhani konuşmalarla içki sürahisinin dibini buldular ve ardından hesabı isteyip ayrıldılar: Adams'la doktor Joseph'in yanına çıkarken, Rahip Barnabas da demin sözü edilen şahsın cenazesine gitmek üzere handan ayrıldı; vergi tahsildarı da fıçıları tartmak üzere kilere indi.

Odaya girdiklerinde Joseph et filetosuna girişmek üzere hazırlanmış Mr. Adams'ı bekliyordu. Doktor nabzına ve yaralarının son durumuna baktıktan sonra, durumunun çok daha iyi olduğunu söyledi ve bunu da vermiş olduğu o kuvvetli uyku ilacına yordu, o ilaç ki "faydaları saymakla bitmez"miş. Kim bilir, doktorun düşündüğü gibi Joseph bunlara çok şey borçluysa, gerçekten de çok yararlı bir ilaçtır. Fakat şişenin kapalı mantarının ağzından kaçan bakteriler haricinde hiçbir şey iyileşmesine yardımcı olmuş olamazdı, zira ilaç şişesi geldiğinden beri hiç kullanılmadan pencerenin içinde duruyordu.

Joseph o günü ve sonraki üç günü arkadaşı Adams ile birlikte odasında geçirdi. Bu süre zarfında, çabucak iyileşmesi dışında kayda değer bir olay yaşanmadı. Çok güçlü bir bünyeye sahip olduğundan yaraları neredeyse tamamen iyileşmişti. Çürükleri artık o kadar az rahatsızlık veriyordu ki, Adams'ı gitmesi için sıkıştırıyordu. Kendisine yaptığı iyiliklerin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğini söylüyor, Londra yolculuğunu daha fazla ertelememesini rica ediyordu.

Adams ise Mr. Tow-wouse'ın cahilliğine (bu şekilde yorumluyordu) ve Mr. Barnabas'ın kıskançlığına (kanaati buydu) karşın, vaazlarından hâlâ çok umutluydu. Bu nedenle Joseph'i böyle iyi durumda görünce, ertesi sabah posta arabasıyla yola koyulmaya karar verdi; dediğine göre hanın hesabı kapatıldıktan sonra kendisine bir günlük yolculuk parası kalıyordu, ondan sonrasını da tabana kuvvet yürüyerek gidecekti ya da yolda bir hayırsever onu arabasına alabi-

lirdi ki bundan özellikle umutluydu, zira güzergâhı üzerinde, kendi kasabasından da pek çok insanın gideceği bir panayır olacaktı. Sonunda büyük şehre hareket etmeye karar verdi.

Hanın avlusunda beraber yürürken tombul, hoş, kısa boylu biri içeri girdi ve atından indikten sonra doğruca bir köşede oturmuş, piposunu tellendirmekte olan Barnabas'ın yanına gitti. Rahip ile bu yabancı çok sıcak bir şekilde tokalaşıp, beraber hana girdiler.

Artık akşam olmak üzereydi, Joseph odasına çekilirken iyi kalpli Adams da ona eşlik etti ve bunu fırsat bilip Tanrı'nın son dönemde kendisine bahşettiği lütuflardan bahsetti. Dediğine göre bunu yalnızca kendi içinde bilmesi yetmiyor, aynı şekilde dışından şükranlarını bildirerek de belli etmesi gerekiyordu. Bunun üzerine, ikisi diz üstü çöküp uzun bir süre dua ederek şükranlarını bildirdiler.

Dualarını yeni tamamlamışlardı ki Betty geldi ve Mr. Adams'a Mr. Barnabas'ın önemli bir konuda görüşmek üzere aşağıda kendisini beklediğini aktardı. Joseph işi eğer uzun sürecekse haber vermesini, böylece beklemeyip uyuyacağını söyledi. Adams da peki dedi ve birbirlerine iyi geceler dilediler.

XVII. Bölüm

İki papaz ile kitap satıcısı arasında hoş bir konuşma, handa talihsiz bir kaza ve bunun sonucu Mrs. Tow-wouse ile hizmetçisi arasında hiç de hoş olmayan bir diyalog.

Adams odaya girer girmez, Mr. Barnabas onu kitap satıcısı olduğunu söylediği arkadaşıyla tanıştırdı ve vaazlarıyla ilgilenebileceğini söyledi. Adams yabancıyla selamlaştıktan sonra, Barnabas'a teşekkürlerini sundu, çok makbule geçeceğini söyledi, zira Londra'da başka hiçbir işi olmadığını ve bu talihsiz vartayı yeni atlatmış olan genç adamla birlikte eve

geri dönmeyi çok istediğini de ekledi. Sonra parmaklarını şıklatıp (böyle bir alışkanlığı vardı) odanın içinde sevinç içerisinde iki-üç tur attı. Sonra kitap satıcısını olabildiğince çabuk hareket ettirmek ve kendi metası için adama daha iyi bir fiyat söyleyebilmek adına, karşılaşmalarının kendisi açısından çok büyük bir şans olduğunu, zira şu aralar paraya feci hâlde sıkışık olduğunu, kendi cebindekilerin neredeyse suyunu çektiğini ve soyguncuların açtığı yaralarından henüz kurtulan bir arkadaşı da burada kaldığından çok müşkül durumda olduğunu söyledi. "Velhasılıkelam, her ikimizin de ihtiyaçlarını karşılaması için benim sizinle hemen pazarlığa girişmemden daha münasip bir zaman olamazdı," diye de ekledi.

Sözlerini tamamlayıp yerine oturduktan sonra, bu kez sözü yabancı aldı: "Bayım, Mr. Barnabas'ın salık verdiği işe girişmeyi tümüyle reddediyor değilim, fakat vaazlar şu anda pek revaçta değil. Piyasa bunlarla öylesine dolu ki, ne yalan söyleyeyim, hani Whitefield ya da Wesley gibi bir piskoposun ya da onlar kadar büyük başka bir adamın imzasını taşımadıkça pek elimi bulaştırmak istemiyorum. Ya da ne bileyim 30 Ocak[12] hasebiyle yazılmış bir vaazdır ya da biz kapağında öyle yazarız ve cemaatin veya sakinlerin *büyük ricasına* hürmeten basılmıştır gibi sözlerle allayıp pullarız, ancak o zaman gider. Yoksa yavan bir vaaz için, beni bağışlayın ama hele hele elimin bu denli dolu olduğu böyle bir dönemde... Fakat arada Mr. Barnabas'ın hatırı var, arzu ederseniz, ben elyazmalarını yanımda şehre götürürüm ve en kısa sürede size düşüncelerimi bildiren bir haber yollarım."

"Ya!" dedi Adams, "dilerseniz, ben size örnek olsun diye iki-üç vaaz okuyabilirim." Bunu duyunca, dini vaazları ancak bir manavın incir sevdiği kadar seven Barnabas hemen itiraz edip, Adams'a vaazları kitap satıcısına vermesini tavsiye etti: "Bir adres bırakırsanız, size hiç vakit kaybetmeden

12 İngiliz Devrimi sırasında Kral I. Charles'ın kafasının uçurulduğu gün (1647). (ç.n.)

bir yanıt ulaştıracağından emin olabilirsiniz," dedi ve "tereddüt etmesine gerek olmadığını" da ekledi. "Tabii tabii," dedi adam da, "Yirmi gece üst üste sahnelenecek bir oyun da olsa, o bile güvenlikte olurdu."

Adams bu son laftan pek hazzetmemişti. Vaazların oyunlara benzetilmesinden rahatsızlık duyduğunu belirtti. "Sizi temin ederim ben o kanıda değilim," diye toparlamaya çalıştı kitap satıcısı, "Ama Tiyatro Sansür Yasası yakında bunları birbirinden ayırt edilemez hâle getirir mi, bilemem. Öncesinde bir oyunun yüz gineye okutulduğunu bilirim." "Asıl bunu yapanlara yazıklar olsun" dedi Barnabas. "Niye ki?" diye sordu kitap satıcısı adam, "Yüz verip bin kazanıyorlar işte." Adams: "İyi ama insanlara iyiliği ve doğruyu öğretmekle kötülüğü aşılamak arasında hiç fark yok mu? Dürüst bir insan ikinci yoldan para kazanacağına birincisinden kaybetse daha iyi değil mi?" diye sordu. "Eğer öylesini bulursanız, bana da haber verin, hiç mâni olmayayım," diye yanıt verdi kitap satıcısı. "Ama kilisede bu yazıları vaaz ederek kazanan kişilerin bunları yayımlatmaya kalktıklarında kaybetmeleri muhakkaktır. Benim açımdan en iyi kitap en çok satan kitaptır; ben vaazlara düşman değilim, derdim satmıyor oluşu. Whitefield'inki olsa, tıpkı bir kaba güldürüyü bastığım gibi, hiç vakit kaybetmez basardım."

"Böyle zındık şeyleri basanları acımadan sallandırmalı," dedi Barnabas. Sonra "Bayım," diyerek Adams'a döndü, "Bu adamın yazıları (gördünüz mü bilmiyorum ama) ruhban sınıfını hedef almaktadır. Elinde olsa, Tanrı sizi inandırsın bizi ilkel dönemlere döndürür. Kendisine göre bir din adamı sürekli vaaz edip dua edesiymiş. Kitabı Mukaddes'i kelimesi kelimesine anladığını iddia ediyor. Kilise'ye ilk dönemlerinde tavsiye edilen ve yalnızca baskı altında olduğu dönemde geçici bir önlem olarak başvurulan yoksulluk ve gösterişten uzaklık, kilisenin geliştiği ve yerleşik bir hâl aldığı dönemde de devam edesiymiş. Milleti bunlara inandırmaya

çalışıyor. Bayım, Toland, Woolston ve tüm o serbest düşünürlerin ilkeleri bile toplasan bu adam ve öğrencilerinin yarısı kadar zarar veremez."

"Bayım," diye yanıt verdi Adams, "Eğer Mr. Whitefield öğretisini sizin söylediğinizden daha ileri taşımamış olsaydı, bir zamanlar olduğu gibi yine onu desteklerdim. Ben de din adamlarının zevküsefa içinde şatafatlı bir yaşam sürmelerine en az onun kadar karşıyım. Yine kilisenin gelişmesi derken ben de din adamlarının saraylarını, han hamamlarını, kıyafetlerini, eşyalarını, biriktirdikleri muazzam servetleri anlamıyorum. Kuşkusuz bu dünyanın sefasını süren bu adamlar, asıl cennetin öbür tarafta olduğunu söyleyen bir Tanrı'nın hizmetkârları olamaz. Fakat Whitefield ne zaman ki saçmalıklarını işin içine kattı ve iyi amellere karşı iman öğretisini, o iğrenç öğretiyi ortaya attı, o zaman kendisiyle yollarımı ayırdım. Zira bu tam cehennemlik bir öğretidir ve şeytandan başka kimse bunu vaaz etmeye cesaret edemez. Öyle ya, Tanrı'ya bundan daha büyük bir hakaret olur mu: Neymiş, o kadiri mutlak efendimiz bundan böyle iyi ve erdemli kullarına, 'İster tertemiz bir hayat sürün, ister iyilikten ve erdemden bir kez olsun ayrılmayın, yine de her şeye gerçek ortodoks bir tavırla inanmadıkça, bu inanç eksikliği insanı cehennemlik eder!' diyormuş. Ya da başka bir açıdan yaklaşacak olursak, topluma şundan daha zararlı bir öğreti olabilir mi: Eğer kötü bir insan son nefesinde, 'Rabbim, senin emirlerinden birine bile uymadım, doğru, ama gel sen beni cezalandırma, zira ben bunların hepsine inanıyorum!' derse duası makbulmüş!" Bunun üzerine kitap satıcısı adam, "Bayım, sanırım sizin vaazlarınız biraz değişik bir türden," dedi. "Hayır bayım," dedi Adams, "Tanrı'ya çok şükür ki, hemen hemen her sayfası buna karşıt sözlerle dolu, yoksa kendi düşüncemi kendim çürütmüş olurdum ki ben her zaman erdemli ve iyi bir Türk'ün ya da kâfirin, Tanrı'nın gözünde ahlaksız ve günahkâr bir Hıristiyandan

daha makbul olduğuna inanmışımdır, o Hıristiyanın imanı isterse Aziz Pavlus'unki kadar tam olsun, yine de nafile!" Kitap satıcısı, "Ben size başarılar dilerim, ama şu sıralar elim çok dolu olduğu için affınızı istek zorundayım. Korkarım din adamlarının bile kesinlikle karşı çıkacağı böyle bir kitabın ticari açıdan getirisi de çok olmayacaktır." Adams bu lafı duyunca, "Hâşâ!" dedi, "Din adamlarının karşı çıkacağı bir kitabı yayımlatmak ne haddime, ama siz din adamları derken insanlığın özgürlüğünün ve dinin özünün yok edilmesi pahasına kendi çıkarlarını yerleştirmeye çalışan birkaç hesapçı düzenbazı kastediyorsanız, öyle canlarının istediği kitaba çamur atmak bu tür insanların harcı değildir. Örneğin şu mükemmel kitabı ele alın: *Aşai Rabbani Ayininin Doğası ve Amacı Üzerine Yalın Bir İzahat*. Hıristiyanlığın ve bu kutsal kurumunun gerçek özünü tekrardan diriltmeyi amaçlayan, tabiri caizse bir meleğin kaleminden çıkma bir eser. Öyle ya dinin soylu amaçlarına, bir cemaatin üyelerinin sık sık toplanıp birbirlerinin ve Yüce Rabbin huzurunda iyi, dostça ve yardımsever olmaya söz vermelerinden daha uygun ne olabilir ki? Bu mükemmel kitaba bazıları saldırmaya kalktılar, ama emellerine ulaşamadılar." Bu sözler üzerine Barnabas tüm gücüyle zili çalmaya başladı ve gelen bir uşağa "çabuk hesabı getirmesini, bu adamın şeytan mıdır nedir ne olduğunu bilmediğini, biraz daha kalırsa Kuran'ın, *Leviathan*'ın ya da Woolston'un övüldüğünü de duymaktan korktuğunu" söyledi. Adams "Karşı tarafı inciteceğini düşünmeden, kendisinin çok beğendiği bir kitaptan bahsetmesi üzerine, kitaba getireceği herhangi bir eleştiri varsa bunları seve seve yanıtlamaya çalışacağını" söyledi. "İtirazım var elbette," dedi Barnabas, "Ben böyle rezil bir kitaptan tek bir hece bile okumam. Ayrıca ister inanın ister inanmayın kitabı bir kez olsun da görmüş değilim." Adams tam yanıt vermeye hazırlanıyordu ki, handa bir kıyamet koptu. Mrs. Tow-wouse, Mr. Tow-wouse ve Betty her biri ayrı bir tel-

den bağırıp çağırıyordu. Mrs. Tow-wouse'un sesi tıpkı bir konserdeki kontrbas gibi hepsinin içinde açıkça seçiliyordu. "Seni aşağılık, alçak herif seni," dediği duyuluyordu, "senin için yaptıklarımın karşılığı bu mu olacaktı? Sana olan bağlılığımın mükâfatı bu mu? Sana bir servet getiren ve senin uğruna kimleri kimleri elinin tersiyle iten birine reva mı bu? Ah, ah, benim yatağımda, benim hizmetçimle, beni aldatmak ha! Ama sen dur, paralayacağım o sürtüğü, gözlerini oyacağım onun! Böyle adi bir köpekle, böyle aşağılık bir fahişeyle ha! Bari benim gibi bir hanımefendi olsaydı içim yanmazdı, ama bu dilenci kılıklı, bu aşüfte, bu mendebur hizmetçi parçasıyla asla! Çabuk defol evimden, seni orospu seni." Bundan sonra bir sıfat daha yakıştırdı Betty'ye ama biz onu burada yazıp da kâğıdımızı kirletmeyelim. Yalnızca şu kadarını söyleyelim, iki heceli, ilk harfi de "k"dir ve aynı zamanda dişi köpek anlamına gelir. Her ne kadar gerek hanım, gerekse de sonrasında hizmetçi kız bu yukarıda bahsettiğimiz ve en aşağı seviyedeki kadınlara fevkalade tiksinç gelen "k..." sözcüğünü kullanmış olsalar da, biz rahatsızlık vermemek adına bu seferlik bu kelimeyi kullanmaktan kaçınacağız. Betty ise şimdiye dek söylenenleri sineye çekmiş ve ağlayıp sızlanmak dışında sesini çıkarmamıştı, ama bu son sözü duyunca o da dayanamadı ve açtı ağzını yumdu gözünü: "Ben de senin gibi bir kadınım ve dişi köpek değilim; biraz yaramazlık yapmış olabilirim, ama ilk yapan ben değilim ya; eğer olmam gerekenden daha iyi olamıyorsam," diye hıçkırmaya başladı, "Beni bu şekilde adlandırmanız gerekmez. Be-benden daha yukarıda olanların hâli benden de be-beter." Mrs. Tow-wouse: "Şırfıntı, bir de bana cevap mı yetiştiriyorsun? Seni suçüstü basmadım mı sürtük?" Sonra yine kadınların kulağına çok çirkin gelen o korkunç sözcüğü tekrarladı. "Bu söze dayanamıyorum," dedi Betty. "Eğer ahlaksızca bir şey yaptıysam bunun hesabını öbür dünyada kendim veririm, ama doğal olmayan hiçbir şey yapmadım.

Peki, evinizden hemen gidiyorum, eminim İngiltere'de başka hiçbir hanım bana dişi köpek diye hitap etmeyecektir." Mrs. Tow-wouse bunun üzerine bu kez de tükürük silahına sarıldı, ama neyse ki korkunç bir şeyler yapmasının önüne Mr. Adams'ın Herkül'ü aratmayacak gücü yetişti ve kollarından kıskıvrak yakaladı. Diğer yandan Mr. Tow-wouse hukukçularımızın tabiriyle suçüstü yakalandığından ve kendisini savunmak adına söyleyecek tek sözü olmadığından akıllı davranıp bir köşeye çekilmişti. Betty ise olup bitenlerden pek hoşnut olmadığını düşünse de, seyisin korumasına bırakmıştı kendisini, ne de olsa kendi görüşüne göre hanımından daha nazik bir canavardı.

Mrs. Tow-wouse, Mr. Adams'ın araya girmesi ve düşmanın gözden kaybolması nedeniyle kendini toplamaya başlamıştı. Nitekim çok geçmeden o halim selim hâline geri döndü. Şimdi biz onu bu hâlde bırakıp, okura bir felakete yol açan, modern tarihteyse sık sık görülen, belki biraz gülünç, ama ailelerin huzurunu ve mutluluğunu kaçıran ve dolayısıyla gerek yaşamda gerekse de sahnede birçok tragedyanın konusu olmuş bir olaydan bahsedeceğiz.

XVIII. Bölüm

Oda hizmetçisi Betty'nin hikâyesi ve önceki bölümdeki hırgüre yol açan olayın özeti.

Bütün bu tantananın sebebi olan Betty aslında iyi özellikleri olan biriydi. Huyu güzel, cömert ve şefkatliydi, ama ne yazık ki meşrebi kanı kaynayan türdendi. Salon ya da manastır gibi saflık dolu yerlerde kalsa bu kıpır kıpırlığını denetim altına alabilirdi, fakat bütün gün çeşit çeşit adamın ayartmalarına, kimi zaman handa bir yıl boyunca kalan hoş subayların tehlikeli tekliflerine ve hepsinden de öte ayakçısı-

nın, arabacısının ve seyisinin–hepsi de öpücük, kompliman, ayartma ve aşk cephanesindeki diğer tüm silahlarla donanmış bu adamların tekliflerine açık olduğu bir handa bu pek mümkün değildi.

Betty yirmi bir yaşındaydı ve üç yıldan beri bu tehlikeli durumda yaşıyordu. Aslında tüm bu süre zarfında gayet iyi idare etmişti. Yüreğine ilk kıvılcımı düşüren bir piyade asteğmeniydi. Gerçekten de çocuk öyle bir ateşe neden olmuştu ki, bunu söndürmek için doktoru çağırmak farz olmuştu.

Betty onun için yanıp tutuşurken başkaları da onun için yanıp tutuşuyordu. Subaylar, o yöreden geçen genç soylular, zararsız köylüler ve daha vakur olanlar onun çekiciliği yüzünden cayır cayır yanmaktaydı!

Sonunda ilk mutsuz deneyiminin yaralarını tümüyle sardıktan sonra sonsuza dek iffet abidesi olarak kalmaya yemin etmiş gibi bir havaya bürünmüştü. Uzun süre âşıklarının çektiği sıkıntılara kulaklarını tıkadı, ta ki bir gün yakındaki bir panayırda seyis John'un tatlı dili ve ilaveten hediye ettiği yeni hasır şapka ve bir miktar şarap onu ikinci kez fethedene değin.

Ne var ki, bu kez ne ilk aşkında olduğu gibi içinde o alevlerin yükseldiğini, ne de basiretli genç kadınların sevgililerinin ısrarcı tatlı sözlerine çok fazla kendilerini kaptırmalarından kaynaklandığını bildikleri diğer zararlı etkileri hissetmişti. Bunun bir nedeni de, sanırım, John'a tümüyle sadık olmayıp, lütuflarından arabacı Tom Whipwell'in ve zaman zaman da yakışıklı genç bir yolcunun da nasiplenmesine izin vermesiydi.

Mr. Tow-wouse kaç zamandır bu genç hatuna abayı yakmış durumdaydı. Yakaladığı her boşluğu değerlendiriyor, ya kulağına hoş bir şeyler söylüyor, ya ellerini tutup mıncıklıyor, ya da dudaklarından öpüyordu. Öyle ya, karısına olan duygularının şiddeti epey bir azaldığından, tıpkı önü kesilen su gibi o da kendisine akacak başka bir mecra

arıyordu. Mrs. Tow-wouse da bu azalmayı hissetmişti sanırım, ama bu durum galiba kendi mizacının doğal tatlılığına çok az katkıda bulunmuştu, zira saatin güneşe bağlı olduğu kadar kocasına sadık olmasına karşın, onun sıcaklığını hissetmekte daha yetenekli olduğundan, parlamak konusunda da daha hevesliydi.

Joseph'in hana getirildiği günden beri Betty ona karşı tuhaf şeyler hissediyordu ve o günden güne iyileştikçe duyguları da artıyordu. Bu artış o uğursuz akşama dek sürdü. Betty o akşam Joseph'in yatağını ısıtıyordu ve bir ara içindeki arzu öyle bir yüksekliğe ulaşmıştı ki, içinde ne akıldan ne de hayâdan yana bir iz kalmıştı. Birçok kez kaş göz etmesine ve şeytanca davetlerde bulunmasına karşın bir sonuca ulaşamamış ve en sonunda, elindeki ısıtma sacını bir kenara fırlatıp, ömrü hayatında bu denli yakışıklı bir erkek görmediğini söyleyip yeminler ederek büyük bir şevkle Joseph'e sarılıvermişti.

Neye uğradığını şaşıran Joseph kızın kollarından sıyrılmış ve bir genç kızın terbiye sınırlarının bu denli dışına çıktığını görmekten üzgün olduğunu söylemişti. Ne çare ki Betty açısından ipin ucu bir kez kaçmıştı. Kız o kadar edepsizleşmişti ki Joseph yaradılışına ters olmasına karşın, şiddete başvurmak zorunda kalmış ve kızı kollarından yakaladığı gibi kapının önüne koymuş, kapıyı da ardından kilitlemişti.

Bir erkek için kendi iffetinin her zaman kendi elinde olduğunu ve zihnen gerekli dirayete sahip olduğu müddetçe bedenen de kendisini savunacak dirayete sahip olacağını ve zavallı zayıf bir kadın gibi isteğinin kölesi olmayacağını bilmek ne büyük mutluluk!

Betty uğradığı hayal kırıklığı karşısında şirazesinden çıkmıştı. Bir yanda hiddet bir yanda şehvet, sanki bir ip gibi Betty'nin kalbini bir o tarafa bir bu tarafa çekiyorlardı. Bir an oluyor Joseph'i bıçaklamayı düşünüyor, bir an oluyor kollarına alıp öpücüklere boğası geliyordu. Ama bu ikinci

duygu çok daha üstündü. Sonra bir ara reddedilmesinin intikamını almak geldi aklına, ama bu konu üzerine düşünürken ölüm kendisini boğmak, asmak, zehirlemek gibi pek çok kılık içerisinde gösterince zaten aklı başında olmadığından hangisini seçeceğine karar veremedi. Bu kafa karışıklığı içinde aklına birdenbire efendisinin yatağını hâlâ yapmadığı geldi. Dolayısıyla doğruca odaya gitti. Tesadüf bu ya, o an efendisi de oradaydı. Efendisini görür görmez geri dönmeye yeltendi, ama Tow-wouse kızı elinden tutup öyle sıcak bir şekilde sarıldı, kulağına öyle güzel sözler fısıldadı ve ardından dudağına öyle ateşli öpücükler kondurdu ki, zavallı taze zaten arzuları ayağa kalkmış olduğundan ve zaten kalbimin yalnızca tek bir sultanı olabilir türünden takıntıları da olmadığından, bu biçare "Joseph olsa daha iyi olurdu," diye düşünse de kendisini efendisinin arzusuna teslim etmişti. Tow-wouse ise tam muradına ermek üzereyken Mrs. Tow-wouse beklenmedik bir şekilde odaya girmiş ve daha demin gördüğümüz tüm o gürültü patırtıya neden olmuştu. Bu olaydan şimdilik daha fazla bahsetmenin gereği yok. Deneyimine ya da akıl yürütme yeteneğine bakılmaksızın, evli olsun ya da olmasın her okur biz daha fazla bir ipucu vermeden bu hengâmenin Betty'nin işten kovulmasıyla ve Mr. Tow-wouse'un boynunu büküp, kendisini affetme büyüklüğünü gösterdiğinden ötürü teşekkürlerinin bir ifadesi olarak karısının birtakım isteklerini yerine getirmesiyle ve onu bu şekilde bir daha asla incitmeyeceğine dair pek çok yürekten sözle ve son olarak, bundan böyle son nefesini verinceye kadar günde bir ya da bilemedin iki kez yaptıklarının bir nevi kefareti kabilinden bu hatasının yüzüne vurulmasıyla sonuçlandığını tahmin edecektir.

İKİNCİ KİTAP

I. Bölüm

Yazarların bölümlere ayırma yöntemi üzerine.

En üst meslekten en alt mesleğe, *başbakanlıktan* tutun da icra ettiğimiz şu *yazarlığa* kadar her mesleğin kendine göre birtakım sırları, gizemli yanları vardır. Kişi o meslekten olmadığı müddetçe bu tür incelikleri nadiren bilebilir. Bizim gibi yazarlıkla uğraşan insanlar arasında eserlerin bu şekilde kitaplara ve bölümlere ayrılmasını bu sırlardan biri olarak görüyorum. Şimdi sıradan okur bu meslek sırrından gerçek anlamıyla haberdar olmadığı için, eseri bölümlere ayırmakla olabileceğinden daha uzun tutma kaygısı güttüğümüzü düşünebilir. Yani nasıl bir terzi diktiği bir kıyafetin faturasındaki yekûnu kabarık tutmak için hesaba yok telasıydı, yok ipliğiydi birçok şey katarsa, bizim kitabımızdaki bu bölümler de aynı amaca istinaden eklenmiş diye görülmektedir.

Gerçekteyse durum tam tersidir ve diğer durumlarda olduğu gibi bunda da kendimizi değil, aslında okuru düşünüyoruz. Gerçekten de bu yöntemin okura sağladığı birçok önemli yarar vardır. Mesela ilkin, bölümlerimiz arasındaki o küçük boşlukları okurun durup bir içecek ya da keyfine göre serinletici bir şeyler içebileceği bir han ya da dinlenme yerine benzetebiliriz. Hatta kimi değerli okurlarımız belki de günde bir bölümden daha fazla yolculuk edemiyordur. Ki-

taplarımızın arasına yerleştirdiğimiz o boş sayfalara gelince, bunlar uzun soluklu seyahatlere çıkan yolcuların istirahat ettiği ve o ana kadar geçtiği yerlerde neler gördüğünü şöyle bir düşündüğü safhalar olarak görülebilir. Ben naçizane okura bu şekilde düşünmesini öneririm, zira ne kadar çabuk okuyor olursa olsun, bu sayfaları çok hızlı geçmesini tavsiye etmem. Yok eğer geçerse, daha yavaş ve daha dikkatli okur tarafından görülebilecek doğanın kimi tuhaf ürünlerini gözden kaçırabilir. Bu tür dinlenme yerlerinin olmadığı bir cilt, girildiğinde gözü yorup, ruhu helak eden vahşi ormanlara ya da denizlere benzer.

İkincisi her bölümün başında yer alan içindekiler kısmı, (aynı benzetmeyi devam ettirecek olursak) han kapılarının üzerindeki levhalardan başka nedir ki? Bunlar okura neyle karşılaşacağını önceden haber verir ve beğenmediği takdirde bir sonraki hana geçerek yolculuğuna devam etmesine olanak tanır. Zira bir yaşamöyküsünde, diğer tarihçiler gibi mutlak bir olaylar silsilesine bağlı olmadığımızdan, çoğu zaman bir ya da iki bölümü (mesela şu anda yazdığım bölümü) bütüne zarar vermeden atlamak mümkündür. Ben bu levhalarda olabildiğince doğruyu söylemeye çalıştım, başta bir şey söyleyip sonra başka bir şey veren meşhur Montaigne'e ya da kapakta çok şey vaat edip hiçbir şey üretmeyen yazarlara öykünmedim.

Bunların dışında okurun bu şekilde bölümlere ayırma sanatından elde ettiği daha bariz yararlar da var, ama sanırım bunların çoğu yazarlık mesleğinin kapısından içeri girmemiş olanlar tarafından derhâl anlaşılamayacak kadar gizemlidir. Bu yüzden en bariz olanından bahsedeyim: Yarım saatlik moladan sonra okumaya döndüğünde (önemli bir ilerleme ve üstünlükle okumalarına karşın) nerede kaldığını unutmaya yatkın okurların, zorunlu olarak başvurdukları bir yöntem olan kitabın sayfalarını kıvırmasına ve böylece güzelliğinin bozulmasına engel olur.

Bölümlere ayırma büyük Antikçağ'dan icazetli bir uygulamadır. Homeros büyük eserini hem (herhalde çok özel sorumluluklar yüklediği yirmi dört harfe bir iltifat babında) yirmi dört kitaba ayırmıştı, hem de bazı çok bilge eleştirmenlerin görüşüne göre, her seferinde yalnızca tek bir kitap yazarak hepsini (muhtemelen abonelikle) ayrı ayrı piyasaya sürmüştü. Uzunca bir müddet rafa kaldırılan tefrika sanatının mucidiydi; bu sanat bugün öyle yetkin bir hâle ulaşmıştır ki, sözlükler bile parçalara ayrılmakta ve okurlara parça parça sunulmaktadır; hatta bir kitap satıcısı (öğrenmeyi teşvik etmek ve kolaylaştırmak için) tamamının tutacağından on beş şilin fazlasına böyle bölünmüş bir sözlük vermeye çabalamıştı.

Vergilius şiirini on iki kitap hâlinde sunmuştu, alçakgönüllülüğünün bir nişanı olsa gerek. Zira böyle yapmakla kuşkusuz kendisinin Yunan şairin ancak yarısı kadar değere sahip olduğuna inandığını ima ediyordu. Aynı nedenle bizim Milton'mız da ilk başta on bölümden öteye gitmemişti, ta ki arkadaşlarının övgüleriyle havaya girip kendisini Romalı şairlerle aynı düzeyde görene dek.

Fakat kimi bilmiş eleştirmenlerin yaptıkları gibi çok derinlere inmeyeceğim. Onlar bitmek tükenmek bilmez çalışmaları ve keskin ayırt etme yetileriyle hangi kitapların bu tür süslemeler için uygun olduğunu, hangilerinin salt sadelik gerektirdiğini (özellikle de teşbihlere ilişkin olarak ki kanımca artık ilk kitap hariç hepsinin böyle olduğu genel olarak kabul görmektedir) keşfetmişlerdir.

Bu bölümü şu gözlemle bitireceğim: Bir yazarın kitabını genellikle bölümlere ayırması, tıpkı kasabın önündeki eti parçalaması gibi uygun bir davranıştır, zira bu tür bir yardım hem okura hem de kesene büyük kolaylık sağlar. Bu şekilde biraz kendi dilediğim şeylerden bahsettikten sonra, şimdi kitabın geri kalan bölümlerinde ne bulacağını öğrenmek için sabırsızlanan okurun merakını dindirmeye çalışacağım.

II. Bölüm

Mr. Adams'ın zayıf hafızasının şaşırtıcı bir örneği ve Joseph için doğurduğu talihsiz sonuçlar.

Mr. Adams ve Joseph artık farklı yönlerde yolculuklarına devam etmek için hazırdı. Fakat son anda gerçekleşen bir kaza, Tow-wouse, Barnabas ve kitap satıcısının başaramadığını başarıp Adams'ın arkadaşıyla birlikte geri dönmesine yol açtı. Ah sevgili okur, hani Mr. Adams'ın yayımlatmak üzere Londra'ya götürdüğü şu vaazlar var ya, kendisi bunları evde unutmuştu! Heybesinden vaazların yerine çıka çıka üç gömlek, bir çift pabuç ve birkaç öteberi çıkmıştı. Mrs. Adams kocasına yolculuğu sırasında vaazlardan çok gömleklerin gerekli olacağını düşündüğünden heybeye bunları koymuştu.

Kitapların olmadığını şans eseri heybeleri açan Joseph sayesinde öğrenmişlerdi. Arkadaşının yanında dokuz cilt vaaz taşıdığını duyduğundan ve dünyadaki tüm maddeleri tek bir fındıkkabuğuna indirgeyebilen filozoflar topluluğuna üye olmadığından papazın söylediği yere vaazların sığamayacağını görünce merak edip, "Affedersiniz efendim, vaazlarınız nerede?" diye sormuş, Adams da "Oradadır evlat, orada, gömleklerin altındadır," diye yanıt vermişti. Fakat son gömleği de çıkartıp heybeyi tümüyle boşaltınca, Joseph, "Hayır efendim," demişti, "Çantalarda hiçbir şey yok." Bunun üzerine Adams şaşkınlık içinde bağırmıştı: "Hay tüküreyim böyle işe! Gerçekten burada değiller. Kesin evde unuttum."

Dostunun çok üzüleceğini düşünen Joseph'in canı bu duruma çok sıkılmıştı. Yolculuğuna devam etmesini, kendisinin de son sürat eve gidip kitapları arkasından yetiştireceğini söyledi. "Hayır, teşekkür ederim evlat," diye yanıt verdi Adams. "Buna gerek yok. Konuşmalarım yanımda olmadığı sürece ki bunlar, *ut ita dicam* (tabiri caizse) yolculuğumun tek nedeni, *aitia monotate*'sidir, bu büyük şehirde bulunma-

mın ne âlemi var. Yok, evlat, madem bu kaza başıma geldi, seninle birlikte eve dönmeye kararlıyım; zaten isteğim de büyük oranda bu yönde. Kim bilir belki bu işte de bir hayır vardır." Sözlerini Theokritos'un *kimi zaman yağmur yağar kimi zaman güneş açar* dışında bir anlam ifade etmeyen bir şiiriyle noktaladı.

Joseph kendisiyle birlikte dönmek istediği için rahibe teşekkür etti. Sıra hesabın ödenmesine gelmişti. Toplam meblağ Mr. Adams'ın cebindeki paranın bir şilin eksiğiydi. Şimdi okurumuz Adams'ın bu kadar hesabı ödeyecek parayı nasıl denkleştirdiğini merak edebilir. Dolayısıyla altı atlı arabanın uşağından bir gine borç aldığını, zira bu adamın öncesinde kendi kasaba bölgesinde yaşadığını ve efendisinin, yani arabanın sahibinin kendisinden beş kilometre uzakta yaşadığını öğrendiğinde şaşırmayacaktır ve zaten bunu belirtmemizde de bir mahzur yok. Mr. Adams'ın itibarı o kadar yüksekti ki Lady Booby'nin kâhyası olan Mr. Peter bile, karşılığında çok az teminatla kendisine bir gine borç verirdi.

Mr. Adams hesabı ödedi ve yola çıkmak için hazırlıklarını tamamladılar. O dönemde tek atla yolculuk eden kişiler arasında çok yaygın olan bin ve bağla yöntemiyle gideceklerdi. İki yolcu, biri at sırtında, diğeri yayan olmak kaydıyla birlikte yola çıkarlar, atla giden diğerine göre doğal olarak daha hızlı gideceğinden, önceden saptanmış bir mesafe sonunda attan iner ve hayvanı bir ağaca, kapıya ya da direğe bağlar ve yolculuğuna yayan devam ederdi. Yürüyerek yolculuğa başlamış olan atın olduğu yere geldiğinde, ipi çözer ve sırtına atladığı gibi artık yürümekte olan arkadaşını geçtikten sonra kendisi de yine atı bağlayacak bir yer bulurdu. İşte bu seyahat yöntemi, atların bacakları kadar ağızları da olduğunu ve hayvanların ikincisini kullanmasına katlanmak zorunda kalmadan ilkini kullanamadıklarını bilen düşünceli atalarımız arasında çok revaçtaydı. Bir milletvekili hanımının altı atlı araba yerine kocasının arkasında ata bindiği ya

da ağırbaşlı bir hukukçunun uysal bir at sırtında, yardımcısının arkadan vurmasıyla seyahat ettiği dönemlerdi onlar.

İlk önce Joseph'in at sırtında seyahate başlamasında ısrar eden Adams topu topu birkaç dakika yürümüş, Joseph de ayağını üzengiye daha yeni değdirmişti ki, seyis yetişip handa kaldıkları süre içerisinde atın ahırdaki bakımı için bir hesap uzattı. Joseph, Mr. Adams'ın tüm hesabı kapattığını söyledi, fakat mesele Mr. Tow-wouse'a havale edilince o da davayı seyis lehine ve kuşkusuz hak hukuk çerçevesinde karara bağladı. Zira bu başka bir nedenden değil, Rahip Adams'ın sürekli bir telaş durumu içinde olmasından doğan unutkanlığının tipik bir örneğiydi.

Joseph şimdi kafasını allak bullak eden bir ikilemin içinde kalmıştı. Atın yiyip içtiklerinin tutarı on iki şilindi (zira hayvanı kasabanın kâtibinden ödünç alan Adams kendileri nasıl besleniyorlarsa atın da o şekilde beslenmesini emretmişti) ve cebinde yalnızca altı peni vardı (Adams ayrılmadan önce cebindeki son şilini bölüştürmüştü). Her ne kadar kimi akıllı insanlar on iki şilinlik hesabı altı peniyle ödemeye çalışmışlarsa da, Joseph bunlara benzemezdi. Hayatında borç yükü altına girmediğinden işin içinden nasıl çıkacağını pek bilemiyordu. Mr. Tow-wouse bir dahaki sefere kadar ona kredi açmak niyetindeydi ki Mrs. Tow-wouse da büyük ihtimalle buna rıza gösterecekti (zira Joseph'in güzelliği öyle başa belaydı ki, iyi insanların kalp taşıdıkları yerdeki taş parçası üzerinde bile bir etki bırakabilmişti). Dolayısıyla Joseph dürüstlük yapıp ceplerinin boş olduğunu göstermeye çalışırken daha önce bahsettiğimiz küçük altın parçasını çıkarmasaydı, büyük ihtimalle elini kolunu sallayarak handan çıkıp gidebilecekti. Fakat altını gören Mrs. Tow-wouse'un gözleri fıldır fıldır dönmeye başlamıştı; Joseph'e cebinde altın taşıyan bir adamın para yokluğu çekmesini aklının almadığını söyledi. Joseph ise bu küçük altın parçasının kendisi açısından çok değerli olduğunu, bu altının yüz katını verseler değişme-

yeceği yanıtını verdi. "Oh, ne âlâ," dedi Mrs. Tow-wouse, "Sen önce borca gir, sonra da cebindekinin değerli olduğunu söyleyerek parayı ödemeye yanaşma! Ben hayatımda kendi ederinden daha değerli bir altın parçası ne gördüm ne de duydum." Joseph ise, "Açlıktan öleceğimi, haydutların üzerime bineceğini de bilsem, ben bu değerli altınımdan vazgeçmem," dedi. "Ya!" dedi Mrs. Tow-wouse, "Anlaşılan adi bir sürtük hediye etti bunu sana. İffetli bir kadından almış olaydın, bu kadar değer vermezdin. Neyse parası ödenmedikçe kocam bu atı sana vermeyecek, haberin olsun." "Yok, yok," diye destek çıktı Mr. Tow-wouse, "Gerçekten de para ödenmediği müddetçe atı veremem." Bu karar o sırada avluda bulunan bir avukat tarafından da takdir edildi ve kendisi Mr. Tow-wouse'un atı alıkoymakta haklı olduğunu söyledi.

Şu anda Joseph'i handan çıkaramadığımıza göre, onu orada bırakalım ve okurumuzu Rahip Adams'ın peşine katalım. Rahip Adams'ın kafası oldukça rahat olduğundan Aiskhylos'taki bir pasaj üzerine düşüncelere dalmış ve arkadaşının ne durumda olduğu bir kez bile aklına gelmeden beş kilometre boyunca bununla oyalanmıştı.

İşte Rahip Adams bir süre böyle yürüdükten sonra bir tepenin başına vardı. Geri dönüp baktığında Joseph'ten bir iz olmadığını görünce epey şaşırdı. Onu ata binmek üzere bırakıp yola çıktığından, başına bir aksilik gelmiş olabileceğine ihtimal vermiyordu. Keza yolunu da kaybetmiş olamazdı, çünkü dümdüz bir yoldu. Aklına yalnızca bir tanıdığına rastlamış ve onunla konuşmaya dalmış olabileceği ihtimali geldi.

Bu nedenle yavaştan yavaşa yürümeye karar verdi, nasıl olsa Joseph birazdan kendisine yetişirdi. Sonra önüne büyük bir su birikintisi çıktı. Su öyle genişti ki yolunu değiştirmeden geçmenin imkânı yoktu. Dolayısıyla beline kadar gelen suya daldı ve tam karşıya geçmişti ki, dikkatli bakmış olsa ayakkabılarını bile ıslatmadan geçebileceği bir patika olduğunu fark etti.

Joseph'in hâlâ gelmemiş olması onu iyice kaygılandırmaya başlamıştı. İçini ne olduğunu bilmediği bir korku sardı. Daha fazla ilerlememeye ve bir müddet daha gelmediği takdirde geri dönmeye karar verdi. Bu nedenle, üstünü başını kurutabileceği ve bir şeyler içip kendine gelebileceği bir yer bakındı. Ama etrafta böyle bir yer olmadığından (oysa bir yüz metre ileriye bakmış olsa istediğini bulacaktı) bir tahtanın üzerine oturdu ve Aiskhylos'unu çıkarıp okumaya başladı.

Bir süre sonra oradan birinin geçtiğini görünce, buralarda bir birahane olup olmadığını sordu. Adam birahaneden biraz önce çıkmıştı ve birahanenin de birahanenin levhasının da görülebilecek bir mesafede olduğunu bildiğinden kendisiyle dalga geçildiğini düşündü ve zaten biraz ters bir adam olduğundan, "Burnunun dikine ana avrat dümdüz gidersen bulursun," dedi. Adams adama terbiyesiz bir züppe olduğunu söyleyince, adam bir hışımla geri döndü, ama Adams'ın yumruğunu hazır ettiğini görünce, daha fazla belaya bulaşmadan yoluna devam etmenin hayırlı olacağını düşündü.

Hemen ardından bu kez at sırtında bir adam geldi. Adams ona da aynı soruyu yöneltti. Adam, "Dostum, bir taş atımlık mesafede bir tane var. Sanırım biraz çabalasan görebilirsin," dedi. Adams kafasını kaldırıp da birahaneyi görünce, "Vay be! Gerçekten de varmış!" dedi ve adama teşekkür edip o tarafa doğru yürüdü.

III. Bölüm

İki avukatın aynı beyefendi hakkındaki farklı mütalaaları ve Mr. Adams'ın mekân sahibinin hangi dinden olduğuna dair soruları.

Adams içeri girip içkisini söylemiş ve bir köşeye daha yeni oturmuştu ki, kapının önünde atlarından inen iki adam

hayvanları parmaklıklara bağlayıp içeri girdi. Feci bir sağanağın geldiğini, bu nedenle biraz burada konaklamak amacında olduklarını söyleyerek Mr. Adams'ı görmeden bir köşeye geçtiler.

Oturur oturmaz biri diğerine, uzunca bir süredir böyle gülünç bir olay görüp görmediğini sordu. Bunun üzerine diğeri, "hancının yasalara göre, tahıl ve kuru ot yedirdiğini gerekçe gösterip atı alıkoyabilme hakkının olabileceğinden şüphe duyduğunu," söyledi. Bunun üzerine diğeri, "Kuşkusuz vardır," dedi. "Daha öncesinde bu tür davaların olduğunu ve bu yönde karara bağlandığını biliyorum."

Okurun tahmin edebileceği üzere, Adams biraz unutkanlığa meyilli olmasına karşın, hatırlamak için küçük bir ipucunu yeterli görürdü. Dolayısıyla bu konuşmayı duyar duymaz hemen bu atın kendi atı olduğunu anladı ve seyisin parasını ödemeyi unuttuğunu hatırladı. Nitekim adamlara sorunca da sözü edilen atın kendisine ait olduğu kesinleşti. Dahası adamlar atın parası ödenmediği takdirde bir şey yemekten çok, bol bol dinlenmesinin muhtemel olduğunu da eklediler.

Zavallı rahip hemen hana dönmeye karar verdi, oysa o da Joseph gibi atı nasıl kurtaracağını bilmiyordu. Ama yağmur şiddetini epeyce artırdığından yağmur dinene kadar orada kalmaya ikna oldu.

Böylece üç adam biralarının başına oturup konuşmaya başladılar. Adams yolda gelirken büyük bir malikâne görmüştü. Bunun kime ait olduğunu sorunca, adamlardan biri hemen malikâne sahibinin adını söyledi. Diğeri de aynı hızla adam hakkında en hakaretamiz sözcüklerle atıp tutmaya başladı. İngilizcede olup da adamın konuşması sırasında kusmadığı çirkin bir söz kalmamıştır herhalde. Aynı zamanda kendisiyle ilgili birtakım somut suçlamalarda da bulunuyordu: "Ava çıktığı zaman buğday tarlasıyla anayol arasında bir ayrım yapmadığını, pek çok yoksul çiftçinin ekinlerini atının ayağı-

nın altında çiğnediğini ve içlerinden biri tüm itaatkârlıklarıyla maruzatını anlatmaya çalıştığında, adaleti kırbacıyla sağlamaya hep hazır olduğunu" söyledi. Ayrıca, "diğer açılardan da komşuları tarafından zalimlerin en zalimi olarak görüldüğünü, ruhsatı olsa bile hiçbir çiftçinin silah taşımasına izin vermediğini, kendi evinde de çok acımasız bir efendi olduğunu, kendisine bir yıldan fazla dayanan bir uşak görülmediğini" söyledi. "Bölgenin adaletten sorumlu kişisi olarak," diye devam etti, "o kadar taraflı davranır ki, keyfine göre, kanıta hakikate bakmadan mahkûmiyet ya da beraat kararı verir. Onun savcısı olacağıma herhangi bir hâkimin önünde kendim yargılanırım daha iyi. Eğer bu bölgede topraklarım olsaydı, onun yakınında yaşayacağıma yarı fiyatına satıp kaçardım." Adams kafasını salladı ve "böyle insanların dokunulmazlık içinde ellerini kollarını sallayarak yaşamalarına ve paranın insanı hukukun üstüne çıkarmasına üzüldüğünü" söyledi. Bu küfürleri saydıran adam bir müddet sonra avluya çıkınca, diğer adam "yol arkadaşının önyargılı birisi olduğunu" söyledi. "Söz konusu kişinin kimi zaman av peşinde başkalarının buğday tarlalarına girdiği doğru olabilir, ama her defasında verdiği zararı fazlasıyla telafi etmiştir. Komşularına zulmetmek ya da silahlarını ellerinden almak bir tarafa, ruhsatı olmamasına karşın silah taşımalarına izin verip birlikte ava çıktıklarını bizzat biliyorum. Evinde de hizmetkârlarına çok iyi davranır ve pek çoğu yaşlanana kadar onun hizmetinde çalışmayı sürdürmüştür. Keza tüm krallıktaki en iyi sulh hâkimidir ve şunu kesinlikle söyleyebilirim ki kendisine havale edilen birçok zor davayı kimsenin hakkını yemeden ve olağanüstü bir bilgelikle çözmüştür. Şuna kesinlikle inanıyorum ki, birçok insan başka bir büyük adamın kanatları altında olmaktansa onun yakınında bir toprak sahibi olmak için daha fazla parayı gözden çıkaracaktır." Övgü dolu sözlerini yeni bitirmişti ki, arkadaşı geri döndü ve fırtınanın bittiğini haber verdi. Bunun üzerine atlarına atlayıp oradan ayrıldılar.

Adams aynı insan hakkında böyle çelişkili düşünceler ileri sürülmesine çok şaşırdığından birahane sahibine beyefendiyi tanıyıp tanımadığını sordu. Bu iki beyefendinin yanlışlıkla farklı kişilerden bahsetmiş olabileceklerinden şüpheleniyordu. "Hayır, efendim, hayır," diye yanıt verdi adam. Kurnaz, anasının gözü biriydi. "Bahsettikleri beyefendiyi de bahseden beyefendileri de çok iyi tanırım. Başkalarına ait ekinlerin üzerinde at koşturması konusunda, bildiğim kadarıyla, iki yıldır ata binmemiştir. Bu tür bir zarar verdiğini hiç duymadım; zarar telafi etmesine gelince, hiçbir zaman o kadar eli bol olduğunu görmedim. Keza başkalarının tüfeğini elinden aldığını da duymuşluğum yok. Hatta evinde tüfek bulunduran birkaç kişi tanıyorum. Fakat onlarla birlikte avlanmaya gelince, kimse ondan daha katı değildir. Bunu yapanın hayatını karartacağına inanıyorum. Beyefendilerden biri onun dünyadaki en kötü efendi olduğunu, diğeriyse ondan iyisi bulunmadığını söyledi, duydunuz. Fakat ben kendi payıma, hizmetkârlarının hepsini tanırım ve hiçbirinin ne öyle ne de böyle dediğini duymadım." "Peki! Peki!" dedi Adams. "Ya hâkimliği nasıldır, söyler misiniz?" "Bakın dostum," dedi birahane sahibi, "Böyle bir görevi olup olmadığı tartışmalı. Uzunca bir zamandır karara bağladığını duyduğum tek dava, biraz önce buradan çıkan iki adam arasındaydı. Ve olayı adil bir şekilde çözdüğüne eminim, zira olayın tüm ayrıntılarını biliyorum." Adams: "Peki hangisinin lehine karar verdi?" "Eh, ikisinin de bu beyefendinin kişiliği hakkında söylediklerini duyduğunuza göre, sanırım bu soruya yanıt vermesem daha iyi," dedi adam. "Buraya içmeye gelen beyefendilerle tersleşmek pek âdetim değildir, ama ikisinin de tek kelime doğru söylediğini duymadım." "Vay canına!" dedi Adams. "Bir insan sırf kişisel muhabbetinden ya da daha beteri kişisel bir husumetten ötürü komşularının kişiliği hakkında nasıl böyle yanlış şeyler söyleyecek kadar çirkefleşir, anlamak güç. Yok, sanırım biz karıştırdık, ikisi farklı insanlardan bahset-

tiler. Öyle ya yolda birçok ev var." "Ne yani dostum," diye araya girdi adam, "Sen hayatında hiç yalan söylemedin mi?" "Hiçbir zaman kötü niyetle ya da yaşayan bir insanın itibarını zedelemek amacıyla yalan söylemedim," diye yanıt verdi Adams. "Peh! Kötü niyetleymiş; yok yok," diye yanıt verdi adam, "Bir adamı idam sehpasına göndermek ya da başına bela açmak gibi bir kötü niyetle olmayabilir, ama kişi kendine duyduğu sevgiden ötürü, dostu hakkında düşmanı hakkında olduğundan daha iyi konuşur." "Kişi kendisini seviyorsa, hakikate bağlı kalmalıdır," dedi Adams. "Yoksa kişiliğinin en soylu yanına, ölümsüz ruhuna zarar vermiş olur. Bir insanın entipüften bir kazanç uğruna böyle bir aptallık yapacağına da ihtimal vermiyorum. Bu dünyadaki en büyük kazanç, sonrasında ortaya çıkacak olanlarla karşılaştırıldığında bir hiçtir." Bunun üzerine birahane sahibi hafif bir tebessümle kadehini Adams'ın şerefine kaldırdı ve "kendisinin bugün bir şey kazanmaktan yana olduğunu" söyledi. "Niye ki?" dedi Adams ağırbaşlılığını bozmadan, "Başka bir dünya olduğuna inanmıyor musun?" Adam: "Elbette inanıyorum, ateist falan değilim." "Peki insanın ölümsüz bir ruhu olduğuna inanıyor musun?" "İnanmayanı Tanrı çarpsın!" diye yanıt verdi adam. "Peki, ya cennet ile cehenneme?" diye sordu rahip. Birahane sahibi, "kâfirliğin lüzumu olmadığını" söyledi, "zira bu tür şeyleri kilisenin dışında konuşmak da düşünmek de günahtır." Adams, "kilisede öğrendiklerini günlük hayatın içinde uygulamayacaksa neden kiliseye gittiğini" sordu. Adam, "Ben dua okuyup, Tanrı'nın emirlerine uygun olarak davranmak için gidiyorum," diye yanıt verdi. "Peki kilisede duyduklarına inanmaz mısın?" "Çoğuna inanırım efendim," diye yanıt verdi birahane sahibi. "Peki cehennemde yanmaktan korkmaz mısın?" "Bak işte buna gelince, efendim," dedi adam, "Açıkçası hiç düşünmedim. Hem şimdi bunlardan söz etmenin ne âlemi var değil mi ya? Bardağınız boşalmış, tazeleyeyim mi?"

Bunlar konuşulurken kapının önüne bir posta arabası yanaşmıştı. Arabacı içeri girince, han sahibesi arabada ne tür yolcular olduğunu sordu. Adam, "Hepsi de dingilin önde gideni," diye bastı kalayı. "Zaten aklıma koydum, alaşağı edeceğim hepsini. Hiç boşuna heveslenme, tek yudum bir şey içiremezsin." Adams Joseph'i tarif ederek yolda at sırtında giden genç bir adam görüp görmediğini sordu. "Ha, gördüm," dedi arabacı. "Arabadaki bir hanımefendi çocuğun tanıdığıymış, onu da atını da kurtardı. Fırtınadan bir yere sığınmış olacak, yoksa şimdiye çoktan burada olurdu." "Tanrı ondan razı olsun!" dedi Adams sevinç içinde. Bu hayırsever kadının kim olduğunu öğrenmek için içi içini yiyordu. Hemen arabaya doğru yürüdü, ama ne görsün, bu kadın eski tanıdığı Mrs. Slipslop'tan başkası değildi. Adams'ın aksine Mrs. Slipslop karşılaşmalarına pek şaşırmamıştı, çünkü öncesinde Joseph'ten onun da yolda olduğunu öğrenmişti. Gayet nazik bir şekilde selamlaştılar; Mrs. Slipslop beyefendinin içeride olup olmadığını sorduğunda hayır cevabını verdiği gerekçesiyle ev sahibesini azarladı. Oysa zavallı kadının bilerek yaptığı bir yanlış yoktu ortada, zira Mrs. Slipslop içeride bir din adamının olup olmadığını sormuş, o da ne yazık ki Adams'ı yakınlardaki panayıra giden bir şaklaban zannetmişti; zira üzerinde siyah düğmeli beyaz kısa bir palto, kısa bir peruka ve bir şapka vardı ki, bunun üzerinde siyah bir şerit olmasından geçtim, siyahı andıran hiçbir şey yoktu.

Bu sırada Joseph de geldi. Mrs. Slipslop, Joseph'e atını papaz efendiye vermesini ve kendisinin de yanına arabaya gelmesini söyledi. Fakat Joseph kati bir dille reddetti ve Tanrı'ya şükür ata binebilecek kadar iyileştiğini ve Mr. Adams at üstünde giderken kendisinin arabada yolculuk etmeyecek kadar haddini bildiğini söyledi.

Mrs. Slipslop daha da ısrar edecekti, ama arabadaki hanımefendilerden biri uşak üniformalı biriyle aynı arabada seyahat edemeyeceğini söyleyerek konuşmaya bir nokta

koydu. Böylece arabadaki boş yeri Adams'ın doldurmasına, Joseph'in de yola at sırtında devam etmesine karar verildi.

Daha yeni yola çıkmışlardı ki Mrs. Slipslop Mr. Adams'a dönerek lafa girişti: "Sir Thomas'ın ölümünden bu yana ailemizde tuhaf bir değişiklik oldu Mr. Adams." "Joseph'ten duyduğum kadarıyla gerçekten de tuhaf bir değişiklik," diyerek katıldı Adams. "Ya! Rüyamda görsem inanmazdım, ama insan yaşadıkça neler görmüyor ki! Demek Joseph size biraz çıtlattı ha?" "Öyle ama ne olduğu benimle birlikte mezara kadar gelecek," dedi Adams, "Joseph bir şey anlatmadan önce söz vermem için diretti. Hanımefendinin bu denli yakışıksız bir şekilde davranmış olması gerçekten de çok rahatsız edici. Ben her zaman kendisinin iyi bir hanımefendi olduğunu düşünmüşümdür. Bir Hıristiyana hiç yakışmayan böyle bir davranış sergileyeceği aklımın ucundan bile geçmezdi, hem de kendi uşağı olan genç bir çocukla." "Emin olun bunları bilmiyor değilim," dedi Slipslop, "Hem eminim yakında herkesin de kulağına gidecektir. Zira bu çocuk gitti gideli iyice sapıttı, deli gibi davranıyor." "Gerçekten bunu duyduğuma çok üzüldüm," dedi Adams, "Zira çok iyi bir hanımefendiydi. Sadece kiliseye birazcık daha düzenli gelmesini isterdim, ama çevresindeki insanlara epey iyiliği dokunduğunu teslim etmeli." "Ah Mr. Adams ah!" dedi Slipslop. "İnsanlar bütünü görmeyince genelde hiçbir şey bilmiyorlar. Evimizden konu komşuya dağıtılan pek çok şey, Tanrı sizi inandırsın, kendisinin haberi olmadan verilmiştir. Sizin kilisede insanın kendisiyle övünmemesi gerektiğini söylediğinizi duymuştum, ama söylemeden edemiyorum işte. Eğer anahtarlar kendi elinde olsaydı, fakir fukaranın çoğu benim verdiğim içecekleri rüyasında görürdü. Rahmetli efendime gelince, eşi zor bulunan değerli bir insandı ve eğer baskı altında olmasaydı, yapacağı iyiliklerin haddi hesabı olmazdı. Ama sakin bir yaşam sürmeyi severdi, mekânı cennet olsun! Zaten orada olduğuna eminim, orada sessiz

bir hayat sürüyordur, burada olsa bazı kişiler buna izin vermezdi." Adams, "bunu ilk defa duyduğunu ve kendisinin acaba daha önceden başka bir görüşte mi olduğunu (zira öncesinde hanımını övüp, efendisini suçladığını hatırlıyordu), yoksa kendisinin mi yanıldığını," sordu. "Bir zamanlar ne düşündüğümü bilemem şimdi; ama *adın* gibi eminim ki durum tam da anlattığım gibi. Kimin aldandığını yakında cümle âlem görecek. Bazı insanların büyük bir soğukkanlılıkla nasıl bu kadar dolap çevirdiği merakımı *gark ediyor*."

İşte Mr. Adams ile Slipslop bu şekilde konuşurlarken araba yolun biraz uzağında bulunan büyük bir evin önüne geldi. Arabadaki hanımlardan biri o yönü göstererek bağırdı: "Bakın bakın, bahtsız Leonora'nın yaşadığı ev işte burası. Gerçi hem suçlu olan hem de kendi başını derde sokan bir kadını bahtsız diye adlandırmak ne kadar doğru olur bilmiyorum." Bu kadarı Mr. Adams'ın ilgisini çekmesi için hayli hayli yeterliydi. Ayrıca arabadaki diğer yolcular da merak ettiğinden, hep beraber hanımefendiden Leonora'nın hikâyesini anlatmasını rica ettiler, zira dediğine bakılırsa ilginç bir hikâyesi vardı.

İyi terbiye görmüş biri olan hanımefendi çok fazla üstelemelerine gerek kalmadan, anlatacağı olayın gerçekten ilgilerini çekeceğini umduğunu söyleyerek anlatmaya başladı.

IV. Bölüm

Leonora ya da yüzüstü bırakan bahtsız kızın hikâyesi.

"Leonora varlıklı bir beyefendinin kızıydı. Uzun boylu, vücut hatları düzgün, insanı kendine çeken canlı bir çehreye sahipti. Bu tür bir güzellik cezbetmekten çok aldatır demek yanlış olmaz; güleryüzlü görüntüsü genellikle iyi huylu ve anlayışlı bir insan olduğu hissini uyandırır.

On sekiz yaşına girmiş olan Leonora İngiltere'nin kuzeyinde bir kasabada halasının yanında oturuyordu. Eğlenceye pek meraklıydı, bir baloyu ya da benzeri toplantıları nadiren kaçırırdı. Bu tür toplantılarda doymak bilmez kibir açlığını bastırmak için pek çok fırsat elde ederdi, zira erkekler onu diğer tüm kadınlara tercih ederlerdi.

Kendisine özellikle ilgi gösteren birçok genç adamın arasından Horatio adlı biri çok geçmeden Leonora'nın gözlerini kamaştırmaya başladı. Horatio ile dans ettiğinde daha bir neşeli oluyor, yürüyüşlerini uzatmasında ne gecenin güzelliği ne de bülbüllerin şakıyışları onun kendisine eşlik etmesi kadar etkili olabiliyordu. Artık başkalarının iltifatlarını görmezlikten geliyordu. Horatio'nun söylediklerini ise öyle can kulağıyla dinliyordu ki, çocuğun söyledikleri kendisinin anlayamayacağı kadar güzel olduğu zamanlarda bile sık sık gülümsüyordu."

"Bağışlayın hanımefendi," diye araya girdi Adams, "Kimdir bu Horatio denen genç?"

"Horatio," dedi hanımefendi, "İyi bir aileden gelen genç bir beyefendiydi. Hukuk eğitimi almış, birkaç yıldır da dava vekilliği yapıyordu. Genel olarak yakışıklı kabul edilen sınıfa dâhildi, ama asıl öyle ağırbaşlı bir havası vardı ki eşi az bulunurdu. Melankolik biriydi, ama huysuzluğun izine rastlayamazdınız. Akıllı ve muzip yaradılışlıydı, ince alaydan hazzeder ve genellikle de pek ileri giderdi.

İşte Leonora'ya en tutkulu aşkla vurulmuş olan bu beyefendi sevgisinin karşılık görebileceğini fark edecek son insandı. Leonora'nın davranışlarından kendisini duygularını açmaya teşvik edecek kadar sinyal almadan çok önce tüm kasaba ikisini birbirine yakıştırmıştı bile. Zira onun düşüncesine göre (ki belki de haksız sayılmazdı) bir erkek karşı tarafta duygusal bakımdan bir şeyler uyandırmadan önce kendisine ciddi anlamda sevgiden bahsetmek fevkalade uygunsuzdu. O yüzden bunu duymayı umuyor ve istiyordu.

Fakat âşık bir insanın korkuları nasıl bir çekingenlik yaratırsa yaratsın ki bunlar bir rakibe gösterilen her türlü ilgiyi büyütme ve tersten bakıldığında, kendisine gösterilenleri de küçük görme eğilimindedir, Horatio'nun duygularının kendisinin ayırt etme yetilerini Leonora'nın davranışlarından kendisine umut payı çıkaramayacak kadar kör etmiş olması pek ihtimal dâhilinde değildi. Leonora'nın ona duyduğu ilgi çevredeki en kayıtsız insanın bile gözünden kaçamayacak kadar açıktı."

Joseph'in arabaya alınmasını istemeyen hanımefendi, "Ben bu tür cüretkâr sürtüklerden bir şey çıktığını hiç görmedim," diye araya girdi. "O yüzden devamında da bir şey geleceğini sanmıyorum."

Hanımefendi hikâyesine şöyle devam etti: "Horatio bir akşam yürüyüşündeki neşeli bir konuşma sırasında Leonora'nın kulağına birlikte bir iki tur atmak istediğini, zira kendisiyle çok önemli bir konuda konuşmak istediğini söyledi. 'Önemli olduğuna emin misiniz?' dedi Leonora gülümseyerek. 'Umarım,' dedi Horatio, 'Siz de benimle aynı görüşü paylaşacaksınız, zira ilerideki mutluluğum bu olaya bağlı.'

Ne geleceğini sezmiş olan Leonora bu konuşmayı bir müddet daha ertelemeyi tercih ederdi, ama Horatio ilk hareketle konuşma zorluğunu yarı yarıya aştığından o kadar ısrar etti ki, kız en sonunda pes etti ve diğerlerinden ayrılarak tenhalıkta bir yerde yürümeye başladılar.

Arkadaşlarından epey uzaklaşmışlardı. İkisi de âdeta dilini yutmuş gibiydi. En sonunda Horatio durdu ve beti benzi atmış, titremekte olan Leonora'nın elini çok kibar bir şekilde tuttu. Sonra derin bir iç çekti ve olup olabilecek en sıcak bakışla gözlerini onun gözlerine çevirdi, duraklaya duraklaya konuşmaya başladı: 'Ah, Leonora! Bundan böyle mutluluğumun neye bağlı olduğunu sana söylememe gerek var mı? Sana ait olup benim mutluluğum önünde engel oluşturan bir şey olduğunu ve sen bunu bırakmadığın sürece benim hâlimin

perişan olacağını söylememe gerek var mı?' 'Ne olabilir ki bu?' diye sordu Leonora. 'Senin olan bir şeye karşı çıkmamın seni şaşırtması gayet doğal, fakat tahmin edebileceğine eminim. Eğer benim olsaydı dünyanın bütün zenginliklerini gözümü kırpmadan verirdim. Bu öyle bir şey ki, başkalarına vermeniz için sizin vazgeçmeniz şart. Leonora hâlâ şüphe duyuyor olabilir misiniz? O hâlde izin verin kulağınıza fısıldayayım: Soyadınız! Bundan ayrılıp, sonsuza dek benim olma lütfunu göstererek beni dünyanın en mutlu insanı yaparsınız, aksi takdirde bu hayat bana zindan olur.' Leonora kıpkırmızı kesilmişti. Elinden geldiğince kızgın bir ifade takınıp, 'söyleyeceklerinin bunlar olduğunu tahmin etseydi, yalnız kalma tuzağına düşmeyeceğini, kendisini şaşırtıp korkuttuğunu ve hemen geri dönmek istediğini' söyledi. En az onun kadar titremekte olan Horatio da bu isteğe hemen uydu."

"Vay aptal vay," diye bağırdı Slipslop, "Bizim kadın milletini hiç tanımıyor demek ki!" "Evet, hanımefendi, haklısınız," dedi Adams, "Ben olsam hazır iş bu raddeye gelmişken hiç değilse duygularını birazcık öğrenmeye çalışırdım." Mrs. Grave-airs ise hikâyedeki bu tür saçmalıkları tümden atlamasını, zira bu gibi ayrıntıların sinirlerini zıplattığını söyledi.

"Peki o hâlde, sözü fazla uzatmayalım," dedi kadın, "Horatio ile Leonora arasındaki bu konuşmanın üzerinden çok az bir zaman geçtikten sonra araları iyice düzeldi. Sonuncusu hariç tüm teamüller yerine getirilmişti; mektuplar alınıp verilmişti ve Horatio'nun bütün isteklerinin gerçekleşmesi yolunda işler son sürat ilerliyordu. Arzu ettiğiniz takdirde size birbirlerine yazdıkları birer mektubu ezberimden okumak istiyorum. İki tarafın duyguları hakkında epey bir ipucu verecektir."

Mrs. Grave-airs hemen itiraz edip, mektupları duymak istemediğini söyledi; fakat oylamaya sunulup da geri kalanların hepsi, en başta da tüm hararetiyle Rahip Adams dinlemek istediğini söyleyince, lehte karar çıktı.

HORATIO'DAN LEONORA'YA

"Güzeller güzeli varlık, insanın aklını tümüyle verdiği bir nesnenin yokluğunda, bu nesneyle bir bağı olmadığı sürece zevk peşinde koşmak ne beyhude bir çaba! Dün gece akıllı ve bilgili insanların olduğu bir toplantıya mahkûm edildim. Önceden olsa bu cemiyet toplantıları çok zevk verirdi bana, oysa şimdi konuşmadaki yokluğumu gerçek nedene yordukları şüphesini doğurmaktan başka bir iş görmedi. Sorumlulukların dolayısıyla seni görmek bahtına erişemediğim zamanlarda hep yalnız kalmak istiyorum; zira Leonora'ya karşı duygularım o kadar hassas ki, başkalarının bu harikulade anlara müdahale edebilmelerine dayanamıyorum. Böyle anlarda kimi zaman gözlerimin ihanet ettiğinden şüpheleniyorum. Düşüncelerimizin anlaşılmasından duyulan bu korku belki bu enfes duyguyu tatmamış olanlara çok gülünç gelecektir. Ve kuşkusuz her insan erdeminin kendisini tam manasıyla ortaya koymasını gerektirdiğini düşündüğümüzde, böyle çok az örnek olduğuna inanabiliriz. Zira mutluluğunun bağlı olduğu sevgili onu savunurken cesur, istekleri karşısında cömert, acıları karşısında merhametli, nezaketi karşısında minnettar olmak için güzel fırsatlar sunabilir; aynı şekilde bunu hiçbir şekilde yerine getirmeyen kişinin seven adını hak edemeyeceği diğer tüm erdemli davranışları yerine getirmek için de fırsatlar sunabilir. İşte bu nedenle ince terbiyeni göz önüne alarak, bunu kendi aklımda bu denli saf bir şekilde geliştiriyorum, benim bu özgürlüklerden duyduğum rahatsızlığı sana yeterince anlatacak olan da budur. Dünyanın gözünde kibar diye bilinen insanların bu tür durumlarda kendilerini kaptıracakları özgürlüklerden bahsediyorum.

İnsanın en büyük mutluluğunun umut olduğunu söyleyen o yaygın iddiayı çürüteceğim o kutlu günün gelmesini nasıl bir hevesle beklediğimi sana anlatabilmem mümkün mü acaba? Bu zamana kadar bu öğretiye inanmak için hiç kimsenin benim kadar güçlü nedenleri yoktu, zira gelecekteki günlerimi böyle bir eşle geçireceğim ve hayatımdaki her eylemin senin mutluluğuna bir katkıda bulunacağı düşüncesiyle yüreğimi kıpır kıpır eden böyle bir saadeti başka kimse tatmamıştır.

LEONORA'DAN HORATIO'YA[1]

Aklının inceliği seni tanıma mutluluğuna eriştiğim ilk günden beri her sözün ve eyleminle o kadar açık bir şekilde kanıtlandı ki Horatio, hakkındaki iyi düşüncelerimin daha fazla bir kanıt bulmasının imkânsız olduğunu düşünmüştüm. Son mektubunu aldığımda aklımdan bu düşünceler geçiyordu. Mektubu açtığımda, itiraf etmem gerek, kâğıda dökülmüş o ince duyguların beklentilerimi o kadar aştığını gördüm ki (oysa insan doğasının sahip olabileceği tüm genel ilkelerin senin yüreğinde saklı olduğunu biliyorum), benim mutluluğumun senin tüm eylemlerinin nihai amacı olduğunu okurken neler düşündüğümü anlatmakta kelimeler kifayetsiz kalır.

Ah Horatio! Günlük ev yaşamının en bayağı koşuşturmalarının ve kaygılarının dünya üzerinde en iyiyi hak eden ve sevgini vermek konusunda en meyilli olduğun adamın senin tüm yaptıklarından ya bir fayda ya da bir haz elde edeceği düşüncesiyle tatlandığı bir hayat ne güzel olmalı! Bu tür bir durumda

---

1 Bu mektup Horatio'nun mektubunu okuyan genç bir hanımefendi tarafından yazılmıştır. (y.n.)

çalışmak eminim zevk alınan bir eyleme dönüşür ve yaşamın kaçınılmaz sorunları haricinde hiçbir şey bize ölümlü olduğumuzu hatırlatamaz.

Eğer yalnız başına daldığın düşünceler ve bunların başkaları tarafından bilinmemesi isteğin, akıllı ve bilgili insanların muhabbetini senin için sıkıcı hâle getiriyorsa, doğuştan gelen meraklarıyla tüm düşüncelerime davetsizce dalan ve sırf hasetlerinden ötürü Horatio'nun kalbini, onları bu kalbe sahip olma bahtına erişmiş kişiye karşı art niyetli oyunlara başvurmaya zorlamadan kimsenin çalmasını istemeyen kadınlarla sohbete mahkûm edilmiş biri olarak ben nasıl tedirgin saatler geçireceğim acaba! Fakat hasedin bir mazereti ya da hafifletici sebebinin olabileceği bir durum varsa, o da mükâfatın çok büyük olduğu durumlardır ve herkesin bunu kendisi için istemesi de doğaldır. Buna sahip olmaktan da utanmıyorum ve kendi kafamda canlandırabildiğim en rahatsız edici durumda olmaktan, kendi aklımın beni mahkûm etmeye zorladığı insanı sevme eğilimim tarafından sürüklenmekten senin sayende kurtuluyorum Horatio.

Birbirini seven bu çift arasında iş o kadar ilerlemişti ki evlenecekleri günü bile kararlaştırmışlardı. Nikâhtan on beş gün önceydi ve o kazanın üç aylık sulh mahkemesi toplantısı da hikâyemizin geçtiği yerin otuz kilometre kadar uzağına düşen bir kasabada şans eseri aynı gün yapılacaktı. Genç hukukçuların bu toplantılara katılmaları âdettendir; amaç bir kazanç elde etmekten çok kendi meziyetlerini sergilemek ve sulh hukukunu öğrenmektir. Zaten bu nedenle en bilge ve en mühim hukukçular konuşmacı ya da kendi verdikleri mütevazı adla oturum başkanı olarak atanır ve bu kişi onlara konuşma yapıp gerçek hukuk konusunda bilgilendirir."

"Burada ufak bir yanlış yapıyorsunuz," diye lafa girdi Adams, "Eğer müsaade buyurursanız düzelteyim: Bu toplantılardan birine ben de katılmıştım ve gördüğüm manzara hukukçuların oraya öğretmekten çok öğrenmek için gittikleriydi."

"Neyse bu çok önemli değil," dedi hanımefendi. "Horatio da buraya gitmişti. Mesleği sayesinde, çok sevdiği Leonora'sı için kazancını artırmak (ki o an çok büyük bir serveti yoktu) istediğinden, kendisini mesleğinde ilerletmek ya da geliştirmek için eline geçen fırsatların hiçbirini kaçırmak istemiyor, bu uğurda elinden geleni de yapıyordu.

Horatio'nun gittiği günün öğleden sonrası Leonora pencereden dışarıyı seyrederken üç çift at koşulu bir araba gördü. O güne dek gördüğü en kusursuz, en zarif, en güzel arabaydı bu: 'Ah, resmen vuruldum bu arabaya!' diye belirtmişti duygularını. Arkadaşı Florella o an buna çok önem vermemiş olsa da aklından bir daha çıkmamıştı.

O akşam bir toplantı düzenlenmiş, Leonora da daveti onurlandırmıştı. Gitmişti gitmesine ama sevgili Horatio'suna olan aşkından ötürü kimseyle dans etmemeye kararlıydı.

Ah, ah! Acaba kadınlar neden hep güzel kararlar alma eğilimi gösterirler de iş bunları uygulamaya gelince aynı kararlılığı göstermezler ki!

O akşam davete altı atlı arabanın sahibi olan beyefendi de gelmişti. Giyimi kuşamı da en az arabası kadar güzeldi. Çok geçmeden oradakilerin dikkatli bakışlarını üzerinde toplamayı başarmıştı; hâl ve hareketleri, gümüş ve altın şeritli ipek yeleği hemen dikkat çekmişti."

"Hanımefendi," dedi Adams, "Eğer münasebetsizlik addetmezseniz, bu beyefendinin nasıl giyinmiş olduğunu öğrenmek isterim."

"Bayım," dedi hanımefendi, "Bana denilenlere göre tarçın rengi, üzerinde pembe saten çizgileri olan, her tarafı altın işlemeli kadife bir ceket giymişti. Üzerinde de aynı

şekilde altın işlemeli gümüş renkli bir yelek vardı. Bütün ayrıntıları veremeyeceğim, ama hepsi de Fransız modasına uygun kıyafetlerdi, zira Bellarmine (adamın adı buydu) Paris'ten yeni gelmişti.

Bu zarif genç davetteki bütün kadınların dikkatini çekmişti ama Leonora'nın onun dikkatini çektiği kadar değil. Daha Leonora'yı görür görmez, tıpkı bir heykel gibi olduğu yerde kalakalmıştı ya da en azından aldığı terbiye izin verseydi yapacağı buydu. Fakat bunu o kadar ileriye götürmüştü ki, kendisini toparlamaya fırsat bulamadan odadaki herkes çoktan kime hayran olduğunu anlamıştı. Bellarmine'in kimi seçeceğini anlayan diğer hanımefendiler de yavaştan daha önceki erkek arkadaşlarının yanına dönmeye başlamışlardı. Ama bunu engellemek için ellerinden geleni artlarına koymadıklarını da söylemek gerek: Pek çoğu Leonora'ya, 'Ah hanımefendi! Sanıyoruz ki sizi bu akşam dans ederken görme zevkine erişemeyeceğiz,' diyor ve ardından da Bellarmine'in duyabileceği şekilde, 'Ah! Eminim Leonora dans etmeyecektir, öyle ya nişanlısı burada değil,' diye ekliyordu. Hatta bir tanesi kasıtlı olarak sevimsiz bir adamı kendisini dansa davet etmesi için göndermişti, böylece ya dans edecek ya da oturmak mecburiyetinde kalacaktı, ama bu plan başarısız olmuştu.

Leonora bu hoş yabancının kendisine hayran olduğunu ve bu nedenle oradaki her kadının da hasedinden çatladığını anlamıştı. Küçücük yüreği göğsünde hop hop atmaya başlamıştı, ama kafasının içi de allak bullak olmuştu; birkaç tanıdığıyla konuşacak oldu ama söyleyecek tek kelime bulamıyordu, zira o anda hissettiği zafer sarhoşluğunu kimseye açmayacağından, bir an olsun bunları düşünmekten kendisini alamıyordu: Daha önce buna benzer bir mutluluk tatmamıştı. O zamana dek tek bir kadına eziyet çektirmenin ne olduğunu biliyordu; fakat tüm bir davetliler topluluğunun nefretini üzerine çekmek ve içten içe lanet okuduklarını

bilmek, meğer o mübarek ana nasip olacak bir mutlulukmuş. İşte bu zafer sarhoşluğu içinde Leonora'nın aklı epey karışmıştı. Saçma sapan davranışlar sergiliyordu; çocukça oyunlar yapıyor, kendisini kılıktan kılığa sokuyor, sebepsiz yere bir şöyle, bir böyle gülüp duruyordu. Tek kelimeyle görüntüsü de davranışları kadar saçmaydı. Güya yabancının hayranlığını görmezden gelmek istiyordu ama bir yandan da odadaki diğer tüm kadınlara karşı bir zafer elde etmenin mutluluğu vardı.

İşte bu ruh hâli içinde, Bellarmine bu genç kızın kim olduğunu sorup soruşturduktan sonra kendisine yaklaşmış ve çok kibar bir selamın ardından, birlikte dans etme onurunu kendisine bahşedip bahşetmeyeceğini sormuştu. Leonora ise aynı derecede nazik bir selamla hemen kabul etmişti. Tüm gece birlikte dans etmişlerdi ve Leonora belki de duyup duyabileceği en büyük hazzı o gece tatmıştı."

Bu sözleri duyunca Adams öyle derin bir iç çekti ki, ne oluyor diye arabadaki hanımefendilerin yürekleri ağızlarına geldi. "İyi olup olmadığını" sordular. Adams ise "sadece Leonora'nın aptallığına üzüldüğünü" söyledi.

"Leonora sabaha doğru altıda yatağa girebildi, ama huzur muzur hak getire!" diye devam etti hanımefendi, "Yatakta bir o yana bir bu yana dönüp duruyor, ara sıra uyuduğu anlarda o güzel araba, gördüğü şık kıyafetler, beraber dans ederken sözünü ettikleri balolar, danslı toplantılar, operalar rüyalarını süslüyordu.

Öğleden sonra Bellarmine o güzel, altı atlı arabasıyla Leonora'yı görmeye geldi. Gerçekten de Leonora'dan çok etkilenmiş ve araştırmaları sonucu babasının durumu hakkında öğrendikleri kendisini çok memnun etmişti (zira tüm o giyim kuşamına karşın Karun ya da Attalus kadar zengin değildi)." "Attalus mu?" diye tekrar araya girdi Mr. Adams. "Aşk olsun, bu adları da nereden öğrendiniz?" Hikâyeyi anlatan hanımefendi bu soru karşısında gülüm-

sedi ve kaldığı yerden devam etti: "İşin özü Leonora'dan o kadar hoşlanmıştı ki, kendisiyle doğrudan temas kurup duygularını açmaya karar vermişti. Nitekim bunu öyle büyük bir canlılıkla ve sıcaklıkla yapmıştı ki, kızı yumuşak karnından vurmuş ve babasına kendisinden bahsedeceğine söz vermişti. Babasının kararının hiç tereddütsüz altı atlı arabadan yana olacağını biliyordu.

Böylece Horatio'nun nice sıkıntı, gözyaşı, sevgi ve şefkatle uzun bir sürede elde ettiğini, yarı Fransız yarı İngiliz Bellarmine neşesi ve cakasıyla bir günde kapıvermişti. Bir başka deyişle, terbiyenin bir yılda yaptığını hayâsızlık yirmi dört saatte yıkmıştı."

Burada Adams bir kez daha iç çekti, ama arabadaki hanımefendiler kendisini yavaş yavaş tanımaya başladıklarından pek dikkate almadılar.

"O geceki balonun başından Bellarmine'in ziyaretinin sonuna dek Leonora, Horatio'yu toplasan bir kez ya düşünmüş ya düşünmemişti. Ama şimdi Horatio istenmeyen bir misafir gibi kafasını kurcalamaya başlamıştı. Ah ne olurdu Bellarmine'i de o büyüleyici arabasını da keşke işler bu kadar ilerlemeden görmüş olsaydı! 'Ah keşke,' diyordu, 'Onu daha önce görmüş olsaydım. Şimdi karşıma çıkmış ne faydası var? Horatio benim sevgilim, hatta neredeyse kocam değil mi? Bellarmine kadar, hatta ondan da yakışıklı değil mi? Evet ama Bellarmine daha kibar, daha hoş bir adam. Hakkını yememek lazım, kesinlikle öyle. Ama daha düne kadar Horatio'yu dünyadaki herkesten daha çok sevdiğimi söylemiyor muydum? Evet öyle ama düne kadar Bellarmine'i görmemiştim. Ama Horatio beni deliler gibi seviyor, onu terk edersem kalbi kırılmaz mı? Evet ama Horatio'nunki kalp de Bellarmine'inki kalp değil mi? Evet ama ilkin Horatio'ya söz vermiştim, ama bu zavallı Bellarmine'in talihsizliği; eğer önce onu görmüş olsaydım kesinlikle onu tercih ederdim. O güzel insan baloda bulunan

bütün kadınların içerisinde, hem de herkes kendisine kur yaparken, beni seçmedi mi? Horatio'nun bana bu şekilde sevgisini gösterdiği bir örnek var mı? Sonra Horatio bana öyle bir araba ya da Bellarmine'in sağlayabileceği diğer şeylerin herhangi birini verebilir mi? Fakir bir dava vekili ile evlenmekle Bellarmine'in zenginliğine sahip bir insanla evlenmek arasında dağlar kadar fark var! Horatio ile evlenirsem hepi topu tek bir rakibimi alt etmiş olacağım. Oysa Bellarmine ile evlenerek bütün tanıdıklarımın gıpta ettikleri bir insan olacağım. Ne büyük bir mutluluk! Ama Horatio'nun ölmesine yüreğim dayanır mı? Öyle ya, beni kaybederse yaşayamayacağına yemin etmişti. Ama belki de ölmez; eğer buna kalkışırsa mâni olabilir miyim? Onun uğruna kendimi feda etmeli miyim? Dahası Bellarmine de benim içim kendisini helak edebilir." İşte Leonora bu şekilde kendi kendine konuşurken birkaç genç hanımefendi yürüyüşe çıkacaklarını söyleyerek onu da davet ettiler ve bir süreliğine de olsa kaygılarını hafifletmiş oldular.

Ertesi sabah Bellarmine, Leonora ve halası hep birlikte kahvaltı yaptılar. Bellarmine fırsat bu fırsat diyerek hala hanımı Leonora'ya hissettikleri konusunda epeyce bilgilendirdi. Kahvaltıdan ayrıldıktan hemen sonra hala hanım yeğenine bu konuda tavsiyelerde bulunmaya başladı. 'Görüyorsun çocuğum fırsat ayağına geldi. Umarım yanlış bir iş yapıp da bu fırsatı tepmezsin.' Leonora içini çekip, 'Horatio ile nişanlı olduğunu bile bile böyle şeylerden bahsetmemesini,' istedi. 'Sapsız biriyle nişanlansan ne, nişanlanmasan ne!' dedi halası; 'Sen yat kalk dua et ki hâlâ bu nişanı bozma şansın var. Hangi kadın tüm hayatı boyunca arabada yolculuk etmekle yayan gitmek arasında tercih yaparken tereddüt eder? Bellarmine'in altı atlı arabası var, Horatio'daysa bir çifti bile yok.' 'Evet, ama el âlem ne der? Beni ayıplamazlar mı?' 'El âlem her zaman aklın yanındadır ve asıl çıkarlarını başka şeylere feda ettiğinde seni ayıplayacaklardır. Ah! Ben

bu milleti adım gibi bilirim; sen itiraz ederek aslında dünyayı ne az tanıdığını göstermiş oluyorsun. Ah, ah! Millet akıl küpü! Ben senden daha çok gün yüzü gördüm ve onu bilir onu söylerim, dünyada paradan başka bir şeyi kafana takmayacaksın. Ben zaten hayatım boyunca bundan başka bir nedenle evlenip de sonradan başını taşlara vurmayan birini görmedim. Ayrıca karşılaştıralım bu iki adamı: Üniversitede yetişmiş bu sinsi herifi seyahatlerinden daha yeni dönmüş hoş bir beyefendiye tercih eder misin? El âlem Bellarmine'in hoş bir beyefendi, aynı zamanda yakışıklı bir adam olduğunu söyleyecektir.' 'Belki de diğeriyle nasıl güzel bir hayat süreceğimi bilsem, şüphem kalmazdı.' 'Ah, sen onu bana bırak,' dedi hala hanım. 'Babanın durumdan haberdar olmadığını biliyorsun. Gerçekten de kendi payıma bu tür bir teklif olmasa gayet iyi olabileceğini düşünüyorum. Ama bu nişan bozulacak, işin o tarafını sen bana bırak. Merak etme, tereyağından kıl çeker gibi hâlledeceğim ben bu meseleyi.'

Sonunda Leonora, halasının sözlerine ikna oldu; o akşam Bellarmine'in de katıldığı yemekten sonra, genç beyefendinin ertesi gün Leonora'nın babasının yanına gidip teklifte bulunmasında karar kılındı. Leonora da Bellarmine geri döndüğünde işin nihayete erdirilmesine razı olduğunu bildirdi.

Hala hanım yemekten hemen sonra istirahata çekildi. Âşıklar baş başa kalınca Bellarmine lafa girdi: 'Bakın hanımefendi bu palto, sizi temin ederim, Paris'te dikilmiştir ve benim diyen İngiliz terzisi bir benzerini yapamaz. Lütfen şu kesime bir bakın hanımefendi; burada nerede bu kesim. Şu etekliğe, gömleğe bir bakın; beceriksiz İngilizler bunun yanına yaklaşamaz. Söyleyin lütfen, kıyafetlerimi nasıl buldunuz?' Leonora hepsini de çok beğendiğini söyledi. 'Hepsi de Fransız malı,' dedi Bellarmine, 'Yani pardösüler hariç. Bir İngiliz'e pardösü dışında hiçbir şeyde güvenmem. Aslında insanın kendi halkını yapabileceği şeyler konusunda

cesaretlendirmesi gerekir. Bir yere gelene kadar hep vatanın yanındaydım,[2] he, he, he! Ama şimdi İngiltere'de dikilmiş bir bez parçasını giymektense, denizin dibini boylamayı tercih ederim. Eminim siz de bir kez Paris'i gördükten sonra kendi kıyafetleriniz hakkında benimle aynı görüşü paylaşacaksınız. Bir Fransız kıyafetinin sizin güzelliğinize neler katacağını tahmin edemezsiniz. Sizi temin ederim, döndükten sonra gittiğim ilk operada İngiliz hanımefendilerini hizmetçi zannettim, he, he, he!'

Bu tür kibar konuşmalarla neşeli Bellarmine sevgilisi Leonora'yı eğlendiriyordu. Derken birdenbire kapı açıldı ve içeri Horatio girdi. O an Leonora'nın duyduğu şaşkınlığı anlatmak mümkün değil!"

"Zavallı kadın!" dedi Slipslop, "Nasıl *püskülpesent* bir durumda kalmıştır kim bilir!" "Hiç sanmam," dedi Mrs. Grave-airs, "Bu tür aşüfteler asla şaşırmazlar." "O hâlde Korintli yüzsüzlüğüne sahiptir," dedi Adams, "Hatta Lais'in kendisinden bile fazla."

"Uzun bir sessizlik oldu," diye devam etti hanımefendi, "Horatio'nun aileden biriymiş gibi içeriye girişi Bellarmine'i nasıl şaşırttıysa, Bellarmine'in beklenmedik varlığı da Horatio'yu bir o kadar şaşırtmıştı. En sonunda Leonora kendini olabildiğince toplayıp Horatio'ya hitaben bu kadar geç bir saatte gerçekleştirdiği ziyareti neye borçlu olduğunu sordu. 'Bu saatte sizi rahatsız ettiğim için gerçekten özür dilerdim, ama yalnız olmadığınıza göre istirahatınızı bozmuş sayılmam.' Bu arada Bellarmine sandalyesinden kalkıp, küçük adımlarla odada turlamaya, bir yandan da ıslığıyla bir opera ezgisi mırıldanmaya başladı. Horatio ise Leonora'nın yanına yaklaşıp, kısık bir sesle beyefendinin akrabalardan biri olup olmadığını sordu. Leonora gülümseyerek ya da daha ziyade alaylı alaylı sırıtarak, 'Hayır, henüz değil,' dedi, dahası bu sorusunun ne anlama geldiğini anlamadığını be-

2 Vatanseverler olarak da bilinen Vatan Partisi kastediliyor. (ç.n.)

lirtti. Horatio yumuşak bir sesle, kıskançlıktan kaynaklanmadığını anlatmaya çalıştı. 'Kıskançlık mı!' dedi Leonora. 'Sıradan bir tanıdığın kendisini bu havalara sokması doğrusu pek tuhaf kaçar.' Bu sözler Horatio'yu biraz şaşırttı, fakat daha o karşılık vermeye zaman bulamadan Bellarmine Leonora'nın yanına sokuldu ve 'kendisiyle beyefendi arasında bir mesele varsa, orada kalıp rahatsızlık vermek istemediğini' söyledi. Leonora ise, 'Bu bayla ya da bir başkasıyla sizden gizli bir meselem olamaz,' dedi.

Horatio, 'Affedersiniz ama bizim tüm sırlarımızı paylaşabilen bu beyefendinin kim olduğunu sorabilir miyim?' dedi. Leonora, 'Çok yakında öğreneceksiniz,' diye cevap verdi. 'Fakat aramızda bu denli öneme sahip ne sırlar varmış, doğrusu merak ediyorum.' 'Hayır hanımefendi!' diye bağırdı Horatio, 'Bu söylediklerinizi ciddiye almamı istediğinizi sanmıyorum.' 'Nasıl anladığınız kısmı beni ilgilendirmiyor,' dedi Leonora, 'Ancak böylesine uygunsuz bir ziyareti de anlamak güç, en azından başka biriyle birlikte olduğum açıkken. İnsanın hizmetkârları kapıdan çevirmiyor olabilir, ama iyi yetişmiş birinin mesajı alması gerekir.' 'Hanımefendi,' dedi Horatio, 'Bir yabancı ile (ki öyle olduğu anlaşılıyor) birlikteliğinizin benim ziyaretimi münasebetsiz kılacağını ya da bizim konumumuzdaki insanlar arasında bu tür resmiyetlere lüzum olduğunu tahmin etmezdim.' Leonora, 'Ya siz rüya görüyorsunuz ya da beni rüyada olduğuma ikna etmeye falan çalışıyorsunuz,' dedi. 'Sıradan bir tanıdığın dostluğu asla birtakım nezaket kurallarını bıraktırmayı gerektirmez.' 'Ona ne şüphe,' dedi Horatio, 'Ben gerçekten bir rüyadayım. Aramızda geçen onca şeyden sonra Leonora tarafından sıradan bir tanıdık diye adlandırıldığıma inanasım gelmiyor.' Leonora, 'Aramızda geçen onca şey ha!' dedi. 'Bana bu beyefendinin önünde hakaret etmek mi istiyorsunuz?' 'Ne! Hanımefendiye hakaret ha!' dedi Bellarmine şapkasını yukarı doğru kıvırıp Horatio'nun üzerine doğru yürüyerek.

'Bu hanımefendiye benim yanımda hakaret etmeye cesaret edebilecek biri var mı?' 'Bakın bayım,' dedi Horatio, 'Siz bu işten uzak dursanız iyi olur; zira bu hanımefendi sizin ona olan tapınmanızı küfür olarak almıyorsa, ben de hiçbir şey bilmiyorum.' 'Bayım,' dedi Bellarmine, 'Ben kendisinin koruyucusu olma onuruna sahibim. Ayrıca dediklerinizden bir kelime anladıysam da Tanrı b...ı versin.' 'Bayım,' diye yanıtladı Horatio, 'Daha ziyade o sizin koruyuculuğunuzu üstlenmiş, ama bu havaları bırakın, aksi takdirde ben havanızı almaya hazırım,' dedi ve ona doğru kamçısını salladı. '*Oh! Serviteur tres humble*,' dedi Bellarmine, '*Je vous entend parfaitement bien*.'[3] Tam bu sırada Horatio'nun ziyaretini haber almış olan hala hanım odaya girdi ve çok geçmeden tüm şüphelere bir son verdi. Leonora'nın hayatında hiç olmadığı kadar ayık olduğuna ve kendisinin üç günlük yokluğu sırasında duygularında yaşanan küçük bir değişiklik dışında olağanüstü bir durum olmadığına Horatio'yu ikna etti. Bu arada Leonora'nın da gözyaşları sel olup akmaya başlamıştı. Böyle barbarca davranılmayı hak edecek ne yaptığını soruyordu. Horatio Bellarmine'i dışarıya çağırdıysa da hanımlar Bellarmine'in önünü keserek buna engel oldular. Bunun üzerine Horatio da tek bir söz etmeden çıktı gitti ve hala hanımı rakibinin güvenliği konusunda danışıp görüşmek üzere geride bıraktı; Leonora kendi düşüncesizliğinin böyle bir şeye sebep olacağından korkuyordu, ama hala hanım Horatio'nun Bellarmine gibi kusursuz bir şövalyeyi karşısına almaya cesaret edemeyeceğini, ayrıca bir avukat olmasından ötürü kendi bildiği şekilde intikam almaya çalışacağını ve dolayısıyla en fazla dava açabileceğini söyleyerek yeğenini teselli etti.

En sonunda Bellarmine'in kendi mekânına çekilmesine ve önce sabah yapacağı yolculuk için, sonra da dönüşündeki düğün için hazırlıklarını tamamlamasında karar kılındı.

---

3 'Ah! Hizmetinizdeyim. Sizi çok iyi anlıyorum.' (Fr.) (ç.n.)

Heyhat! Bilge insanların gözlemlediği gibi, kahramanlığın kimde olduğu belli olmaz. Ağırbaşlı ve gösterişten uzak birçok insan, az da olsa tahrik edildiğinde o musibet metale, soğuk demire hiç çekinmeden başvurur, oysa daha çatık kaşlı ve zaman zaman o cesaret simgesine, bir rozete de sahip olan insanlar bunu akıllıca reddeder.

Leonora ertesi sabah altı atlı arabasını gördüğü bir rüyadan uyandığında üzücü bir haber aldı: Bellarmine Horatio tarafından delik deşik edilmiş, ağır yaralı hâlde bir handa yatıyordu ve doktorların dediğine göre yaraları ölümcüldü. Hemen yatağından fırladı, odanın içinde deliler gibi bir oraya bir buraya saldırmaya, saçını başını yolup derin üzüntü içinde göğsünü paralamaya başladı. Haberi duyan hala hanım Leonora'yı gördüğünde kızın durumu buydu. İyi kalpli yaşlı kadın yeğenini yatıştırmak için var gücünü ortaya koydu. 'Çıkmadık candan umut kesilmeyeceğini, ölmesi durumundaysa kendi üzüntüsünün Bellarmine'e hiçbir faydasının dokunmayacağını, kendini paraladığıyla kalacağını ve bunun da muhtemel kısmetini kapayacağını' söyledi. 'Olan olmuştu, en akıllıca yol artık Bellarmine'i düşünmemek, aksine Horatio'nun sevgisini tekrardan kazanmaya çabalamak'tı. 'Konuşma benimle,' diye bağırdı mahzun Leonora, 'Zavallı Bellarmine hayatını benim yüzümden kaybetmedi mi? Bu lanetli güzellikler (bu sırada dimdik aynaya bakıyordu) bu çağın en yakışıklı adamının mahvına yol açmadı mı? Ben bu yüze bir daha (gözleri hâlâ sabit bir şekilde aynaya çevriliydi) nasıl bakabilirim? Dünyanın en hoş beyefendisinin katili ben değil miyim? Kasabadaki hiçbir kadın onu etkileyememişti.' 'Bırak geçmişte olanları düşünmeyi,' diye bağırdı hala hanım, 'Sen tekrardan Horatio'nun gönlünü kazanmaya bak.' 'Beni affetmesini ummam için tek bir neden söyle! Hayır, ötekini kaybettiğim gibi onu da kaybettim ve bunların hepsi senin verdiğin ahlaksızca tavsiyelerden ötürü oldu. Sen beni kandırıp, istemememe karşın zavallı Horatio'yu terk etmeme (bu

sözlerin ardından gözyaşlarına boğuldu) neden oldun. Beni kandırdın ve isteyip istemediğime bakmadan duygularımı ona yöneltmeme neden oldun. Sen olmasaydın, Bellarmine asla benim aklımı çelemezdi; eğer arkasında senin zorlamaların olmasaydı onun sözleri asla beni etkilemezdi. Dünyanın tüm servetini ve arabalarını reddederdim, ama sen, sen gençliğimden ve saflığımdan yararlanıp sevgili Horatio'mu sonsuza dek kaybetmeme neden oldun.'

Hala hanım bu sözleri duyunca âdeta başından aşağı kaynar sular döküldü. Fakat kendini olabildiğince toplayıp, açtı bayramlık ağzını: 'Senin bu nankörlüğüne hiç mi hiç şaşırmadım kızım. Genç kızların iyiliğini düşünerek nasihatte bulunanlar her zaman bu tür karşılıklar görmeye hazır olmalı. Ama her hâlükârda kardeşim, Horatio ile olan nişanı bozduğum için bana teşekkür edecektir.' Leonora, 'Henüz bu senin elinde olmayabilir,' dedi, 'Hem kendisinden aldığın onca hediyeden sonra bunu istemen ya da buna çalışmansa senin minnet bilmez olduğunu gösteriyor.' (Gerçekten de Horatio hala hanıma pek çok hediye vermişti ve bunların içerisinde oldukça değerli olanlar da vardı; bu doğru olmasına doğruydu, ama Bellarmine'in hala hanım ve yeğeniyle birlikte kahvaltı yaptıkları gün kendisine ötekinin verdiği bütün hediyelerden çok daha değerli bir pırlanta sunduğu da doğruydu.)

Hala hanım tam ağzını açacaktı ki hizmetçilerden biri elinde bir mektupla odaya girdi. Leonora mektubun Bellarmine'den olduğunu duyunca büyük bir hevesle atılıp okumaya başladı:

'En kutsal varlığa,

Rakibimden aldığım yara ki korkarım duymuşsundur, senin *tout brilliant*[4] gözlerinle kalbimde açtığın yarayla karşılaştırıldığında ölümcül diye nitelendirilemez. Beni yere serebilecek tek silah onlar. Zira doktorumun dediklerine ba-

4 Işıltılı. (Fr.) (ç.n.)

kılırsa, pek yakında senin *ruelle*'inde[5] olabileceğim. Bu süre zarfında beni onurlandırma lütfunu göstermezsen ki bu *hardiesse*'imi[6] bağışlamanı dilerim, işte asıl ıstırap çektiren bu yalnızlık olacak.

Hanımefendi,
Dünyadaki *avec toute le respecte*,[7]
En sadık, en saf
Devoté'niz,[8]
BELLARMINE.'

Leonora, Bellarmine'in iyileşme umutlarının olduğunu görüp, dedikoduların her zamanki gibi tehlikeyi abarttığını anlayınca Horatio'yu hemen unutuverdi ve çok geçmeden de halasıyla öpüşüp barıştı. Hala hanım onu tekrardan ve genelde karşılaştığımızdan daha büyük bir Hıristiyan bağışlayıcılığıyla bağrına bastı. Kim bilir belki de aldığı hediyelere ilişkin yeğeninin dokundurmaları da onu biraz telaşlandırmıştı. Bu tür dedikoduların günde iki kez kiliseye giderek ve yıllardır gerek duruşu gerekse de davranışları bakımından sertlik ve sofuluk timsali olan bir insan havası çizerek oluşturduğu şöhreti yaralayabileceğini anlamış olabilir.

Şimdi Leonora'nın Bellarmine'e duyduğu sevgi, ufak bir gevşemenin ardından artarak geri dönmüştü. Halasına bir an önce onu gidip görmek istediğini söyledi. Fakat yaşlı kadın büyük, büyük olduğu kadar da takdire şayan bir basiretlilik örneği göstererek bunu yapmamasını söyledi. 'Zira eğer bir aksilik olur da evliliğiniz gerçekleşmezse, bu tür aşırı sevgi gösterileri başkalarının gözünde itibarını zedeleyebilir. Her kadın evleneceği güne kadar bu ilişkinin bitebileceği

5 Sokağında. (Fr.) (ç.n.)
6 Cüret. (Fr.) (ç.n.)
7 Tüm saygılarımla. (Fr.) (ç.n.)
8 Hayran. (Fr.) (ç.n.)

olasılığını düşünmeli ve ona göre ayağını sağlam tahtaya basmalıdır.' Leonora 'bu tür bir şeyin kendisini ilgilendirmediğini, zira artık bu sevgili adama (bu şekilde adlandırıyordu kendisini) duyduğu aşkın değişmez ve kesin olduğunu, eğer kaderinde onu kaybetmek yazılıysa, ölünceye kadar başka bir erkeği düşünmeyeceğini,' söyledi. Bu nedenle halasının tüm nasihatlerine karşın, sevdiğini ziyaret etmeye karar verdi ve o öğleden sonra da bu kararını hayata geçirdi."

Hanımefendi hikâyesini bu şekilde sürdürürken araba da yemek molası verecekleri hana gelmişti. Buna en çok üzülen, en aç organları kulakları olan Mr. Adams oldu. Okurun da tahmin edebileceği üzere doymak bilmez bir meraka sahip olduğundan ve bu aşk hikâyesinin sonunu duymayı çok istediğinden üzülmüştü, fakat bu kadar vefasız bir hanımefendiye başarı dileyemeyeceğini de eklemeden geçmemişti.

V. Bölüm

Arabadakilerin yemek yediği handa korkunç bir münakaşa ve Mr. Adams açısından doğurduğu kanlı sonuçlar.

Yolcular arabadan iner inmez Mr. Adams âdeti olduğu üzere hemen mutfağa koştu. İçeri girdiğinde Joseph'i ateşin başında oturmuş buldu. Hancı kadın da oturmuş bacağına pansuman yapıyordu. Zira Mr. Adams'ın kâtipten ödünç aldığı atın, giderken dizlerinin üzerine çökmek gibi bir huyu vardı, öyle ki bu iş, sahibinin olduğu kadar kendisinin de mesleği sanırdı insan. Ayrıca niyetinden haberdar etmek gibi bir huyu da yoktu. Binicinin en beklemediği anda dizlerinin üstüne oturuverirdi. Bu zaaf, ata alışkın olan rahip açısından pek büyük bir rahatsızlık kaynağı değildi. Zaten bacakları at sırtındayken bile neredeyse yere değecek kadar uzun olduğundan pek düşme ihtimali yoktu. Böyle durumlarda müthiş bir

çeviklik gösterip, bir yerini incitmeden kendisini kurtarmayı başarırdı. At ve binicisi bir müddet ayrı ayrı gider, sonra hiçbir şey olmamış gibi mutlu mesut yollarına devam ederlerdi.

Zavallı Joseph ise bu tür hayvanlara alışık olmadığından, mükemmel bir binici olmasına karşın öyle rahatça paçasını sıyıramayarak düşmüş, düşünce de bacağı hayvanın altında kaldığından epey bir incinmişti. İyi kalpli ev sahibi kadınsa, daha önce belirttiğimiz gibi tam papazın içeri girdiği anda kâfur ruhuyla bacağını ovuyordu.

Adams arkadaşının başına gelen talihsizlikten duyduğu üzüntüyü belirtme fırsatını daha bulamamıştı ki hancı içeri girdi. Bu hancı Mr. Tow-wouse gibi mülayim bir adam değildi ve gerçek anlamda evinin ve (misafirleri hariç) evi içinde bulunan her şeyin efendisiydi.

Bu aksi adam müşterilerine karşı gösterdiği saygıyı her zaman dış görünüşlerine göre ayarlar ve ağzı "Tanrı razı olsun"dan sade bir "hemen geliyorum"a kadar değişiklik gösterirdi. İşte, karısını bir uşağın karşısında dizlerinin üzerine çökmüş bir şekilde görünce, Joseph'in durumunu hiç düşünmeden, "Ne halt ediyorsun orada be kadın! Gidip arabadakilerle ilgilenmek aklına gelmiyor mu? Git sor bakalım yemek için ne isterlermiş," diyerek azarladı. Bunun üzerine kadın şöyle yanıt verdi: "Hayatım biliyorsun ki ateşte ne varsa onu yiyecekler, o da birazdan hazır olacak. Ama bu zavallı genç adamın bacağı gerçekten fena incinmiş." Bu sözleri söyledikten sonra ovalama işine daha bir hırsla devam etti. Ardından zil çalınca, adamcağız karısına lanet okudu ve tüm gün orada öylece durup ovalamakla uğraşacağına gidip müşterilerle ilgilenmesini emretti. Zira genç adamın ayağının göründüğü kadar kötü olduğuna inanmıyordu. Eğer kötüyse otuz kilometre ileride bir doktor olduğunu, gidip ona kestirip kurtulabileceğini söyledi. Adams bu sözleri duyunca odanın öbür tarafından iki büyük adım attı ve parmağını kafasının üzerinde sallayarak bu tür zavallıları acımadan aforoz etmek

gerektiğini, zira şeytanda bile daha fazla insanlık olduğunu söyledi. Bu sözler Adams ile hancı arasında bir söz düellosuna yol açtı, bu arada birtakım sert sözler de duyuldu. Sonunda Joseph kendi üstlerine karşı davranışlarına dikkat etmesini söyledi. Bunun üzerine hancı (önce sert bir şekilde Adams'ı süzerek) "üstüm"müş diyerek küplere bindi ve Joseph'e evine nasıl geldiyse aynı şekilde derhâl basıp gitmesini, aksi takdirde kendi elleriyle yolu seve seve gösterebileceğini söyledi. Bunu gören Adams adamın suratının tam ortasına yumruğuyla öyle bir nezaket gösterisinde bulundu ki, hancının burnundan kanlar boşaldı. Fakat özellikle de Adams gibi birine karşı nezaket konusunda altta kalmak istemeyen hancı teşekkürlerinin bir ifadesi olarak öyle bir mukabelede bulundu ki, rahibin burun delikleri normalden daha kızarık bir hâl aldı. Bunun üzerine beriki de hemen düşmanına saldırdı ve bir yumruk daha çakarak adamı yere serdi.

Böyle meymenetsiz bir adamın hak ettiğinden daha iyi bir eş olan hancı kadın, kocasını kanlar içinde yerde yatar hâlde görünce hemen imdadına, daha doğrusu yumruğun, ki göründüğü kadarıyla kocasının yiyip yiyeceği son yumruktu bu, intikamını almaya koştu. Tesadüfe bakın ki konsolun üzerinde domuz kanı dolu bir tava duruyordu; kadın bu tavayı kaptığı gibi tüm hiddetiyle, bir saniye bile düşünmeden rahibin yüzüne boşalttı. O kadar iyi nişan almıştı ki kanlar rahibin önce yüzüne, oradan yavaş yavaş sakallarına, en sonunda da üstüne başına aktı. Bundan daha korkunç bir manzara görülemez, hatta hayal bile edilemezdi. Tüm bunları o sırada mutfağa girmekte olan Mrs. Slipslop da görmüştü. Bu iyi yürekli kadın, böyle bir durumda ne olup bittiğini soracak kadar soğukkanlı ve sabırlı bir yapıya sahip olmadığından, ok gibi fırladı ve hancı kadının başlığına yapışıp, bir tutam saçla birlikte kafasından söküp aldı, öbür eliyle de yüzüne okkalı birkaç şamar indirdi. Ne de olsa astı olan hizmetkârlarla olan münasebetlerinden ötürü kavgaya

talimliydi ve bu işte epey ustalaşmıştı. Zavallı Joseph oturduğu sandalyeden kıpırdayamıyordu bile; gözlerine dolan kandan önünü göremez hâle gelmiş olan papaz da kanları silmeye çalışıyordu. Hancı ise yavaş yavaş kendine gelmeye başlamıştı. Bu arada Mrs. Slipslop, sol eliyle hancı kadının suratını sımsıkı kavramış, sağ eliyle de öyle marifetli işler yapıyordu ki zavallı kadın avaz avaz bağırmaya başlamıştı. Handaki herkes telaşa kapılmıştı.

Posta arabasında yolculuk eden hanımefendilerin dışında, daha önce Joseph Mr. Tow-wouse'ın hanında alıkonduğunda orada olan ve ayrıca birahanede Adams ile birlikte çene çaldığından bahsettiğimiz iki beyefendi de tesadüf eseri o sırada handaydı. Ayrıca İtalya yolculuğundan yeni dönmüş bir beyefendi de vardı. Hepsi de bu korkunç ölüm çığlığını duyunca hemen mutfağa koştu ve savaşçılarımızı tarif ettiğimiz vaziyette buldular.

Artık kavgaya çözüm bulmanın zor bir tarafı kalmamıştı; fatihler aldıkları intikamdan ötürü memnun, fethedilenlerse kavgayı yeniden başlatmaya hevessizdi. Bütün gözlerin üzerine yoğunlaşmış olduğu kişiyse elbette her yanı kana bulanmış olan Adams'tı. Herkes bu kanların ona ait olduğunu sanmış ve bu nedenle artık bu dünyanın bir parçası olmadığına hükmetmişti. Artık kendine gelmiş ve ayağa kalkmış olan hancı ise, çok geçmeden domuz kanını ziyan ettiği gerekçesiyle karısına lanetler okuyarak ve eğer kendisi araya girmeseydi her şeyin tatlıya bağlanacağını, yine k... lığını gösterdiğini söyleyerek milleti bu yanılgıdan kurtardı. Ayrıca hanımefendi tarafından ağzının payının verilmesine memnun olduğunu, bir o kadarını daha hak ettiğini de ekledi. Zavallı kadının durumu hakikaten pek iç açıcı değildi; aldığı acımasız darbelerin yanında, Mrs. Slipslop'un zaferle elinde tuttuğu, epeyce bir saçını da kaybetmişti.

Yolcu Mrs. Grave-airs'a dönerek korkmamasını, yalnızca ufak bir yumruklaşma olduğunu, kendisi için *disgracia*[9]

9 Rezillik. (İt.) (ç.n.)

olsa da, İngilizlerin buna *accustomata*[10] olduğunu söyledi ve kendisi gibi İtalya'dan gelen birisi için tuhaf bir manzara olduğunu da ekledi, zira İtalyanlar *cuffardo*'ya[11] değil, *bastonza*'ya[12] düşkünmüş. Sonra Adams'ın yanına gitti ve Othello'nun hayaletine benzediğini söyleyerek kanlı perçemlerini kendisine doğru sallamamasını, zira kendisinin yaptığını söyleyemeyeceğini[13] belirtti. Adams ise gayet masumane bir şekilde, "Bayım, ben sizi hiç suçlamıyorum," dedi. Adam sonra hanımefendiye döndü ve "Kanlı beyefendinin *uno insipido del nullo senso*[14] olduğunu görüyorum," dedi, "Viterbo'dan buraya gelirken böyle bir *spectaculo*[15] gördüysem *dammato di me.*"[16]

Beyefendilerden biri hancıdan bu hengâmenin aslını astarını öğrenmişti. İlk yumruğu Adams'ın attığını da duyunca adamın kulağına eğilip, "kendini toparlayacağına emin olmasını" söyledi. "Toparlamak mı, efendim?" dedi hancı gülümseyerek. "Elbette, bir-iki yumrukla bir şey olmaz bana. Öyle korkak bir tavuk değilimdir." "Hah, ben maddi açıdan gördüğün zararları kastediyorum," dedi beyefendi. "Açacağın dava sayesinde ki açmayı düşündüğüne eminim, Londra'dan mahkeme emri geldiği anda zarar ziyanını karşılarsın. Gördüğüm kadarıyla seni döven bir kimseyi mahkemelerde süründürmemeyi hazmedemeyecek kadar cesaretli ve canlı bir adamsın. İntikam almak için hukuk yolu açıkken, yediği dayağı sineye çeken insan aptaldır. Ayrıca senin kanını döktü ve üstünü başını kirletti ki jüri heyeti bunun için de ek tazminat verecektir. Bana güven, yeni enfes bir

---

10 Alışkın. (İt.) (ç.n.)

11 Yumruklaşma. (İt.) (ç.n.)

12 Sopa dövüşü. (İt.) (ç.n.)

13 Othello ile Macbeth'i karıştırıyor. Banquo'nun hayaletini gören Macbeth'in sözleri: "Ben yaptım diyemezsin elbet! Beni gösterme öyle kanlı başını sallayıp." (Macbeth III. Perde 4. Sahne) (ç.n.)

14 Mizah duygusundan yoksun, zevksiz biri. (İt.) (ç.n.)

15 Sahne. (İt.) (ç.n.)

16 Tanrı belamı versin. (İt.) (ç.n.)

palto alırsın, oysa şimdi tek şilin bile düşmez!" Sonra, "Ben aslında bu tür meselelere karışmam," diye devam etti, "Ama haklı olduğuna şahit oldum ve yemin altındayken doğruyu söylemem gerekir. Seni burnundan kan boşanır vaziyette, yerde yatarken gördüm. İstersen kendi bildiğini okuyabilirsin, ama ben senin yerinde olsaydım her damla kan cebime altın olarak geri dönerdi. Unutma, sana mahkemeye git ya da gitme demiyorum, ama sana bakan jüri heyeti Hıristiyan olursa, tazminatı koparırsın haberin olsun." "Efendim," dedi hancı kafasını kaşıyarak, "Benim mahkemeyle pek işim olmaz, teşekkür ederim. Vaktiyle iki tanıdığım bir ev meselesi yüzünden mahkemelik olduydu, sonunda ikisi de kendisini hapiste buldu." Bu sözlerin ardından oradan uzaklaştı ve yine domuz kanının derdine düştü. Eğer oradakilerden, özellikle de çok ağırbaşlı bir insan olan İtalyan seyyahtan duyduğu korku hiddetini bastırmasına neden olmasaydı, karısının domuz kanını kendisini savunmak adına dökmüş olması dahi onun açısından yeterli bir gerekçe olmayacaktı. Gördüğümüz üzere, beyefendilerden biri hancıdan yana çıkmakla meşguldü. Diğeriyse en az onun kadar içtenlikle Mr. Adams'ın tarafına geçmiş, hemen dava açmasını öğütlüyordu. Dediğine göre yasa bir adamın karısının saldırmasıyla kendisinin saldırmasını aynı kabul ediyormuş, zira bunlar tek kişi sayılırmış. Bu yüzden de kocanın böyle bir olay hasebiyle tazminat, hem de böyle kanlı bir olay olduğundan epey yüklü bir tazminat ödemesi gerekirmiş. Adams cevaben karı-kocanın tek bir kişi sayıldığı doğru olsa bile kadına saldıranın kendisi olduğunu ve kocasına ilk kendisinin vurduğunu itiraf etmekten de üzüntü duyduğunu söyledi. "Bunu itiraf etmenize ben de üzüldüm," dedi beyefendi, "Zira bunun mahkemeye taşınması mümkün gözükmüyor. Sandalyedeki topal adamdan başka tanık yok ve bildiğim kadarıyla da kendisi sizin arkadaşınız, yani lehinize olmayan hiçbir şey söylemeyecektir." "Ne yani bayım," diye gürledi

Adams, "Siz beni gözünü kırpmadan intikam peşinde koşacak ve bu uğurda yalan dolana başvuracak bir alçak olarak mı görüyorsunuz? Eğer beni ve tarikatımı bilseydiniz, ikisine de hakaret ettiğinizi anlardınız." Beyefendi bu tarikat sözcüğü üzerine bakakaldı (zira modern bir şövalyeler tarikatından olamayacak kadar kan içindeydi) ve hemen dönüp, "herkesin kendisinin bileceğini" söyledi.

Böylece olay kapanmış, yolcular odalarına çekilmişti. İki beyefendi ihtilaflı taraflar arasında kusursuz bir uzlaşma sağlamayı başardıkları için birbirlerini tebrik ediyorlardı. Seyyahımız ise yemeğini yemeye giderken bağırdı: "İtalyan şairinin de dediği gibi,

Je voi gayet iyi *que tutta e pace,*[17]

Öyleyse yolla yemeği hancı."

Ama şimdi de arabacı yolcularından ötürü huysuzlanmaya başlamıştı. Mrs. Grave-airs, diğer herkes kendisine karşı çıkmasına karşın, bir uşağın arabaya alınmasını kabul etmediğinden bir türlü arabaya girmiyordu. Zavallı Joseph ata binemeyecek kadar topallıyordu. Göründüğü kadarıyla kont torunu olan bir hanımefendi, neredeyse gözlerinden yaşlar aka aka Joseph'in kabul edilmesi için yalvarıyordu. Mr. Adams rica ediyor, Mrs. Slipslop sövüp sayıyordu. Mrs. Grave-airs ise, "bir uşakla beraber yolculuk edecek kadar kendisini alçaltmayacağını, yolda yük arabalarının olduğunu, arabanın sahibi talep ettiği takdirde kendisinin iki yerin de parasını ödeyeceğini, ama böyle bir adamın arabaya binmesine katlanamayacağını," söyledi. "Hanımefendi," dedi Slipslop, "Hiç kimsenin bir posta arabasına başka birinin binmesini reddedemeyeceğine eminim." "Ben bilmem," dedi hanımefendi, "Posta arabalarına pek alışkın değilim. Bu şekilde seyahat ettiğim nadirdir." "Olabilir," dedi Slipslop, "Ama pek çok iyi insan böyle seyahat ediyor. Hatta bildiğim kadarıyla bazı insanlardan da üstün insanlar." Miss Grave-

17 Görüyorum ki gayet iyi kuruldu barış. (Lat.) (ç.n.)

airs: "Bazı kişilerin bazen dillerine özgürlük verip, kendilerine yakışmayan bir tarzda onlardan daha üstün insanlarla konuşabildiğini, kendisininse hizmetçilerle konuşmaya alışık olmadığını" söyledi. Slipslop, "bazı insanların konuşacakları hizmetçileri bile olmadığını, ama onunsa bunlardan pek çok olan bir evde yaşadığını ve emri altında, krallıktaki önemsiz bir hanımefendinin emrindekilerden daha çok hizmetçi bulunduğunu," söyledi. Mrs. Grave-airs, "hanımının üstlerine karşı böyle saygısızlıkları cesaretlendirmediğine inandığını" söyledi. "Üstlerim mi?" dedi Slipslop, "Kimmiş benim üstüm, söyler misiniz?" "Ben senin üstünüm," diye yanıtladı Mrs. Grave-airs, "Ve seni hanımına söyleyeceğim." Bunun üzerine Mrs. Slipslop kahkahayı patlattı ve "kendi hanımının eşrafın önde gelenlerinden olduğunu ve böyle posta arabasında seyahat eden önemsiz hanımların onun yanına öyle kolay kolay yaklaşamayacağını," söyledi.

Bazı insanlar ile bazı *kişiler* arasındaki bu hoş konuşma arabanın kapısında bu şekilde devam ededursun, ağırbaşlı görünüşlü bir adam arabasıyla hanın avlusuna girdi ve Mrs. Grave-airs'i görünce ona yaklaşarak, "Nasılsın sevgili kızım?" dedi. "Ah babacığım sizi gördüğüme o kadar sevindim ki!" dedi Mrs. Grave-airs. "Ben de kızım, ben de," dedi babası, "Arabalarımızdan biri burada, sana da yer var. Eğer posta arabasında devam etmeyi istemezsen sen de gelebilirsin." "Bunu isteyebileceğimi nasıl düşünürsünüz?" dedi ve Slipslop'a bu adamın hayrını görmesini söyleyerek, biraz önce arabadan inmiş olan babasının elini tuttu ve birlikte hana girdiler.

Adams hemen arabacıya, "bu beyefendinin kim olduğunu bilip bilmediğini," sordu fısıldayarak. Arabacı, "daha yeni bey olduğunu, önceden atının ve adamının olmadığını, zamanın çok değiştiğini" söyledi. "Benden daha iyi doğumlu olmadığı zamanlarını bilirim ben onun." "Vay, vay!" dedi Adams. "Benim babam da toprak beyinin arabasını

sürerken, bu adam posta arabası sürerdi," diye devam etti arabacı, "Ama şimdi gide gele babam onun kâhyası oldu, o da büyük bir beyefendi." Ardından parmaklarını şıklattı ve *onun da bu tür bir sürtük olduğuna* inandığını söyledi.

Adams kendisi açısından güzel olan bu haberi hemen Mrs. Slipslop'a yetiştirdi ama beklediğinden farklı bir tepki gördü. Serveti az bir beyefendinin kızı zannederken Mrs. Grave-airs'in kızgınlığını küçümseyen bu basiretli kadın, şimdi bölgedeki büyük bir ailenin üstün hizmetkârlarıyla bağlantısını duyunca, hanımıyla olan ilişkisinin bozulacağından korkmaya başlamıştı. Tartışmayı çok ileri taşımadığını umuyordu. Bu yüzden Mrs. Grave-airs hanı terk etmeden genç hanımefendiyle barışmanın bir yolunu düşünmeye başlamıştı. Bu arada şans eseri, okurun unutmasına pek ihtimal vermediğimiz Londra'daki sahne aklına geldi ve yüreğini o kadar ferahlattı ki hanımıyla arasında bir husumet olabileceği düşüncesini bir kenara attı.

Artık her şey yoluna girdiğinden yolcular arabaya bindiler, tam araba hareket etmek üzereydi ki hanımefendilerden biri yelpazesini unuttuğunu, bir diğeri eldivenlerini, öbürü enfiye kutusunu, beriki koku şişesini unuttuğunu hatırladı. Tüm bunları bulmak yolculuğun biraz ertelenmesine ve arabacının da sövüp saymasına yol açtı.

Araba daha yola koyulur koyulmaz kadınlar hep beraber Mrs. Grave-airs'in kişiliği hakkında konuşmaya başladılar. Birisi daha seyahatin başından itibaren düşük seviye bir insan olduğundan şüphelendiğini söylerken, diğeri bakışının bile bir hanımefendi bakışı olmadığını söyleyerek kendisini onaylıyordu. Bir üçüncüsü olması gerektiğinden daha iyi olmadığından dem vuruyor ve hikâyeyi anlatan hanımefendiye dönerek, "Hiç onunki kadar iffet taslayan laflar duydunuz mu? Tanrı böyle iffet timsali kimselerden korusun bizi," diyordu. Bir dördüncüsü "Ah hanımefendi! Böyleleri hep ahlak bekçisi oluyor." diyordu, "Bu pespayenin nerede ye-

tiştiğini merak ediyorum doğrusu. İtiraf etmeliyim ki bu tür bayağı insanlarla nadiren konuşmuşumdur, dolayısıyla bana tuhaf görünüyor olabilir, ama tüm bir kafilenin genel isteğini reddetmek kendi açımdan o kadar şaşırtıcı geliyor ki eğer kendi kulaklarımla duymamış olsaydım hayatta inanmazdım," diyordu. Slipslop ise, "Evet hem de böyle yakışıklı bir genci kabul etmiyor!" diye araya girdi. "Kadında hiç merhamet yok. Hıristiyan değil de bir Türk olsa gerek. Damarlarında az da olsa Hıristiyan kanı taşıyor olsaydı, böyle genç bir adam görünce yüreğinin yağı eriyiverirdi. Tamam, bazı sefil, perişan ve yaşlı olanları var ki insanın gerçekten midesi kaldırmıyor. Ama böylesini reddedenin aklına şaşarım. Ben de onun kadar güzelim ve leş gibi kokan yaşlı adamlarla seyahat etmek onun kadar beni de rahatsız eder. Ama başını kaldır Joseph, sen bunlardan değilsin. İçinde sana karşı bir şeyler duymayan kalıbımı basarım bir *Müsülmandır*," dedi. Bu konuşma Joseph'i olduğu kadar arabadaki hanımefendileri de rahatsız etmişti. Mrs. Slipslop'un nasıl bir duygu içerisinde olduğunu anladıklarından (zira ipin ucunun epeyce kaçtığı belliydi) doğacak sonuçlardan korkmaya başlamışlardı. Bu nedenle içlerinden biri hikâyeyi anlatan hanımefendiden hikâyesini tamamlamasını rica etti. Slipslop da, "Ya evet, ben de sizden sabah *girişgâh* yaptığınız hikâyeyi bitirmenizi isteyecektim," dedi, iyi terbiye görmüş bu hanımefendi de istekleri kırmadı.

VI. Bölüm

Yüzüstü bırakan bahtsız kızın hikâyesinin sonu.

"Leonora geleneklerin ve adabın kadınlara dayattığı zincirleri bir kez kırınca duyguları iyice çığırından çıkmıştı. Bellarmine'i ziyarete doktorundan bile daha sık ve düzenli

gidiyordu. Tek kelimeyle onun bakıcısı olmuştu. Çorbasını o hazırlıyor, ilaçlarını o veriyor ve halasının nasihatlerine kulak asmayarak neredeyse tüm zamanını yaralı sevgilisinin evinde geçiriyordu.

Kasabadaki kadınlar Leonora'nın davranışlarını mercek altına almıştı; çay günlerinin başlıca konusu Leonora'ydı ve özellikle de Lindamira adında ketum ve insanlara karşı mesafeli bir tutumu olan bir hanımefendi tarafından ağır tenkitlere maruz kalıyordu. Günde üç kez kilise kapısını aşındıran Lindamira kendi şöhretine yönelik tüm art niyetli saldırıları püskürtmüştü: Lindamira'nın erdemliliği o kadar kıskanılıyordu ki kendisinin sofu tutumlarına ve başkalarının hayatını aynı şekilde araştırmasına karşın, o da başkalarının oklarının hedefi olmaktan kurtulamamıştı, fakat neyse ki oklar hedefi bulmamıştı ve bunda belki de din adamlarının dualarının rolü büyüktü. Kendisinin en iyi erkek arkadaşları din adamlarıydı ve bunlardan iki ya da üçüyle arasında ilişki olduğuna dair çirkin ve asılsız iddialar ortaya atılmıştı."

"Belki de o kadar asılsız değildir," dedi Slipslop, "Sonuçta din adamları da diğerleri gibi erkek değil mi?"

"Lindamira'nın narin iffeti Leonora'nın müsaade ettiği özgürlükler nedeniyle büyük yara almıştı: Bunun kendi cinsiyetine yapılmış bir hakaret olduğunu, bu kadınla konuşmanın ya da onun yanında görülmenin bir kadının onuruyla bağdaşmayacağını ve kendi payına elini tutup da kirlenmekten korktuğundan hiçbir toplantıda onunla birlikte dans etmeyi kabul etmeyeceğini söylüyordu Lindamira.

Ben hikâyeme geri dönecek olursam: Bellarmine yaralanışının üzerinden bir ay geçtikten sonra iyileşip ayağa kalkmıştı. Sözleşildiği üzere kızı istemek ve evlilikle ilgili diğer meseleleri hâlletmek için Leonora'nın babasına ziyarete gitti.

Ancak oraya varmadan biraz önce bu yaşlı beyefendi meseleye ilişkin bir mektup almıştı. Bir kadın tarafından yazıldığı söylenmesine karşın bu kadın ne Leonora'nın kendisi

ne de halasıydı. Bu mektubu harfi harfine tekrarlayabilirim, aynen şöyle yazıyordu:

'Bayım,

Bunu size yazdığım için üzgünüm ama kızınız Leonora, nişanlandığı genç bir beyefendiye karşı olup olabilecek en aşağılık ve adi davranışı sergileyerek, eli yüzü daha düzgün olmasına karşın kendisinden daha az servete sahip bir beyefendi için (sözümü bağışlayın ama) onu yüzüstü bıraktı. Bu konuda istediğiniz önlemleri almak size kalmış; ben yalnızca görevim olduğunu düşündüğüm şeyi yaptım. Siz beni tanımasanız da benim sizin ailenize karşı saygım büyüktür.'

Yaşlı adam bu tür bir mektuba cevap yazmaya tenezzül etmediği gibi okuduktan sonra bir daha aklına da gelmedi, ta ki Bellarmine'i görene dek. Doğruyu söylemek gerekirse, kendisi çocuklarına gençlik heveslerinin talihsiz meyveleri olarak bakan babalardandı. Bu çocuklar hiç doğmasaydı pek mutlu olacağından, bu yükten kurtulmak için eline bir fırsat geçtiğinde de aynı derecede memnun olurdu. Genel tabirle aşırı derecede iyi bir babaydı; tüm insanları gücünün son demlerine kadar sömürüp yağmalamakla kalmamış, hayattaki pek çok rahatlığı ve hatta gerekli maddeleri kendisinden esirgemişti. Komşuları bu özelliğini çocukları için büyük bir servet biriktirme arzusuna yorarlardı, ama aslında durum böyle değildi. Yalnızca para biriktirmiş olmak için para biriktiriyor, çocuklarını da kendisine rakip olarak görüyordu. Bir gün gelip de elden ayaktan düşünce çocukları olacak rakiplerin bu güzel sevgilisinin keyfini süreceklerini düşünüyordu. Bu nedenle de bunları giderken yanında götürebilmek düşüncesi ona çok çekici geliyordu. Ayrıca çocuklarının yasalar dâhilinde elde edecekleri dışında kendisinin mirasçıları olabilmelerinin bir güvencesi yoktu. Keza oturup bir vasiyet yazacak kadar sevdiği bir canlı da yoktu.

İşte Bellarmine'in malum mesele için ziyaret ettiği adam böyle biriydi. Kişiliği, arabası, ailesi ve toprakları sayesinde Leonora'nın babasının gözünde uygun bir eş mertebesine yükselmişti. Bu nedenle fazla düşünmeden Bellarmine'in önerilerini kabul etti. Fakat asıl meselenin hâlledildiğini düşünen Bellarmine ikinci planda gelen para meselelerini açmaya başlayınca yaşlı adamın hemen yüzü değişti. 'Kızını para için evlendirmemeye kararlı olduğunu, onu sevdiği için alacak kişinin, kendisi öldüğünde, mirasından kızına kalan payı o zaman göreceğini, ama ana babaların cömertliklerini çok erken göstermelerinin doğurduğu birçok sadakatsizlik örneği bildiğini ve dolayısıyla kendisi yaşadığı müddetçe metelik dahi koklatmamaya yeminli olduğunu' söyledi. Ayrıca Süleyman'ın, oğlundan değneği esirgeyen onu sevmiyor demektir sözünü övgüyle andı, ama şunu da eklemeden duramadı: 'Keseyi esirgeyen de çocuğu kurtarır.' Ardından şimdiki gençlerin çok müsrif olduğuna, sonra atlar üzerine görüşlerine ve oradan da Bellarmine'in atlarının övülmesine geçti. Bu hoş beyefendi başka zaman olsa bu konu üzerinde biraz daha durmaktan çok zevk alacak olsa da, şimdi servet meselesine dönmeye daha hevesliydi. "Genç hanımefendinin kendisi açısından çok değerli olduğunu, daha az çeyiz getirecek başka birine onu tercih edeceğini, ama ona duyduğu aşkın bile dünyevî meseleleri toptan bir kenara atmasına yol açamayacağını, zira kocası olma onuruna eriştiğinde onu üç çift atlı arabadan daha aşağısına binerken görmenin çok rahatsız edici bir görüntü olacağını" söyledi. Yaşlı adam bunu duyunca, 'İki çift yeter, iki çift yeter,' dedi ve sonra bir atlara, bir müsrifliğe, bir müsrifliğe bir atlara dokunarak konuyu tekrardan arabaya getirdi. O bu konuya gelir gelmez Bellarmine de işi sadede getirmeye çalıştı ama nafile. Müstakbel kayınpederi dakika geçmeden bir yolunu bulup konuyu değiştiriyordu. Sonunda Bellarmine 'işlerinin şu anki durumu gereği, Leonora'yı *tout le monde*'dan[18] daha fazla sevmesi-

18 Dünyadaki her şey. (Fr.) (ç.n.)

ne karşın, dünyalığı olmadan kendisiyle evlenmesinin olanaksız olduğunu' söyledi. Bunun üzerine baba da, 'kızının böyle değerli bir kısmeti kaçırmasına üzüleceğini, istese de şu anda tek bir metelik bile veremeyeceğini, büyük kayıplar içerisinde olduğunu, birtakım işler için büyük masraf altına girdiğini, bunlardan büyük bir beklenti içerisinde olsa da henüz bir faydasını görmediğini, sonrasında da ne olacağını bilmediğini, bunun tıpkı bir erkek evlat doğurmaya ya da bu tür bir kazaya benzediğini, ama şu an herhangi bir vaatte bulunamayacağını ya da yükümlülük altına giremeyeceğini ve dünyadaki tüm kız evlatlar bir araya gelse yeminini bozamayacağını' söyledi.

Kısacası hanımlar, sizi daha fazla meraka sokmadan söyleyeyim, Bellarmine ikna etmek için bildiği bütün yolları deneyip bunların bir sonuç vermediğini görünce yavaştan yavaşa müsaade istedi, ama Leonora'nın yanına dönmek için değil, dosdoğru evine dönmek için; bir-iki gün sonra da Fransızların memnuniyeti İngilizlerin selameti uyarınca alınan bir kararla Paris'e geri döndü.

Evine varır varmaz bir ulağın eline hemen Leonora'ya hitaben yazılmış bir mektup tutuşturdu:

'Pek kıymetli ve güzel Leonora,

Bunu söyleyecek onura sahip olduğum için üzgünüm, ama sizin o kutsal kollarınıza kavuşacak *heureux*[19] insan ben değilim. Babanız bizim Paris'te pek alışık olmadığımız bir *politesse*[20] ile aynen bunları söyledi. Beni nasıl reddettiğini sanırım tahmin edersiniz. *Ah, mon Dieu*![21] İnanın bu *triste*[22] mektubu size kendi elimle verecek gücü kendimde bulamadım. Dolayısıyla şifa bulabilmek için so-

19 Talihli. (Fr.) (ç.n.)
20 Nezaket. (Fr.) (ç.n.)
21 Ah Tanrım! (Fr.) (ç.n.)
22 Kederli. (Fr.) (ç.n.)

luğu Paris'te almaya niyetliyim. *A jamais! Coeur! Ange! Au diable!*[23] Babanız sizi evliliğe mecbur ederse, umarım Paris'te görüşürüz. O zamana kadar buradan esen rüzgâr *dans le monde*[24] en sıcağı olacak, zira içinde neredeyse yalnızca benim iç çekişlerim bulunacak. *Adieu, ma princesse! Ah, l'amour!*[25]

Bellarmine.'

Leonora'nın bu mektubu aldığında içinde bulunduğu durumu anlatmaya kalkışmayacağım elbette hanımlar. Tam bir dehşet tablosu, gördüğümde aldığım zevk de size anlatırken aldığım zevk kadar azdır. Hiç vakit kaybetmeden konuşma ve alay konusu olduğu yerden ayrıldı ve hikâyeye başlarken size gösterdiğim eve yerleşti. O gün bugündür orada kederli bir yaşam sürüyor ve belki de halasının dalaverelerinin katkıda bulunduğu ve genç kızların da kendi cinsimizin terbiyesindeki o kötü hoppalıktan ötürü açık oldukları davranış yüzünden, talihsizlikleri de göz önüne alındığında, tenkitten çok, acınmayı hak ediyor belki.

Arabadaki genç bir hanım, "Ona acıyacak olsam, Horatio'yu kaybettiği için acırdım," dedi, "Bellarmine gibi bir kocayı kaçırmasında talihsizlik diye nitelendirilebilecek bir şey görmüyorum."

"İtiraf etmeliyim ki," dedi Slipslop, "Bu beyefendi biraz sadakatsizdi, ama her *halimkârda* önceden iki âşığı olup sonra kocasız kalmak zor bir şey. Sahi, bu *Oraşio*'ya n'oldu?"

"Hâlâ bekâr," dedi hanımefendi, "Kendini tamamen işine verdi. Duyduğuma göre epey bir servet biriktirmiş. İşin ilginç yanı, Leonora'nın adını her duyduğunda bugün bile hâlâ iç çekiyormuş ve bir güne bir gün onun hakkında ağzından en ufak bir kötü söz çıktığını duyan olmamış."

---

23 Ebediyen! Yürek! Melek! Lanet olsun! (Fr.) (ç.n.)

24 Dünyanın. (Fr.) (ç.n.)

25 Elveda prensesim! Ah aşk! (Fr.) (ç.n.)

VII. Bölüm

Rahip Adams'ın az gidip uz gittiği çok kısa bir bölüm.

Hanımefendi hikâyesini bitirdikten sonra teşekkürleri kabul etti. O sıra Joseph başını arabadan dışarı sarkıtıp, "İster inanın ister inanmayın Rahip Adams biraz ileride yürüyor ve üstelik yanında atı da yok!" Slipslop: "Gerçekten o," diye tasdik etti, "Kalıbımı basarım ki atı handa unutmuş." Gerçekten de rahip dalgınlığının yepyeni bir örneğini sergiliyordu: Joseph'i arabaya bindirince öyle memnun olmuştu ki, ahırdaki hayvanı düşünmek bir an olsun aklına gelmemişti. Bacaklarının yeterince çevik olduğunu hissedince de elinde değneğiyle yola koyulmuş ve arabanın önünde kâh hızını arttırıp, kâh yavaşlayarak ama asla birkaç yüz metreden fazla uzaklaşmadan yürümüştü.

Mrs. Slipslop arabacıya ona yetişmesini söyledi, adam da denedi ama nafile. Zira o ne kadar hızlı giderse rahip de o kadar hızlanıyor, sık sık da "Ya, ya, kolaysa beni yakala," diye bağırıyordu. Arabacı onu yakalamanın bir tazıyı yakalamaktan daha zor olacağına yeminler ediyordu. En sonunda rahibe okkalı iki-üç küfür savurduktan sonra, atlara "Yavaşlayın oğlum, yavaşlayın," diye bağırdı, atlar da uysal olduklarından hemen bu emre itaat etti.

Fakat biz okura karşı arabacının Mrs. Slipslop'a karşı olduğundan daha nazik olacağız. Şimdilik arabayı ve yolcularını bırakalım yollarına devam etsinler, biz Rahip Adams'ın peşine takılalım. Rahip ardına bile bakmadan epey ilerlemiş ve arabayı yaklaşık beş kilometre geride bıraktıktan sonra, herhangi bir insan evladının ancak en sağına dönerse yolunu kaybedebileceği bir yere geldi. Adams da tam o yolu tuttu, zira böyle küçük olasılıkları gerçekleştirmek konusunda harikulade bir yeteneği vardı. Girdiği yoldaki düzlükte dört-beş kilometre ilerledikten sonra bir tepenin başına geldi. Buradan

iyice bir geriye doğru bakıp da görünürlerde araba falan görmeyince çimlerin üzerine çöktü ve cebinden Aiskhylos'unu çıkarıp arabadakiler gelene kadar beklemeye karar verdi.

Birkaç dakika geçmemişti ki, yakınlarda bir yerde patlayan bir silah sesiyle yerinden fırladı. İleri baktığında yüz adımlık bir mesafede, biraz önce vurduğu kekliği yerden alan bir adam gördü.

Adams ayağa kalkıp adama endamını gösterdi. Şöyle söyleyelim: Onun bu hâlini görüp de gülmeyecek insan azdır, zira cübbesi bir kez daha paltosunun altına kadar inmiş, yani dizlerine ulaşmıştı, paltosunun eteklikleriyse uyluk bölgesinden daha ötesine uzanmıyordu. Fakat adamın gülüşü bir müddet sonra yerini böyle bir yerde böyle bir adam görmenin verdiği şaşkınlığa bıraktı.

Adams adama doğru yaklaşarak avının iyi geçtiğini umduğunu söyledi, diğeri de "Pek sayılmaz," diye yanıt verdi. Adams, "Anlıyorum, bayım," dedi, "Bir keklik vurdunuz." Adam buna bir karşılık vermedi, silahını doldurmakla uğraşıyordu.

Adam silahını doldurana değin Adams sessizce bekledi. En sonunda ne güzel bir akşam olduğundan dem vurarak sessizliği bozdu. Adam ilk başta rahip hakkında pek hoş bir intiba edinmemiş olmasına karşın, elindeki kitabı ve papazı andıran hâlini görünce görüşünü değiştirmeye başladı ve kendisi de muhabbet açmak için bir adım attı: "Bayım, anladığım kadarıyla buraların yabancısısınız?"

Adams hemen hayır dedi ve yolculuk etmekte olduğunu, gecenin ve etrafın güzelliğine kapılıp dinlenmek ve bir şeyler okumak için mola verdiğini söyledi.

Avcı, "Aslında ben de biraz dinlensem iyi olacak," dedi, "Zira bütün bir öğleden sonramı harcadım ve aksi şeytan, buraya gelene kadar tek bir kuşa rastlamadım."

"Bu civarlarda pek avlanacak kuş yok galiba?" diye sordu Adams. "Yok, bayım" dedi adam, "Çevrede kamp kur-

muş askerler vura vura kökünü kazıdılar." "Pek mümkündür," dedi Adams, "Öyle ya adamların işi vurmak." "Evet ama kuş vurmak," dedi ötekisi, "İş düşmanlarımızı vurmaya gelince aynı ataklığı göremiyoruz. Cartagena'da olup bitenler hiç hoşuma gitmedi. Ben orada olacaktım ki, Tanrı b... versin, bir uçanla bir kaçan kurtulurdu! Vatan için bir can gitmiş çok mu? Ülkesi uğruna canını vermeyecek biri, Tanrı b... versin ki asılmayı hak etmiştir!" Adam bu sözlerini öyle el kol hareketleri, yüksek ses, güçlü vurgular ve sıkı bir duruşla dile getirmişti ki, bu hâliyle eğitimli bir taburun başındaki bir yüzbaşıyı bile korkutup kaçırabilirdi. Ancak Mr. Adams öyle korkuya pabuç bırakır cinsten değildi. Erdemini takdir ettiğini, ama söverek konuşmasından hoşlanmadığını, böyle kötü bir huya kendisini alıştırmamasını rica ettiğini, bu olmadan da Akhilleus gibi cesurca savaşabileceğini söyledi. Aslına bakılacak olursa bu sohbetten pek hoşlanmıştı; adama kendisi gibi asil düşüncelere sahip bir insanla buluşmak için kilometrelerce gitmeye hazır olduğunu, vakti varsa oturup hoşbeş etmeyi çok isteyeceğini söyledi, zira bir din adamı olmasına karşın göreve çağrılması durumunda ülkesi için canını vermeye hazırdı.

Birlikte oturdular ve Adams aşağıdaki bölümde göreceğiniz bir sohbete başladı. Bu konuşma yalnızca bu kitaptaki değil, belki de tüm kitaplar içerisindeki en tuhaf konuşma olduğu için aynen alıyoruz.

VIII. Bölüm

Mr. Abraham Adams'tan siyasi meselelere de ışık tutan dikkate değer bir söylev.

"Sizi temin ederim bayım," dedi adamın elini tutarak, "Sizin gibi karakterli bir insanla karşılaştığım için çok mem-

nunum, zira bendeniz yoksul bir rahip olmama karşın şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki her zaman dürüst bir insan olarak yaşadım ve piskopos olmak için asla kötü bir şey yapmam. Böyle soylu bir fedakârlıkta bulunacak bir fırsat karşıma çıkmamışsa da, vicdanımın sınandığı ve sınavdan geçtiği zamanlar çok olmuştur, bunun için de Tanrı'ya duacıyım. Bu dünyada kendilerine iyi bir yer edinen akrabalarım yok değil, özellikle de bir yeğenim var ki kendisi tüccar ve meclis üyesiydi. İyi bir çocuktu, kendisini ben yetiştirdim ve son nefesine kadar da dediklerimden dışarı çıkmayacağına eminim. Aslında bir meclis üyesi üzerinde büyük bir etkiye sahip olacak denli mühim bir adam pozlarına bürünmem aşırı kibirlilik gibi gözükebilir. Ama başkaları da bu düşüncede olduğu için, mesela önceden yardımcılığını yaptığım başrahip yaklaşan seçimler için bana kendi bölgesinde devam etmeyi düşündüğüm takdirde, yeğenimin oyunu Albay Courtly diye o zamana kadar adını bile duymadığım bir adama attırmam gerektiğini yazmıştı. Ben de kendisine yeğenimin oyu üzerinde söz hakkına sahip olmadığımı (Tanrı bu tür yalanlar söylediğim için beni bağışlasın), kendi vicdanının sesini dinleyerek oy atacağını, hiçbir şekilde vereceği oyu etkilemeye çalışmayacağımı söyledim. O da bana kıvırmamın boşuna olduğunu, komşum Mr. Fickle'a oy vermesi için telkinde bulunduğumu bildiğini söyledi ve hakikaten de öyleydi, zira o dönem kilise tehdit altındaydı ve tüm iyi insanlar sonumuzun ne olacağını bilmemekten dolayı bir endişe içerisindeydi. Ben de lafımı hiç esirgemeden, eğer bir söz verdiğimi düşünüyorsa bunu bozmamı teklif etmesini bir hakaret sayacağımı söyledim. Fazla teferruata girip de başınızı ağrıtmayayım; ben de yeğenim de Mr. Fickle'ın arkasında durmakta ısrar ettik. Fickle esasen yeğenim sayesinde seçildi, ben de işimi kaybettim. Peki bayım, Fickle bir kez olsun ağzına kilise sözcüğünü aldı mı? *Ne verbum quidem, ut ita dicam*[26]: İki

26 Tabiri caizse, tek kelime bile etmedi. (Lat.) (ç.n.)

yıla kalmadan Londra'da bir yer edindi ve o zamandan beri de Londra'da yaşıyor. Ama bana denildiğine göre (pek inanılacak bir yanı yok gerçi ama) kiliseden hiç çıkmıyormuş. Bundan sonra uzunca bir süre mesleğimden uzak kaldım ve bütün bir ayı bir din adamının isteksizliği üzerine olan tek bir cenaze vaazıyla geçirdiğimi bilirim. Neyse en sonunda Mr. Fickle yerini alınca, Albay Courtly tekrar aday oldu ve onu destekleyen kim oldu dersiniz: Mr. Fickle'ın ta kendisi! Öncesinde bana albayın hem devlete hem de kiliseye düşman olduğunu söyleyen o aynı Mr. Fickle, şimdi benim yeğenden kendisi için oy koparma cüreti gösteriyordu. Albay ise bizzat kendi alayına rahip olmamı teklif etti, ama ben reddettim. Bu sefer ülkesi için her şeyini feda edeceğini söyleyen Sir Oliver Hearty'den yanaydım. Öyle sanıyorum ki ava bu kadar düşkün olmasaydı yapardı da, ama bu merakı yüzünden parlamentoya bile beş yılda yalnızca iki kez gidebildi. Üstelik bunların birinde, bana söylenenlerin yalancısıyım, Kamara'ya bile uğramamış. Fakat mümtaz bir insandı ve dahası şimdiye kadar sahip olduğum en iyi arkadaşımdı. Zira tanıdığı bir piskopos sayesinde benim papazlığa geri dönmemi sağladı ve kendime cübbe, eve de öteberi almam için kendi cebinden sekiz pound verdi. Yaşamı boyunca kendisini destekledik ama çok uzun yaşamadı. Ölümüyle birlikte yeni yeni müracaatlarla karşılaştım, zira herkes iyi kalpli yeğenim üzerindeki etkimi biliyordu, üstelik artık cemiyette önde gelen biriydi. Sir Thomas Booby önceden Sir Oliver'e ait olan toprakları satın alıp kendi adaylığını koydu. O dönem seyahatlerinden yeni dönmüş genç bir adamdı. Öncesinde hiçbir bilgimin olmadığı meseleler hakkında pek çok şey öğretmiştir bana. Bin tane oyum olsa binini de ona verirdim. Yeğenimi onu desteklemesi için ikna ettim ve Sir Thomas seçildi. Nitekim çok iyi bir parlamenter oldu. Bir saat süren konuşmalar yaptığını duydum ve söylendiğinde göre çok da güzel konuşmalarmış bunlar. Ama hiçbir zaman

parlamentoyu kendi görüşlerine çekememişti. *Non omnia possumus omnes.*[27] Zavallı adam bana da nafakamı sağlayacak iş sözü vermişti, sanırım yerine de getirecekti, ama bir kaza oldu. Hanımı kendisinin haberi olmadan, önceden başka birine söz vermiş. Ben bunu gerçekten de sonradan duydum. Zira bu görevden bir ay önce vefat eden yeğenim her zaman işin o yanını hiç kafama takmamam gerektiğini söylerdi. O zamandan sonra Sir Thomas'ın, o zavallı adamın pek çok işi oldu ve bir türlü beni görecek zamanı bulamadı. Ama sanırım hanımımın da hatası vardı, zira kıyafetlerimin sofrasında davetli eşrafın yanında oturabilecek kadar iyi olmadığını düşünmüştü. Fakat Sir Thomas'ın da hakkını yememek gerek, minnet bilmez biri değildi. Mutfağı kileri her zaman bana açık olmuştur. Çok kereler, pazar günleri ibadetten sonra –zira dört ayrı kilisede vaaz veririm ben– evine gidip bir bardak birasıyla kendime geldiğimi bilirim. Yeğenimin ölümünden beri meclis başka ellere geçti; ben de eskisi kadar önemli bir insan değilim. Artık ülkemin hizmetine sunacağım bir yeteneğim yok. Ee, bir şey vermediğin adamdan da bir şey bekleyemezsin. Ama yine de uygun dönemlerde, örneğin seçimler yaklaşırken vaazlarıma uygun bir-iki şey sıkıştırıyorum; Sir Thomas ve komşum olan diğer dürüst insanlara da ters gelmiyor bunlar. Hepsi de beş yıldır oğlumun kiliseye rahip olarak atanmasına yardımcı olacaklarını söylüyorlar. Otuz yaşında olan oğlum muazzam bir bilgi birikimine ve Tanrı'ya şükür örnek bir yaşantıya sahip. Fakat üniversiteye gitmediği için piskopos kiliseye ataması-nı yapmak istemiyor. Gerçekten de birini kutsal bir göreve alırken çok fazla koruma kollama olmaması gerekir, ama umarım hiçbir zaman oğlum benim yüzümü kara çıkartacak bir şey yapmaz, aksine Tanrı'ya da ülkesine de hizmet etmek için canla başla çalışır, tıpkı ondan önce benim yaptığım gibi. Bugün bile gerekirse canımı vermeye hazırım. Kendisini bu

27 Herkes her şeyi yapamaz. (Lat.) (ç.n.)

şekilde yetiştirdiğime inanıyorum. Bu konuda görevimi yapmış olmaktan ötürü içim rahat, bu konuda veremeyeceğim hesap yok. Kendisine güvenim tam, zira iyi bir çocuk. Tanrı versin, bir zamanlar babasına olduğu gibi onun da önüne hayırlı bir kısmet çıkarsa kendi yeteneklerini benim gibi dürüst bir şekilde kullanacağına da ben kefilim."

IX. Bölüm

Adamın cesaret ve kahramanlık üzerine uzun konuşmasına şanssız bir kaza son veriyor.

Adam Mr. Adams'ı güzel sözlerinden ötürü tebrik etti ve "oğlunun da babasının izinden gitmesini umduğunu" söyledi. Ayrıca "Ülkesi için ölmeyi göze alamıyorsa, orada yaşamaya da layık değildir; ülkesi uğruna ölmeyi göze almayan bir adamı vurmayıp da..." diye ekledi.

"Bayım," dedi, "Ben askeriyedeki bir yeğenimi görevini değiştirip Batı Hint Adaları'na gitmediği için mirasımdan mahrum bıraktım. Hergele âşık numarası yapıyor, ama bence tabansızın teki. Bunların topunu birden sallandıracaksın. Benim elime verseler hiç acımadan sallandırırdım." Adams, "bunun çok ağır olacağını, insanın kendi kendini yaratmadığını ve insanda korku denen duygu daha ağır basıyorsa, ondan nefret etmek yerine acımak gerektiğini, zira aklının ve zamanın ona bunu bastırmasını öğreteceğini" söyledi. "İnsan bir yerde korkakken başka bir yerde cesur olabilir," dedi. "Doğayı iyi kavramış ve taklit etmiş bir insan olarak Homeros'un bize verdiği ders budur. Paris savaşırken, Hektor tabana kuvvet kaçar. Keza sonraki çağlarda da bunun örneklerini görüyoruz. Roma'nın 705. senesinde, zamanında birçok savaş kazanmış ve Cicero ile Paterculus başta olmak üzere birçok yazarın kendisinden övgüyle bahsettiği büyük

Pompey, Farsala Savaşı'nı daha kaybettiği kesin değilken terk edip çadırına çekilmiş ve ödlekler gibi orada ağlayıp sızlanmıştır. Böylece dünya imparatorluğunun kaderini belirleyecek savaşta zaferi Sezar'a hediye etmiştir. Modern tarihi pek iyi bilmem, ama bilen insanlar eminim buradan da birçok örnek verecektir size." Dolayısıyla kendi yeğeni için böyle aceleci kararlar aldıysa, bunları daha iyi gözden geçirip düzeltmesini umduğunu söyledi. Adam da cevaben, çok ateşli sözlerle cesaretten ve ülkesinden bahsetti. Neden sonra havanın kararmakta olduğunu fark etti ve Adams'a "geceyi nerede geçirmeyi planladığını" sordu. Adams ise "posta arabasını beklediğini" söyledi. Adam: "Posta arabası mı bayım?" diye sordu. "Şimdiye posta arabası falan kalmamıştır. En sonuncusu nereden baksan beş kilometre önümüzdedir." "Deme yahu!" diye bağırdı Adams, "O hâlde acele edip yetişmem gerekecek." Adam, "yakalamasının pek mümkün olmadığını, gideceği yolu bilmediği takdirde, bu karanlıkta yolunu şaşırıp kaybolabileceğini ve tüm geceyi dolanarak geçirip sabah kalktığında kendisini gecekine nazaran bir arpa boyu yol katetmiş olarak bulabileceğini" söyledi. Dolayısıyla "kendisiyle birlikte evine gelmesini, zaten evin çok uzak olmadığını" belirtti. "Sonra da bizim oradan birini buluruz, sizi altı peniye gideceğiniz yere kadar götürür." Adams bu öneriyi kabul etti ve birlikte yürümeye başladılar. Yol boyunca adam tekrardan cesaret ve ülkemiz adına her durumda yaşamlarımızı feda etmeye hazır olmamanın alçaklığı üzerine konuşmaya başladı. Bu arada bir çalılığın yanına geldiler; akşam karanlığı bastırmıştı. Birden çalılıkların arasından korkunç bir kadın çığlığı duydular. Adams bunu duyar duymaz arkadaşının silahına sarılmak üzere davrandı. Adam, "ne yapıyorsunuz?" dedi. "Ne mi yapıyorum?" dedi Adams; "Serserilerin öldürmeye çalıştığı zavallı bir insanın yardımına koşuyorum." "Çıldırdınız mı siz?" diye sordu adam titreyerek, "Bir tek bu silahın mı ateş aldığını sanıyorsunuz. Soyguncularda da tüfek vardır.

Bizi ne ilgilendirir, biz bir an önce tabanları yağlayalım, yoksa bu sefer biz düşeriz ellerine." Çığlıklar gitgide artıyordu. Adams bir cevap vermedi, yalnızca parmaklarını şıklattı ve değneğini kaptığı gibi doğrudan sesin geldiği yere fırladı. Bizim cesaretli dostumuzsa aynı hızla, arkasına bile bakmadan kendi evinin yolunu tuttu. Bırakalım o evinde kendi cesareti üzerine düşünmeye ve başkalarının ödlekliğini yermeye devam etsin, biz iyi kalpli Adams'a dönelim. Adams seslerin geldiği yere vardığında adamın tekinin bir kızı yere yatırmış olduğunu ve boğuştuklarını gördü. Kızın iflahı kesilmek üzereydi. Mesele hakkında ilk bakışta doğru bir yargıda bulunabilmek için Mr. Adams'ın müthiş yeteneklerine sahip olmak gerekmiyordu. Dolayısıyla zavallı kızın yardım için rica minnet etmesini beklemedi. Tersine değneğini kaldırdı ve tecavüzcünün kafasının öyle bir yerine indirdi ki, eskilerin görüşüne göre bazı insanların beyinleri buraya yerleştirilmiştir. Nitekim eğer Doğa (ki bilge insanların da işaret ettiği üzere, her yaratığı kendisi için en uygun araçlarla donatmıştır) özel bir titizlik gösterip de adamın kafasını, halk dilinde akli diye adlandırılan melekeler sergileyecek şekilde tasarlanmış ve kendileri için beyin zorunlu olduğundan, kafatası boşluğunda bir yer ayırdığı normal insanların kafasından üç kat daha kalın yapmasaydı (çarpışmalara karşı bunu bir önlem olarak düşünmüştür herhalde) hemen devriliverirdi. Oysa kahramanca mesleklere sahip insanlar için bu malzemeler tamamıyla faydasız olduğundan doğa kemiği kalınlaştırma fırsatı bulmuş, böylece kemik dış etkilere ya da çatlama ve kırılmaya karşı daha dayanıklı olmuştur. Gerçekten de kaderi imparatorluklara ve ordulara kumandanlık etmek olan bazı kişilerde bu kısmın bazen kaskatı yapıldığı farz edilebilir.

Bir tavuğu yakalayıp altına almış bir horozun gözüne hasbelkader başka bir horoz iliştiğinde hemen dişisini bırakıp rakibine yönelmesi gibi, bizim tecavüzcü de değneği kafasına yiyince hemen kadının üzerinden kalkmış ve er-

keğin üzerine saldırmaya davranmıştı. Doğanın kendisine bahşettikleri dışında silahı yoktu. Ama yumruğunu sıktı ve Adams'ın göğsüne, tam kalbinin olduğu yere yapıştırdı. Adams darbenin şiddetiyle önce bir sallandı, sonra elindekileri bir kenara atıp, daha önce andığımız o meşhur yumruğunu sıktı ve tam olanca gücüyle rakibinin göğsüne indirecekti ki, adam yumruğu sol eliyle havada yakalayıp aynı anda kafayı yapıştırdı (bazı modern alt sınıf kahramanlar bu yöntemi, tıpkı eskilerin tokmağı gibi, silah olarak kullanıyor; alın size doğanın kurnazlığına hayran olmak için bir neden daha: Kafayı delinmez malzemeden yapmış!). Kafa midesine isabet ettiğinden Adams sırtüstü yere devrildi. Hasmı kahramanlık kurallarına zerre saygısı olmadığından, ki olsaydı en azından rakibi yerden kalkana kadar saldırmadan beklerdi, Adams'ın üzerine çullandı ve sol eliyle yerden kalkamaması için bastırırken sağ eliyle de rakibinin nefesi kesilinceye kadar vurmaya başladı. Nitekim (kavga diliyle konuşmak gerekirse) *işini bitirdiğine* ya da şiir diliyle söylersek, *karanlık bir âleme gönderdiğine*, ya da basit bir dille *öldüğüne* hükmedene kadar da vurmayı sürdürdü.

Fakat Adams tavuk değildi ve dünyadaki herhangi bir boks şampiyonu kadar dayağa dayanıklıydı. Demem o ki, yattığı yerden fırsat kolluyordu. Ve hasmının bir an soluklanmak için durduğunu görünce birden tüm gücünü toplayıp atladı ve adamı tepetaklak etti ve bu kez o onun üstüne çıktı. Bir dizini göğsüne doğru bastırırken bir yandan da sevinç çığlığı atarcasına, "Haydi bakalım, şimdi sıra bende," diye bağırıyordu. Birkaç dakika mola vermeden aynı işlemi sürdürdü; sonra, adamın tam çenesinin altına öyle bir yumruk indirdi ki, adam bir daha kıpırdayamadı. Adams acaba çok mu vurduk diye korkmaya başlamıştı, zira sık sık "ahlaksızların bile kanının üzerine sıçramamasına dikkat etmek gerektiğini" söylerdi.

Adams ayağa kaktı ve kızcağıza doğru seslendi. "Artık korkmanıza gerek yok küçük hanım," dedi, "bu tecavüzcü herif artık size zarar veremez. Korkarım şu an ayağımın dibinde ölü olarak yatıyor, masumiyeti korumak adına yaptıklarımı Tanrı bağışlasın!" Zavallı kız epey bir süre kendisini toparlamaya çalışmıştı, kavga sırasında da korkudan tir tir titrediğinden kaçmayı bile akıl edememişti. Şimdi kurtarıcısının kavgayı kazandığını duyunca yanına gitti, gerçi bir yandan kendi kurtarıcısına karşı bile temkinliydi ama çok geçmeden kendisinin kibar davranışları ve nazik sözleriyle bundan kurtuldu. Her ikisi de yerde cansız yatan bedenin yanında durmuşlardı. Adams adamın hareket etmesini kızdan daha çok istiyordu. Sonra merakla, "gecenin bu karanlığında, böyle ıssız bir yere kendisini hangi talihsiz olayın attığını" sordu. O da, "Londra'ya gittiğini, bir rastlantı sonucu daha demin kendisini kurtardığı adamla karşılaştığını, adam da Londra'ya gittiğini ve kendisine eşlik etmek istediğini söyleyince bir kötülük sezmediğinden kabul ettiğini; sonra yakınlarda bir yerde geceyi geçirebileceği bir han olduğunu, kendisini takip etmesi hâlinde onu daha yakın yoldan götürebileceğini söylediğini; adamdan şüphelenmiş olsaydı da (o kadar kibar konuşuyordu ki şüphelenmemişti) bu karanlık ıssız yerde yapayalnız olduğundan kendisini kurtaracak hiç kimse olmadığını, dolayısıyla işi Tanrı'nın takdirine bıraktığını, hana ha geldik ha geliyoruz diyerek yürüdüklerini ve bu çalılıklara gelince birdenbire durmasını istediğini, önce zorla öpmeye çalıştığını, direnince birkaç başarısız ikna girişiminden sonra zorla sarıldığını ve tam kötü emellerini gerçekleştirmek üzereyken, Tanrı'ya çok şükür ki, kendisinin yetişip engel olduğunu" söyledi. Adams kendisini tamamen Tanrı'nın takdirine bırakmış olduğunu söylediği için tebrik etti ve "onu da buraya bu güvenin mükâfatı olarak Tanrı'nın gönderdiğinden şüphesi olmadığını, bu ahlaksızın hayatına bir son vermeyi aslında istemediğini, ama Tanrı'nın dediğinin olacağını" söyledi. "İyi

niyetle hareket etmiş olmasının öbür dünyada kendisini affettireceğini umduğunu, bu konuda onun tanıklığına güvendiğini" de ekledi. Sonra sustu ve kaçmasının mı yoksa kendisini adaletin kollarına teslim etmesinin mi daha doğru olacağını düşünmeye başladı. Bu tefekkürün nasıl sona erdiğini okur bir sonraki bölümde görecek.

X. Bölüm

Önceki bölümde anlatılan serüvendeki tuhaf felaketin zavallı Adams'ın başına açtığı yeni belalar; ayrıca iffetini Adams'a borçlu olan kadının kimlik tespiti.

Adams'ın sessizliği gecenin karanlığı ve ıssızlığıyla birleşince zavallı kadın aklına kötü kötü şeyler getirmeye başlamıştı. Elinden kurtulduğu kişiden korktuğu kadar kurtarıcısından da korkmaya başlamıştı. Dahası Adams'ın yaşını ve yüzündeki iyiliği seçecek kadar ışık da olmadığından, adamın kendisini bazı dürüst adamların ülkelerini kullandıkları gibi kullandığından ve adamın elinden kendi adına yararlanmak için kurtardığından şüpheleniyordu. İşte Adams'ın suskunluğundan çıkardığı şüpheler bunlardı, ama elbette bunlar temelden yoksundu. Adams yere serdiği düşmanının başında durmuş, bundan önceki bölümün sonunda sözünü ettiğimiz iki seçenekten hangisini seçmesi gerektiğini zihninde tartıyordu. Kâh birinde kâh diğerinde karar kılıyordu, zira her ikisi de kendisine aynı derecede makul ve aynı derecede tehlikeli görünüyordu. Öyle ki bu şekilde düşünerek günlerini ya da en azından iki-üç gününü burada ve herhangi bir karar almadan geçirebilirdi. Bu sırada başını kaldırıp bakınca uzakta bir ışık gördü ve hemen seslendi, *Heus tu, yolcu, heus tu*![28] Çok geçmeden birtakım sesler duydu ve

28 Hey sen. (Lat.) (ç.n.)

ışığın kendisine doğru yaklaştığını gördü. Işığa eşlik eden seslerden kimisi gülmeye, kimisi şarkı söylemeye, kimisi de bağırıp çağırmaya başlamıştı. Kızcağız bunları duyunca bu kez korktuğunu belli etti (zira rahipten duyduğu şüpheleri saklamıştı). Adams, "Sakin olun küçük hanım, daha önce de yaptığınız gibi Tanrı'ya sığının," dedi, "O masumları asla yalnız bırakmaz." Değerli okur, yaklaşmakta olan bu kişiler, çalılıkların arasına kuş vurmaca adını verdikleri bir eğlence için geliyorlardı. Eğer bunun ne olduğundan haberdar değilseniz (ki eğer Kensington, Islington, Hackney ya da Borough taraflarında seyahat etmemişseniz muhtemeldir), ben sizi bilgilendireyim: Kuvvetli bir ışığın önüne ağ tutulup çalılıklara sopayla vurulur ve böylece kuşlar dinlendikleri yerden ya da yuvalarından çıkıp hemen ışığa gelir, birer birer ağa takılırlar. Adams adamlara hiç vakit kaybetmeden ne olup ne bittiğini anlattı ve feneri yerde yatan adamın yüzüne tutmalarını rica etti, zira adamı öldüresiye dövmüş olduğundan korkuyordu. Ama gerçekte korkusu yersizdi, zira adam son aldığı yumruk darbesiyle gerçekten feleğini şaşırmış olsa da, çoktan ayılıp kendine gelmişti ve Adams'tan kurtulduğunu görünce de sessiz sakin kızla olan konuşmasını dinlemeye başlamıştı. Artık emellerini gerçekleştirme ümidi kalmadığından, zira bunlar nihai isteğini gerçekleştirseydi genç kız tarafından ne kadar karşılanmış olacaksa Adams tarafından da o kadar karşılanmıştı, yavaştan kendi yoluna koyulabilmek için fırsat kolluyordu. Her durumda kendi çıkarına göre davranmak konusunda pek marifetli olan bu adam şimdi ölüden daha iyi bir rol oynayabileceğini düşünüyordu. Dolayısıyla fener yüzüne tutulur tutulmaz Adams'ın yakasına yapışıp, "Hayır alçak herif ölmedim, sen ve yanındaki orospun bana yaptığınız barbarca eziyetlerden sonra öldüm zannedebilirsiniz, ama ölmedim!" diye bağırdı. Sonra "Baylar, kader size zavallı bir yolcunun yardımına koşma fırsatı verdi. Siz olmasaydınız bu alçak adam ve kadın beni soyup

soğana çevirecek, sonra da acımadan öldüreceklerdi. Anayolda karşıma çıkıp yolumdan çevirdiler ve buraya kadar sürüklediler, sonra da üzerime saldırıp bu hâle getirdiler." Adams tam karşılık vermeye hazırlanıyordu ki, gençlerden biri, "Tanrı'nın cezaları! Hadi yakalayıp hâkime teslim edelim şunları!" diye bağırdı. Zavallı kızcağız titremeye başlamıştı. Adams sesini çıkarmaya çalıştı ama nafile. Üç-dört tanesi çoktan koluna yapışmıştı bile. Biri de ışığı yüzüne tuttu, görüp görebilecekleri en musibet surat olduğu konusunda hepsi de hemfikirdi. İçlerinden avukat kâtibi olan birisi bu adamı mahkemeden hatırladığını söyledi. Kadına gelince az önceki boğuşmadan ötürü saçı başı dağılmıştı, burnu da kanadığından güzel mi çirkin mi ayırt edemediler, ama titremesi suçluluğunun bir göstergesiydi. Ayrıca adam parasını kaybettiğini söyleyince önce Adams'ın, sonra da kızın ceplerini aradılar ve sonuncusunun cebinde altın dolu bir kese buldular; adam da yemin etmeye hazır olduğunu söyleyince onun olduğuna inandılar. Mr. Adams'ın üzerindense yarım peniden başka bir şey çıkmamıştı. Kâtip "adamın kurnazlık yapıp tüm ganimeti kıza verdiğini, bunun da azılı bir suçlu olduğuna işaret ettiğini" söyledi. Diğerleri de hiç düşünmeden bu görüşü onayladı.

Bu rastlantı kendi düşündüklerinden daha büyük bir eğlence vaat ettiğinden, kuş yakalama niyetlerini bir kenara bırakıp, suçluları adalete teslim etmeleri gerektiğine oy birliğiyle karar verdiler. Adams'ın çok anasının gözü bir adam olduğu artık anlaşıldığından ellerini arkadan bağladılar. Ağlarını da çalıların arasına sakladıktan sonra, fener elde iki tutuklu önde yola koyuldular. Adams kendi kaderine sabırla katlanmasının yanında, büyük üzüntü içerisindeki arkadaşını da rahatlatmaya ve cesaretlendirmeye çalışıyordu.

Yolda giderken avukat kâtibi bu serüvenin kendileri açısından çok kazançlı olacağını, suçluları yakaladıkları için herkesin olaydaki rolüne göre seksen poundluk ödül-

den pay alacağını söyleyerek arkadaşlarını bilgilendirdi. Bu söz kimin ne kadar pay alacağı konusunda bir tartışmaya yol açtı. Birisi Adams'ın yakasına ilk kendisi yapıştığı için en büyük payın kendisine verilmesi gerektiğinde diretirken, diğeri yerde yatan adamın yüzüne ilk kendisinin ışık tutmuş olmasını gerekçe gösteriyor ve bu sayede "tüm gerçeğin aydınlandığı"ndan dem vuruyordu. Kâtip olansa suçluların üstünü aramalarını ve ayrıca adamı hâkime teslim etmeyi önerdiği için ödülün beşte dördünü sahipleniyordu: "Aslında kurallara bağlı bir hâkime denk gelseler hepsinin kendisine verileceğini" de eklemeden geçmiyordu. Fakat en sonunda bu tartışmaları ertelemeye karar verdiler, fakat hepsi de aslan payının kâtibin hakkı olduğunda anlaşmış gözüküyordu. Sonra ağ tutmaktan başka bir iş yapmamış olan genç arkadaşlarının payına ne kadar düşmesi gerektiğini konuştular. Delikanlı mütevazı bir şekilde, "kendisine çok büyük bir pay düşeceğini zannetmediğini, ama kendisini de göreceklerini umduğunu, ağ tutma görevini kendisine tahsis ettikleri, bunun da hırsızların (bu masum insanları aralarında böyle adlandırıyorlardı) yakalanmaları konusunda kendisinin atik davranmasını engellediği şeklinde olaya yaklaşmalarını, eğer kendisi tutmasaydı ağları başkasının tutması gerekeceğini" söyledi. Fakat "en küçük payın kendisine verilmesiyle yetineceğini ve bunu hakkından çok ganimetleri olarak düşüneceğini" de ekledi. Fakat kendisinin hiçbir şey hak etmediğine oy birliğiyle karar verildi. Özellikle de kâtip olanı, "kendisine bir şilin vermeleri durumunda geri kalanıyla istediklerini yapabileceklerini, zira kendisinin meseleye burnunu sokmayacağını" söyledi. Bu o kadar hararetli bir tartışmaydı ki herkes tüm dikkatini buraya odaklamıştı. Öyle ki eğer Mr. Adams'ın yerinde becerikli, atik bir hırsız olsaydı, o akşam hâkime hiç zahmet vermezdi. Gerçekten de kaçmak için meşhur hırsız Sheppard kadar marifetli olmaya gerek yoktu, zira havanın iyice kararmış olması Adams'ın

işini kolaylaştıracaktı. Fakat Adams ayaklarından çok masumiyetine güveniyordu ve kaçmayı, ki çok kolayca kaçabilirdi, ya da direnmeyi (ki bu imkânsızdı zira karşısında altı tane ızbandut gibi genç ve ayrıca o alçak herifin kendisi vardı) düşünmeksizin istifini bozmadan götürdükleri yere doğru yürüyordu.

Yolculuk boyunca birçok kez derin düşüncelerinden uyanıp bir şeyler sayıkladı. Bir ara aklına zavallı Joseph Andrews gelince kendini tutamayıp içini çekti ve onun adını andı. Yanında yürümekte olan kız bunu duyar duymaz bir hararetle bağırdı: "Tabii ya, baştan beri bu sesi tanımalıydım. Siz Mr. Abraham Adams değil misiniz?" "Evet küçük hanım, ta kendisiyim. Ben de sizin sesinizi sanki daha önce duymuş gibiyim." "Aşk olsun efendim!" dedi kız, "Zavallı Fanny'yi hatırlamadınız mı yoksa?" "Ne? Fanny mi?" diye bağırdı Adams, "Hiç hatırlamaz olur muyum? Hangi rüzgâr attı seni buralara?" Fanny: "Dediğim gibi efendim, Londra'ya gidiyordum. Ama sanırım demin Joseph Andrews'ten bahsettiniz, söyleyin lütfen, bir şey mi oldu ona?" "Onu en son bugün öğleden sonra posta arabasındayken gördüm. Seni görmek için bizim kasabaya doğru yol alıyordu." Fanny: "Beni görmek için ha! Şaka yapıyorsunuz, değil mi efendim? Ne için görecekmiş beni?" Adams: "Bunu da soruyor musun yani?" diye yanıt verdi. "Umarım düşündüğüm gibi vefasız değilsindir. Zira senden çok daha iyisini hak ediyor emin ol!" "Ama Mr. Adams," dedi Fanny, "Mr. Joseph'in benimle ne alakası var? Şimdiye dek bir hizmetkârın bir diğerine söyleyebileceği şeyler dışında bir şey söylemişliğim yok ki ona." "Bunu duyduğuma üzüldüm," dedi Adams, "Bir kadının genç bir erkeğe duyduğu ateşli duygulardan utanmaması gerekir. Ya bana gerçeği söylemiyorsun ya da çok değerli bir adama vefasızlık ediyorsun." Adams ardından handa olup bitenleri anlattı, Fanny de dikkatle dinledi, ama bu arada da ne kadar çabalarsa çabalasın sık sık elinde olmadan iç çeki-

yordu. Joseph hakkında bin bir soru sormaktan da kendini alamıyordu. Tüm bunlar herhangi bir kimseye Fanny'nin saklamaya çalıştığı duyguların gerçekliği hakkında kesin bir kanı verebilirdi, ama ne de olsa Adams'tan bahsediyoruz: O hiçbir zaman insanları onların kendilerini gösterdiklerinden daha fazla görememiştir. Aslında durum şuydu: Bu zavallı kızcağız Joseph'in başına gelen talihsizlikleri duyunca (Joseph'in yatak döşek yattığı handa mola verdiğini söylediğimiz posta arabasındaki hizmetkârlardan biri onu haberdar etmişti), o an sağmakta olduğu ineği bırakmış ve kolunun altına birkaç parça kıyafetini sıkıştırdığı gibi cüzdanındaki bütün parayı alarak, kimseye danışmadan Londra yollarına düşmüştü. Rahibin karşısındaki mahcubiyetine karşın Joseph'i anlatılmaz bir şiddetle, ama en saf ve en ince duygularla seviyordu. Dolayısıyla bütün kadın okurlarımız buradan onun nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu çıkarabilecek, erkek okurlar da karşı cinsin gençlerini iyi tanıdıklarından çok fazla şaşırmayacak olduklarından, bu mahcubiyet üzerine çok fazla konuşmak yersiz kaçacaktır.

XI. Bölüm

Hâkimin karşısında olanlar. Çok öğretici satırlarla dolu bir bölüm.

Adamlar yol boyunca bu masum insanları adalete teslim ettikleri için alacakları ödülü paylaşma konusunda o denli hararetli bir tartışmaya dalmışlardı ki, aralarında geçen konuşmaya pek dikkat etmemişlerdi. Bir süre sonra hâkimin evine geldiler. Kapıya çıkan uşaklardan birine zatıalilerine iki soyguncuyu yakalayıp huzuruna getirdiklerinin haber verilmesini istediler. Hâkim tilki avından yeni dönmüş, yemek yiyordu. Yemeği bitene kadar suçluların ahıra kapatılmasını

emretti. Bu arada evdeki bütün hizmetkârlar ve etrafta ne kadar konu komşu varsa toplanmıştı ve sanki hiç görülmedik bir şey ya da diğer insanlara benzemeyen bir haydut varmış gibi merakla onları görmeye çalışıyorlardı.

Bu sırada, hâkim tam eşref saatindeydi. Bir ara aklına tutuklular geldi. Sofrasındakilere sorgulamanın epey eğlenceli olabileceğini söyledikten sonra tutukluları huzuruna çağırdı. Nitekim onlar odaya girer girmez başladı sövüp saymaya: "Anayoldaki soygunların son zamanlarda iyice sıklaştığını, milletin yatağında doğru düzgün uyku uyuyamaz hâle geldiğini, ibretiâlem için güzel bir ceza yiyeceklerini" söyledi. Bu şekilde bir müddet konuştuktan sonra kâtip, "öncelikle görgü tanıklarının dinlenmesinin daha uygun olacağını" hatırlattı. Hemen yapmasını emretti ve kendisi de bu arada piposunu yaktı. Kâtip soyulduğunu iddia eden adamın ifadesini yazmakla uğraşırken, hâkim de zavallı Fanny'ye kaş göz ediyordu. Bu hususta masadaki diğer adamlar tarafından destek gördüğünü de belirtelim. Birisi "kızın gerçekten bir soyguncu olup olmadığını" sordu. Bir diğeri kızın kulağına doğru eğilip, "eğer hamilelikten yırtmayı planlamıyorsa, kendisinin hizmetinde olduğunu" fısıldadı. Bir üçüncüsü ise, "kızın Turpin'in bir yakını olduğuna kalıbını basıyor"du. Bu sonuncu iddiaya karşılık olarak içlerinden şakacı olan bir tanesi önce kafasını, ardından başka yerlerini sallayarak "Turpin'den çok Turpis'e[29] yakın olduğuna inandığını" söyledi ve herkes gülmeye başladı. Onlar bu şekilde zavallı Fanny ile eğlenirken, biri Adams'ın paltosunun altından sarkan rahip cübbesini görünce, "O da ne? Bu adam rahip mi yoksa?" diye bağırdı. Bunu duyan hâkim, "Ne! Din adamı kılığına bürünerek hırsızlık yapmak da ne oluyor?" dedi. "Şimdiden söyleyeyim, bu giysileri giyince *din adamlarının ayrıcalıklarına* sahip olacağını sanıyorsan yanılıyorsun." Şa-

29 Dick Turpin İngiltere'de dönemin en meşhur soyguncusuydu, Turpis: Latincede, utangaç anlamına gelir. (ç.n.)

kacı olanı, "Öyle öyle," dedi, "Din adamlarınınkine benzer bir ayrıcalığı olacak, ama bu ayrıcalık insanların kafasının üzerinde yükselmek olacak." Bu lafın ardından ikinci bir kahkaha daha koptu. Bu şakacı şahsiyet baktı ki espriler tutuyor, iyice coşmuştu. Adams'a nazım atışması yapmak için meydan okudu, ilk vuruşu da kendisi yaptı:

"Molle meum levibus cord est vilebile telis."[30]

Bunu duyan Adams, adama tarifsiz bir küçümsemeyle bakarak "bu yanlış telaffuzla kırbaçlanmayı hak ettiğini" söyledi. Şakacı adam, "Peki ya sen neyi hak ediyorsun üstat, karşılık bile veremedin?" diye sordu. Sonra, "Al bakalım kalın kafa, bir tane de *S* ile başlayan vereyim:

Si licet, ut fulvum spectatur in ignibus haurum."[31]

Ne! *M* ile başlayan bir tane de mi söyleyemiyorsun? Sen de ne rahipmişsin birader! Giysilerinden alacağına biraz da Latincesinden alaydın keşke!" Masadaki adamlardan biri, "Almış olsaydı bile, adamın işi çok zordu," dedi, "Hatırlıyorum da okul günlerinde bu işin kurduydun. Bir tane birinci sınıf bebesini yakaladığını hatırlıyorum da, hey gidi hey... Kimse sana bulaşmaya cesaret edemezdi." "Yok yahu, bizden geçti," diye yanıt verdi şakacı. "Eskiden çok iyi oynardım bu oyunu ama. Dur bakalım, diğer dize hangi harfle bitmişti? Hah, *M* ile... Evet:

Mars, Bacchus, Apollo, virorum."[32]

---

30 "Yüreğim öyle yumuşak ki, kolayca yaralanır okla." Ovidius'tan yanlış alıntılanan bir dize (Heroides XV, 79). (ç.n.)

31 "Birlikte oturmuş, ateşte sarı altını soruşturuyoruz." Ovidius'tan yanlış alıntılanmış bir dize. (Tristia) (ç.n.)

32 Mars Bacchus, Apollo aynı insanlardaki gibi. (Lat.) (ç.n.)

Ben olsam bir çırpıda cevaplardım be." "Hay şeytan alası," dedi diğeri, "Bu ülkede seni alt edecek bir adam tanımıyorum." Adams daha fazla dayanamadı: "Dostum," dedi, "Benim bir oğlum var, daha sekiz yaşına bile basmadı, o bile son dizenin böyle olmadığını rahatlıkla öğretebilir sana:

Ut sunt Divorum, Mars, Bacchus, Apollo, virorum."[33]

Bunun üzerine şakacı olan cebinden para çıkarıp masanın üzerine atarak, "Var mısın bir ginesine?" diye sordu. Diğeri de "Ben de seninkinin yarısı kadar koyuyorum," dedi. Adams bunları duyunca, "Kabul," dedi ama elini cebine atınca hiç parası olmadığını gördü. Adamlar bunu görünce gülüşmeye başladılar ve şakacıyı galip ilan ettiler. Yetmezmiş gibi Adams bir de bu adamla Latince konusunda atışmaya kalkışmadan önce biraz daha okula devam etmesi gerektiği nasihatini aldı.

Kâtip de bu sırada hem kendisinin hem de mahkûmları yakalayan arkadaşlarının ifadelerini almış ve hâkime iletmişti. Adam tek hecesine bile bakmadan yeminleri alıp, kâtibe tutuklama kararını yazmasını söyledi.

Adams bunu duyunca, "kendisi de dinlenilmeden mahkûm edilmeyeceğini umduğunu" söyledi. Hâkim, "Yok yok!" dedi, "Yargılama zamanın geldiğinde senin de konuşmana izin verilecek. Şimdi seni yargılamıyoruz yalnızca hapishaneye gönderiyorum. Eğer masum olduğunu kanıtlarsan, delil yetersizliği deriz, o zaman da ortada bir sorun kalmaz." "Bayım, suçsuz bir insanın aylarca hapis yatması ceza değil mi?" diye sordu Adams. "En azından hapis kararını imzalamadan önce beni bir dinleseniz diyorum." "Sen ne dersen de, bir şey fark etmeyecek ki," dedi hâkim. "Her şey akla kara gibi senin aleyhinde değil mi? Çok münasebetsiz bir adamsın zaten, amma vaktimi aldın. Haydi, haydi, çabuk hazırlayın şu hapis ilamını."

---

33 Tanrılardaki Mars, Bacchus, Apollo, aynı insanlardaki gibi. (Lat.) (ç.n.)

Kâtip bunun ardından hâkime yaklaşıp Adams'ın cebinden çakı vs. gibi diğer şüpheli şeylerin yanında, tek bir kelimesini dahi okuyamadıklarından ötürü şifreli olduğuna kanaat getirdikleri bir kitap da çıktığını söyledi. Hâkim, "Ya," dedi. "Bu adam sıradan bir hırsızdan daha fazlası olabilir. Hükümete karşı bir fesat peşindedir belki de. Göster bakayım şu kitabı." Bunun üzerine Adams'ın kendi elleriyle yazdığı perişan hâlde bir Aiskhylos elyazması çıktı ortaya. Hâkim şöyle bir baktıktan sonra kafasını salladı ve mahkûma dönerek bu şifrelerin ne anlama geldiğini sordu. "Şifre mi?" diye yanıtladı Adams, "Ne şifresi, bu bir elyazması Aiskhylos." "Kim kim?" diye sordu hâkim. Adams: "Aiskhylos," diye tekrarladı. Kâtip, "Bu ne tuhaf isim be!" diye ünledi. "Uydurma bir isim bence," diye destekledi hâkim. Sofradakilerden biri Yunancaya çok benzediğini söyledi. "Yunanca mı?" dedi hâkim, "Hepsi yazıyla ki!" "Yok, yok," dedi öteki, "Ben kesinkes Yunancadır diye bir iddiada bulunmuyorum, zira Yunanca görmeyeli çok uzun zaman oldu." dedi ve o an orada bulunan kasabanın papazına dönerek, "Ama bize hemen söyleyebilecek biri var," dedi. Bunun üzerine papaz kitabı eline aldı, gözlüklerini, gözlükleriyle birlikte de ağırbaşlılığını takınarak sesli bir şekilde, "Evet gerçekten de Yunanca bir elyazması; Antikçağ'a ait çok nadide bir parça. Bu alçak, cübbeyi kimden çaldıysa bu kitabı da aynı din adamından çalmıştır eminim." "Peki, bu alçak adam Aiskhylos derken ne kastetti?" diye sordu hâkim. "Peh!" dedi doktor aşağılayıcı bir şekilde gülerek, "Bu adamın kitap hakkında bir şey bildiğine gerçekten inanıyor musunuz? Aiskhylos mu? Ho ho ho! Gördüğüm kadarıyla bu Kilise büyüklerinin elyazmalarından biri. Bu tür bir antika parçasına muazzam bir para akıtacak bir soylu biliyorum şahsen. Evet, evet, soru cevap şeklinde. İlk başı Yunanca yazılmış bir Akaid Kitabı. Ya, ya, *Pollaki toi*: Adın ne?" Hâkim, "Sahi, senin adın ne?" dedi Adams'a. Adams da "Bu Aiskhylos ve ben

de bunu savunmaya hazırım." "Hah tamam," dedi hâkim, "Mr. Aiskhylos'un hapis ilamını hazırlayın. Sahte isimle alay etmeyi göstereceğim ben sana."

Bu arada adamlardan biri uzunca bir süredir Adams'a bakıp duruyordu. Sonra, "Lady Booby'yi tanıyıp tanımadığını" sordu. Adamı görür görmez tanıyan Adams sevinç içinde, "Aa, beyefendi! Siz de burada mısınız? Sanırım siz benim masum olduğumu bu insanlara söyleyeceksiniz." "Gerçekten de," dedi adam, "Sizi bu konumda gördüğüme çok şaşırdım." Ardından hâkime doğru dönerek, "Bayım, emin olun, Mr. Adams, göründüğü gibi bir din adamıdır ve gayet iyi bir beyefendidir. Onun için bu konuyu biraz daha incelemenizi isterim, zira masum olduğuna hiç şüphem yok." "Ya," dedi hâkim, "Madem bir beyefendi ve siz de masum olduğuna eminsiniz, ben bu durumda kendisini tutuklamak istemem, şahsen o ben olmam: Ben kızı tutuklarım, siz de beyefendi için kefalet ödersiniz. Kâtip bak bakalım kitaba kefalet işi için ne yazıyor? Kadın için de tutuklama hükmünü çarçabuk hazırla." "Bayım," diye araya girdi Adams, "Sizi temin ederim ki o da benim kadar masumdur." "Bir yanlışlık olmalı!" dedi o beyefendi, "Lütfen, izin verin Mr. Adams'ı da dinleyelim." Hâkim hemen, "Seve seve, seve seve," diyerek öneriyi kabul etti. "Beyefendiye de bir bardak içki getirin de başlamadan önce ağzını ıslatsın. Ben beyefendilere karşı da nasıl davranılacağını iyi bilirim. Bir kişi çıkıp da göreve geldiğimden beri tek bir beyefendiyi mahkûm ettiğimi söyleyemez." Ardından Adams hikâyeyi anlatmaya başladı. Adams çok teferruatlı bir şekilde anlatmış olmasına karşın bir kez olsun sözü kesilmedi, yalnızca hâkimden arada bir "yaa!" ve "deme yaa!"lar duyuldu. Ayrıca kendisi açısından en önemli gözüken yerleri de tekrarlamasını istedi. Adams izahatını bitirdiğinde, hâkimimiz karşıt yöndeki ifadelere karşın, o beyefendinin söylediklerine güvenerek Adams'ın tüm anlattıklarının harfi harfine doğru olduğunu

kabul etti ve tanığa *alçak*, *hain* diye sövüp saymaya başladı. Ardından o adamın hemen getirilmesini emretti ama nafile! Söz konusu tanık, işlerin hangi mecraya girdiğini fark edince sessiz sedasız ortadan kaybolmuştu. Hâkim bu durum karşısında küplere bindi ve oradaki masum insanları mahkûm etmemesi için zar zor ikna edildi. Ama "ya iki gün içinde yalancı tanıklık eden bu adamı bulup karşısına getirmelerini ya da kendisinden günahın gittiğini ve onlara yapacağını bildiğini" söyleyerek sövdü saydı. Adamlar ellerinden geleni yapacaklarını söyleyip oradan ayrıldılar. Sonra hâkim Mr. Adams'a oturup kendisiyle bir kadeh bir şey içmesi için ısrar etti. Kasabanın papazı da tek söz etmeden elyazmasını eline geri tutuşturdu. Adams adamın cahilliğini anlamış olduğu için ses çıkarmadı. Fanny'ye gelince kendi ricası üzerine bir hizmetçi kızla beraber üstüne başına çekidüzen verip temizlemek için salondan çıktılar.

Salondaki adamlar daha yerlerine yeni oturmuşlardı ki, dışarıda kopan büyük bir gürültüyle yerlerinden fırladılar. Adams ile Fanny'yi tutuklayan adamlar evin gelenekleri uyarınca hâkimin sert birasıyla efkâr dağıtıyorlardı. Sille tokat birbirlerine girmişlerdi ve hiç acımadan birbirlerine vuruyorlardı. Hâkim hemen fırladı ve otoritesini kullanarak dövüşe bir son verdi. Salona geri döndüğünde, "kavganın nedeninin Adams mahkûm edilmiş olsaydı kimin ödülden daha büyük payı alacağı üzerine çıktığı"nı söyleyerek içeridekileri bilgilendirdi. Herkes güldü, bir tek Adams piposunu ağzından çıkartarak derin bir iç çekti ve "insanlarda böyle kavgacı özellikler görünce üzüldüğünü, kendi çalıştığı kilise bölgesinde buna benzer bir olay hatırladığını" söyledi ve devam etti: "Üç delikanlı arasında yardımcım olmak için kıyasıya bir rekabet vardı. Yeteneğe göre, yani ilahi seslendirmek konusunda kim daha yetenekliyse onu işe alacaktım. İçlerinden birini göreve atadıktan hemen sonra, hayal kırıklığına uğramış olan diğer ikisi ara-

sında bir ihtilaf çıktı. Her ikisi de eğer yalnızca ikisi rekabet ediyor olsaydı, kendisinin tercih edileceğini iddia ediyordu. Bu tartışma çoğu zaman cemaati rahatsız ediyordu. Ayrıca ilahi okunurken ahengi bozuyorlardı. En sonunda ben ikisini de susturmak zorunda kaldım. Ama heyhat! Bu münakaşacı ruhu dizginlemek ne mümkün! Artık ilahi okurken akıtılamayan bu hırs kendisini kavga dövüşte belli etmeye başlamıştı. Birbirlerinin dengi olduklarından pek çok kez kavga ettiler. Eğer yardımcımın ölümü içlerinden birini bu göreve atamama fırsat vermeseydi bu mesele de ölüme kadar varacaktı. Ama bu olay tartışmaya bir son verdi ve iki tarafı tamamen barıştırdı." Adams ardından iki tarafı da ilgilendirmeyen tartışmalarda hararetlenmenin aptallığı üzerine felsefi gözlemlerini aktarmaya geçti. Sonra sigara üzerine konuşmaya başladı. Uzun bir sessizliğin ardından hâkim kendi övgülerini dillendirmeye ve son dönemde önüne gelen bir davada çok ince bir ayrım yapabildiği için kendisini fazlasıyla değerli gördüğünü anlatmaya başladı. Mr. Adams hemen araya girdi ve kendisiyle zatıalileri arasında, yasalara sıkı sıkıya riayet eden birinin Adams'ı mahkûm etmesinin doğru olup olmadığı üzerine bir tartışma patlak verdi. Eğer Fanny hâkimin evinden Joseph'in içinde bulunduğu posta arabasının durduğu hana genç bir adamın gitmekte olduğunu tesadüf eseri duymamış olsaydı, bu tartışma muhtemelen kavgaya dönüşürdü. Fakat bu haber üzerine hemen Adams'ı salondan çağırtmıştı. Rahip Fanny'nin gitmeye kararlı olduğunu görünce (nedenini söylemiyordu, yalnızca kendisinin böyle bir suç işlediğinden şüphelenen insanların yüzünü görmeye dayanamadığını belirtiyordu) kendisi de onunla birlikte gitmeye karar verdi. Dolayısıyla hâkimden ve diğerlerinden müsaade istedi ve hukukun utanılacak şekilde bir hâkim ile bir din adamını boğaz boğaza getirmeye niyetlendiği bir tartışmaya daha başlamadan nokta koydu.

XII. Bölüm

Gerek katılanlar gerekse de iyi kalpli okurlar açısından çok eğlenceli bir serüven.

Adams, Fanny ve rehberleri birlikte yola koyulduklarında saat gecenin biriydi, ay yüzünü yeni yeni gösteriyordu. Daha bir-iki kilometre gitmemişlerdi ki çok şiddetli bir fırtına, ardından da yağmur bastırınca bir hana, daha doğrusu bir birahaneye sığınmak zorunda kaldılar. Adams hemen güzel bir ateşin başında kendine yer buldu ve önce kızarmış ekmeğini yiyip birasını içti, ardından da tüm olup bitenleri unutarak keyif içinde piposunu tüttürmeye başladı.

Fanny de aynı şekilde ateşin başına oturmuştu, ama o fırtına bir an önce dinsin diye daha çok sabırsızlanıyordu. Daha şimdiden güzelliğiyle hancının, karısının, evin hizmetçisinin ve rehberleri olan genç adamın dikkatini çekmişti. Hepsi de hayatlarında bunun yarısı kadar güzel birini görmedikleri düşüncesindeydi. Hatta sevgili okur, eğer aşka düşkün bir insansan şimdiden bir sonraki paragrafı atlamanı öneririm. Zira hikâyemizin eksiksiz olması için, naçizane, Pygmalion'un kaderinden kaçmayı umarak, buraya bu paragrafı koymak zorundayız. Hani olur da sen ya da biz bu resme çarpılırsak, tıpkı Narkissos gibi ümitsiz bir durumda olabilir ve *Quod petis est nusquam*[34] diyebiliriz. Ya da bu resmin içindeki en güzel öğeler gözlerimizin önüne Lady ...'nin suretini getirirse, yine daha kötü bir durumdayız demektir ve arzularımıza *Coelum ipsum petimus stultitia*[35] diyebiliriz.

Fanny o sırada on dokuz yaşındaydı. Uzun boyluydu; çok hoş ve biçimli bir vücudu vardı, ama bir anatomicinin salonunda sallanmaktan başka bir işe yaramayacak olan o sülün gibi kadınlardan biri değildi. Tersine, o kadar etine

---

34 Aradığın şey hiçbir yerde. (Ovidius, Metamorphoses III, 433) (ç.n.)

35 Aptallığımızla göğü fethetmeye çık. (Horatius'tan) (ç.n.)

buduna dolgundu ki, özellikle de büyük göğüslerinin olduğu bölgeden patlayacak gibi gözüküyordu. Kalçalarının da genişletilmek için bir kasnağa ihtiyaç duyduğu söylenemezdi. Omuzlarının tam şekli sakladığı kollarının biçimini ele veriyordu; bunlar kendi çabasıyla biraz kızarmış olsa da, gömleğinin kolunu dirseğine kadar sıyırdığında ya da mendili boynunun bir kısmını görmemize izin verdiğinde en güzel İtalyan resminin dahi bir eşini yaratamayacağı bir beyazlık göze çarpıyordu. Saçları kumraldı ve doğa kendisine bu konuda çok cömert davrandığından o da biraz kestirmişti. Ayrıca pazar günleri moda olduğu üzere saçını boynuna gelecek şekilde örerdi. Alnı geniş, kaşları sık ve kavisliydi. Gözleri siyah ve pırıl pırıldı; burnu Romalılarınkine benziyordu. Dudakları kırmızı ve hafif ıslakçaydı, alt dudağıysa hanımefendilerin görüşüne göre çok düşüktü. Dişleri beyazdı, ama tamamen düz değildi. Küçüklüğünde geçirdiği çiçek hastalığı çenesinde bir iz bırakmıştı. Bu leke o kadar büyüktü ki, hemen yanı başında sol yanağında bir tane olmasaydı gamze zannedilebilirdi. Hoş bir yüzü vardı, güneşin etkisiyle teni biraz zarar görmüş olsa da, öyle canlıydı ki en güzel hanımefendiler yüzlerinin beyazlığına değişirdi bunu. Tüm bunlara bir de aşırı derecede utangaç olmasına karşın neredeyse inanılmaz bir duygusallığı ve her gülümsemesinde ortaya çıkan taklidi ya da tasviri imkânsız bir tatlılığı ekleyin. Son olarak doğuştan gelen ve görenleri hayrete düşüren bir kibarlığı olduğunu da söylememiz gerek.

İşte bu güzel varlık Adams ile birlikte ateşin başında oturuyordu ki birden içerideki bir odadan gelen sesler dikkatini çekti. Birisi şarkı söylüyordu:

ŞARKI
Söyle Chloe, güzelliğinin mahva sürüklediği
Delikanlı şimdi nerelerde?
Güzelliklerinin anısını yıkamak için
Hangi uzak Lethe'ye koşmalı?

Ölüme mahkûm bir zavallı
Kaçabilir belki adaletten;
Yurdundan da kaçabilir belki,
Fakat heyhat! Kaçabilir mi peki kendi aklından?

Ah coşku! Hiç akla gelir miydi,
Bu şekilde Chloe'ye sahip olmak;
Ne o ne de zalimin zulmü
Onun suretini kalbimden söküp atabilir.
Ama Narkissos sevdiğinin güzelliklerini kendi
Gözleriyle gördüğünde daha fazla sevinç duymadı mı?
Ama güzel çocuk, gördükleri
Daha bir istekle kollarında olsun istemişti.

Nasıl olur da o güzelim yüzün
Bu şekilde yüreğimi kederle doldurur?
Biraz olsun benzeyebilir mi sana
Sevincin esirgeyip üzüncün bahşettiği şeyler?
Bu yalanı söküp alın kalbimden
Acı çekecek olsam da alın,
Darbeleri ölümcül olsa da,
Sonunda huzura erişeceğim mezarda.

Bakın, aziz su perisi geliyor kırlardan
Yüzünde tebessümle seke seke
Etrafında bin tane perisi dans ediyor
Üç güzel tanrıça da aralarında.
Zephyros'un soluğu karşılıyor onu,
Tekmil çiçeklerin tatlı özleriyle,
Ah Çapkın! O sevgilinin gözlerini öperken,
Nefesinden iki kat tatlı öz alıyor.

Ben bunları seyrederken ruhum alev alev,
Ama bakışları öyle tatlı ki,
Umudum neredeyse arzuma yetişiyor
Topal hüznü geride bırakıyor

Deliliğe vurup kaçıyorum
Aşk ile şevk ile saadetime tutunuyorum.
Göğsünün sadece yarısını çekiyor
Ama yarısı sevgi dolu busemi reddetti.

Bu tür hamleler bana cesaret verir,
Fısıldadım kulağına, "Aşkım, yalnızız,"
Bırakalım diğer ölümsüzler gizli kalsın,
Bir tek tanrılar bilir zaten onların dillerini.
"Ah Chloe ölüyorum!" diye bağırdım,
"Nicedir çekiyorum elinden!"
Ah Strephon, dedi kızararak,
Evvelce bu kadar cesur muydun sen?

Adams tüm bu süre zarfında sese hiç kulak vermeden Aiskhylos'taki bir paragraf üzerine düşüncelere dalmıştı. Oysa belki de en melodili parçalardan biriydi. Fakat bir ara başını kaldırıp Fanny'nin yüzünü görünce, "Aman Tanrım, yüzün ne kadar solgun gözüküyor!" diye bağırdı.

Fanny ise, "Solgun mu Mr. Adams?" dedi ve "Aman Tanrım!" diyerek sandalyesinde arkaya doğru yığılıverdi. Adams yerinden fırladı, telaşla elindeki Aiskhylos'u ateşin içine fırlatıp, yardım için var kuvvetiyle bağırmaya başladı. Sesi duyan herkes odaya doluşmuştu, aralarında şarkıyı söyleyen genç de vardı. Ah okur! Bu bülbül, o bülbül ki bizim Joseph Andrews'ten başkası değildi, Fanny'yi demin tarif ettiğimiz durumda görünce aklı nasıl başından gitti, tahmin edersiniz herhalde. Yok, edemem derseniz, bunun yerine sevgilisini kollarına almasıyla yanaklarına nasıl neşe ve canlılık geldiğini ve duyduğu mutluluğu düşünün: Fanny'nin o güzelim gözlerini açtığını görünce ve en yumuşak sesiyle, "Sen Joseph Andrews misin?" diye fısıldadığını duyunca, o da şevkle "Ya sen Fanny misin?" diye yanıt verdi. Ardından orada bulunanlara aldırmadan Fanny'yi göğsüne sıkı sıkı bastırıp dudaklarından uzun uzun öptü.

Eğer ahlak zabıtaları bu sahnenin edep ve hayâya aykırılığından vazife çıkarıyorlarsa, kafalarını diğer tarafa çevirip odanın içinde sevincinden dans eden Adams'a bakabilirler. Bazı filozoflar üçü içerisinden en mutlusunun Adams olduğunu söyleyebilir, zira kalbinin temizliği sayesinde diğer ikisinin duyduğu mutluluğu onlarla birlikte ta yüreğinde hissediyordu. Fakat bu tür derin mevzuları bir kenara bırakalım; varsın bunları tezini oluşturmak ve desteklemek adına hiçbir metafizik saçmalığı reddetmeyecek olanlar düşünsün. Biz oyumuzu açıkça Joseph'ten yana kullanıyoruz, zira onun mutluluğu rahibinkinden hem daha çok, hem de daha uzun süreliydi, çünkü Adams'ın mutluluğunun ilk heyecanı dinince gözünü Aiskhylos'unun yanmakta olduğu ateşe çevirmişti. Hemen atılmış ama kendi elleriyle yazdığı ve otuz yılı aşkın bir süredir bir an olsun yanından ayırmadığı bu sevgili dostunun yalnızca birkaç parçasını, yani deri cildini kurtarabilmişti.

Fanny iyice kendine gelir gelmez davranışlarındaki aşırılığı fark edip hemen kendisine çekidüzen verdi. Bu kadar insanın içinde neler yaptığını düşününce pek utandı. Bu nedenle Joseph'i hafifçe iterek artık konuşmamasını ve ayrıca sarılıp öpmemesini rica etti. O arada Mrs. Slipslop'u görmüştü, kibarca selam verdi ve yanına doğru gitmek için yeltendi. Fakat bu yüce kadın Fanny'nin selamını almadı, gözlerini diğer tarafa çevirdi ve ardından kendi kendine bu kızın neyin nesi olduğunu sorarak başka bir odaya geçti.

XIII. Bölüm

Üst seviye ve alt seviye insanlar üzerine bir deneme, Mrs. Slipslop'un hiç de hoş olmayan bir ruh hâli içinde handan ayrılışı ve Adams ile arkadaşlarını karşı karşıya bıraktığı kötü durum.

Yıllarca Fanny ile aynı evde yaşamış olan Mrs. Slipslop'un bu denli kısa bir ayrılığın ardından onu unutması kuşku-

suz birçok okura çok garip gelecektir. Aslında Fanny'yi bal gibi tanımıştı. Dolayısıyla hikâyemizde hiçbir şeyin bile bile doğaya aykırı gözükmesini istemeyeceğimizden, bu davranışının nedenlerini açıklamaya çalışacağız. Dahası Mrs. Slipslop'un bu davranışıyla ana yoldan az da olsa sapmadığını da en meraklı okura kanıtlayabileceğimizden şüphemiz yok. Zaten diğer türlü olsaydı kendini alçaltmış olur ve haklı olarak eleştirilmesi gerekirdi.

Dolayısıyla şunu söylemek gerekir, insanlar iki gruba ayrılırlar: Üst seviye insanlar ile alt seviye insanlar. Üst seviye denince boyutları bakımından geri kalan insanlardan sözcüğün gerçek anlamıyla daha üstte doğmuş ya da mecazi anlamda yüce niteliklere ve yeteneklere sahip olanları kastettiğim anlaşılmasın. Nitekim alt seviye insanlar için de tersi geçerli değildir. Üst seviye insanlar tabiri modaya uygun, alt seviye de uygun olmayan insanlardan başka bir anlamı ifade etmez. Şimdi bu moda sözcüğü uzun zamandan beri özgün anlamını yitirmiştir. Biz bunu artık farklı bir anlamda kullanıyoruz, zira bugün modaya uygun insanlar derken, genellikle geri kalan insanlar yığınından daha üstün bir soya ve meziyetlere sahip olunması anlaşılmaktadır. Oysa ilk başta bu sözcük günün modasına uygun şekilde giyinen bir insandan daha fazlasını ifade etmiyordu; zaten sözcük bugün de bundan daha fazla bir anlam ifade etmemektedir. Şimdi dünya bu şekilde modaya uygun olan ve modaya uygun olmayan insanlar diye ikiye bölünmüş olduğundan, bunların arasında şiddetli bir çekişme ortaya çıktı. Ayrıca taraflar şüphe çekmemek adına diğer kampa mensup olanlarla herkesin içinde konuşmaz oldular, oysa normalde birbirleriyle çok iyi ilişkiler içerisindeydiler. Bu çekişmede hangi tarafın üstün geldiğini söylemek zor, zira modaya uygun insanlar salonlara, toplantılara, operalara, balelere vs. kendi kullanımları için el koyarken, modaya uygun olmayan insanlar Majesty's Bear-Garden adındaki bir kraliyet mekânı ha-

ricinde avam dans yerlerinin, panayırların ve cümbüşlerin gediklisi oldular. Birlikte paylaşmak için anlaştıkları sadece iki yer vardı: Kilise ile Tiyatro. Ama orada da birbirlerinden gözle görülür şekilde ayrı duruyorlardı. Zira modaya uygun insanlar kilisede kendilerini modaya uygun olmayan insanların kafalarının üzerine yerleştirip yüceltirken, tiyatroda da ayaklarının altına oturup aynı şekilde alçaltıyorlardı. Ben henüz bunu açıklayabilen bir kişiye rastlamış değilim. Hıristiyanlığın gerektirdiği gibi birbirlerini kardeş olarak görmelerinden vazgeçtim, aynı türden bile görmüyor olmaları yeterlidir. "Acayip insanlar, neyin nesi olduğu bilinmeyen insanlar, canavar, hayvan, vahşi yaratık" ve diğer pek çok sıfatın kullanılması bunu kanıtlıyor. Mrs. Slipslop hanımının ağzından çok duyduğu bu sözleri kendisinin de kullanma hakkı olduğunu düşünürdü. Belki de yanılmıyordu çünkü bu iki grup, özellikle de her ikisinin de sınırında dolaşanlar, yani üst seviyelerin en alt kesimi ve alt seviyelerin en üst kesimi çoğu zaman yere ve zamana göre yerlerini değiştirirler; zira bir yerde modaya uygun insanlar kategorisine girenler, bir başka yerde genellikle modaya uygun olmayan insanlar kategorisine girerler. Zamana ilişkin olarak ise bağımlılık resmini bir tür merdiven olarak görmek yanlış olmasa gerek. Örneğin bir arabacı ya da tıpkı büyük gemiler gibi büyük ailelerin de olmazsa olmazı konumundaki başka bir uşak, sabah erkenden kalkar ve ayakçı John'un elbiselerini fırçalamaya ve ayakkabılarını parlatmaya girişir. O da giyindikten sonra, aynı işi evin beyinin mabeyincisi için yapar. Mabeyinci de aynı şekilde günün biraz daha ileri bir saatinde evin beyine hizmet eder. Evin beyi hazırlandıktan sonra lordunun huzuruna çıkar. Sonra bu biter bitmez bu kez lord bir üstüne koşar ve biat merasimi bittikten sonra o da gider kendi üstünün huzuruna çıkıp biat eder. Tüm bu basamaklar arasında belki de en büyük mesafe birincisi ile ikincisi arasındadır. Dolayısıyla bir filozof açısından sorun yalnızca sabahın al-

tısında mı, yoksa öğleden sonra ikide mi büyük bir adam olmayı tercih edeceğinizden ibaretmiş gibi gözükebilir. Fakat bu ikisi kadar kendisinin altında olan insanlarla en küçük yakınlığı lütufkârlık, hatta bir adım daha ileri gidip, zillet olarak gören başka bir grup daha yoktur.

Umarım okur konu dışına çıktığım bu uzun bölümü mazur görecektir, fakat üst seviye insanlarla hiç karşılaşmamış olan (oysa bu tür insanları bilen bizler, bizi bir yerde tanıyıp, diğer bir yerde tanımayan, bir gün selam verip diğer gün görmezden gelen çok üstün insanlarla her gün karşılaşıyoruz) alt seviye insanların saçmalık olarak görebileceği Mrs. Slipslop'un büyük kişiliğini açıklayabilmek için zorunlu bir sapmaydı. Tüm bunları benim buradaki izahatım dışında herhangi bir şekilde açıklamak güçtür. Belki de tanrılar, kimilerinin görüşüne göre, insanları gerçekten de yalnızca gülmek için yaratmışsa, bizim yaradılışımızın amacını bundan daha iyi açıklayan bir davranışımız yoktur.

Biz hikâyemize dönecek olursak, bu konu hakkında masanın üzerindeki kediden daha fazla bir malumata sahip olmayan Adams, Mrs. Slipslop'un hafızasının kendisinin düşündüğünden de kötü olduğunu zannederek peşinden diğer odaya gitti. Bir yandan da bağırıyordu: "Mrs. Slipslop, bakın eski bir tanıdığınız var burada. Bir bakın, Lady Booby'nin yanından ayrıldığından beri ne hoş bir kadın olmuş." Slipslop tüm vakarıyla, "Sanırım bir yerlerden gözüm *dişliyor* kendisini," diye yanıt verdi, "Ama ailemizdeki bütün aşağı hizmetçileri hatırlayamam ki!" Ardından Adams'ın merakını dindirecek şekilde, "hana geldiklerinde kendisi için bir arabayı hazır bulduklarını, hanımefendinin kısa bir süre sonra kasabaya dönmesi beklendiğinden çok acele etmesi gerektiğini ve Joseph'in sekmesinden duyduğu *mezalim* nedeniyle onu arabaya aldığını" ve son olarak "aşırı *şehvetli* fırtınadan ötürü onları bulduğu hana sığındıklarını" söyledi. Ardından Adams'a atını nasıl unuttuğunu hatırlattı ve yol-

dan bu kadar sapmış olmasından ve "olması gerektiğinden daha iyisi olmaya çalışan bu sürtüğün yanında" kendisiyle buluşmaktan duyduğu şaşkınlığı dile getirdi.

Adams tam atı düşünmeye başlamıştı ki Fanny'nin kişiliği için söylenen sözleri duyunca bunu unutuverdi. Hemen, "evrende ondan daha iffetli bir küçük hanım olmadığına inandığını" söyledi ve parmağını şıklatarak "Ah keşke, ah keşke ondan üstün olanlar onun kadar iyi olsalardı," diye veryansın etti. Sonra yolda nasıl tesadüfen karşılaştıklarını anlattı; fakat sıra Fanny'yi tecavüzden nasıl kurtardığına gelince Slipslop, "kendisinin ruhban sınıfından çok orduya uygun olduğunu, aslında Tanrı'nın bu kıza güç vermesi için dua etmesinin daha doğru olacağını" söyledi. Adams "yaptıklarından hiçbir şekilde utanç duymadığı" yanıtını verdi. Slipslop da "eskiden utanmazlığın din adamlarının *kalakteristiği* olmadığını" söyledi. Bu tartışma daha da hararetlenirdi ama o sırada içeriye Fanny'yi Mrs. Slipslop ile tanıştırmak için izin istemek üzere Joseph girdi. Slipslop bu tür sürtüklerle muhatap olmayı kesin bir dille reddetti ve "eğer sürtüklerinin yolda pusuya yatıp beklediğinden *içkillenmiş* olsa, onunla aynı arabaya binmektense ölmeyi yeğleyeceğini," söyledi. Sonra da "bunda Mr. Adams'ın rolünün azımsanamayacağını ve Mr. Adams'ı da piskopos göreceğinden şüphesi olmadığını" ekledi. Adams, "Bu saygıdeğer sıfatı bana layık gördüğünüz için teşekkür ediyorum hanımefendi, bunu hak etmek için tüm dürüst yollara başvururdum," dedi ve nazikçe selamladı. Bunun üzerine Slipslop pis bir gülümsemeyle, "İnsanları bir araya getirmek için çok dürüstçe yollar," dedi. Bu sözleri duyunca Adams odanın etrafında iki üç tur attı; bu sırada arabacı "fırtınanın dindiğini, ayın parıl parıl parladığını" haber vermek için içeri girdi. Bunu duyan Adams dışarıda Fanny ile yan yana oturan Joseph'i çağırttı. Slipslop ile birlikte gitmesini söyledi. Joseph Fanny'yi geride bırakıp gitmeyi kesin bir dille red-

detti. Bunun üzerine iyi kalpli Slipslop iyice çileden çıktı. "Hanımını ne dolaplar döndüğünden haberdar edeceğini ve kendi kilise bölgesinde bu tür insanları barındırmak istemeyeceğinden emin olduğunu" söyledi ve zehir zemberek konuşmasını ruhban sınıfı üzerine ağza almaya terbiyemizin müsaade etmediği düşüncelerini de paylaştığı uzun bir tiratla bitirdi. Ama baktı ki Joseph kılını kıpırdatmıyor, kendisini arabaya atıverdi, bu esnada Fanny'ye Cleopatra'nın oyunda Octavia'ya attığına benzer bir bakış atmayı da ihmal etmedi. Doğruyu söylemek gerekirse, Fanny'nin varlığı onu müthiş bir hayal kırıklığına uğratmıştı; Joseph'i handa gördüğü ilk andan itibaren aralarında bir sarayda geçebilecek şeylerin bir han odasında da gerçekleşebileceği umudunu besliyordu. Belki de Mr. Adams o akşam Fanny'yi bir tecavüz tehlikesinden kurtardığı gibi daha başka şeyleri de kurtarmıştı.

Araba öfkesinden deliye dönmüş Slipslop'u alıp götürdükten sonra Adams, Joseph ve Fanny ateşin başında oturup güzel ve masum şeyler konuştukları bir sohbete daldılar. Fakat okura pek eğlenceli gelmeyeceğinden biz hemen sabaha geçelim; bir tek şunu atlamayalım: O gece hiçbiri yatağa gitmedi. Adams üç kez pipo içince koltukta rahat bir şekerleme yaptı ve gözlerini kapatmak istemeyecek kadar meşgul olan âşıkları baş başa bırakmış oldu. Onlar da saatler boyunca hiç âşık olmamış okurlarımın anlayamayacağı bir mutluluğun tadını çıkardılar, fakat bunu tasvir etmek için Homeros'un istediği kadar dilimiz olsa da, tüm gerçek âşıklar bizden biraz olsun yardım görmeden bunu zihinlerinde kendileri canlandırabileceklerdir.

Biz şu kadarını söyleyelim, Fanny bin tane naz yaptıktan sonra en sonunda kendisini tüm ruhuyla Joseph'e vermiş ve sevgilisinin kollarında âdeta kendinden geçmişti. Bir ara Arap rüzgârlarından bile daha tatlı, daha ılık bir iç çekişle Joseph'in dudaklarına –ki o sırada çok yakınlar-

dı– "Ah Joseph, beni kazandın, sonsuza dek seninim," diye fısıldadı. Joseph dizlerinin üzerine çöküp teşekkür ettikten sonra, sevgilisine sıkı sıkıya sarıldı, o da hemen karşılık verdi. Sevinçten deliye dönmüş bir hâlde koşup Adams'ı uyandırdı ve "hemen nikâhlarını kıymasını" canıgönülden istediğini söyledi. Adams onu bu istediğinden ötürü payladı ve "kilisenin kurallarına aykırı bir şeye asla rıza göstermeyeceğini, kendisinin evlenme iznine sahip olmadığını ve zaten sahip olmasını da tavsiye etmediğini; kilisenin bu konuda bir kuralının (yani nikâh kâğıtlarının ilan edilmesi) olduğunu, bütün iyi Hıristiyanların buna riayet etmeleri gerektiğini, evlilikte birçok insanın başından eksik olmayan musibetleri bu görevin yerine getirilmemesine bağladığını" söyledi ve ekledi: "Tanrı kelamının uygun gördüğü şekilde birleşmeyen insanlar, Tanrı katında birleşmiş sayılmazlar, evlilikleri de yasal kabul edilmez." Fanny rahibin dediklerini kabul etti ve utanıp sıkılarak Joseph'e "böyle bir şeye asla rızası olmadığını ve böyle bir teklifte bulunmasına bile şaşırdığını" söyledi. Adams kendisini bu kararından ötürü takdir ve tebrik etti. Joseph de nikâhın kıyılacağının üçüncü kez ilan edilişine kadar sabırla beklemek zorunda kaldı, fakat kasabaya varır varmaz bildirileri asmaya başlayacaklarına dair de Adams'ın huzurunda Fanny'den söz almayı unutmadı.

Güneş doğalı birkaç saat olmuştu. Joseph ilginç bir şekilde bacağının yürüyebilecek kadar iyileşmiş olduğunu fark etmiş ve yola devam etmeyi önermişti. Ama tam yola koyulmaya hazırlanıyorlardı ki, bir aksilik kendilerini alıkoydu: Yedi şilinlik hesap pusulası. Mr. Adams'ın mideye indirdiği bira miktarıyla oranlayacak olursak çok yüksek bir rakam değildi. Zaten hesabın makul olmadığı şeklinde herhangi bir itirazları yoktu, sorun nasıl ödeyecekleriydi. Zira Fanny'nin para kesesini alan adam maalesef geri vermeyi unutmuştu. Ellerindeki avuçlarındakinin özeti şuydu:

	£ S D[36]
Mr. Adams'ın cebindekiler	0 0 6
Mr. Joseph'in cebindekiler	0 0 0
Mrs. Fanny'nin cebindekiler	0 0 0
Yekûn	0 0 6

Bir iki dakika sessiz sedasız birbirlerine bakarak öylece durdular. Sonra Adams birden sevinçle sıçrayıp han sahibesine "bu kilise bölgesinin bir rahibinin olup olmadığını" sordu. Kadın da olduğunu söyledi. "Zengin mi?" sorusuna da olumlu yanıt alınca, parmaklarını şıklatıp arkadaşlarına döndü ve "Eureka, Eureka!" diye bağırmaya başladı. Baktı ki millet bir şey anlamıyor, basit bir dille "canlarını sıkmamalarını, zira bu kilise bölgesinde kendisini borcundan kurtaracak bir kardeşi olduğunu, hemen evine gidip parayı alacağını ve hiç vakit kaybetmeden geri döneceğini" söyledi.

XIV. Bölüm

Rahip Adams ile Rahip Trulliber arasında geçen bir konuşma.

Rahip Adams Rahip Trulliber'in evine vardığında, meslektaşı domuzlara yem verdiği ahırdan yeni dönmüş, yeleğini çıkarmış, üzerinde bir önlük elinde de bir kovayla duruyordu. Kendisi pazar günleri din adamı, haftanın diğer altı günüyse çiftçiydi demek daha doğru olur. Kendine ait ufak bir toprağı vardı, bir o kadarını da kiralayıp işlerdi. Karısı inekleri sağar, mandıra işlerine bakar, pazarda yağ ve yumurta satardı. Domuzların bakımı, pazara götürülüp satılması gibi işlerse çoğunlukla rahibin göreviydi. Bu ko-

36 Latince librae, solidi, denarii kelimelerinin kısaltması. Pound, şilin, peni anlamına gelir. (ç.n.)

nuda epeyce şakaya maruz kalırdı, zira kendi ebatları birkaç birayla yükünü de aldıktan sonra, sattığı hayvanlardan farksızdı. Gerçekten de görebileceğiniz en iri adamlardan biriydi ve ek malzemeye ihtiyaç duymadan rahatlıkla Sir John Falstaff rolünü kotarabilirdi. Buna bir de boyunun kısa olması nedeniyle belinin yuvarlaklığının iyice arttığını ekleyin. Sırtüstü yattığında da dimdik ayakta durduğunda da gölgesinin boyu aynı oluyordu. Sesi gür ve kalındı; yayarak konuştuğundan vurguları anlaşılmıyordu. Resmi tamamlamak adına yürüyüşünün kendine has bir heybeti olduğunu, bir kazdan pek farklı değilse de daha yavaş yürüdüğünü söylememiz gerek.

Mr. Trulliber kendisiyle görüşmek isteyen biri olduğunu öğrenince hemen önlüğünü çıkardı ve üzerine eski bir gece entarisi geçirdi. İnsanları evinde hep bu kıyafetle ağırlardı. Mr. Adams'ın geldiğini haber veren karısı ufak bir hata yapmış, kocasına "domuz satın almaya gelen biri olduğunu" söylemişti. Bu nedenle Mr. Trulliber daha bir canla başla hazırlanmıştı. Karısının söylediğinden biraz olsun şüphe duymadığından, Adams'ı görür görmez "çok doğru bir zamanda geldiğini, bu öğleden sonra kendisinin de zaten bir satıcı beklediğini" söyledi hemen. Dediğine göre hayvanların hepsi de "besili ve yağlıydılar, domuz başına yirmiden aşağı düşmüyorlardı." Adams ise "kendisini başkasıyla karıştırdığını" söyledi. Bunun üzerine adam, "Yok yok," dedi, "Sizi pazarda sık sık görüyorum. Hatta daha önce alışveriş yapmışlığımız bile var. Evet, evet, ben sizin yüzünüzü çok iyi hatırlıyorum, ama siz onları görmeden bundan böyle tek kelime dahi etmeyeceğim. Fakat sana daha önce şimdi ahırda olanlarınki gibi bir domuz döşü satmadığım bir gerçek." Ardından Adams'ı tuttuğu gibi domuzların bulunduğu ahıra doğru çekiştirmeye başladı. Zaten salonun penceresiyle arası toplasan iki adımdı. Kapıya varır varmaz adam bağırmaya başladı, "Hele bir elle şunları! Hadi dostum çekinme. Elle-

mek serbest, alıp almaman önemli değil." Bu sözlerin ardından kapıyı açtığı gibi Adams'ı domuzların olduğu ahırın içine itekleyiverdi. Bir yandan da şunlara dokunmadan tek kelime etmemesi için diretiyordu. Mizacı gereği her türlü yapaylıktan uzak olan Adams'ın kendi derdini anlatmadan önce denilenlere uyması şarttı. Bu düşünceyle hayvanlardan birinin kuyruğuna yapışır yapışmaz asi hayvan aniden öyle bir sıçradı ki, Adams'ı iki seksen çamurun içine düşürdü. Bunu gören Trulliber, kalkması için yardım edeceğine kahkahalarla gülmeye başladı ve içeri girip, küçümseyici bir üslupla, "İlahi, bir domuzu nasıl elleyeceğini bilmiyor musun?" dedi, sonra da göstermek için harekete geçti ama Adams fütursuzluğu çok ileri taşıdığını düşünerek, yerinden kalktığı gibi domuzların dokunma mesafesinden uzaklaştı ve "*Nihil habeo cum porcis*,[37]" diye bağırdı: "Bayım, ben bir rahibim, domuz almaya falan gelmedim." Trulliber, "hatasından dolayı çok üzgün olduğunu, ama kabahatin karısında olduğunu" söyledi. Karısının "tam bir aptal olduğunu ve hep böyle yanlışlar yaptığını" da ekledi. Sonra Adams'a içeri buyurup üstünü başını silmesini, kendisinin de ahırı kilitleyip arkadan yetişeceğini söyledi. Adams paltosunu, perukasını ve şapkasını kurulamak için ocağın başına geçmek istedi, Trulliber de kabul etti. Mrs. Trulliber yüzünü yıkaması için bir tas su getirecekti, ama kocası aptallığını bilip çenesini kapamasını, yoksa başka potlar da kıracağını söyledi. Adams'ı tulumbanın yanına götürdü. O tulumbanın başındayken Trulliber de konuğunu iyice bir süzmüş ve misafirinin görünüşünde saygı duyulacak bir yan bulamadığından salonun kapısını kilitlemişti. Sonra bir bardak içkinin kimseye zararı olmadığını söyleyerek Adams'ı mutfağa sokmuş ve karısının kulağına da en kötü biradan birazcık getirmesini fısıldamıştı. Kısa bir sessizliğin ardından Adams, "Bayım sanırım bir din adamı olduğumu anladınız," diye söze girdi. "Haa, evet evet," dedi Trulliber

37 Domuzlarla hiç ilgim yok. (Lat.) (ç.n.)

sırıtarak, "Kısmi bir papaz kıyafetine sahip olduğunuzu görüyorum, doğrusu tam anlamıyla bir cübbe *diyemiciğim*." Adams, "Gerçekten de en iyisi olduğu söylenemez, maalesef on yıl kadar önce bir çitin üzerinden atlarken yırtıldı." Bu arada Mrs. Trulliber içkileri getirmişti. Kocasına dönerek, "beyefendinin yoldan geldiğini ve bir şeyler atıştırmaktan memnun olacağını düşündüğünü" söyledi. Trulliber o münasebetsiz çenesini kapamasını emretti ve "atsız seyahat eden rahip olup olmayacağını" sordu ve "anlaşılan beyefendinin atının olmadığını" da ekledi. Adams, "Evet bayım, atım var, ama buraya gelirken getirmedim," diye yanıt verdi. Trulliber, "Bir atınız olduğunu duyduğuma memnun oldum," dedi, "Zira din adamlarını yayan görmek hoşuma gitmiyor, mesleğin saygınlığı açısından yakışıksız olduğu gibi uygunsuz da kaçıyor." Trulliber bu noktada mesleğin (ya da daha doğrusu cübbenin) saygınlığı üzerine aktarmaya değmeyecek uzun bir nutuk çekti, ta ki karısı kahvaltı için masayı hazırlayıp yulaf lapasını getirene kadar. Sonra Adams'a dönerek, "Beni nasıl bulduğunuzu bilmiyorum, ama burada olduğunuza göre eğer bir lokma bir şey yemeyi uygun bulursanız buyurun" dedi. Adams davete icabet etti ve iki rahip birlikte yemeğe koyuldular. Mrs. Trulliber de, anlaşılan âdeti buydu, kocasının iskemlesinin arkasında ayakta bekliyordu. Trulliber iştahla yemesine karşın tüm yemek boyunca karısının aşçılığına bir kusur bulmadan ağzına tek bir lokma atmadı. Zavallı kadınsa tüm bunlara sesini çıkarmadan katlanıyordu. Aslında kocasının büyüklüğünü ve ehemmiyetini (ki bu konuda sık sık kocasından ipuçları alıyordu) öyle takdir ediyordu ki, ona olan hayranlığını neredeyse yanılmaz olduğunu düşünecek kadar ilerletmişti. Doğruyu söylemek gerekirse, rahip kadını birçok açıdan eğitiyordu ve bu dini bütün kadın, kocasının vaazlarıyla öyle iyi yetiştirilmişti ki, bu dünyanın iyi şeylerinin yanında kötü şeylerini de almaya karar vermişti. Aslında ilk başta biraz kavgacıydı, ama kocası çoktan beridir kısmen

karısının *şuna* olan sevgisinden, kısmen *bundan* duyduğu korkudan, kısmen dinî inancından, kısmen kocasının kendi kendisine duyduğu saygıdan ve kısmen de kilise bölgesindekilerin ona duyduğu saygıdan ötürü karısının sırtını yere getirmişti. Kısacası Mrs. Trulliber artık kocasına mutlak şekilde boyun eğmiş ve tıpkı Sarah ile İbrahim örneğinde olduğu gibi kocasına tapar hâle gelmişti. Ona yalnızca lord değil, efendim diye de hitap ediyordu, o kadar. Adams ile sofrada otururken kocası kendisine büyüklüğünün taze bir örneğini sundu. Tam Adams'a bir bardak bira vermişti ki, birayı Adams'ın elinden kaptı ve "ilk *istiyen* bendim" dedi ve birayı alıp mideye indirdi. Adams bunu kabul etmedi, top Trulliber'in karısına atıldı ve kadın da vicdanı Adams'tan yana olsa bile kocasına karşı gelemedi. Bunun üzerine Trulliber, "Hayır, bayım hayır, eğer ilk *istiyen* siz olsaydınız, sizden alma kabalığını göstermezdim, ama şunu bilmenizi isterim, benim evimde ilk ben istemişken krallıktaki en iyi adam gelse benden önce içmesine izin vermeyecek kadar önemli bir adamım."

Kahvaltıları biter bitmez, Adams söze başladı: "Efendim, sanırım sizi ziyaretimin esbabımucibesi hakkında bilgilendirmemin vakti geldi de geçiyor bile. Ben şu anda yolcuyum; kendi kilise bölgemden biri kız, biri erkek iki kişiyle birlikte kasabama giderken yolum buralara da düştü. Dün geceyi bir handa geçirdik ve buranın papaz yardımcısı diye beni size yönlendirdiler." "Papaz yardımcısı olduğum doğru olmakla beraber," dedi Trulliber, "Başpapaz kadar ya da diğer kilise bölgesinin papazı kadar da halim vaktim yerindedir. Her ikisini de satın alabilirim." "İşte buna sevindim," dedi Adams. "Şimdi efendim benim meramım şu: Başımızdan geçen çeşitli kazalar neticesinde bütün paramızı kaybettik ve yedi şilin tutmuş olan hesabı ödeyemiyoruz. Dolayısıyla sizden yedi artı yedi, on dört şilin borç istiyorum, bir gün olur elbet borcumu öderim, ama yok ödeyemezsem bu dünyadakinden çok daha iyi bir yere birikim yapma fırsatını kaçırmayacağınızdan eminim."

Şimdi bir avukatın odasına yabancı birinin girdiğini ve avukatın, gelen kişiyi müşteri zannettiği için "gelsin paralar!" diye ellerini ovuştururken, kendi aleyhine tebligat gönderilmiş olduğunu öğrendiğini düşünün. Bir eczacının, çok yetenekli bir doktoru taşıyan bir arabanın kapısında, bir hastaya prospektüs vereceğine bir iksir sunduğunu düşünün. Bir bakanın bir beye, beyefendiye ya da konta iyi bir ödenek vermek yerine güzel bir sopa çektiğini düşünün. Bir kamu görevlisinin ya da bir sığıntının, hamisinin kulağına erdem, onur, güzellik, hayranlık sözleri fısıldayacağına, ahlaksızlık, edepsizlik, çirkinlik, aptallık ve horgörü sözleri kustuğunu düşünün. Farz edin ki sosyeteye mensup bir adam, kendisine hesap pusulası getiren bir esnafa borcunu daha ilk seferde ödüyor, ya da adam ödeme yaptığı için esnaf fazlasıyla şişirdiği hesapta beklenenden çok daha fazla indirim yapıyor. Kısacası neyi düşünürseniz düşünün, Adams konuşmasını bitirdiğinde Mr. Trulliber'in duyduğu şaşkınlığa benzer bir şeyi ne bugün ne de yarın tutturabilirsiniz. Bir müddet suskunluk içinde gözlerini bir Adams'a, bir karısına, bir yere, bir havaya çevirdi durdu. Sonunda patladı: "Bayım, ben bu dünyalığımı da diğerini de nereye koyacağımı bilirim, siz merak etmeyin. Tanrı'ya şükür ki, bazıları kadar yükümü almamış olsam da halimden memnunum. Bu dediğimse dünyanın tüm zenginliklerinden bile daha büyük bir nimet. Kendisine bunlar bahşedilen bir insanın daha fazlasını istemesine gerek yoktur. Aza kanaat etmek, dünyaya sahip olmaktan daha büyüktür; buna sahip olmak dünyaya sahip olmakla eştir zira. Hazineler yığmak ha! Kalbini kutsal kitaba gömmüş bir insan için hazinelerin nerede olduğunun ne önemi var! Hıristiyan olmak zaten en büyük servet." Bu sözleri duyunca Adams'ın gözlerinden yaşlar boşandı ve neşe içinde Trulliber'i elinden tutup "Kardeşim," dedi, "O kaza iyi ki oldu da sana rastladım! Seninle konuşabilmek için yüzlerce kilometre yol teperdim ve inan bana kısa zaman sonra sana tekrar bir zi-

yarette bulunacağım. Fakat sanırım arkadaşlarım beni şimdiye merak etmişlerdir, dolayısıyla parayı hemen alsam iyi olacak." Bunun üzerine Trulliber sert bir ifade takınıp, "Beni soymak gibi bir niyetin yok ya?" diye sordu. Bunu duyan karısı gözyaşları içerisinde diz çöktü ve bağırmaya başladı: "Ah, beyefendiciğim! Tanrı aşkına efendimi soymayın, biz fakir fukara insanlarız." Trulliber, "Kalk ayağa aptal kadın, bas git kendi işine," dedi. "Adamın kendi hayatını tehlikeye atacağını düşünüyor musun? Adam soyguncu değil, dilenci." "Gerçekten de doğru," diye yanıtladı Adams. "Keşke inzibat burada olsaydı," diye bağırdı Trulliber. "Bu küstahlığından ötürü seni serseri diye yakalattırırdım. On dört şilin ha! Sana metelik koklatmam!" Karısını göstererek ekledi: "Şu kadın ne kadar din adamıysa, sen de o kadar din adamısındır. Ama eğer öyleysen de, orada burada bu şekilde dolaştığın için bu cübbenin omuzlarından alınmasını hak ediyorsun." "Şüphelerinizi anlıyorum," dedi Adams, "Ama diyelim ki ben bir din adamı değilim. Yine de kardeşiniz sayılırım ve siz bir Hıristiyan, dahası bir din adamı olarak benim sıkıntımı hafifletmek zorundasınız." "Bana vaaz mı veriyorsun?" dedi Trulliber. "Bana görevlerimi öğretmeye kalkıyorsun ha?" "Hah bu iyiymiş işte!" diye bağırdı Mrs. Trulliber, "Adam efendime vaaz öğretiyor!" "Sus kadın!" diye bağırdı Trulliber. Sonra Adams'a dönerek, "Dostum şunu bil ki ben görevlerimi senden öğrenecek değilim. Ben hayırseverliğin ne olduğunu, serseriler için hayır işlemeyecek kadar iyi bilirim." "Hem böyle bir niyetimiz olsaydı bile, yasaya göre çok fazla şey vermemiz gerekiyor," diye lafa girdi karısı tekrar. "Peh! Aptalsın sen aptal! Yasaymış! Kes şu saçmalıklarını artık," dedi Trulliber ve ardından Adams'a dönerek "ona zırnık koklatmayacağını" söyledi. "Üzgünüm ama hayırseverlikten bihabersiniz, çünkü ayinesi iştir kişinin dediğine bakılmaz. Şunu bilin, eğer gerekçe diye bilginize güveniyorsanız, iyi ameller olmadan kendinizi aldatmış olacaksınız, ne kadar iman sahibi olsanız

da bu böyle." "Be adam, benim evimde imana dil uzatıyorsun ha? Bas git evimden! İman ve Kutsal Kitap hakkında atıp tutan bir adamla aynı çatı altında bir saniye daha durmam." "Kutsal Kitap'ı ağzına alma," dedi Adams. "Ne! Kutsal Kitap'ı ağzına alma mı? Sen kitapsız mısın?" diye bağırdı Trulliber. "Hayır, ben değilim ama," dedi Adams, "yapıp ettiklerine bakılırsa sen öylesin, zira kitapta belirtilen emirler o kadar açık ve cezaları o kadar büyük ki, bir insanın bunlara riayet etmeden salt iman etmesi imkânsızdır. Kitapta hayırseverlik kadar daha açık bir emir, hayırseverlik kadar daha sık tembihlenen bir vecibe yoktur. Dolayısıyla her kim ki hayırseverlikten mahrumdur, onun Hıristiyan olmadığını söylemekte bir an bile tereddüt etmem." Trulliber, "Benim Hıristiyan olmadığımı söylemeni hiç tavsiye etmem. Bunu söyleyecek olan sen değilsin, zira ben de senin kadar iyi bir erkeğim." (Gerçekten şimdi sportif faaliyetler için çok şişman olsa da, gençliğinde bölgenin en iyi boksörlerinden ve sopa oyuncularından biriydi). Karısı Trulliber'in yumruğunu sıktığını görünce araya girdi ve kavga etmemesi için yalvardı, gerçek bir Hıristiyan gibi davranıp bağışlamasını söyledi. Adams'a gelince, kendisine ya da arkadaşlarına saldırılması dışında hiçbir şey onu tahrik edemeyeceğinden, Trulliber'in kızgın bakışları ve el kol hareketleri karşısında gülümseyip cemaatte böyle insanları gördüğüne üzüldüğünü söyleyerek daha fazla patırtı yapmadan çıkıp gitti.

XV. Bölüm

Rahip Adams'ın unutkanlığının bir başka örneği olan bir serüven.

Hana geri döndüğünde Joseph ile Fanny'yi birlikte otururken buldu. Sandığının aksine, hiç de uzun zamandır or-

tadan kaybolduğunu düşünmüyorlardı. Öyle ki bir an olsun akıllarına bile gelmemişti Adams. Hatta ikisinin bende bıraktığı izlenim bu saatleri çok eğlenceli bir sohbetle geçirdikleri olmuştur hep, ama ikisine de bir gün olsun anlattırmak nasip olmadığından bunu okurla paylaşamayacağım.

Adams iki âşığımıza girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığını söyledi. Hepsinin de kafası allak bullaktı, hiçbiri nasıl gideceklerine ilişkin bir yol öneremiyordu. En sonunda Joseph han sahibesini çağırıp kendilerine güvenmesini rica etmenin en uygunu olacağını söyledi. Fanny bundan hiç ümitli olmadığını söyledi, zira ömründe gördüğü en suratsız kadındı.

Ancak az sonra yanıldığını anladı. Zira kadından ricada bulunulur bulunmaz hemen kabul etti ve selam verip gülümseyerek onlara iyi yolculuklar diledi. Fakat Fanny'nin fizyonomi konusundaki yeteneği sorgulanmasın diye, onu buna iten nedenlerden birini belirtmemiz yararlı olacaktır. Adams rahibin evine yollanmadan önce kardeşine gittiğini söyleyince, Joseph ile Fanny de ilahi kardeşine değil, doğal kardeşinden bahsettiğini zannetmiş ve hancı kadına da böyle bilgi vermişlerdi. Mr. Trulliber dindarlığı, ağırbaşlılığı, sertliği, birikimi ve serveti hakkındaki kanaatinden ötürü kasabada öyle büyük bir otoriteye sahipti ki, herkes ondan korkup çekinirdi. Dolayısıyla kadının içki satmasının ona bağlı olduğunu gayet iyi bilen kadının Adams'a kredi açmamaya cüret edemeyip, sözde kardeşini gücendirmek istememesinde şaşılacak bir yön yok.

Böylece tam handan ayrılmak üzerelerdi ki, Adams şapkasını ve paltosunu Mr. Trulliber'lerde unuttuğunu hatırladı. Ancak buraya bir kez daha gitmek istemiyordu. Hancı kadın, hizmetçi de evde olmadığından bizzat gidip getirmeyi teklif etti.

Bu da talihsiz bir olaydı, zira kadın Mr. Trulliber'in evine gidip de rahibin Adams hakkında, hele bir de kendisinin ya-

kın bir akrabası olduğunu söylediğini öğrenmesiyle en ağza alınmaz sözler sarf ettiğini duyunca yanıldığını anlamıştı.

Dolayısıyla hana geri döndüğünde işin rengi tamamen değişmişti. "İnsanların seyahat edip, olmadıkları kişilermiş gibi davranmaktan utanmaları gerektiğini, vergilerin çok yüksek olduğunu ve kendi payına elinde avucunda ne varsa ödemek zorunda kaldığını, o yüzden kimseye, hatta babasına bile muhtemelen güvenemeyeceğini, elinin hiçbir zaman paraya bu kadar dar olmadığını, ödemesi gereken borçları olduğunu ve dolayısıyla handan ayrılmadan önce hesabı ödemelerini beklediğini" söyledi.

Adams bu duruma çok şaşırmıştı, ama kendi kilise bölgesinde bu kadar bir borcu rahatlıkla bulabileceğini bildiğinden ve kendisinin de zor durumda olan herhangi bir faniye bu parayı vereceğini bildiğinden cesaretini topladı ve bölgeyi borç için turlamaya çıktı, ama ne fayda! Gittiği gibi cebinde metelik olmadan geri döndü. Hıristiyan olduğunu söyleyen bir ülkede sefalet içindeki bir insanın, bolluk içindeki din kardeşlerinin arasında açlıktan ölmesinin mümkün olmasına üzülüp yakınıyordu.

O gittiğinde han sahibesi de göz önünden ayrılmasınlar diye Joseph ile Fanny'ye Rahip Trulliber'in iyiliğinden bahsetmişti. Gerçekten de çok iyi bir kişiliğe sahip olmasının dışında, o bölgede hayırseverliğiyle de nam salmıştı. Her ne kadar bir güne bir gün kimseye metelik koklatmamışsa da bu laf her daim dilindeydi.

Adams bir tur daha atıp yine eli boş döndü. Bu arada az önce başlamış olan fırtına da şiddetini iyice arttırmıştı. Han sahibesi diğer söylediklerinin yanında, eğer para ödemeden kaçarlarsa, şikâyet edip yakalattıracağı tehdidini savuruyordu.

Platon mu, Aristoteles mi yoksa bir başkası mı bilemiyorum, şöyle demişti: *En sivri kurnazlığın çaresiz kaldığı yerde, çoğu zaman tesadüf imdada yetişir ve bu sayede en*

beklenmedik olaylar gerçekleşir. Vergilius ise bunu daha net bir şekilde ifade eder:

Turne, quod optanti divum promittere nemo
Auderet, volvenda dies, en! attulit ultro.[38]

Elimde olsa daha birçok büyük adamdan alıntı yapardım, ama hafızam izin vermediğinden bu gözlemleri aşağıdaki olay vasıtasıyla örneklendirmeye çalışacağım.

Tesadüf eseri (yoksa Adams da bunu tasarlayacak kurnazlık nerede!) o sırada birahanede bir adam oturuyordu. Geçmişte İrlanda ordu bandosunda davulculuk yapmış, şimdiyse çerçi olarak ülkenin dört bir tarafında taban tepiyordu. Hancı kadının söylediklerini dikkatlice dinlemiş ve en sonunda Adams'ı bir köşeye çekip alıkonmalarına yol açan borcun ne kadar olduğunu sormuştu. Öğrenir öğrenmez derin bir iç çekti ve "bu kadar çok tuttuğuna üzüldüğünü, zira cebindeki tüm paranın altı şilin altı peni olduğunu, ama bunu da seve seve vereceğini" söyledi. Adams bunu duyunca sevinçten havaya sıçradı ve bağıra bağıra "bunun yeteceğini, çünkü onda da altı peni olduğunu" söyledi. Böylece zenginliklerin ve dindarlığın merhametini kazanamayan bu zavallı insanlar bu darboğazı en sonunda fakir bir çerçinin hayırseverliği sayesinde aştılar.

Bu olaya ilişkin olarak okur istediği değerlendirmeleri yapabilir. Benim şu kadarını söylemem yeterli olacak: Adams ve yol arkadaşları adama binlerce teşekkür edip, borçlarını nasıl ödeyebileceklerini de konuştuktan sonra handan ayrıldılar. Hancı kadın bir güle güle bile demeyişti, daha doğrusu kendisine bir hoşça kal bile denmemişti. Yalnızca Adams bir daha bu hana ayak basmamaya dikkat edeceğini, kadınsa zaten kendisinin de böyle misafirler istemediğini söylemişti.

---

38 "Turnus, yalvardığında hiçbir Tanrı'nın vaat edemeyeceği şeyi/ bak zamanın akışı sana sundu!" (Vergilius, Aeneid IX. 7-8) (ç.n.)

XVI. Bölüm

Mr. Adams'ın dünya işleri konusundaki deneyiminden çok, kalbinin temizliğine ve dürüstlüğüne örnek gösterilebilecek çok ilginç bir serüven.

Yolcularımız handan çıkıp yaklaşık üç kilometre gittikten sonra (ki bu hanı kaleyle karıştırmak için Don Quijote'nin kaldığı hanların herhangi birisini kale zannetmesinden daha çok neden vardı, zira bunun duvarlarının dışına kaçmak konusunda pek çok güçlükle karşılaşmışlardı) bir kasabaya geldiler. Kapısında asılı bir levha vardı. Adamın teki önünde oturmuş piposunu tüttürüyordu. Adams yolu sorunca o kadar nazik, o kadar kibar bir şekilde ve üstelik güler yüzle yanıt verdi ki, kalbi doğuştan sevgiye ve muhabbete eğilimli olan iyi kalpli rahip hemen başka sorular da sormaya başladı. Özellikle de o kilise bölgesinin adını ve görünürdeki bu büyük evin sahibinin kim olduğunu öğrenmek istemişti. Adam da tekrar aynı kibarlıkla yanıt verdi. Evin kendisinin olduğunu söyledi. Ardından şöyle devam etti: "Bayım, öyle sanıyorum ki din adamısınız. Yürüyerek seyahat ettiğinize göre bir bardak biraya hayır demezsiniz. Hem buranın birasının üstüne bira olmadığını da söylemem gerek. Ne dersiniz, birer de pipo tüttürürdük? Hem tüm krallıkta daha iyi tütün bulamazsınız." O gün sabahtan beri boğazından Mrs. Trulliber'in kendi mahzeninde ürettiği ve aslında içeriği ya da tadı bakımından cömert kocasının domuzlara yem diye verdiği tahıldan yapılan biradan biraz üstün olan birası dışında tek yudum içki geçmemiş olan Adams bu teklife hayır diyemezdi. Beyefendiye nazik daveti için mebzul miktarda teşekkür ettikten sonra, Fanny ile Joseph'e kendisini takip etmelerini söyledi. Bir birahaneye girdiler. Büyük bir somun ekmek, peynir ve bir sürahi bira önlerine kondu ki bunlar beklenenleri karşılar mahiyetteydi. Üç yolcu St. James kilise

bölgesindeki aşevlerinde örnekleri görülenden sınırsız derecede büyük bir iştahla yemeye koyuldular.

Adams'ın yürekten ve neşeli tavırlarından, özellikle de Joseph ve Fanny ile konuşurkenki samimiyetinden adam da çok hoşlanmıştı. Adams onlardan genellikle evlatlarım diye bahsediyordu. Kendisine göre bu sözcük kendi kilise bölgesinde yaşayan herkes için geçerliydi, "Tanrı'nın kendi bakımına verdiği herkese bu gözle baktığını" söylüyordu. Adam bu duygularından ötürü elini sıkıp Adams'ı kutladı. "Bunlar gerçekten de Hıristiyan bir din adamının gerçek ilkeleridir. Keşke bütün din adamları için aynısını söyleyebilsek. Ama maalesef bizim kilise bölgemizin papazı fakir hemşerilerini ailesinin bir parçası olarak göreceğine, onları kendisiyle aynı türden bile saymıyor. Bizim gibi varlıklı olan birkaç kişi hariç biriyle konuştuğu nadirdir. Hatta onlara selam bile vermez. Pazar günleri onu öyle baba hindi gibi kilise bahçesinde cemaatin arasında dolaşırken görünce çok gülüyorum. Millet kendisine Hıristiyan âlemindeki en kibirli kralın maiyetindeki hizmetçiler gibi itaatkâr bir şekilde selama duruyor, o da ilişkiyi aynı şekilde gördüğünden pek aldırmıyor. Şimdi bu dünyevi kibir komikken, tinsel olanı kuşkusuz iğrenç ve mide bulandırıcı. Üzerine hükümdar kıyafetleri geçirmiş böyle burnu büyük, içi boş bir insan azmanının kasılarak dolaşması yalnızca alay etme hissi uyandırır, bir papazda gördüğümüzde ise nefret uyandırıyor."

"Kuşkusuz," dedi Adams, "Görüşünüzde haklısınız, ama umarım ki böyleleri parmakla gösterilebilecek kadar azdır. Benim tanıma onuruna sahip olduğum din adamları farklı davranışlar sergiliyorlar ve bayım eğer müsaade buyurursanız şunu da söyleyeyim, din adamı olmayan birçok insanın ruhban sınıfına horgörüyle bakmaya hazır olması da, onların alçakgönüllülükten kaçınma nedenlerinden biri olabilir." "Kesinlikle katılıyorum," dedi adam, "Harika bir izana sahipsiniz; sizi tanıma fırsatına eriştiğim için gerçekten

çok mutluyum. Belki bu tesadüfi karşılaşmamız sizin için de yararlı olacak. Şimdilik yalnızca şu kadarını söyleyeyim, buranın din görevlisi yaşlı ve hasta. Onun için verin elinizi ve ölümünden sonra orayı kendinizin bilin." Adams "ömrü boyunca kendisini böyle asil ve hak edilmemiş bir alicenaplığa mukabelede bulunamamak kadar mahcup eden bir şey olmadığını" söyledi. "Aman efendim, lafını etmeye değmez," dedi adam, "Size layık bile değil, geliri yılda üç yüzden biraz daha fazla. Keşke iki katı olsaydı." Adams bunu duyunca saygıyla eğilip, minnettarlığının bir ifadesi olarak haykırdı. Ardından adam, "evli olup olmadığını ve manevi anlamdaki çocukları dışında çocukları olup olmadığını" sordu. "Bayım," dedi rahip, "Bir karım, altı da çocuğum var, hepsi de emrinize amadedir." "Bak bu kötü oldu işte," dedi adam, "Öyle olmasaydı sizi evime özel papazım olarak alırdım. Ama olsun bir evim daha var burada, siz oraya yerleşirsiniz (zira kasaba rahibine tahsis edilen ev pek güzel sayılmaz). Affedersiniz, eşiniz hanımefendi mandıra işlerinden anlar mı?" "Anladığını söyleyemem," dedi Adams. "Bak buna üzüldüm," dedi adam, "Anlasaydı size yarım düzine inek ve bunların bakımını sağlayabilecek kadar da yeşillik alan tahsis ederdim." "Bayım," dedi Adams kendinden geçmiş bir hâlde, "Çok eli açıksınız, çok; gerçekten öyle." Adam: "Ne demek, ben zenginlikleri yalnızca iyilik yapmam için bir fırsat olarak görüyorum ve şimdiye kadar, buna sizin kadar layık bulduğum başka bir insana rastlamadım." dedi. Bu sözlerin ardından Adams'ın elini sıcak bir şekilde sıktı ve evinde ona ve arkadaşlarına yetecek kadar yer olduğunu söyledi. Adams zahmet vermek istemediklerini, handa da gayet güzel kalabilecekleri karşılığını verdi. Elbette metelikleri dahi olmadığını unutmuştu. Fakat adam itiraz kabul etmiyordu; yolculuklarının ne kadar süreceğini öğrenince, mesafenin yürüyerek gidilemeyecek kadar uzun olduğunu ve yanlarına bir hizmetkâr, birkaç da at verme zevkinden

kendisini mahrum bırakmamalarını, dahası kendisiyle iki gün evinde kalma onurunu bahşederlerse, altı atlı arabasını da emirlerine vermekten büyük haz duyacağını söyledi. Adams, bunları duyunca Joseph'e dönerek, "Bu iyi yürekli beyefendiyi karşına Tanrı çıkardı. O olmasaydı korkarım bu topal bacağınla çok fazla yürüyemeyecektin!" dedi ve ardından kendisine bu cömert vaatlerde bulunan adama dönerek, bin bir selamın ardından, "Sizin gibi hayırsever bir insanla karşılaştığımız o kutsal ana şükürler olsun! Siz gerçekten de gerçek, ilk Hıristiyanlardansınız, dahası yaşadığınız topraklar için de bir onur kaynağısınız. Sırf sizi görmek için seve seve kutsal topraklara bir hac gezisinde bulunurdum, zira sizin iyiliklerinizden elde ettiğimiz yararlar, sizin burada kendinizin aldığı zevkle karşılaştırıldığında (bu şekilde kendiniz için biriktirdiğiniz kalıcı zenginlikleri düşündüğümde) çok az zevk verir. O yüzden sizin gibi çok cömert bir beyefendinin yardımlarını, gerek bu akşamı evinizde geçirme önerinizi, gerekse de yarın sabah atlarınızı almayı elbette kabul ediyoruz." Bunları söyledikten sonra Adams, onunla birlikte de Joseph şapkalarını aramaya başladılar. Fanny ile birlikte tam kalkmak üzereydiler ki adam birdenbire durdu ve yaklaşık bir dakika kendi kendine düşünüyormuş gibi yaptıktan sonra, "Tüh, şansızlığın da böylesi!" diye haykırdı. "Evin bakıcısının kasaba dışında olduğunu ve giderken de bütün odaları kilitlediğini unutmuşum. Açıkçası sizin için bütün odaların kapılarını kırardım, ama bu kez yatacak döşek veremeyeceğim, zira kesin nevresimleri de bir yerlere kaldırmıştır. Neyse ki sizi oralara kadar yürütmeden önce aklıma geldi. Sanırım burada umduğunuzdan daha rahat edersiniz. Hancı, bu insanlar için güzel bir yerin var değil mi?" "Olmaz mı beyefendiciğim, elbette," diye bağırdı hancı, "Tüm krallıkta benim yataklarımda yatmaktan utanacak tek bir bey, tek bir hâkim yoktur." "Sizi bu şekilde hayal kırıklığına uğrattığım için yürekten üzgünüm," dedi adam, "Bundan

sonra anahtarları yanında götürmesine izin vermemeye kesin kararlıyım." Adams: "Lütfen bayım, üzülmenize gerek yok. Burası da gayet güzel bir yer. Zaten atlarınızı vermekle bizim asla hakkını ödeyemeyeceğimiz bir iyilik yapmış oluyorsunuz." Adam: "Evet, evet, sabahleyin dilediğiniz saatte atlar emrinizde olacak," dedi ve şimdi burada anlatması çok sıkıcı kaçacak bir sürü kibarlık, tokalaşma, sıcak bakışma ve tebessümden sonra, ertesi sabah yedide atların hazır olması kararlaştırıldı. Sonra adam müsaade istedi ve evine gitmek üzere ayrıldı. Adams ve arkadaşları ise oturdukları masaya geri döndüler. Adams burada bir pipo daha yaktı ve ardından hepsi de dinlenmek üzere odalarına çekildiler.

Mr. Adams sabah çok erken kalkıp Joseph'i de uyandırdı ve aralarında büyük bir tartışma çıktı: Fanny Joseph'in mi, yoksa beyefendinin hizmetkârının mı arkasında yolculuk edecekti? Joseph kendisinin tamamen iyileştiğini ve bu yüzden Fanny'ye herkes kadar sahip olabileceğini söylüyordu. Adams'ın ise dediği dedikti: Fanny'nin onun arkasında gitmesine izin vermeyeceğini, Joseph'in sandığından daha hâlsiz olduğunu söylüyordu.

Bu tartışma uzunca bire süre devam etti ve iyiden iyiye kızışmaya başlamıştı ki, hayırsever arkadaşlarının yolladığı bir uşak hana geldi. Adam kendilerine at tahsis edemeyeceği için üzgün olduğunu, seyisin kendisinden habersiz olarak yediği bir halt yüzünden tüm ahırın hastalıktan kırıldığını haber ediyordu.

Bunları duyunca ikisi de âdeta dut yemiş bülbüle döndü. Neden sonra Adams, "Bu zavallı beyefendinin başına gelen de pişmiş tavuğun başına gelmemiştir!" diye bağırdı. "İnan kendimden çok onun için üzülüyorum. Görüyor musun Joseph, böyle iyi yürekli bir insana hizmetçilerinin ettiğine bak. Biri nevresimlerini bilmem nereye kilitler, diğeri atlarını hasta eder. Eminim dün gece kendisi bizim yanımızdayken de kâhyası kileri kilitlemiştir. Tanrı bizi kutsasın! Bu dün-

yada iyilikten maraz doğuyor! İnan kendimden çok onun için üzülüyorum." "Ben üzülüyorum diyemem," diye patladı Joseph, "Derdim yürüyerek gitmek zorunda oluşumuz değil. Tek sıkıntım, eğer Tanrı imdadımıza yetişsin diye bir çerçi daha yollamazsa bu handan çıkmayı nasıl başaracağımız. Ama beyefendinin size duyduğu muhabbeti göz önüne alırsak bizim buraya olan borcumuzdan –ki toplasan dört ya da beş şilindir– daha fazlasını çıkarıp verecektir sanırım." "Haklısın evlat," dedi Adams, "Hemen kendisine bir not yazacağım ve gözümü karartıp dört değil, yedi buçuk şilin isteyeceğim. Cebimizde iki-üç şilin fazladan para bulunmasının bir mahzuru yok. Daha gidecek elli kilometre yolumuz var, cebimizde bulunsun, neme lazım."

Fanny de uyanmıştı artık. Joseph, Adams'ı mektubunu yazması için yalnız bırakarak Fanny'nin yanına gitti. Adams da yazmayı bitirdikten sonra küçük bir çocukla mektubu yolladı. Sonra da kapının oraya oturup piposunu yaktı ve kendi kendine düşüncelere daldı.

Çocuk haddinden fazla geç kalınca, o sırada Fanny ile birlikte rahibin yanına gelmiş olan Joseph, adamın kâhyasının kasayı da kilitlemiş olabileceğinden kuşkulandığını söyledi. Adams da, "olursa hiç şaşırmayacağını, şeytanın bu denli değerli bir adamın ahlaksız hizmetkârlarının aklına her şeyi sokabileceğini," söyledi ve ekledi: "İstediğimiz para çok az olduğundan, bu denli asil bir beyefendi üzerinde olmasa bile konu komşudan toplar yine gönderir. Hani istediğimiz dört beş gine ya da böyle büyük bir para olsaydı, durum farklı olurdu elbette."

Bu konuşmanın ardından kahvaltıya oturup kızarmış ekmek ve birayla karınlarını doyurdular. O sırada çocuk da dönmüş ve beyefendinin evde olmadığını söylemişti. "Buyurun buradan yakın," dedi Adams, "Evladım neden dönene kadar beklemedin peki? Haydi güzel evladım, git de dönene kadar bekle. Bütün atları hasta olduğuna göre çok uzağa

gitmiş olamaz. Zaten kasaba dışına çıkmak gibi de bir niyeti yoktu, olsa bizi bugün ve yarın evinde misafir etmek için çağırır mıydı? Haydi evlat, git de eve dönene kadar bekle." Çocuk bunun üzerine tekrar gitti ve çok geçmeden apar topar geri döndü. Dediğine göre beyefendi uzun bir seyahate çıkmış ve ay sonuna kadar geri dönmeyecekmiş. Adams bunun üzerine çok şaşırdı. "Kesin acil bir durum var. Bir akrabası hastalanmış veya ölmüş olabilir ya da ne bileyim bu tür beklenmedik bir kaza olabilir," dedi. Sonra Joseph'e dönerek, "Keşke bu parayı istemeyi dün gece hatırlatsaydın bana," dedi. Joseph ise gülümseyerek "o zaman da isteseler, yine kesin bir bahane bulacağını, buna adı gibi emin olduğunu" söyledi. "Zaten daha baştan bu kadar kibarlıkta bulunmasından işkillenmiştim ben. Londra'dayken benim gibi uşak olanların efendileri hakkında böyle onlarca hikâye anlattıklarını hatırlıyorum. Çocuk gelip de adamın evde olmadığını söyleyince arkasından ne geleceğini tahmin etmiştim. Zira yüksek çevreden birinin sözlerini yerine getirmeme niyetinde olduğu zamanlar, hizmetçilerine evde olmayacağını söyletmesi âdettendir. Londra'da buna başından savmak deniyor. Ben bile Sir Thomas Booby için en az yüz kez birilerini savmışımdır. Adamın teki bir ay ya da daha da uzun bir süre boyunca gelir de gelir, gelir de gelir ve en sonunda beyefendinin kent dışında olduğunu ve bu konuda elinden bir şey gelmeyeceğini öğrendiğiyle kalır." "Aman Tanrım!" dedi Adams. "Şu Hıristiyan dünyası ne kötülüklerle doluymuş. İnan kâfirler dünyası ile ilgili okuduklarımın bir benzeri. Ama Joseph, bu beyefendi konusundaki şüphelerinde haksız olduğuna eminim. Hem hangi aptal bir karşılığı olmadan şeytana hizmet eder ki? Bizi bu şekilde aldatması için bir tane gerekçe gösterebilir misin?" "Sizin gibi bilgili bir insana insanların neyi neden yaptıklarını açıklamak haddim değil." "Doğru söylüyorsun," dedi Adams, "insanlar hakkında bilgi edinebileceğimiz tek yer kitaplardır, bunların

içinde de en önce Platon ve Seneca gelir. Ve korkarım evlat sen bu yazarların kitaplarını daha önce hiç okumadın." Joseph, "Hayır efendim," diye yanıt verdi, "yalnızca şunu biliyorum, o da bizim meslekten insanlar arasında bilinen bir sözdür: En çok vaatte bulunan efendi en azını yapar. Ayrıca birçok hizmetçinin kendilerine hiçbir vaatte bulunulmayan evlerde en çok bahşişin olduğunu söylediğini duymuşluğum var. Fakat efendim biz bunları daha fazla düşüneceğimize, bu handan nasıl kurtulacağımızı düşünsek daha iyi olacak. Zira cömert beyimiz iyilikte bulunacağına, bizi hesabı ödeme sorunuyla baş başa bıraktı." Adams tam buna karşılık verecekti ki hancı içeri girdi ve pis pis sırıtarak, "Evet baylar! Beyefendi hâlâ atlarını göndermedi anlaşılan. Tanrım, bazıları ne de kolay vaatlerde bulunuyor!" dedi. "Nasıl yani?" dedi Adams, "Sen onun daha önce de böyle şeyler yaptığını biliyor muydun?" "Elbette biliyordum," dedi hancı. "Ama bakın, kimsenin yüzüne karşı bir şey söylemek âdetim değildir. Fakat şu an kendisi burada olmadığına göre, rahatlıkla söyleyebilirim ki tüm bu civarda onun bir eşini daha bulamazsınız. Hele size iş teklifinde bulunduğunu duyduğumda inanın gülmemek için kendimi zor tuttum. Bir ara dedim ki, kesin benim yandaki evi de hiç çekinmeden size verecek. Öyle ya ne farkı var, bu da onun evi değil, diğeri de." Adams bu sözleri duyunca haç çıkarıp, "okuduğu kitaplarda hiç böyle bir canavar görmediğini" söyledi. "Ama beni en çok rahatsız eden şey, bizi size karşı altından kalkamayacağımız büyük bir borca sokmuş olması. Zira üzerimizde hiç para yok, daha da kötüsü yaşadığımız yer buraya o kadar uzak ki, bize güvendiğiniz takdirde borcumuzu size nasıl göndereceğimiz muamma olduğundan, galiba üstüne bir bardak su içmeniz gerekecek." "Size güvenmek mi efendim?" dedi hancı, "Elbette tüm kalbimle. Din adamlarına olan saygım onlara böyle küçük bir şeyden ötürü güvenmeme engel olamayacak kadar çoktur. Ayrıca borcunuzu sonradan ödeyememek ko-

nusundaki korkunuz da takdire değer. Ömrüm boyunca o kadar çok borcum iç edildi ki! Hepsi de en kısa vadede ödeyeceğini vaat etmişti. Bu yeni durumdan ötürü sizin hesabınızı siliyorum. İnanın bana, ömrümde ilk defa böyle bir şey duyuyorum. Ama onu bunu bırakın da, ayrılmadan önce birer kadeh daha bir şeyler içer miyiz? Alt tarafı iki-üç peni, atla deve değil ya. Bununla batacak olsaydım..." Adams bu daveti çok beğenmişti. Özellikle de böyle candan bir dille yapılmış olması hoşuna gitmişti. Teşekkür edip elini sıktı ve böyle değerli bir insanla birlikte zaman geçirmeyi, bir kadeh daha bir şeyler içmeye tercih edeceğini ve krallıkta gerçek Hıristiyanların kaldığını görmekten memnun olduğunu, zira bir ara neredeyse yalnızca Yahudiler ile Türklerin yaşadığı bir ülkeye geldiğinden şüphelenmeye başladığını" söyledi.

Kibar hancı içkileri getirmişti. Joseph ile Fanny bahçeye çıkarken, Adams da hancıyla birlikte oturup koyu bir muhabbete daldı. Bardaklarını doldurup pipolarını yaktıktan sonra okurun bir sonraki bölümde okuyacağı şekilde konuşmaya başladılar.

XVII. Bölüm

Mr. Abraham Adams ile hancı arasında geçen ve görüşlerindeki uyuşmazlıktan ötürü talihsiz bir felâkete yol açacak olan, ama âşıkların tam zamanında dönmesiyle sınırdan dönen bir konuşma.

"Bayım," diye başladı hancı, "İnanın bu beyefendinin bol keseden vaatte bulunduğu ilk insan siz değilsiniz. Bu özelliği buralarda o kadar iyi bilinir ki, kendisini tanıyanlar söylediklerine pek itibar etmezler. Hiç unutmam bir keresinde bir gencin ana babasına, oğullarını vergi tahsildarı yapacağını vaat etmişti. Zavallı insanlar ellerindeki avuçlarındaki

harcayıp oğullarına yazmayı, hesap kitap yapmayı ve iş için gerekli diğer bilgileri öğretmişler, çocuk da bu işin olacağından emin olduğundan başka işlere tenezzül etmemiş, ne tarlaya gitmiş ne de başka bir işte çalışmıştı. Daima en iyi kıyafetleri giymek için çabalamış, haftada iki temiz Hollanda işi gömlek almıştı. Bu böyle birkaç yıl sürdü. Sonunda delikanlı beyefendiyi bulmak üzere Londra yollarına döküldü. Adamı bulup vaatlerini gerçekleştirmesini isteyecekti, ama nerede? Bizimkinin izine bile rastlayamadı. Böylece hem işsiz hem de meteliksiz kaldığından kötü arkadaşlar edindi ve pis işlere bulaştı. Zaten en sonunda da sürgün cezasına çarptırıldı. Tabii anasının yüreği buna dayanamadı. Şimdi onunla ilgili başka bir gerçek hikâye daha anlatayım. Çiftçi bir komşum vardı. İki oğlunu da kendisi gibi çiftçi olarak yetiştirmişti. İkisi de hoş çocuktu. Bu beyefendi genç olanını din adamı yapmaktan başka bir seçenek olmadığını söylüyordu. Nitekim babasını da çocuğu hemen okula göndermesi konusunda ikna etti. Üniversiteye geçeceği vakit çocuğun masraflarını kendisinin karşılayacağını ve uygun yaşa geldiğinde de işe aldıracağını vaat etmişti. Fakat çocuk yedi yılını okulda geçirip de babası okuldaki öğretmeninden aldığı "üniversite eğitimi için uygundur" yazısıyla birlikte çocuğu bizim beyefendiye götürdüğünde, sözünü hatırlayıp çocuğun masraflarını karşılayarak üniversiteye göndereceğine; babasına "çocuğun bilgili bir âlim olduğunu ve dört ya da beş yıl daha Oxford'da okutmaya gücünün yetmediğine gerçekten üzüldüğünü, oysa bu süre zarfında kendisine bir rahip yardımcılığı görevi bulsaymış hemen atamasını yaptıracağını" söylemekle yetindi. Çiftçi de, "böyle bir masrafı karşılayamayacağını" söyledi. Beyefendi de, "ne yapalım, o hâlde kendisine bu denli eğitim vermiş olduğunuz için üzgünüm, zira rızkını bundan kazanmadığı takdirde, başka bir işte iflah olamaz ve bu durumda da adını bile yazmayı bilmeyen diğer oğlunuz ekin ekip çit sürerek ondan daha iyi bir yaşam

sürer." Dediği gibi de oldu. Zavallı çocuk eğitimine devam etmesine yardımcı olacak birini bulamadığından ve çalışmaya da gönülsüz olduğundan kendini içkiye verdi. Oysa öncesinde çok oturaklı bir çocuktu. Kısa bir süre sonra kısmen üzüntüden, kısmen de içki yüzünden öldü gitti. Ama bu daha ne ki! Başka biri, genç bir kadın vardı. Kasabanın en güzel kadınıydı. Onu da hanımefendi yapacağı vaadiyle kandırıp Londra'ya götürmüştü. Ama sözünü tutacağına, duyduğumuza göre önce kadını hamile bırakmış, sonra da terk etmiş. Kadın fahişe olmuş. Bir ara Covent Garden'da bir kahvehane işletmiş ve bir müddet sonra da zindanda Fransız hastalığından ölmüş. Daha pek çok hikâye anlatabilirim, ama başkasını bırakalım da bana nasıl davrandı ondan bahsedeyim isterseniz. Öncelikle şunu söyleyeyim, bendeniz denizciydim, birçok deniz yolculuğuna çıkmıştım. Sonunda ben de bir geminin başına geçmiş ve bir servet edinmenin eşiğine gelmiştim. Fakat savaşın başlangıcından önce o melun sahil güvenliklerden birinin saldırısına uğradım ve bir çarpışmadan sonra mürettebatımın büyük bir bölümünü kayıp verdim. Ayrıca gemimin donanımı hepten parçalandı ve iki kez de ateş açıldı, ben de teslim olmak zorunda kaldım. Alçak herifler gemime el koydular –150 tonluk çok hoş bir guletti– ve beni, bir adamı ve bir çocuğu küçük, kötü bir geminin içine tıktılar; epey gürültü patırtıdan sonra Falmouth'a geldik. Ama sanıyorum İspanyollar bu geldiğimiz geminin bir gün bile dayanamayacağını düşünüyorlardı. Kendisi de bu kasabadan olan karımın o dönemde yaşamakta olduğu bu kasabaya döndüğümde bu beyefendi düşmana karşı gösterdiğim direnişten ötürü çok memnun olduğunu ve kabul etmem hâlinde deniz yüzbaşılığına terfi ettirilebileceğimi söyledi. Ben de teşekkür ederek kabul ettim. Neyse, üzerinden iki-üç yıl geçti. Bu süre boyunca yalnızca kendisinden değil, aynı zamanda (dediğine göre) donanmadaki üst düzey kişilerden de defalarca söz almıştım. Kendisi hep Londra'daydı

ama ben yakın zamanda istediğime kavuşacağıma inanıyordum, zira ilk önerilen mevkiinin boş olduğundan emindim. Şimdi dönüp baktığımda beni en çok şaşırtan şey, bana bu vaatlerin yaşanan her hayal kırıklığından sonra daha bir güvenle veriliyor oluşuydu. En sonunda bayım, iyice sıkılmış, bu gecikmeden ötürü de işkillenmeye başlamış olduğumdan bahriye nazırlığında yüksek mevkilerde tanıdığı olan Londra'daki bir arkadaşıma mektup yazıp bu konuyu araştırmasını istedim. Zira meseleyi bana yansıttığından daha ağırdan aldığını düşünüyordum. Arkadaşım bana ne cevap yazsa beğenirsiniz? Bu adamın bahriye nazırlığında bir kez bile olsun adımı zikretmediğini, daha güvenilir tanıdıklarım olmadığı takdirde umudumu kesmemi yazıyordu. Ben de öyle yaptım ve karımın da rızasıyla sizin de şimdi şeref verdiğiniz, benim de sizi zevkle ağırlamakta olduğum bu birahaneyi açtım. Bu adamın da onun gibi tüm sinsi alçakların da Tanrı cezasını versin." "Vay canına!" diye haykırdı Adams, "Hakikaten alçak bir adammış. Ama umarım Tanrı bir gün tövbe etmesini sağlar. Hatta bir gün gelip de yaptığı iğrenç kötülüklerin ne kadar adice olduğunu görebilirse, kendisinin en rezil ve zehirli yalancılardan biri olduğunu durup düşünürse, kendisini ne kadar alçalttığını görecek ve o zaman da bu davranışlarını bir dakika daha devam ettirmesi mümkün olmayacaktır. Doğruyu söylemek gerekirse, karakterindeki bu soysuzluğa karşın, ki bunu hak ediyor, görünüşünde iyi bir Hıristiyanda gördüğümüz o *bona indoles* var, yani iyi mizaçlı biri." "Ah, beyim ah," dedi hancı, "benim kadar dünyayı gezip, benim kadar farklı ulustan insanla alışverişte bulunmuş olsaydınız, bir insanın dış görünüşüne bakarak notunu vermezdiniz. Dış görünüşündeki belirtiler ha? Peh! Ben bir insanın dış görünüşüne yalnızca yüzünde çiçekbozuğu var mı diye bakarım, o kadar." Adams'ın düşüncesini bu şekilde umursamadan konuşması rahibi epey kızdırmıştı. Birden piposunu ağzından çıkartarak lafa daldı: "Efendim,

belki de ben sizden, hem de öyle gemi falan olmadan daha fazla dolaşmışımdır, ne malum? Öyle farklı şehirlerde ya da ülkelerde deniz yolculuğu yapmaya dolaşmak mı diyorsunuz siz? Yok, yok.

Caelum non animum mutant qui trans mare currunt.[39]

Ben sizin bir yılda gittiğinizi bir günde giderim. Siz Herkül'ün Sütunlarını gördünüz mü, ya da Kartaca'nın surlarını? Belki Scylla ya da Charybdis'ten bahsedildiğini duymuşsunuzdur. Siraküza'nın alınışı sırasında Arşimet'in bulunduğu odayı da gezmişsinizdir belki. Sanırım Kikladhes civarında dolaşmışsınızdır ve ismini talihsiz Helle'den alan meşhur boğazdan da geçmişsinizdir. Hikâyesini Rodoslu Apollonius ne de güzel anlatır hani. Daidalos'un balmumundan kanatları güneşte eriyince denize düştüğü yerden de geçmişsinizdir. Karadeniz'den geçtiğinize ise hiç şüphem yok. Ha, Karadeniz'i de muhakkak görmüş, Kolkhis'e de uğrayıp başka bir altın post var mı, kesin bakmışsınızdır." "Doğruyu söylemek gerekirse hayır efendim," dedi hancı, "Bu yerlerin hiçbirine gitmek nasip olmadı." "Ama ben bu yerlerin hepsini gördüm," dedi Adams. Hancı: "O hâlde sanırım, Doğu Hint Adaları'nı da görmüşsünüzdür, zira yemin ederim ne Batı'da ne de Levant'ta bir eşi daha yoktur." "Levant mı? O da neresi," diye sordu Adams. "Doğu Hint Adaları'nda olmalı." "Ohoo! Siz de iyi yolcuymuşsunuz ha! Daha Levant'ı bilmiyorsunuz. Neyse bunu da benden öğrenmiş olun. Benim ile bu tür konularda yarışa girmeyin! Öyle benim gibi seyyahı geçmek kolay değil." Adams: "Hâlâ ne demek istediğimi anlamayacak kadar kıt olduğunuza göre, söyleyeyim. Ben dolaşmak derken kitaplarda dolaşmayı kastediyorum. Bilgi edinmemizi sağlayan tek dolaşma bi-

39 Denizi aşan insanlar ruhlarını değil, üzerlerindeki gökyüzünü değiştirirler. (Lat.) (ç.n.)

çimi budur. Az önce söylediklerimin hepsini kitaplardan öğrendim ben. Doğa insanın dış görünüşüne genellikle öyle bir tasvir biçer ki, iyi bir fizyonomist gözleminde nadiren aldanır. Eminim Sokrates'in bu konuda anlattığı hikâyeyi hiç okumamışsınızdır. O yüzden ben anlatayım: Fizyonomistin biri bir gün Sokrates'in yüz hatlarından kendisinin özünde bir hilekâr olduğunu keşfettiğini söyler. O büyük adamın eylemlerine ve insanların onun hakkındaki genel düşüncesine o kadar aykırı bir iddiadır ki bu, Atinalı gençler öfkelenip fizyonomisti taşa tutmaya başlarlar; Sokrates araya girip adamın gözlemlerinin doğru olduğunu itiraf etmese adamı neredeyse parçalayacaklarmış. Sokrates felsefe sayesinde mizacını değiştirmeyi başardığını ama özünde gerçekten de söylendiği gibi ahlaksızlığa eğilimli olduğunu söyler. Şimdi söyleyin bana, bu hikâyeyi okumamış bir insan bunu nasıl bilebilir?" Hancı, "İyi de bayım, bilse ne fark eder bilmese ne fark eder? Benim gibi dünyayı dolaşan bir insan kafasını Sokrates ya da bunun gibi insanlarla meşgul etmeden dünyayı tanımak için pek çok fırsat elde eder." "Dostum," dedi Adams, "Bir insan dünyanın dört bir tarafına yelken açsa, her limanına demir atsa da, eğer bilgisiz ise, gittiği gibi cahil olarak geri döner." Hancı: "Tanrı ıslah etsin sizi! Benim bir lostromom vardı, fukara çocuk! Ne doğru düzgün okuma bilirdi ne de yazma. Ama benim diyen denizciden daha iyi gemi kullanırdı. Üstelik ticaret konusunda da epeyce bilgiliydi." "Ticaret," diye yanıt verdi Adams, "Aristoteles'in *Politika*'nın birinci bölümünde gösterdiği üzere, bir filozofa yaraşmayan bir daldır ve şimdi çekip çevrildiği şekliyle de doğal değildir." Hancı gözünü hiç ayırmadan bir müddet sessizce Adams'a baktı ve sonra, *Gazzetteer* yazarlarından biri olup olmadığını sordu. "Zira yazarlarının rahipler olduğunu duymuştum." Adams: "*Gazzetteer* mi? O da ne?" "Pis bir gazete işte," dedi hancı, "Yıllar yılı ticareti ve namuslu insanları karalamak için yayınlanmış bir gazete. Bana

bedava verseler alıp da masamın üstüne sermem." Adams: "Yok, hayır, ben vaaz dışında başka bir şey yazmam. Ayrıca namuslu bir şekilde yapıldığı sürece ticarete karşı olmadığımı da belirteyim. Hatta tüccarlara her zaman toplumun saygıdeğer simaları olarak bakmışımdır. Belki de bilge kişiler dışında kimseden aşağı değildirler." Hancı: "Bence onlardan bile aşağı kalmazlar. Ticaretin olmadığı bir ülkede bilgi neye yarar? Ticaret olmasa siz rahipler sırtınıza ne giyer, karnınızı neyle doyururdunuz? İpeklilerinizi, kumaşlarınızı, şaraplarınızı ve diğer zaruri ihtiyaçlarınızı kim tedarik ediyor? Burada esasen denizcilerden bahsediyorum." Adams: "Fuzuli ihtiyaçlarınız demeniz gerekirdi, ama ihtiyaç olduklarını kabul etsek bile, yaşamdan daha gerekli başka bir şey daha vardır: İlim, yani din adamlarının ilmi. Sizi imanın, uysallığın, alçakgönüllülüğün, hayırseverliğin, sabrın ve diğer tüm Hıristiyan erdemlerinin giysileriyle kim donatır? Kim ruhlarınızı kardeşlik sevgisinin sütüyle besleyip, kutsallık besiniyle doyurur. Bu sayede sizleri hem her türlü pis şehevi duygudan arındırıp hem de gerçek zenginlik olan Tanrı sevgisiyle dolduran kimdir? Evet, kim yapar bunu?" Hancı: "Hakikaten de kim yapar? Zira hayatımda ne böyle bir giysi, ne de böyle bir besin gördüm. Tanrı yardımcınız olsun ne diyeyim?" Adams tam sert bir karşılık verecekti ki Joseph ile Fanny içeri girdi ve gitmek için çok ısrar ettiklerinden Adams geri çeviremedi. Böylece değneğini aldı ve hancıdan müsaade istedi (ikisi de birbirine karşı muhabbete otururkenki duyguları beslemiyordu), sabırsızlanan Joseph ve Fanny ile birlikte yolculuklarına geri döndüler.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

I. Bölüm

Yaşamöyküsüne övgü.

Yazdıkları kitapları "İngiltere Tarihi, Fransa Tarihi, İspanya Tarihi vs." diye adlandıran romans yazarlarına halkın verdiği öneme karşın, asıl gerçek yalnızca, büyük adamların yaşamlarını anlatan ve genel olarak yaşamöykücü diye adlandırılan kişilerin eserlerinde bulunabilir. Bu durumda diğerlerine de topograf ya da haritacı demek gerekir; sanırım bu sözcükler bile aralarındaki farkı açıkça gösterebilir. İkincisinin görevi esasen ülkeleri ve şehirleri anlatmaktır ki, haritaların da yardımıyla bu işi iyi kotardıklarını ve bu hususta güvenilir olduklarını söyleyebiliriz. Fakat sıra insanların eylemlerini ve kişiliklerini tarif etmeye gelince, o kadar da gerçeğe bağlı değillerdir. Buna kanıt olarak aynı ülkenin tarihini ele alan iki topograf arasındaki sonu gelmez çelişkileri göstermek yeterlidir. Örneğin sayın lordum Clarendon ile Mr. Whitlock ya da Mr. Echard ile Rapin ve daha pek çoğu arasındaki çelişkiler.[1] Her biri olayı farklı bir şekilde ortaya koyar ve okur da canı hangisini istiyorsa ona inanır; hatta daha şüpheci ve aklı başında olan okur tüm bunları, gayet haklı olarak, yazarın

1 Clarendon Kontu Edward Hyde ile Laurence Echard on yedinci yüzyıl İngiliz İç Savaşı'nda Tory'lerin; Bulstrode Whitelocke ile Paul de Rapin de Whig'lerin tarafını tutan tarihçiler. (ç.n.)

hoş ve geniş bir yaratıcılık sergilediği bir romans olarak görür. Fakat bu yazarlar anlattıkları gerçekler konusunda büyük farklar sergilemelerine karşın –mesela zaferi biri başkasına diğeri başkasına verir, kimisi bir adamı en alçak insan olarak nitelerken, diğeri üstün ve dürüst bir kişiliğe sahip olduğunu söyler,– yine de bu olayın geçtiği söylenen yer konusunda ve hem alçak hem de dürüst olan bu insanın nerede yaşamış olduğu konusunda hemfikirlerdir. Biz yaşamöykücülere gelince durum farklıdır. Biz olayların geçtiği yer ve zaman konusunda çoğunlukla yanılıyor olsak da, aktardığımız olgulara güvenilebilir; Cervantes'in bize anlattığına göre kendisinden nefret eden güzel Marcela'ya duyduğu sevgiden ötürü ölen çoban Grisóstomo'nun İspanya'da yaşayıp yaşamamış olduğu eleştirmenler açısından incelenmeye değer görülebilir, ama böyle aptal bir adamın gerçekte yaşayıp yaşamadığından şüphe duyacak bir insan var mıdır? Sonra Cardenio'nun deliliğine, Ferdinand'ın hainliğine, Anselmo'nun küstahça meraklılığına, Camilla'nın zayıflığına, Lothario'nun oynak dostluğuna inanmayacak kadar şüpheci insanlar var mıdır bu dünyada? Elbette bu çeşitli insanların yaşadıkları yer ve zaman konusunda bu iyi tarihçimizin aktardıkları fevkalade eksik olabilir. Bunun en iyi bilinen örneği Gil Blas'ın gerçek hikâyesidir. Eşsiz yaşamöykücü, bir şarap tüccarının şarap şişelerini doldurduğu gibi hastalarının kanlarını boşaltıp yerine su dolduran Dr. Sangrado'nun memleketi konusunda büyük bir hata yapmıştır. Tıp tarihi hakkında en az bilgisi olan kişi bile bu doktorun yaşadığı yerin İspanya olmadığını bilmez mi? Aynı yazar başpiskoposun ve anlayışları tragedya dışında bir şeyi tadamayacak denli ulvi olan şahsiyetlerin ve daha pek çoklarının memleketleri konusunda da yanılmıştır. Aynı hataları *Scarron*'da, *Bin Bir Gece Masalları*'nda, *Marianne'ın Hikâyesi*'nde, *Sonradan Görme Köylü*'de ve benim okumadığım ya da şu anda aklıma gelmeyen aynı dala mensup birkaç yazarda daha görebiliriz. Bu şaşırtıcı dehaların hepsini, bu

muazzam romans yazarlarını ya da modern roman ve *Atalantis* yazarlarını tümden anladığım söylenemez. Bunlar doğadan ya da tarihten herhangi bir yardım almadan hiç yaşamamış ya da yaşamayacak olan insanları ve hiç olmamış, olması da muhtemel görünmeyen gerçekleri anlatırlar. Kahramanları kendi yaratıcılıklarının ürünüdür, beyinleriyse içinden tüm bu malzemelerin seçildiği hercümerçtir. Bu tür yazarlar saygıyı hak etmiyorlar demiyorum; aksine belki de en büyük övgüyü hak eden yazarlar onlardır, zira insan dehasının ulaştığı mükemmel boyutun bu örneğinden daha asil ne olabilir ki? Balzac'ın[2] Aristoteles için söylediği söz bu yazarlar için de geçerlidir: Onlar ikinci bir doğadır (zira birinciyle hiçbir münasebetleri yoktur; ondan kendi başına ayakta duramayan ve koltuk değneğine yaslanır gibi buna yaslanmak zorunda kalan alt seviye yazarlar destek alır), ama benim şu anda bahsini ettiğim yazarlar büyük Voltaire'in bize mektuplarında söylediği tahta bacaklar üzerinde yürüyor gibi gözükürler; onlar ki "dehayı alıp çok uzağa götürürler ama düzensiz adımlarla." Hatta okurun dahi göremeyeceği kadar uzaklara,

Karmaşa âleminin ve karanlık gecenin ötesine.[3]

Fakat kendi beyinlerindeki karmaşık malzeme yığınından özgün şeyler yaratmak yerine doğayı taklit eden yazarlara dönecek olursak, meşhur *Don Quijote* tarih eseri diye adlandırılmaya Mariana'nın hikâyesinden bile daha layık değil midir? Öyle ya, ikincisi belli bir zaman dilimiyle ve belli bir ülkeyle sınırlıyken, ilki genel bir dünya tarihidir ya da en azından sanat, hukuk, bilimle bezenmiş bölgelerinin, hem de ilk bezendiği günden beridir tarihidir ve ilelebet de böyle kalacaktır.

Şimdi bu gözlemleri elimizdeki esere uygulamaya geldi sıra. Bunları ilk başta belirtmiş olmamın nedeni, sağ olsun,

---

2 Jean-Louis Guez de Balzac (1594-1654) kastediliyor. (ç.n.)

3 Milton'un Kayıp Cennet'inden. (ç.n.)

insanoğlu arkadaşlarının erdemlerinin anlatılmasını duymaya pek meraklı olduğundan belirli örnekler gördüklerinde bunu etraflarına uygulamaya çalışırlar, ben de bunun önüne geçmeye çalıştım. Şunu biliyorum, pek çok okurum posta arabasındaki avukatı, sesini duyduğu anda tanıyacaktır. Şuna da şüphem yok, zeki ve aşırı iffetliler de bu eserde kendi tanıdıklarına rastlayacaklardır ve aynısı diğer karakterlerim için de geçerli. Dolayısıyla bu tür kötü niyetli tutumların önüne geçmek adına şunu hemen belirteyim: Ben insanları değil, davranışları, bireyleri değil, bir türü tasvir ediyorum: Hemen şu itirazda bulunulabilir: Karakterlerinizi yaşamın içinden seçmiyor musunuz? Ben de hemen söyleyeyim, Evet! Hatta gördüğümden yalnızca biraz daha fazlasını yazdığımı bile iddia edebilirim. Mahut avukat yalnızca bugün yaşamıyor, o adam dört bin yıldır var ve dileğim o ki Tanrı daha uzun ömürler verir kendisine. Bu avukat tek bir meslekle, tek bir dinle ya da tek bir ülkeyle sınırlı değil; tersine ilk adi, bencil yaratık insanlık sahnesinde boy gösterip kendini tüm insanlığın merkezi hâline getirerek, kimseye çıkarıp tek peni vermeden, kendini sıkıntıya, tehlikeye sokmadan, herhangi bir yardımda bulunmadan ya da kardeşleri olan diğer insanları koruyup kollamadan yaşamaya başladığı gün, bizim avukat da dünyaya gözlerini açmıştır. Benim anlattığım insan tipi dünya üzerinde var olduğu sürece o avukat da yaşamaya devam edecek. Bu nedenle belirli bir özelliği ya da mesleği nedeniyle benzerlik gösteriyor diye, sıradan birini taklit etmeye çabaladığını söylemek kendisine haksızlık olur, zira onun dünya üzerindeki varlığı çok daha genel ve soylu amaçlara hizmet eder; amaç, acınacak bir insanı dar ve aşağılık çevresine ifşa etmek değil, aynayı kendi odalarındaki binlere tutmak ve kendi kusurlarını görüp bunları azaltmaya çalışmalarını sağlamaktır. Böylece kendi başınayken utanarak millet tarafından tefe konmaktan da kurtulmuş olur. Zaten hicivciyle yerici arasındaki fark da budur: Hicivci tıp-

kı bir ana baba gibi kişinin yanlışlarını herkesin içinde değil, yalnızken, o insanın yararını düşünerek düzeltirken; diğeri tıpkı bir cellat gibi o insanı alenen, ibret olsun diye afişe eder.

Bunun dışında da söylenecek bazı küçük şeyler var. Çağlar boyunca moda değiştiği hâlde tıpkı bir tasvirin kumaşı gibi, görünüşündeki benzerlik hiçbir şekilde azalmamıştır. Bu nedenle Mrs. Tow-wouse ile bizim avukat aynı çağa aittir diyebiliriz ve her ne kadar bu uzun varoluş dönemi boyunca yaşanan türlü değişiklikler sırasında, o da bir handa barın arkasında durmuş olabilirse de, geçip giden çağlar içerisinde bir tahta geçip oturmuşluğunun da olabileceğini yadsıyamam. Kısacası nerede bir huysuzluk, nerede bir açgözlülük, nerede insanlığın sıkıntılarına karşı duyarsızlık, hani biraz da ikiyüzlülükle, bir kadının şahsında birleşmişse, işte Mrs. Tow-wouse o kadındır. Ve nerede iyiliğe meyillilik, ruh ve izan fukaralığının gölgesinde kalırsa, bu adam onun sinsi kocasından başkası değildir.

Okuru daha fazla meşgul etmeden tersi istikamette bir uyarıda daha bulunayım: Tikel karakterlerimizin birçoğunda bireyleri değil, geneli hicvettiğimiz gibi; genel tasvirlerimizde de tümellerden (her şeyi kapsayan evrensel şeylerden) değil, birçok istisna barındıran olgulardan bahsediyoruz. Örneğin üst seviye insanları betimlerken, kendi bulundukları üst konumun onuru olmakla beraber, iyi düşünülmüş bir lütufkârlıkla, kaderin kendilerinden daha aşağıya yerleştirdiği insanlara da bu üstünlüklerini olabildiğince az hissettiren insanları katmayı amaçladığımız düşünülmesin. Bunların içerisinden serveti kadar doğası bakımından da üstün olan bir soyluyu örnek verebilirim. Kendisi, şahsında en soylu onur nişanlarını topladığı gibi, gerçek anlamıyla oturaklı, izzet sahibi, bilgiden yana zengin, dehadan yana kuvvetli bir insandır. Ben bu insanı bir yandan başkalarının cömertçe acılarını hafifletirken, bir yandan da aynı insanın hem efendisi hem de yoldaşı olup açık sözlülükle konuşurken gördüm. Avamdan

birini örnek verebilirim: Üstün yetenekleriyle kendisini diğer insanların, efendisinin bile yapamayacağı kadar üstüne çıkaran, yükümlülüğü altında bulunanlara yükümlülükten daha cana yakın davranışlar sergileyen bir insan. Üstelik alçakgönüllülük konusunda da o kadar üstün ki, eğer davranışlarına içkin büyüklüğünü bir anlığına bir kenara bırakabilse, tanıdıkları içinde en alt seviyede olanlar bu denli nazik bir şekilde ağırlandıkları sarayın gerçek efendisinin kim olduğunu unutacaklardır. Kanımca bunlar bilinmesi gereken suretlerdir; onların yaşamın içinden bulup çıkartıldığını ve onları aşma amacı taşınmadığını söylemeliyim. Dolayısıyla tarif ettiğim üst seviye insanlar, aslında onurlarını ve servetlerini miras aldıkları ataları için bir utanç kaynağı (hatta belki de anneleri için daha da büyük bir utanç kaynağıdırlar, zira bu tür bir yozlaşmışlık pek inanılır gibi değildir) olmalarına karşın, kendi azametlerinin yaratıcılarıyla en azından denk olan insanlara saygısızca davranacak küstahlıktaki birkaç alçak serseriyi kastediyorum. Sanırım yalnızca büyük bir ailenin soyağacında kara bir leke değil, aynı zamanda insan türü için de yüz karası olan bir insanın; kendileri için bir onur, servetleri için utanç kaynağı olan insanlara tepeden bakan bir tavırla yaklaşmasından daha öfkelendirici bir durum yoktur.

Şimdi sevgili okur, dilersen bu ipuçlarını yanımıza alarak, gerçek hikâyemizin ikinci kısmına doğru yola koyulalım.

II. Bölüm

Adams ve yol arkadaşlarının büyük serüvenlere daldıkları bir gece.

Yolcularımız handan ya da birahaneden (zira iki şekilde de adlandırılabilir) ayrıldıklarında saat o kadar geçti ki gece karanlığı bastırdığında ya da gelip onları bulduğunda, han-

gisini isterseniz, hepi topu birkaç kilometre gidebilmişlerdi. Gittikleri yol konusunda pek ayrıntılara girmeyeceğim için umarım okur beni bağışlar; zira Booby'lerin yaşadığı yere yaklaştığımızdan ve bu da netameli bir isim olduğundan, yani art niyetli insanlar, kötü emelleri uyarınca, bizim tümüyle zararsız gördüğümüz ve yeterli saygıyı gösterdiğimiz birkaç değerli toprak beyine bunları mal edebileceğinden, bu tür art niyetli amaçlara fırsat vermek istemeyiz.

Karanlık artık yarım küreyi tamamen kaplamıştı. Fanny bir ara Joseph'in kulağına eğilip, biraz dinlenmek istediğini, artık yürüyemeyecek kadar yorulduğunu fısıldadı. Rahip Adams durmamak konusunda keçi gibi inatçılık etse de, Joseph ağzından girdi burnundan çıktı en sonunda onu ikna etti. Adams bir yere oturur oturmaz pek sevgili Aiskhylos'unun matemini tutmaya başladı, fakat kitap olsaydı bile bu karanlıkta zaten okuyamayacağı kendisine hatırlatılınca biraz olsun rahatladı.

Gökyüzü bulutları öylesine kaplamıştı ki tek bir yıldız bile görünmüyordu. Gerçekten de tam Milton'ın dediği gibi, gözle görülür bir karanlıktı. Fakat bu durum Joseph'in işine gelmişti, zira Fanny Rahip Adams'ın hiçbir şey görmeyeceğine emin olduğundan, duygularının dizginlerini daha önce hiç olmadığı kadar salıvermiş ve kafasını Joseph'in göğsüne yaslayarak kollarını da hiç umursamadan boynuna dolamıştı. Ayrıca yanaklarını yanaklarına yaklaştırmasına da izin vermişti. Tüm bunlar Joseph'i o kadar mutlu etmişti ki, o an üstünde bulundukları çimi evrendeki en iyi sarayın en güzel odasına değişmezdi.

Adams sevgililerden biraz uzağa oturmuş ve onları rahatsız etmek istemediğinden kendi kendine düşüncelere dalmıştı. Bir ara biraz ileride kendisine doğru yaklaşmakta olan bir ışık fark etti. Hemen seslendi, ama kendisi açısından hem üzücü, hem de şaşırtıcı bir şekilde ışık olduğu yerde durdu ve ardından kayboldu. Adams hemen Joseph'e seslenerek "ışığı görüp görmediğini" sordu. Joseph de "gördüğünü" söyle-

yince, "Peki, nasıl kaybolduğunu gördün mü?" diye sordu, "Hani hayaletlerden korkmam ama kesin olarak inanmadığımı da söyleyemem."

Ardından bu hayali varlıklar üzerine düşüncelere daldı. Ancak düşünceleri bu kez de sanki tam kulağının dibindeymiş gibi gelen ama aslında o kadar yakınında olmayan birtakım seslerle kesildi. Karşılarına çıkan kim olursa olsun öldürülmesi konusunda ağız birliği eden birileri olduğunu rahatça duyuyordu. Biraz sonra içlerinden biri, "son on beş gündür bir düzine kadarını öldürdüğünü" söyledi.

Bunun üzerine Adams dizlerinin üzerine çöktü ve kendisini Tanrı'nın kollarına bıraktı. Zavallı Fanny, o da bu korkunç sözleri duymuş olduğundan, Joseph'e o kadar sıkı sıkıya sarıldı ki, eğer Joseph de durumun neyin nesi olduğunu bilmeseydi (zira onun da kulakları çalışıyordu) bu tür bir sarılma pahasına kendisine çok ağır bir bedel ödetmekle tehdit eden bir tehlike olduğunu düşünmeyecekti.

Joseph hemen çakısını çıkardı. Adams da nidalarını bitirince, tek silahı olan değneğine sarıldı ve Joseph'in yanına gelerek Fanny'yi buradan alıp geriye bir yere götürmesini söyledi. Fakat tavsiyeleri boşunaydı; Fanny, Adams'ın orada olduğunu dahi umursamayarak Joseph'e daha sıkı sarıldı ve yatıştırıcı bir sesle, "onun kollarında ölmeyi tercih edeceğini" söyledi. Joseph de anlatılmaz bir şevkle sarılıp kızın kulağına, "onun kollarında ölümü onsuz bir hayata tercih edeceğini" söyledi. Adams ise değneğine iyice sarılıp, "dünyadaki herkes kadar kendisinin de ölümü küçümsediğini" söyledi ve ardından yüksek sesle tekrarladı,

"Est hic, est animus lucis contemptor et illum,
Qui vita bene credat emi quo tendis, honorem."[4]

---

4 Burada yaşamı küçümsemeyi ve şerefi satın almak için yaşamın ucuz bir bedel olacağını bilen bir yürek var. (Vergilius Aeneid IX. 205) (ç.n.)

Bunun üzerine sesler bir an kesildi ve içlerinden biri, "Tanrı'nın cezası, kim var orada?" diye bağırdı. Adams akıllı davranıp buna yanıt vermedi, fakat sonra birdenbire yarım düzine kadar ışık, sanki hep birlikte yerden kalktı ve hızla onlara doğru yaklaşmaya başladı. Adams önce bunların hayalet olduğunu düşündü, fakat seslerin insan sesi olduğunu anlamaya başlayınca, "Tanrı aşkına söyle, ne istiyorsun?" diye seslendi. O konuşur konuşmaz, birinin bağırdığını duydu, "İşte geliyor melunlar!" Hemen sonra acımasız darbe sesleri duyuldu, sanki birtakım adamlar sopalarla birbirlerine girişmişlerdi. Tam muharebe alanına doğru ilerliyordu ki, Joseph paltosundan tuttu ve karanlıktan faydalanıp Fanny'yi kaçırabileceklerini söyledi. Adams söylenenlere hak verdi ve Joseph Fanny'sini koluna taktığı gibi üçü birlikte tabanları yağladılar. Bu şekilde dönüp bir kez bile arkalarına bakmadan üç kilometre kadar gittiler. Zavallı Fanny'nin bu süre boyunca gıkı bile çıkmadı. Epey uzakta birbirlerinden küçük mesafelerle ayrılan birkaç ışık gördüler. Çok sarp bir tepenin en ucuna dek tırmanmışlardı. Fakat Adams ayağı kayınca, birden ortadan kayboldu; bu durum Joseph'i de Fanny'yi de çok korkutmuştu. Oysa ışık olsaydı, rahibin tepeden aşağı paldır küldür yuvarlandığını görür ve gülmemek için kendilerini zor tutarlardı. Neyse ki Adams var gücüyle seslenip iyi olduğunu söyledi de korkulacak bir durum olmadığını anladılar. Joseph ile Fanny bir müddet durup ne yapacaklarını düşündüler. En sonunda eğimin en az olduğu yere doğru birkaç adım attılar. Sonra Joseph, Fanny'yi kucağına aldı ve tek bir hata yapmadan dikkatle yamaçtan aşağı indi. Geldiklerinde de yolcusunu aynı özenle indirdi, çok geçmeden Adams da onlara katıldı.

Ya işte memleketimin güzel kadınları, kendi güçsüzlüğünüzü ve pek çok durumda bir erkeğin gücünün size ne kadar yararlı olabileceğini görün. Bu gerçeği adamakıllı tartın da kendinizi öyle çıtkırıldım çapkınlara ve çağın züppelerine

kaptırmayın. Onlar Joseph Andrews gibi sizi yaşamın engebeli yollarında ve dik yamaçlarında kaslı kollarında taşıyacaklarına, zayıf kollarını sizin güç ve yardımınızla desteklemek ister.

Yolcularımız en yakındaki ışığa doğru yürümeye başladılar. Köyün ortak tarlasını geçtikten sonra, ışıktan çok az uzakta olduklarını düşündükleri bir çayıra geldiler, ama maalesef burası yalnızca bir nehir kıyısıydı. Adams durdu ve kendisinin yüzerek geçebileceğini, ama Fanny'yi nasıl geçireceklerini bilmediğini söyledi. Joseph ise, "kıyı boyunca yürüdükleri takdirde çok geçmeden bir köprü bulabileceklerini düşündüğünü, özellikle de bunca ışığa bakarak yakında bir kasaba olabileceğini" söyledi. Adams, "Doğru yahu," dedi, "Ben bunu hiç düşünmemiştim." Böylece Joseph'in önerisine uydular, iki çayırı geride bırakıp yemişlikler arasından geçerek bir eve geldiler. Fanny "artık ayakta duracak kadar bile dermanı kalmadığını" söyleyerek Joseph'ten kapıyı çalmasını istedi. En önde olan Joseph derhâl bu görevi yerine getirdi. Kapı hemen açıldı ve karşılarına temiz yüzlü bir adam çıktı. Adams "yanlarında genç bir kız olduğunu, yorgunluktan bitkin düştüğünü, evde biraz yatıp dinlenmesine müsaade buyururlarsa minnettar kalacaklarını" söyledi. Adam elinde tuttuğu fenerin ışığı sayesinde Fanny'nin saf ve temiz bakışlarını görünce, Adams'ın da kibar tavırlarına güvenerek, genç hanımefendinin de arkadaşlarının da sefa geldiklerini söyledi. Ardından misafirlerini çok temiz bir odaya buyur etti; içeride karısı masanın başında oturuyordu. Onları görünce hemen ayağa kalktı ve birer iskemle uzatarak oturmalarını rica etti. Onlar oturur oturmaz ev sahibi adam hararetlerini alması için bir şeyler içip içmeyeceklerini sordu. Adams teşekkür etti ve bir bardak birasını içeceğini söyledi. Joseph ve Fanny de aynısından istediler. Adam çok büyük bir testi getirmeye gitti. Bu arada karısı Fanny'ye çok yorgun gözüktüğünü, biradan daha sert bir şeyler içmesinin iyi geleceğini söyledi. Fanny çok teşekkür ederek reddetti, ama çok

yorgun olduğunun doğru olduğunu, fakat biraz dinlenmenin yeterli geleceğini söyledi. Herkes yerine oturduktan sonra, birasını güzelce içmiş olan Mr. Adams müsaade isteyerek piposunu yaktı ve ev sahibine dönerek, "bu civarda kötü ruhların dolaşıp dolaşmadığını" sordu. Buna bir cevap alamayınca, yolda başlarından geçen serüveni anlatmaya başladı. Daha hikâyesine yeni başlamıştı ki büyük bir gürültüyle kapı çalındı. Hepsi şaşırmış, Fanny ile iyi yürekli kadın sapsarı kesilmişti. Sonunda adam kapıya bakmaya gitti; adamın yokluğunda –ki epeyce sürmüştü– hepsi de birbirlerine bakarak sessizce beklediler. Kapıda yüksek sesle birilerinin tartıştığı duyuluyordu. Adams dışarıda ruhlar olduğuna tamamen ikna olmuş, bu yüzden ruh kovma duası düşünmeye başlamıştı. Nitekim Joseph de biraz aynı görüşteydi; Fanny ise erkeklerden daha fazla korkmuştu. İyi yürekli kadınsa konuklarından şüphelenmeye başlamıştı, dışarıdaki adamların bunlarla aynı çeteye mensup kişiler olduğunu düşünüyordu. En sonunda adam geri döndü ve gülerek Adams'a hayaletin kim olduğunu anladığını, söz konusu katillerin koyun hırsızları olduğunu ve öldürülen on iki kişinin aslında on iki koyun olduğunu söyledi. Ayrıca çobanların adamların hakkından geldiğini, iki tanesini de yakalayıp şu an hâkime götürdüklerini de ekledi. Bu açıklama herkesi rahatlatmış, korkuları dindirmişti, ama Adams yine de kendi kendine, "hayaletlerin gerçekliğine emin olduğunu" mırıldanıyordu.

Artık neşe içinde ateşin başına geçmişlerdi. Ev sahibi misafirlerini şöyle bir süzdükten ve Adams'ın paltosunun altından sarkan rahip giysisiyle Joseph Andrews'un pespaye kıyafetleri arasındaki farkı aralarındaki yakınlıkla bağdaştıramadığından, kafasında kahramanlarımız hakkında birtakım şüpheler uyanmaya başlamıştı: Adams'a dönerek, "kıyafetine bakarak kendisinin din adamı, yanındaki dürüst gencin de uşağı olduğunu zannettiğini," söyledi. Adams, "Efendim," diye lafa başladı. "Bendeniz emrinize amade bir

din adamıyım, fakat bu genç adama gelince, ki siz doğru bir şekilde dürüst diye nitelendirdiniz, şu anda kimsenin hizmetinde değil. Şimdiye dek Lady Booby'den başka hiç kimsenin hizmetinde bulunmadı, oradan da yakın zaman önce kovuldu, fakat sizi temin ederim kendisinin bir kabahati yoktu." Joseph, "Mr. Adams karakterinde bir insanın kendisi gibi fukara bir gence iyilikte bulunacak kadar tenezzül göstermesine beyefendinin şaşmış olmasının doğal olduğunu," söyledi. "Evlat," dedi Adams, "senin gibi yoksul olup da dürüst bir yaşam süren bir insanı, ilgi ya da yakınlıktan mahrum bırakacak kadar kendimden aşağı görürsem bu cübbeyi taşıdığım için utanmam gerekir. Kendilerini Tanrı'nın kulları olarak niteleyen insanların da, kazara olması dışında, nasıl olup da zengini yoksula tercih etmek gibi bir ayrım yapmayı düşündüklerini bilmiyorum." Sonra ev sahibine döndü, "Efendim bu iki yoksul genç benim kilise bölgemde ikamet ediyorlar. Onları kendi evlatlarım gibi görür, severim. Geçmişlerinde çok büyük bir benzerlik var, ama şimdi bunu anlatacak zaman yok." Ev sahibi adam Adams'ta kendini belli eden sadeliğe karşın, öyle söylenenlere bakıp çabuk kararlar vermeyecek kadar görmüş geçirmiş biriydi. Adams'ta cübbe dışında gerçekten din adamlığı olup olmadığından emin değildi. Dolayısıyla Adams'ı denemek amacıyla bir soru sordu: "Acaba Mr. Pope yakın zamanda yeni bir şeyler yayımladı mı?" Adams cevaben, "bu şairden büyük övgülerle bahsedildiğini duyduğunu, ama hiçbir eserini eline almışlığının ya da okumuşluğunun olmadığını" söyledi. "Ha ha! Yakaladım seni!" dedi adam kendi kendine. "Ne yani, onun Homeros'unu hiç görmediniz mi?" dedi rahibe. Adams "klasiklerin hiçbirisini tercümesinden okumadığını," söyledi. Adam, "Evet, Yunancada hiçbir modern dilin erişemediği bir ağırlık olduğuna ben de katılıyorum." "Yunanca bilir misiniz bayım?" diye hemen atıldı Adams. Adam, "Biraz bilirim efendim," dedi. Bunun üzerine, "Aiskhylos satın ala-

bileceğim bir yer biliyor musunuz?" diye haykırdı Adams. "Benimkinin başına yakın zaman önce talihsiz bir kaza geldi de." Adını çok iyi bilmesine karşın Aiskhylos adamın bilgisini aşıyordu. Dolayısıyla konuyu tekrardan Homeros'a getirerek, "kendisine göre *İlyada* destanının en mükemmel bölümünün hangisi olduğunu" sordu. Adams, "bu soruyu aslında 'Şiirde esas olan hangi tür güzelliktir?' şeklinde sormanın daha uygun olacağını, zira Homeros'un yazdıklarının tamamının aynı şekilde kusursuz olduğunu," söyledi ve devam etti:

"Cicero'nun gerçek bir hatip için söyledikleri büyük bir şair için de geçerlidir: 'O tüm mükemmellikleri kavramak mecburiyetindedir.' Homeros bunu en kusursuz şekilde gerçekleştirmiştir. Ee, tevekkeli değil filozofun *Poetika*'sının yirmi ikinci bölümünde ona layık gördüğü tek sıfat *Şair* idi. Homeros hem epiğin hem de tiyatronun babasıydı, ama yalnızca komedyanın değil, tragedyanın da; zira kendisinin üzücü bir şekilde kaybolmuş olan *Margites* adlı eseri, Aristoteles'in dediğine göre *Odysseia* ile *İlyada* tragedya için neyse komedya için de oymuş. Dolayısıyla Aristophanes'i de, Euripides'i de, Sophokles'i de ve benim zavallı Aiskhylos'u da ona borçluyuz. Ama dilerseniz (en azından burada) kendimizi yalnızca en soylu eseriyle, yani *İlyada* ile sınırlayalım; gerçi hafızam beni yanıltmıyorsa Aristoteles de, Horatio da önceliği *Odysseia*'ya verirler ama olsun. Efendim evvela konusu bakımından, bundan daha sade ama aynı zamanda daha soylu bir şey olabilir mi? Bu titiz eleştirmenlerin ilki, bu eserin konu olarak tüm savaşı seçmemiş olmasını haklı olarak övmüştür. Zira aksi durumda, her ne kadar tam bir başı ve sonu olacaksa da, kendisinin de dediği gibi, bir defada anlaşılamayacak kadar uzun olacaktı. Dolayısıyla Horatio gibi yanlışsız bir yazarın Lollius'a yazdığı mektubunda Homeros'u neden Trojani Belli Scriptorem[5] diye adlandırdığını şahsen hep

5 Troya Savaşı'nın yazarı. (Lat.) (ç.n.)

merak etmişimdir. İkincisi Aristoteles'in Pragmaton Systasis[6] adını verdiği eylemi. İnsan aklının bu denli kusursuz bir birlikle büyüklüğün iç içe geçişini kavraması mümkün mü? Ve burada başkaları tarafından dikkat çekildiğini görmediğim bir hususa değinmem gerekiyor: Harmatton, yani eylem ile konu arasındaki uyum, zira konu kızgınlık olduğundan, öykülenen şeyle, yani savaşla mükemmel bir uyum söz konusudur; her olay bundan çıkar ve her epizod yine doğrudan doğruya bununla bağlantılıdır. Üçüncüsü Aristoteles'in tragedyanın çeşitli kısımlarını tarif ederken ikinci sıraya yerleştirdiği ve eylemin de içinde gördüğü tavırlar. Yaptığı hoş ayrımlarla yargılama gücüne mi, yoksa tüm çeşitliliği içerisinde muhayyilesinin büyüklüğüne mi hayran olayım, karar veremiyorum. İlkini ele alırsak, Akhilleus'un sakin ve küskün tavrına karşılık Agamemnon'un ateşli, aşağılayıcı tutkusu nasıl da ustalıkla çizilmiş! Ya da Aias'ın acımasız cesareti ile Diodemes'in hoş kahramanlığı ve keza Nestor'un bilgeliği –ki bu uzun tefekkür ile deneyimin bir ürünüdür– ile Ulysses'in yalnızca kurnazlığın ve maharetin ürünü olan hinoğluhinliği nasıl da birbirinden ayrıştırılmıştır! Bunların çeşitliliğini göz önüne alacak olursak, tıpkı Aristoteles'in yirmi dördüncü bölümünde yaptığı gibi, bu ilahi şiirin hiçbir kısmının incelikten mahrum olmadığını söyleyebiliriz. Hatta ben bu şiirde insan doğasına ait ele alınmamış tek bir nitelik olmadığını söyleyebilirim. Ayrıca kendisinin tasvir edemeyeceği hiçbir duygu olmadığından, etkileyemeyeceği bir okur da yoktur. Eğer diğerlerinden özellikle üstün bir özelliği varsa, o da acı öğesini kullanmasıdır diyebilirim. Andromakhe ile ilgili o iki epizodu, ilkinde Hektor'un karşı karşıya olduğu tehlikeden ikincisinde de ölümünden bahseder, ben bunu hiçbir zaman kuru gözlerle okuduğumu hatırlamıyorum. Burada kullandığı imgeler o kadar hassastır ki şairin hayal edilebilecek en değerli ve en iyi kalbe sahip olduğuna eminim. Sophokles bile

6 Olaylar toplamı. (Yun.) (ç.n.)

Andromakhe'yi Tekmessa'nın ağzından konuşturmaya çalışırken, Homeros'un güzelliklerinin yanına yaklaşamaz. Ama yine de Sophokles tragedya yazmış en büyük dehadır. Bu sanatta kendisinden sonra gelen yazarlar da, ne Euripides ne de tragedyacı Seneca onun yanına yaklaşabilmiştir. Duygularına ve diline gelirsek, bu konuda söylenecek hiçbir şey yok; duygular bu konudaki en tepe noktası olan uygunluk bakımından özelikle kayda değerdir. Dil konusundaysa, Aristoteles, ki eminim kendisini defalarca okumuşsunuzdur, meseleyi çok dallandırıp budaklandırmıştır. Son olarak bir şeyden daha bahsedeyim, o büyük eleştirmenin tragedya bölümlemelerinde *opsis*, yani sahne adını verdiği şey. Bu epik için olduğu kadar tiyatro için de uygundur, tek farkla ki ilkinde görev şairin, ikincisinde ressamındır. Ama hiç İlyada'nın on üçüncü ve on dördüncü bölümlerindeki gibi bir sahne tahayyül edebilen bir ressam duydunuz mu siz? Okur birdenbire karşısında ordulann ön sıraya dizildiği Troya'yı görür: Grek ordusu, karargâh ve donanma; Jüpiter İda Dağı'nın tepesinde kafası bulutlara sarılı, elinde şimşekten oku, yüzü Trakya'ya çevrili oturmaktadır; Neptün denizde kendisine yol vermek için iki yana açılan dalgalar arasında ilerlemekte ve ardından Samos Dağı'nın tepesine konmaktadır: Sema açılmış, tüm tanrılar tahtlarına oturmuştur. Ne ulvi bir şiir!" Adams ardından hızını alamayıp Yunanca yüz dize okudu ve bunu öyle bir ses, öyle bir vurgu ve öyle hareketlerle yaptı ki odadaki iki kadın epey korktu. Ev sahibine gelince artık Adams ile ilgili şüphelerinden en ufak bir iz bile kalmamış, ama bu sefer de evinde bir piskopos olabileceğinden şüphelenmeye başlamıştı. Adams'ın bilgisi karşısında övgülerini bol keseden yağdırıyordu; kalbinin iyiliği diğer konuklarını da kapsayacak şekilde büyümüştü. Zavallı genç kıza çok acıdığını; gerçekten de yolculuktan ötürü çok yorgun ve bitkin göründüğünü söyledi. Dahası onun hakkında hak ettiğinden daha üstün şeyler düşünüyordu. Herkese yetecek kadar yeri olmadığı

için üzgün olduğunu, ama erkekler ateş başından memnunlarsa kendileriyle birlikte oturabileceğini söyledi. Genç hanımefendi de dilerse karısıyla birlikte yatabilirdi ki, kendisinin tavsiyesi de bu yöndeydi, zira burada kalınabilecek en yakın yer iki kilometre kadar uzaktaydı ve hem yol yokuştu, hem de pek iyi bir yer değildi. Yerinden, birasından, tütününden ve arkadaşlarından memnun olan Adams, Fanny'yi bu nazik teklifi kabul etmesi için ikna etti. Bu konuda Joseph de onu desteklemişti. Zaten ikna etmek için çok zorluk çekmediler, zira Fanny dün gece geç yatmış, ondan önceki gece ise hiç uyumamıştı. Aşk bile gözlerini açık tutmaya yetmiyordu artık. Ezcümle, ev sahibinin önerisi nazikçe kabul edildikten sonra kadın mutfağında ne var ne yoksa masaya getirdi ve davet edildikleri gibi şevkle yemeğe koyuldular, özellikle de Rahip Adams. Diğer ikisine gelince onlar aşkın, tıpkı diğer güzel şeyler gibi, iştah açıcı olmadığı gerçeğinin somut birer örneğiydiler.

Yemek biter bitmez Fanny izin istedi, kadın da ona eşlik etti. Evin erkekleri Adams ve Joseph adam tersini söylemese Fanny'nin yaptığını yapmayı çok isteyecek olsalar da ateşin başına oturdular. Adams (kendi sözleriyle) piposuna ikmal yaptı; ev sahipleriyse evindeki en iyi içki olan mükemmel bir şişe bira açtı.

Joseph'in nazik tavırları ve ağırbaşlılığı, Adams'ın onun kişiliği hakkında söylediği sözler ve onunla olan arkadaşlığı ev sahibini de etkilemişti. Adams'ın arkadaşının geçmişiyle ilgili daha önce bahsettiği özel durumu biraz açmasını rica etti. Adams adamın bu merakını öğrenince, Joseph'in de onayını aldıktan sonra, bütün bildiklerini anlatmaya başladı. Kötü bir şey söylememeye olabildiğince dikkat ederek önce Lady Booby'nin kişiliğinden başladı, Joseph ile Fanny'nin birbirlerine karşı uzun süredir besledikleri vefakâr ve karşılıklı sevgiyle bitirdi; ayrıca Fanny'nin doğumu ve eğitimi bakımından aşağı oluşunu da atlamadı. Bu son öğrendikleri adamın zih-

nini kurcalayan şüpheleri tamamen dindirdi, zira o zamana kadar Fanny'nin zengin birinin kızı olduğunu, Joseph'in onu kaçırdığını, Adams'ın da bu tertibe ortak olduğunu düşünüyordu. Şimdi konuklarını daha bir sevmişti. Kadehini onların şerefine kaldırdı ve onca nefes tükettiği için Adams'a bol bol teşekkür etti; gerçekten teferruatçı bir hikâye anlatıcısıydı.

Adams ev sahibine kendisinin de mukabelede bulunabileceğini söyledi; zira olağanüstü iyiliği ve kendisinin de sahip olduğu bilgi birikimi,[7] ki böylesi bir evde bu tür bir şeyle karşılaşacağını ummazdı, onda daha önce duymadığı denli bir merak uyandırmıştı. "Dolayısıyla," dedi, "Eğer zahmet vermeyeceksek, sizin de hikâyenizi dinlemek isteriz bayım."

Adam rahibin ısrar etmek için bunca nedeninin olduğu bir şeyi reddedemeyeceğini söyledi. Sonra bir hikâyeye başlarken dilenen bilindik özürlerin ardından anlatmaya başladı.

III. Bölüm

Ev sahibi kendi hayat hikâyesini anlatıyor.

"Bayım, ben iyi bir aileden geliyorum. Hayata gözlerimi bir beyefendi olarak açtım. Bir devlet okulunda iyi bir

---

7 Kimilerine göre yazar burada bir hata yapmıştır, zira Adams (denildiğine göre) bilgili olduğunu gerçekten de göstermiştir, belki de yazarın tüm bildiği bundan ibarettir; ama ev sahibi böyle bir belirti göstermemiştir, velev ki Mr. Adams'ın söyledikleri onay sayılmasın, ki böyle bir şey kuşkusuz budalalık olacaktır. Ben bu eleştiriye karşın, ki bana dendiğine göre kamuya açık bir kahve evindeki büyük bir hatibin işiymiş bu, bu hatayı ilk baskıda olduğu gibi bıraktım. M. Dacier'in *Aristophanes*'inin önsözünde yaptığı gözlemi bu eserdeki herhangi bir şeye uygulama kibirliliğini göstermeyeceğim: *Je tiens pour une maxime constante, qu'une beauté mediocré plait plus généralement qu'une beauté sans défaut* (İnsanlar kusursuz güzelliktense, alelade güzellikten daha çok hoşlanır, bunu değişmez bir gerçek sayıyorum.) Mr. Congreve de kendi eseri *Love for Love*'da benzer bir hata yapmıştır. Tattle, Miss Prue'ye, "kendisinin onda görüp övdüğü güzellik için hayran olması gerektiğini söyler, sanki o buna sahipmiş gibi." (y.n.)

eğitim aldım, öyle ki Latinceyi ana dilim gibi bilirim, Yunanca konusundaysa epey bilgili sayılırım. Babam ben on altı yaşındayken öldüğünden kendi ayaklarımın üzerinde durmak zorunda kaldım. Bana hatırı sayılır bir servet bıraktı, tek şartı yirmi beş yaşıma gelene kadar paraya elimi sürmememdi: Ona göre bu yaş, bir insanın kendi kendini çekip çevirebilmesi için çok erkendi. Fakat bu ibare vasiyetnamesinde o kadar muğlâk bir şekilde belirtilmişti ki, avukatlar meseleyi vasilerimle tartışıp onlara baskı yapmamı tavsiye ettiler. İtiraf edeyim, rahmetli babamın benim açımdan çok net olan görüşlerine o kadar az önem veriyordum ki, avukatların tavsiyelerine uydum ve kısa bir süre sonra istediğimi aldım, zaten vasilerim de çok fazla direnç göstermediler." "Bayım," dedi Adams, "Acaba isminizi lütfeder misiniz?" Adam "isminin Wilson olduğunu" söyledi ve kaldığı yerden devam etti:

"Babamın ölümünden sonra okula fazla devam etmedim, zira içi içine sığmayan bir genç olarak, dünyayı tanımak için sabırsızlanıyordum. Özelliklerimin, bilgimin ve erkekliğimin bunun için tamamen yeterli olduğunu düşünüyordum. Şimdi dönüp baktığımda, sonrasında başıma gelen onca talihsizliği hep hayata bu şekilde erken yaşta atılmış olmama bağlıyorum; zira bunun yol açtığı bariz sıkıntıların dışında, hep gözden kaçırılan bir husus daha vardır. İnsanların sizin hakkınızda edindikleri ilk intibaı silmek çok zor olacaktır. Bu nedenle henüz hayatın kadrini kıymetini bilmeden ya da sizin gelecekteki itibarınızı belirleyecek olan eylemlerin sonuçlarını tartmadan karakterinizi oluşturmak çok büyük bir talihsizliktir.

On yedime gelene yakın okulu bıraktım ve cebimde toplasak altı pound bile olmamasına karşın Londra yollarına düştüm. O günkü aklıma göre bu büyük bir paraydı, ama sonradan nasıl da hemencecik tükeniverdiğini görünce şaşırıp kalmıştım.

Hoş bir beyefendi olmak istiyordum; bana göre ilk gidilmesi gereken yerler bir terzi, perukacı ve insan bedenini süslemekle ilgilenen diğer birkaç meslek sahibiydi. Cüzdanımın içi pek dolu olmamasına karşın beklediğimden çok daha fazla itibar gördüm ve isteklerimi çok geçmeden gerçekleştirdim. İtiraf etmeliyim, o dönemde bu beni çok şaşırtmıştı; fakat sonraları öğrendim ki şehrin kibar kesiminde olabildiğince çok satış yapmak, hesabı olabildiğince kabarık tutmak ve müşterinin yakasına olabildiğince erken yapışmak birçok meslek sahibinin önemli bir düsturuymuş.

Bundan sonra edineceğim vasıflar dans etmek, kılıç kullanmak, ata binmek ve müzikti. Fakat bunlar zaman ve para gerektirdiğinden, şu düşüncelerle kendimi rahatlattım: Dans etmeyi küçüklüğümde biraz öğrenmiştim ve saray dansını elime gözüme bulaştırmadan çıkartabilirdim; kılıç kullanmak konusunda, halim selim bir insan olduğumdan kavgayla dövüşle işimin olmayacağını düşünmüştüm; ata binmek konusunda, ona sıra gelmeyeceğine umut bağlamıştım ve son olarak müziğe gelince, bu konuda da kolayca şöhret edinebileceğimi düşünüyordum; zira okul arkadaşlarımdan bazılarının şarkı söyleyememelerine ya da keman çalamamalarına karşın opera konusunda atıp tuttuklarını duymuştum.

Gereken bir başka özellik de kentin tanınmasıydı; bunu kamuya açık yerlerin gediklisi olarak çözeceğimi düşünüyordum. O nedenle sık sık bu tür yerlere gitmeye başladım; nitekim çok geçmeden tüm moda deyimleri hatim ettim, buradaki eğlenceleri övmeyi, en ünlü erkek ve kadınların isimlerini ve yüzlerini öğrendim.

Geriye tek bir sorun kalıyordu, o da gizli bir aşk maceramın olmamasıydı, bunu da çok geçmeden edinmeye kararlıydım; elbette bunun ününden bahsediyorum. Gerçekten de o kadar başarılı oldum ki çok geçmeden kentteki en güzel beş-altı kadınla adım çıktı."

Adams bu sözleri duyunca derin bir iç çekti ve sonra haç çıkartıp, "Yüce Tanrım! Ar damarı çatlamış bu dünyanın!" dedi.

"Hayır, sandığınız kadar ahlaksızca değil," diye devam etti adam, "Zira sizi temin ederim hepsi de aslında kız oğlan kızdır. Benim amacım bunlarla aşk macerası yaşadığımın duyulmasıydı ve bunu elde ettim de; belki de bir tek bununla övünüyordum, zira mektuplarını gösterdiğim insanlar da en az benim kadar bunların sahte olduğunu ve bizzat benim tarafımdan yazıldığını biliyorlardı."

"Kendi kendinize mektup mu yazıyordunuz?" diye şaşakaldı Adams.

"Ah bayım," diye yanıtladı adam, "Bu çağımızın bir aldatmacasıdır. Modern oyunlarımızın yarısında mutlaka bu karakterlerden biri vardır. O saygıdeğer kadınlara çamur atarken çektiğim sıkıntılar ve başvurduğum saçma yöntemler sözle anlatılmaz. Biri birinden neşe içinde bahsettiğinde, ben hemen 'Bırak şu Tanrı'nın cezasını! Çok geçmeden onu da H...'de görürüz,' diyordum. Sonra karşımdaki, 'İffetli biri olarak bilirdim onu,' deyince, ben de 'Bir kadını sokaklarda görene kadar her zaman iffetli olduğunu düşüneceksin; ama sen ve ben, Jack ya da Tom (orada bulunan başka birine dönerek) daha iyi bilir,' diyordum. Ardından cebimden bir kâğıt çıkartıp (muhtemelen bir terzi faturası) öper ve 'Tanrı seni inandırsın bir zamanlar onu çok seviyordum,' diye ekliyordum."

"Lütfen artık yemin etmeden devam edin," dedi Adams.

"Kusura bakmayın bayım," dedi ev sahibi. "Neyse, bu şekilde üç yıl yaşadım." "Hangi şekilde?" diye sordu Adams; "Bir hayat şeklinden bahsettiğinizi hatırlamıyorum." "Haklısınız," dedi adam gülümseyerek, "Aslında bu şekilde hiçbir şey yapmayarak demem gerekirdi. Bir günlüğüne günlük tuttuğumu hatırlıyorum da, iki günüm birbirinden farkı olmadığından, nasıl yaşadığıma dair size bir ipucu verecektir.

Sabah kalktım, bastonumu kaptığım gibi saçlarımı kâğıtlara sardıktan sonra (*Adams'tan bir iç çekiş*) yeşil frakımla yürüyüşe çıktım ve saat ona kadar orada burada dolaştım.

Müzayedeye gittim; Lady ...'e pis bir yüzü olduğunu söyledim; Yüzbaşı ...'nın söylediği bir şeye kahkahayla güldüm, ne olduğunu hatırlayamıyorum, zira tam olarak duyamadım; Lord ...'a bir şeyler fısıldadım; Dük ...'e selam verdim, bir enfiye kutusu için fiyat söyleyecektim, ama sonra başıma kalır diye korktum, söylemedim.

2'den 4'e giyindim. (*Bir iç çekiş.*)
4'ten 6'ya dek yemek yedim. (*Bir iç çekiş.*)
6'dan 8'e kahvehanede.
8'den 9'a Drury Lane'de tiyatroda
9'dan 10'a Lincoln's Inn Fields'te.
10'dan 12'ye salonda. (*Derin bir iç çekiş.*)

Tüm bu yerlerde kayda değer hiçbir şey olmadı." Bunun üzerine Adams biraz kızarak, "Bayım, bu bir hayvan yaşayışından bile daha adice, bitkilerdense hani bir gömlek ya üstün ya değil." dedi, "Sizin gibi aklı başında bir adamın ne işi olur böyle bir yaşamla, aklım dimağım almıyor." "Azizim, bizi sizin hayal edebileceğinizden daha büyük aptallıklara sürükleyebilecek bir şey var ki," dedi adam, "O da kendini beğenmişliktir. Rezil bir yaratık olmama karşın –ki sizi temin ederim o zamanki yaşantımdan benim kadar siz bile nefret edemezsiniz– o dönemde kendime hayrandım ve sizin gibi bilgili, mükemmel özelliklere sahip birisi karşıma çıksa (bağışlayın ama) horgörürdüm." Adams hafifçe eğilerek selam verdi ve devam etmesini rica etti. "Bu şekilde iki yıl devam ettikten sonra," dedi adam, "Bir kaza yüzünden muhitimi değiştirmek zorunda kaldım. Bir gün St. James kahvesindeyken, yine çok soylu bir hanımefendi hakkında ipe

sapa gelmez laflar ediyordum. Orada bulunan bir subay bana dönüp yalan söylediğimi söyledi. Bense yanılıyor olabileceğimi, ama doğruları söylemekten başka bir niyetim olmadığını söyledim. Buna karşılık hiçbir cevap vermedi, yalnızca küçümser bir şekilde gülümsedi. Bundan sonra çevremdeki bütün insanlarda tuhaf bir soğukluk olduğunu fark etmeye başladım. Ben konuşmasam kimse benimle konuşmuyordu, hatta birçoğu selamı sabahı kesmişti. Birlikte yemek yediğimiz arkadaşlar da artık yüz vermiyorlardı, resmen beni dışlamışlardı. Bir hafta geçmeden kendimi St. James'in yerinde sanki bir çölün ortasındaymışçasına yalnız hissetmeye başladım. Bir gün büyük şapkalı ve uzun kılıçlı, dürüst, yaşlıca bir adam gençliğime bakıp bana acıdığını söyledi ve bu nedenle bana millete düşündükleri kadar alçak birisi olmadığımı kanıtlamamı nasihat etti. İlk başta ne demek istediğini anlamadım; o da açıkladı, en sonda da, yüzbaşıyı düelloya davet etmem durumunda, kendisinin de sırf bana acıdığı için, iyilik olsun diye bu mektubu yüzbaşıya götürebileceğini söyledi." "Çok hayırsever bir insanmış hakikaten!" diye araya girdi Adams. Adam devam etti: "Ertesi güne kadar düşünmek için süre istedim ve odama çekilip meseleyi olabildiğince kavramaya çalıştım. Bir yandan kendi canımı yitirme tehlikesi, diğer yandan elimi zerrece kızgın olmadığım bir insanın kanına bulama tehlikesi vardı. En sonunda bu tehlikeyi göze almaya değmeyeceğine karar verdim. Dolayısıyla o muhitten ayrılma kararı aldım ve Temple taraflarına yerleştim. Burada da çok geçmeden yeni insanlarla tanıştım, hiçbirinin başıma gelenlerden haberi yoktu. Aslında pek de kafama göre değillerdi, zira Temple çapkınları diğerleriyle karşılaştırıldığında solda sıfır kalır. Bunlar yapayın da yapayı. Üstelik bunların kibirliliği daha da gülünç, tabii eğer böyle bir şey mümkünse. Burada tanımadıkları lordlarla içki içen, hiç görmediği kadınlarla entrikalar yaşayan insanlarla karşılaştım. Artık tutkularımın uzandığı

en uç nokta Covent Garden'dı; burada tiyatro salonlarının balkonlarında caka satar, fahişeleri ziyaret eder, tiyatrodaki meyve satıcılarıyla düşer kalkar, oyunlara söver sayardım. Bu hayata en sonunda doktorum bir son nokta koydu. Kendimi bir ay boyunca odama kapatmam gerektiğine beni ikna etti. Bunun sonunda, üzerine düşünecek boş zamanım olduğundan, her türlü çapkınıyla hovardasıyla ilişkiyi kesmeye ve mümkünse bu hapis hayatına geri dönmemeye karar verdim." "Sanırım," dedi Adams, "Bir ay istirahat edip düşünmek size iyi gelmiş, fakat bunun bir doktordan ziyade bir din adamından gelmesini beklerdim." Adam Rahip Adams'ın bu saflığı karşısında gülümsedi ve böyle pis bir mesele hakkında kendisini daha fazla açmadan devam etti: Sağlığıma kavuşur kavuşmaz kadınlara olan ilgim –ki eskisi gibi tatmin edeceğimden korkuyordum– beni çok rahatsız etmeye başladı. Bu nedenle bir metres tutmaya karar verdim. Nitekim çok geçmeden gözüme bir genç kız kestirdim. Daha önceden iki kişinin kapatmasıydı, bana da meşhur çapkınlardan biri önermişti. Onu evime aldım ve birlikte yaşamaya başladık. Sanırım bedeli büyük olacak bir hata yaptım, ama beni bu noktada çok fazla şaşırtmadı, zira daha on beş gün geçmeden onu kendi odamda subay görünümlü, ama aslında bir çırak olan genç bir adamla malum vaziyette yakaladım. Sadakatsizliğinden ötürü özür dileyeceği yerde, yarım düzine yemin savurdu ve parmağını bana doğru sallayarak İngiltere'deki en iyi adam olsa onunla yetinmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine ayrıldık ve aynı kadın tellalı ona başka birini ayarladı. Ayrıldığımız için duyduğum üzüntü, bir-iki gün geçtikten sonra, tanışmış olmamıza duyduğum üzüntü kadar çok değildi; zira doktoruma ikinci bir ziyarette daha bulunmak zorunda kaldım. Sonrasında birkaç hafta boyunca bunun kefaretini ödemek zorunda da kaldım hani. Bu süre zarfında güzel bir genç kızla karşılaştım. Babası kırk yıl boyunca orduya hizmet vermiş, hepsinde de Marlborough

Dükü'nün komutası altında seferlere katılmış, sonra da yarım maaşlı bir teğmen olarak ölmüş ve geride dul bir eş ile bu kızcağızı bırakmıştı. Çok zor koşullarda yaşıyorlardı; hükümetten az bir emekli maaşı alıyorlar, onun dışında kız da iğne iplik işlerine yatkın olduğundan birkaç peni de o kazanıyordu. Tanıştığımız sırada kendisine hâli vakti yerinde olan bir koca adayı bulmuş, evlenmek üzereydi. Damat adayı kumaşçının yanında çalışıyordu, kendi işinin başına geçecek kadar da para biriktirmişti. Valide hanım bu evliliğin gerçekleşecek olmasından pek memnundu, haksız da sayılmazdı. Fakat çok geçmeden ben bu evliliğe mâni oldum. Kıza adamı öyle bir kötüledim ve dahası öyle iltifatlar, öyle vaatler, öyle hediyeler yağdırdım ki, fazla uzatmayalım, kızı kafesledim ve anasının yanından kopardım! Tek kelimeyle baştan çıkardım kızı. (Bu sözler üzerine Adams ayağa fırladı, odanın içinde üç tur attı ve sonra gerisin geri iskemlesine oturdu.) Hikâyemin bu kısmı emin olun sizi benden daha çok üzmüyordur. Ne yaparsam yapayım hiçbir zaman ona ettiğim kötülüğü aklımdan çıkartıp atamayacağım. Fakat şimdiden size de gına getirttiysem, bu barbarca, alçakça hareketin ölümcül sonuçlarını duyduğunuzda hiddetiniz nasıl artacak düşünmek bile istemiyorum! Bu nedenle, müsaade buyurursanız artık devam etmeyeyim." "Olmaz!" diye bağırdı Adams. "Rica ederim, devam edin. Ve umarım Tanrı katında bu yaptıklarınızın ve diğer anlattığınız şeylerin pişmanlığı kabul edilir." "Şimdi," diye devam etti adam, "Güzel genç bir varlığa sahip olmaktan pek mutluydum. İyi bir eğitim almıştı ve birçok iyi özelliği vardı. Birkaç ay boyunca müthiş bir aşk yaşadık, ne bir kimseyle konuşuyor ne görüşüyorduk. Ama bu sonsuza dek devam edemezdi; ona karşı duyduğum sevgiyi korumama karşın giderek başka insanların varlığına da ihtiyaç duymaya ve dolayısıyla yavaş yavaş onu yalnız bırakmaya başlamıştım, ki zaten en sonunda tüm gününü yalnız geçirmeye başlamıştı. O da durumundan ra-

hatsız olduğunu söyledi ve bu melankolik yaşamından şikâyet etti. Ben de bu durumu çözmek adına onu çevredeki diğer metreslerle tanıştırdım. Onlarla sık sık bir araya gelip kâğıt oynuyor, oyuna ya da başka yerlere gidiyorlardı. Çok geçmeden davranışlarında gözle görülür değişiklikler sezmeye başladım; yavaş yavaş tüm terbiyesini ve masumiyetini kaybediyordu. En sonunda zehri iyice aldı. Çapkın erkeklerin ortamlarına giriyor, türlü türlü yapmacık tavır sergiliyor ve dışarıda olmadığı ya da benim evimde bir parti vermediği zamanlarda huzursuz oluyordu. Acayip para canlısı olmuştu, su gibi para harcıyor, yılışık davranışlar sergiliyordu. İsteklerinden birine karşı çıksam hemen ağlayıp sızlanmaya başlıyor, kıyameti koparıyordu. Zaten aşkın o ilk delice anları da geride kaldığından, bu davranışları beni ondan iyice uzaklaştırdı. Şimdi karım olmadığına şükretmeye başlamıştım. Artık ayrılmayı iyice kafama koyduğumdan, ona da alttan alta çıtlattım, fakat onu kapının önüne koyma zahmetinden beni kurtarıp kendi kendine ayrıldı. Giderken de yazı masamın gözünü açıp ne bulduysa almış; aşağı yukarı 200 poundluk bir yük kaldırmıştı. Önceleri olayın harareti içerisinde onu mahkemeye verip sürüm sürüm süründürmeyi düşündüm; fakat bu öfkeli anımda gözüme görünmediğinden bir olay çıkmadı ve bir müddet sonra öfkem yatıştı. İlk saldıran tarafın ben olduğunu ve kızı masumiyetinden ederek telafisi mümkün olmayan bir zarar verdiğimi düşününce ve zavallı anasının kızının kaçtığını duyunca dayanamayıp kalpten gittiğini öğrenince, kendimi onun katili sayıp ("Eh, bir zahmet öyle sayın!" diye bağırdı Adams homurdanarak) yüce Tanrı'nın bunu beni cezalandırmak için yaptığına hükmettim. Aslında keşke kız hakkında bir daha hiçbir şey duymamış olsaydım diyorum, çünkü sonraları ahlaksızlığı iyice ele almış. Birkaç yıl sokak kadınlığı yaptıktan sonra bu berbat yaşamını Newgate Hapishanesinde sonlandırmış." Adam burada derin bir iç çekti, Adams da daha derin bir iç

çekişle karşılık verdi. Bir müddet ikisi de sessizce birbirlerine baktıktan sonra ev sahibi bıraktığı yerden devam etti: "Kapatmam olduğu tüm zaman boyunca bu kıza hep sadık kalmıştım. Fakat daha beni yeni terk etmişti ki para kaybından başka sadakatsizlik izleri de fark etmeye başladım. Kısacası doktoruma üçüncü bir ziyarette daha bulundum ve bu kez elinden öyle kolay kurtulamadım.

Karşı cinsle bir daha ilişki kurmamaya tövbe etmiştim, getirisinden çok götürüsü olduğundan yakınıyor ve Iuvenalis'in eskiden yaptığı gibi, bu güzelim varlıklara çok kaba bir dille sövüp sayıyordum. Kentteki tüm yosmalara kavranması zor bir nefretle bakıyordum, bedenleri bana içinde hastalık ve ölüm barındıran boyalı saraylar gibi gözüküyordu. Nasıl dışına bakıp bir ilaca ya da altınına aldanıp tabuta özenmiyorsam, kadınların güzellikleri de gözümde onları çekici kılmıyordu. Ama artık mutlak bir köle olmasam da, hâlâ kendimi aşka tabi bir insan olarak görecek nedenlerim vardı. Kadınlara olan nefretim günden güne azaldı ve kesin olarak söyleyemem ama güzeller güzeli Sapphira'ya âşık olmasaydım yine zaman içinde bir sokak kadınına kendimi kaptıracaktım. Fakat Sapphira bir kez aklıma düşünce kalbimde de aynı hızla ilerleyiverdi. Soylu ve kibar bir adamın karısıydı. Kocası bu kadının duygularını bence sonuna kadar hak ediyordu, ama bunu bilen yoktu. Kadına gelince aslında tam bir *coquette achevée* idi." "Affedersiniz, bayım," diye araya girdi Adams, "Bu *coquette* nedir? Fransız yazarlarda daha önce gördüm, ama neyin nesi olduğunu çıkartmadım. Sanırım *une sotte, Anglicè, a fool* ile aynı şey." "Bayım," dedi ev sahibi, "Sanırım çok yanılmıyorsunuz, fakat bu özel türde bir ahmaklık olduğundan size tarif etmeye çalışayım. Canlılar âlemindeki tüm varlıklar yararlılıklarına göre dizilse, şahsen ben *coquette*'in yerini alamayacak bir hayvan tanımıyorum. Zaten bu yaratığın içgüdüler dışında başka bir özelliği de yoktur. Kimi zaman bunun gerisinde

kibirlilik duygusu olduğunu zannetsek de, davranışlarının büyük kısmı bu adi güdünün de aşağısına düşmektedir. Mesela birkaç saçma sapan el kol hareketi ya da oyun, en tuhaf kuşlarda ve hayvanlarda bile görülebilecek olanlardan sonsuz derecede daha aptalcadır. Gören bir insan kesinlikle nefretimizi kazanmaya çalışıyor zanneder. Gerçekten de temel özelliği yapmacıklıktır ve bunun başını çeken de, götüren de geçici heveslerdir. Zira bu canlının bazen güzellik, bilgelik, zekâ, iyi huyluluk, sıhhat ve kibarlık sergilediği gözükse de, yeri geldiğinde çirkinlik, aptallık, saçmalık, kötü huyluluk, terbiyesizlik ve hastalık da buna eklenir. Yaşamı değişmez bir yalandan ibarettir; bunlar hakkında söyleyebileceğiniz kesin bir yargı varsa o da asla göründükleri gibi olmadıklarıdır. Eğer bir *coquette*'in sevmesi mümkün olsaydı (ki değildir, zira ne zaman bu duyguya sahip olsa anında söner gider), sevdiği kişiye karşı, nefret değilse bile ilgisizlik duyuyormuş gibi yapardı. Bu nedenle sizi sevdiklerine ikna etmeye çalıştıklarında en azından size karşı ilgisiz olacaklarına emin olabilirsiniz. Nitekim benim Sapphira'mda da olan buydu; beni kendi hayranları arasında görünce (genel tabirle) cesaretlendirdi. Sık sık bana bakıyor ve göz göze geldiğimizi anladığı anda hemen gözlerini çekiyor ve olabildiğince heyecanlandığı ve şaşırdığı havası veriyordu. Nitekim yaptığı bu numaralarla istediği amaca da ulaşıyordu. Hayranları arasında ben kendisine gösterdiğim ilgiyle ön plana çıktıkça, o da bana, diğerlerine nazaran daha teklifsiz davranmaya başladı. Her gün binlercesini kandıran kısık ses, fısıldama, peltek peltek konuşma, iç çekişler, gülmeler vs. gibi pek çok duygu belirtisinde bulunuyordu. Kâğıt oynadığımızda, ısrarla yüzüme bakar ve aynı anda yanlış bir hamle yapıp, ardından tuhaf bir kahkaha patlatır ve 'Ay! Aklım nerelerde bilmiyorum,' derdi. Sizi daha fazla sıkmayayım, aklımca yeterli sayıda çapkınlık yöntemine başvurduktan ve kadınımda şiddetli bir arzu uyandırdığıma kanaat getirdikten sonra, işi açıklığa ka-

vuşturmak için fırsat kollamaya başladım. Ben kovaladıkça o kaçtı, o kaçtıkça ben kovaladım, ama en sonunda bir fırsat elde ettim. Bu konuşmanın tüm ayrıntılarını anlatmayacağım. Şu kadarını söyleyeyim, benim ilgimin farkında değilmiş numarası yapamayınca, önce aşırı derecede şaşırmış gibi yaptı, hemen ardından da parladı: Kendisine bu şekilde hakaret edecek cüreti nereden bulduğumu sordu. İlk fırsatta benden kurtularak, bu sorunu çözmenin tek yolunun bir daha görüşmemek ya da kendisiyle bir daha konuşmamam olduğunu söyledi. İstediğim cevabı alamamıştım; amaçsızca da olsa peşinden koşmaya devam ettim ve en sonunda onun tek efendisinin kocası olduğunu ve ne onun, ne de diğerlerinin onun kalbinde bir iz bırakamadığını anladım. Bu *ignis fatuus*'u[8] takip etmekten, başka bir adamın karısı bana cilve yaptığı için vazgeçtim. Bu kadın genç de değildi güzel de, ama bir aşk adamının reddedemeyeceği kadar hoştu. Çok geçmeden yanlış kişiye kaş göz yapmadığını gösterme fırsatı buldum; hemen ateşli ve arzulu bir âşık bulmuştu. Dahası şikâyet etmek için bir nedeni yoktu; verdiği sıcaklığın karşısında aynı sıcaklığı bulmuştu. Artık bir *coquette* ile uğraşmıyordum, aksine bu seferki soylu aşk duygusunu saçma kibirlilik için kullanmayacak kadar akıllı bir kadındı. İyi geçiniyorduk; ikimizin de aradığı zevk karşılıklı tatminde yattığından çok geçmeden bunu elde ettik ve keyfini çıkarmaya başladık. Önceleri bu yeni metresimden pek hoşnuttum; hoşluğuyla daha hasta bir iştahı bile kolaylıkla doyurabilirdi. Fakat benim üzerimde farklı bir etki yarattı, tutkularımı gençliğin ya da güzelliğin taşıyabileceğinden daha yukarılara taşıdı. Ama bu mutluluk çok uzun sürmedi. Kocasının kıskançlığı bizi endişelendiriyordu." "Zavallı adam! Acıyorum ona," diye bağırdı Adams. "Aslında bunu hak ediyordu," dedi adam, "Zira karısını çok seviyordu ve neyse ki, kadını ilk kez baştan çıkarıp kocasından uzaklaştıran da, emin

8 Aldatıcı ümit. (Lat.) (ç.n.)

olun, ben değildim. Endişelerimiz boşa değildi, zira sonunda bizi yakaladı ve seviştiğimize dair tanıklar bulup buluşturdu. Sonra beni mahkemeye verdi ve 3 bin pound tazminata hak kazandı. Bu zaten beni çok zor durumda bırakacaktı, ama yetmezmiş gibi boşadığı eşi de üzerime kaldı. Kendisiyle çok huzursuz bir hayatım oldu, zira hem eski sevgim kalmamıştı, hem de aşırı kıskançlığı yüzünden resmen ruhum bunalmıştı. Sonunda başına gelen talihsizliklerin nedeni olduğum bu kadın öldü de, beni de kendisinden kurtulmak için başka yollar aramak zorunda bırakmadı.

Artık aşka tövbe etmiştim; tehlikesi daha az olan, daha ucuz zevklerin peşinden koşacaktım. Tüm gün uyuyup geceleri de içen şen şakrak bir grupla tanıştım; bunlar yaşamaktan çok zaman tüketen insanlardı demek daha doğru olur. En doğru dürüst konuşmaları gürültüden ibaretti; şarkı söylemek, naralar atmak, kavga etmek, içmek, kadeh kaldırmak, zamparalık yapmak, şey yapmak, sigara içmek eğlencelerimizin başlıcalarıydı. Ve bunlar kötü olmasına karşın daha vahim olanları da vardı: Ya aşırı derecede sıkıcı dedikodular, ya da kıytırık meseleler üzerine hepsi de bahisle sonuçlanan hararetli tartışmalar. Bir müddet böyle yaşamayı sürdürdüm; daha sonra, çok yetenekli kişilerin gelip gittiği bir derneğe üye oldum. Artık içki şişesi yalnızca en derin felsefi meselelerin konuşulduğu sohbetlerimize meze olsun diye isteniyordu. Bu beyefendiler hakikatin peşine düşmüşlerdi ve bu uğurda eğitimin verdiği tüm önyargıları bir kenara bırakmış, kendilerini yalnızca aklın şaşmaz rehberliğine teslim etmişlerdi. Bu büyük rehber, kendilerine bu çok eski ama basit öğretinin, yani evrende Tanrı diye bir varlığın olduğu görüşünün yanlışlığını gösterdikten sonra bunun yerine *hak ilkesini* yerleştirmelerine yardımcı olmuştu; buna bağlı kalarak en temiz ahlaka erişmişlerdi. Tefekkür sayesinde bu cemiyetten zevk aldığım gibi, önceki yaşamımı küçümsemem ve buna nefretle bakmam gerektiğini de

öğrendim. Artık kendimi daha önce hiç olmadığı kadar üst düzey bir insan olarak görüyordum ve kendi doğamda karşıt hiçbir şey bulmadığımdan bu hak ilkesini de çok tutmuştum. Ahlaklı olmak için kendi kişisel güzelliği ve fazileti dışında bir itkiye ihtiyaç duyan insanları küçümsüyordum. Ayrıca yeni arkadaşlarım ahlaki açıdan gözümde öyle büyük bir değere sahiplerdi ki bana en yakın ve en değerli olan şeyi gözümü kırpmadan onlara emanet edebilirdim. Ben bu enfes rüyaya dalmışken, art arda beni şaşırtan iki-üç olay gerçekleşti. Bizim büyük filozoflarımızdan ya da *hak-ilkesi adamları*ndan biri aramızdan ayrıldı, ama giderken en yakın arkadaşlarından birinin karısını da yanında götürdü. İkinci olay, aynı cemiyetten bir başkası dernek sandığından aldığı paralarla ortadan kayboldu. Üçüncü olayda ise, benden ödünç para alan bir tanesinden borcumu ödemesini istediğimde, karşılığında bir senet falan imzalatmadığımdan, benden para aldığını kesin bir dille reddetti. Bizim altın ilkemizle hiçbir şekilde uyuşmayan bu olaylar, ilkelerimizin şaşmazlığı konusunda içime kuşku düşürdü; fakat bu düşüncelerimi dernekten birine açtığımda, 'Kendi içinde mutlak iyi ya da kötü diye bir şey olmadığını; olayların kişinin içinde bulunduğu koşullara göre iyi ya da kötü diye nitelendirildiğini; komşusunun karısıyla kaçan adamın muhtemelen çok iyi eğilimlere sahip olduğunu ama söz dinlemez bir tutkunun bunları bastırdığını, oysa diğer açılardan cemiyetin çok değerli bir üyesi olabileceğini; eğer bir kadının güzelliği kendisinde bir huzursuzluk yarattıysa, kendisini bundan kurtarmasının doğal bir hak olduğunu' ve bunun dışında pek çok şey söyledi. Bunlar içimde öyle bir tiksinti uyandırdı ki, hemen o akşam cemiyetten ayrıldım ve bir daha da geri dönmedim. Yine yalnız kalmıştım ve bu durumdan hiç hazzetmiyordum. Her zaman en gözde eğlencem olan tiyatroların artık tam bir gediklisi olmuştum. Pek çok akşam iki-üç saatimi sahnenin arkasında geçiriyor, burada birçok şairle

tanışıyor ve sonradan meyhaneye gitmek üzere kavilleşiyorduk. Oyunculardan bazıları da bizim gruba dâhildi. Bu toplantılarda genellikle şairler şiirlerini okuyor, oyuncular da rollerini seslendiriyorlardı. Burada dikkatimi çeken husus, eğlenceyi düzenleyen kişinin davetliler arasında en çok zevk alan kişi olmasıydı; fakat adamın yüzüne karşı çok kibar olmalarına karşın, yokluğundan istifade ilk fırsatta adamla dalga geçiyorlardı. Bununla ilgili aklımda birtakım görüşler oluşmuştu ki, burada anlatmaya değmeyecek kadar açık olduğunu düşünüyorum." "Bayım, rica ederim anlatın," diye ısrar etti Adams. "Bir defa, zeki insanların kibirliliğe daha yatkın oldukları genel gözleminin doğruyu yansıtmadığı sonucuna vardım. İnsanlar zenginlik, güçlülük, güzellik, şeref vs. gibi konularda aynı derecede kibirlidir. Fakat bunlar bakan kişinin gözlerine kendiliğinden gözükürken, zavallı zekâ kusursuzluğunu gösterebilmek için maharetini sergilemek zorundadır ve biraz önce bahsettiğim o kaba düşünce de bunu yapmaya hazır olmasına bağlıdır. Oysa evini dayayıp döşemek ya da kendisini süslemek için bol para harcayan, giyinmek için onca zahmet ve onca para harcayan ya da nefsinden feragat, çalışmak ya da hepsi bir tarafa alçaklık için kendisine unvan ya da paye verildiğini düşünen bir insanın kibirlilik için feda ettikleriyle, size şiirini okumak ya da oyununu sergilemek isteyen zavallı bir zeki kişi arasında ne fark vardır? İkinci düşüncem: Kibirliliğin duyguların en kötüsü olduğunu ve zihni diğerlerinden daha fazla zehirlediğini anladım; zira bencillik bizim izin vermek istediğimizden çok daha genel olduğundan, bizimle arzuladığımız şey arasında duran kişilerden nefret etmek ya da onları kıskanmak doğaldır. Şimdi şehvet ve arzu söz konusu olduğunda bu daha azdır, hatta açgözlülükte bile bizim arayışlarımıza engel olmayan pek çoğunu bulabiliriz; fakat kibirli insan, üstün olmaya çalışır ve bir başkasında olan üstün ya da övgüye değer her şey onda antipatiye yol açar."

Bu sırada Adams ceplerini karıştırmaya başlamıştı ve birden "Ah! Yok üzerimde," dedi. Bunun üzerine ev sahibi neyi aradığını sordu, Adams da kibirlilik konusunda yazdığı ve şaheseri kabul ettiği vaazını aradığını söyledi. "Tüh be, tüh!" diye söyleniyordu, "Niye o vaazı cebinden çıkarırsın be adam? Keşke beş-on kilometrelik bir mesafede olsaydı, sırf size okumak için gider getirirdim." Adam hacet olmadığını, kendisinin bu arzudan kurtulduğunu söyledi. "İşte tam da bu nedenle okumak isterdim ya," dedi Adams, "Eminim hayran kalırdınız, zira hayatımda hiçbir duygudan bu aptalca kibirlilik duygusundan nefret ettiğim kadar nefret etmedim." Adam gülümsedi ve kaldığı yerden devam etti: "Bu insanların arasından çıkıp kumarbazların arasına katıldım. Burada elimdeki avucumdaki bütün parayı bu adamların yardımıyla bitirmem dışında önemli bir olay olmadı. Bu beni hayatın daha önce hiç görmediğim yanlarıyla karşılaştırdı: Yoksulluk, sefalet ve bunların beraberinde getirdiği, sabah akşam tepemde olan alacaklılar, icra memurları ve avukatlar. Kıyafetlerim eskimiş, itibarım zedelenmiş, arkadaşlarım ve tanıdıklarım yüzüme bakmaz olmuştu. Bu durum içerisinde hayal edilebilecek en tuhaf düşünce geldi aklıma: Evet, oyun yazmaya karar vermiştim. Nasıl olsa bir sürü boş zamanım vardı; icra memurlarından duyduğum korku yüzünden tüm günü odamda geçiriyordum ve zaten bu isteğim hep aklımın bir köşesinde vardı, aklım bu yöne de çalışıyordu, dolayısıyla işe koyuldum. Birkaç ay içinde beş perdelik bir piyes çıkardım, tiyatro da bunu kabul etti. Bu arada diğer şairlerin yazdıkları oyunların kabulünden çok önce biletlerini sattıklarını hatırladım. Benim şimdiki durumuma çok uygun olan bu yöntemi uygulamaya karar verdim ve hemen bir sürü küçük kâğıt hazırladım. Gerçekten de eğer bu biletler fırında, bakkalda, meyhanede geçseydi, şiir sanatının durumu çok iyi olurdu. Ama nerede! Hiçbir terzi ketenin, kumaşın karşılığı olarak bu biletleri kabul

etmiyordu, icra memurları da para yerine nezaket almıyorlardı. Bunlar dilenmek için iyi birer araçtı, o kadar: Sahibinin beş şilin istediğini gösteren, iyi kalpli Hıristiyanları ellerine ceplerine atmaya teşvik eden bir vesika. Artık yoksulluktan daha da kötüsünü, daha doğrusu yoksulluğun en beter yanını tadıyordum: Büyüklere avuç açmak. Öyle sabahlar oldu ki saatlerce bu vasıflı insanların kapılarında bekledim; üniformalı süslü püslü adamlar, soytarılar kabul edilirken, ben adımı verdiğimde lord hazretlerinin beni bu sabah göremeyeceği yanıtı gelirdi; bu söz o eve bir daha hayatta ayak basamayacağımı gösteren yeterli bir nedendi. Bazen en sonda kabul edildiğim olurdu ve o büyük adam bana *bağlı* olduğunu gerekçe göstermeyi uygun bulurdu." "*Bağlı* olmak mı?" dedi Adams, "Tanrı aşkına o da nedir?" "Bayım," dedi adam, "Kitap satıcılarının en iyi eserler için yazarlarına bıraktıkları kâr payı o kadar azdı ki, ilim irfan dünyasının hamileri olan soylu ve servetli bazı kişiler birkaç yıl önce teşviklerini temsilen, gönüllü aboneliklere girerek onları daha fazla cesaretlendirmeyi uygun bulmuşlardı. Böylece Prior, Rowe, Pope ve diğer dâhiler emekleri karşılığında kamudan yüklü miktarda para almışlardı. Bu para kazanmak için öyle kolay bir yöntem olarak gözüküyordu ki zamanın birçok sahte yazarı eserini benzer tarzda yayımlatmayı başardı, pek çoğu da yazılmamış, hatta hiçbir zaman da niyetlenmedikleri eserler için aboneler aldılar. Bu şekilde kaydedilen abonelikler bitmek bilmez olunca ve kamunun sırtına yüklenen yük bir tür vergiye dönüşünce, iyi yazarları kötü yazarlardan ayırt etmeyi, ya da hangi dehanın teşvike ihtiyacı olup hangisinin olmadığını ayırt etmenin öyle kolay bir iş olmadığını görünce, birçok aboneliğe sahip olma külfetinden kurtulmak için, bütün aboneliklerden aflarını isteyecek bir bahane buldular: Bir gün gelip de abone olmaları durumunda daha fazlasını vermek karşılığında az bir miktar para almak. Pek çoğu bunu yaptı, pek

çoğu da alıyormuş gibi yaptı ki tekliflerin önü kesilsin. Aynı yöntem tiyatro biletleri için de kullanıldı, zira bu da tam bir şikâyet konusuydu. İşte abonelik yüzünden *bağlı olmak* diye buna diyorlar." "Açıkçası bu ifadenin pek uygun olmadığını ve biraz garip kaçtığını söylemeliyim," dedi Adams, "Zira erdemli bir insanın teşvikiyle kendini, sizin ifadenizle, bağlayan zengin bir insan gerçekte de bağlanmış olmalıdır." "Evet, bayım," dedi adam, "Hikâyeme geri dönecek olursak. Bazen nitelikli bir insandan bir gine aldığım olurdu da, hatırlıyorum, en adi dilencilere sadaka nasıl verilirse o şekilde verirlerdi; dahası bunu almak için geçirilen bekleme zamanı dürüst bir işte harcansaydı beni hem daha çok tatmin eder, hem de daha fazla para kazandırırdı. Bu nahoş durum içerisinde, kendimi resmen yerin dibine sokarak yaklaşık iki ay geçirdim. Oyunumdan iyi bir gelir elde etme umutları beslerken suflör bana patronlardan oyunu iade etme talimatı aldığını söyledi, zira bu sezon oynatmaları mümkün değilmiş, ama alıp gözden geçirmem durumunda oyunu yeniden görmekten de memnun olacaklarmış. Müthiş bir hiddetle adamın elinden oyunu kaptım ve odama çekildim. Ümitsizlik içinde kendimi yatağa bıraktım." "Aslında kendinizi dizleriniz üzerine bıraksaydınız daha hayırlı olurdu," dedi Adams, "Zira ümitsizlik günahtır." "Üzüntümün ilk dalgası geçer geçmez," diye devam etti adam, "Oturup sessiz sakin ne yol tutturmam gerektiğini düşünmeye başladım. Öyle ya ne arkadaşım, ne param, ne itibarım, ne de bir namım vardı. Kafamda onlarca şey evirip çevirdikten sonra, yaşamın en basit gereksinimlerini karşılamak için Temple yakınında bir tavan arasına çekilmekten ve avukat yazıcılığı yapmaya başlamaktan başka çaremin olmadığına hükmettim. Kalem ustası olduğumdan bu iş benim için biçilmiş kaftandı. Buna karar verip, kararımı da hemen eyleme döktüm. Vakti zamanında işimin düştüğü bir avukat tanıdığım vardı, ona başvurdum; fakat bana iş vereceğine, söyledikle-

rime güldü ve 'onun yaptıklarını oyuna çevirmemden korktuğunu ve bunları bir müddet sonra sahnelersem şaşırmayacağını,' söyledi. Başkalarından da buna benzer laflar yediğimi anlatıp da sizi sıkmak istemem, ama şunu anladım ki Platon'un şairlere duyduğu nefret bu iş adamlarının duyduğu nefret karşısında devede kulak kalır. Ne zaman bir kahveye gitsem, ki yalnızca pazar günleri gidiyordum, odanın içinde bir fısıltı dolaşırdı. Pis bir sırıtışın eşlik ettiği bu fısıltıların içinden 'Nah işte, bu şair Wilson' sesi duyuluyordu. Bilmiyorum siz de aynı gözlemde bulundunuz mu ama insanın doğasında kesilip atılmadığı, ya da iyi eğitim ve terbiyeyle adam edilmediği sürece başkalarını rahatsız ya da mutsuz etmekten haz duyan bir art niyetlilik var. Bunu, modaya uygun insanların katıldıkları toplantılar hariç bütün toplantılarda fazlasıyla görebilirsiniz, özellikle de soyları ve servetleri nedeniyle tam da kibar çevrelerin biraz dışına düşen genç kadın ve erkeklerde, yani eşrafın alt, tüccarların üst tabakalarını kastediyorum. Bunlar gerçekte tüm insanlığın en sütü bozuk kesimidir. Neyse efendim, ben bu sefalet içinde, açlıktan ölmemi engelleyecek bir iş olmadan yaşamaya devam ederken ve felaketimin nedeni tam da şair diye adımın çıkmış olmasıyken, tesadüf eseri bir kitap satıcısıyla karşılaştım. Bana 'benim gibi bilgili ve zeki bir insanın hayatını kazanmak için böyle bir yönteme başvurmasının acınılacak bir durum olduğunu, bu durumuma üzüldüğünü ve kendisiyle çalışmam durumunda bana iyi para kazandırabileceğini' söyledi. Kendisinin de gayet iyi bildiği üzere, benim durumumda olan bir insanın başka bir seçeneği yoktur. O yüzden önerisini onun koyduğu şartlarla kabul ettim; şartların hiçbiri pek parlak değildi ve tüm gücümle çeviriye koyuldum. Artık 'iş yok' diye ağlayıp sızlanacak vaktim yoktu, zira bana o kadar çok iş yüklemişti ki, altı ay içerisinde neredeyse yazmaktan kör olmuştum. Bu şekilde oturarak yaşamaktan ötürü, ki sağ kolum hariç hiçbir organım çalış-

nıyordu, şifayı da kapmıştım. Uzunca bir süre tek satır yazamadım. Bu talihsiz gelişmenin kitabın yayımlanmasını ertelemesi ve sonuncusunun da çok iyi satmamış olması nedeniyle kitap satıcısı bana yeni iş vermedi ve ayrıca beni diğer meslektaşlarına fişledi. Fakat bu dönemde boğazımdan kısıp kenara üç-beş peni attığımdan elimde birkaç gine kalmıştı ve bununla bir piyango bileti aldım, dedim bari kendimi talihin kucağına atayım, belki bana oyun masasında attığı kazıkları telafi eder. Bileti de alınca tam takır kuru bakır kalmıştım, ama yetmezmiş gibi bir de kadın kıyafetinde bir icra memuru odama geldi. Meğer onları buraya yönlendiren kitap satıcısıymış. Otuz beş poundluk terzi borcumdan ötürü beni tutuklayıp evine götürdüler, bu parayı elbette ödeyecek durumda değildim. Bu nedenle beni üst kattaki odalardan birine kapattılar. Artık sağlığım yerinde olmadığı gibi (zira hastalığımı daha atlatamamıştım), ne özgürlüğüm, ne param, ne de arkadaşlarım vardı. Tüm umudumu, hatta yaşama arzumu kaybetmiştim." "Ama bu çok uzun sürmüş olamaz," diye araya girdi Adams, "Zira hiç şüphe yok ki terzi durumunuzun parayı ödemeye müsait olmadığını anlayınca hemen bırakmıştır yakanızı." "Ah, bayım," dedi ev sahibi, "Bunu beni yakalatmadan önce de biliyordu ki; hatta beni borcumu ödemekten bundan başka hiçbir şeyin alıkoyamayacağını da biliyordu. Öncesinde onun devamlı müşterisiydim, zamanında kıyafetlerine oluk gibi para harcamıştım ve o müreffeh yıllarımda parasını hep zamanında ödemiştim. Fakat kendisine bu durumu hatırlatınca, eğer bana bu şekilde engel olmazsa, canımı dişime takarak çalışıp, bir tek boğazım için para ayırıp, gerisiyle kendisine borcumu ödeyeceğimi söyleyince sabrının tükendiğini, kendisini sürekli oyaladığımı, parasını istediğini, olayı avukatına intikal ettirdiğini ve hemen ödememem ya da teminat göstermemem durumunda, hapiste geberip gideceğimi, bağışlanmamı da beklemememi söyledi." "Bağışlan-

ma bekleyecek ama bulamayacaksın ha!" diye bağırdı Adams, "Nasıl olur da böyle alçak bir adam Tanrı'ya Yakarış duasını zikreder? Zira esas metinde *günahların bağışlanması* derken, nedendir bilinmez, tercümesinde *borçların bağışlanması* olarak değiştirilmiş. Başkaları bize borcunu ödeyemediğinde unutmuyorsak, biz de hiçbir şekilde ödeyebilecek bir durumda olmadığımızda bağışlanmayı beklemeyelim." Adams sustu ve adam devam etti: "İşte böyle acınacak bir durumdayken, daha önce piyango biletimin numarasını söylediğim eski bir tanıdığım beni bulup ziyaret etti ve müthiş bir neşe içerisinde elimi sıkarak, 'Gözün aydın, biletine tam üç bin pound çıktı,' dedi." Adams bu sözleri duyar duymaz yerinden fırlayıp sevinçten parmaklarını şıklatmaya başladı. Fakat adam anlatmaya devam edince bu sevinç çok uzun sürmedi. "Ah bayım! Bu sadece talihin beni daha da batırmak için oynadığı bir oyundu. Bu piyango biletini iki gün önce bir yakınıma vermiştim, zira bunu vermeden bir lokma ekmek vermeyi reddetmişti. Arkadaşım bu talihsiz durumu öğrenir öğrenmez sövüp saymaya ve hayatımdaki tüm kötü davranışları ve hataları yüzüme vurmaya başladı. 'Talihin istese bile kurtaramayacağı bir insan olduğumu, mahvolduğumu, bundan geri dönüşün olmadığını, arkadaşlarımdan da boşu boşuna merhamet beklememi, kendi mahvına bu şekilde önünü ardını düşünmeden giden bir adamın talihsizliklerine acımanın büyük zayıflık olacağını' söyledi. Sonra eğer bileti salak gibi kaptırmamış olsaydım şimdi nasıl sefa süreceğimi ballandıra ballandıra anlatmaya başladı. Beni buna çaresizliğin zorladığını anlatmaya çalıştım, ama cevap vermedi ve yine sövüp saymaya başladı. En sonunda dayanamadım ve artık gitmesini istedim. Bir müddet sonra icra memurunun evinden hapishaneye nakledildim, burada kendime ayrı bir oda tutacak kadar param olmadığından, tıpkı benim gibi hayattaki her türlü ihtiyaçtan mahrum, hatta tüm hayvanların sahip olduğu bir

şeyden, temiz havadan da mahrum şekilde bir sürü sefil insanla bir yere tıkıldım. Bu korkunç koşullar altında eski tanıdıklarımdan birkaçına mektup yazdım. Zamanında hiç düşünmeden kendilerine ödünç para vermiştim, bu yüzden yardım edeceklerini umuyordum, ama nafile. Aldığım en nazik cevap ret yerine özür oldu. Bu tarif edilemeyecek kadar korkunç koşullarda eriyip giderken –ki insanlıktan dem vuran, hatta kendine Hıristiyan diyen bir ülkede küçük bir ihmal ya da düşüncesizlik için çok tuhaf bir cezaydı bu– bir gün hapishaneye bir adam geldi ve beni sordu. Elinde bana hitaben yazılmış bir mektup vardı:

Bayım,

Son çekilişe ait biletinizi satmış olduğunuz babam, bilete para isabet ettiğini, ki sanıyorum duymuşsunuzdur, öğrendiği gün rahmetli oldu ve tek mirasçısı olarak beni bıraktı. Şu an içinde bulunduğunuz durum ve sizi mutlu edecek bir şeyi elinizden çıkarmış olmanızdan duyduğunuz rahatsızlık beni o kadar üzüyor ki, ilişiktekini kabul etmenizi istirham ediyorum.

Naçizane kulunuz,
Harriet Hearty.

İlişikte ne vardı dersiniz?" "Bilmem ki!" dedi Adams, "Bir gineden az değildir umarım." "Bayım, tam iki yüz poundluk bir banknot vardı." "İki yüz pound mu?" dedi Adams sevinç içerisinde. "Tam tamına o kadar," dedi adam, "Üstelik bu para bana bunu gönderen cömert kızın güzel adının yarısı kadar mutlu etmemişti beni. Kendisi tüm evrendeki hem en iyi hem de en güzel insandır. Ben yıllar yılı ona karşı derin duygular beslemiş ama bir türlü açılamamıştım. Adını binlerce kez öptüm, gözlerim sevgi ve minnetle dolup taşıyordu. Sonra... Neyse bu sevinci kısa keseyim, he-

men özgürlüğüme kavuştum ve bütün borçlarımı ödedikten sonra cebimde elli pounddan daha fazla parayla nazik kurtarıcıma teşekküre gittim. O sırada kent dışındaydı. Aslında düşününce hayırlı bir gelişme olduğunu anladım, zira bu sayede karşısına daha iyi bir kıyafetle çıkabilecektim. Bir iki gün sonra kente döndü, ben de gidip kendimi en içten teşekkürlerimle ayaklarının dibine attım. Tevazu gösterdi ve gerçekten teşekkür etmek istiyorsam, düşününce beni üzecek bir kazayı aklıma getiren bu meseleyi hiç açmamamı ya da daha iyisi hiç düşünmememi söyledi. Şöyle devam etti: 'Yaptığım şey benim gözümde çok önemsiz ve belki de bana yakışandan sonsuz derecede daha az. Ve eğer daha fazla paranın gerekeceği bir iş kurmak isterseniz, teminat ya da faiz konusunda aşırı sert olmayacağımı bilmenizi isterim.' Bu iyilik seli karşısında teşekkür etmeye çalıştım, oysa eskiden bu benim düşmanımdı ve yaşadığım bütün sefaletlerden daha da fazla beni rahatsız etmeye başlamıştı; yoksulluk, sefalet ve hapishaneyi toplasan hissettiremeyeceği kadar acımasız düşüncelere sürüklemişti. Zira bayım, iyi kalpli bir insanda hemcinsi birine ya da farklı cinsten yaşlı ve çirkin birine en ateşli dostluk duyguları uyandırmak için yeterli olan bu nazik davranış ve sözler, bana bir kadından, hem de ne kadar kusursuz özelliklere sahip olduğunu uzun zamandır bildiğim ve kaç zamandır derin duygular beslediğim güzel ve genç bir kadından gelmişti. Fakat umudum olmadığından bu duygularımı kendisine açıp büyütmektense içime atıp solmaya yüz tuttturmuştum. Kısacası, bana güzellikle, yumuşaklıkla ve şefkatle birleşmiş olarak gelmişlerdi. Ah o büyüleyici tebessümler! Ah, Mr. Adams, o an kendimi kaybetmiştim ve konumlarımızın farklı olduğunu unuttuğum gibi, bana çok şey vermiş olan bu iyi insandan her şeyini vermesini isteyerek kendisine nasıl bir karşılık verdiğimi de hesaba katmıyordum. Nazikçe ellerini tuttum ve dudaklarıma götürüp akıl almaz bir tutkuyla öpücüklere boğdum.

Sonra sel olup akmış olan gözlerimi kaldırdığımda yüzünün ve boynunun kıpkırmızı olduğunu gördüm. Elini çekmeye yeltendi, ama benim elimden kurtarmak için değildi, zira en hafif gücümle tutuyordum. İkimiz de titriyorduk. Onun bakışları yere, benimkiyse ona kilitlenmişti. Ey güzel Tanrım, o an ruhum ne hâldeydi! Aşkla, arzuyla, hayranlıkla, minnettarlıkla ve diğer bütün güzel duygularla yanar vaziyette karşımdaki o büyüleyici varlığa yönelmişti. En sonunda duygularım aklımın ve saygımın önüne geçmişti; yavaşça ellerini bırakarak delicesine sarılmak istedim. Kendisini hafifçe toparlayıp ayağa kalktı ve biraz sinirli bir biçimde, 'bu muameleyi hak edecek ne yaptığını' sordu. Ayaklarına kapandım ve 'kendisini incittiysem hayatımın tümüyle ellerinde olduğunu, kendisi için canımı feda edebileceğimi' söyledim. 'Hatta, sizin cezanızdan önce ben acı çekmeye hazırım,' dedim, 'Kabahatimi biliyorum. Sizin mutluluğunuzu benimkine feda edecek olduğumu düşündükçe kendimden nefret ediyorum. Ama inanın bu kadar ileri gitmeme neden olan şey size olan sevgim, bu sonsuz sevgimdi. Sizi uzun zamandır büyük bir aşkla seviyorum ve bana gösterdiğiniz iyilik farkında olmadan bu insanı karşınızda perişan bir hâle getirdi. Her türlü adi, para canlısı suçlamayı silin kafanızdan, zaten hemen şimdi bir daha karşınıza çıkmamak üzere gidiyorum, ama inanın kader beni benim sizi memnuniyetle kaldıramayacağım hiçbir yüksekliğe çıkartamazdı. Ah, kaderin gözü kör olsun!' O tatlı sesiyle sözümü kesip, 'Hayır, kadere kızmayın, zira onun sayesinde mutluluğu buldum; eğer sizin mutluluğunuz benim ellerimdeyse, size söylediğim gibi makul olup da benden isteyeceğiniz hiçbir şeyi esirgemem,' dedi. 'Hanımefendi,' dedim, 'Eğer mutluluğumun artık kaderin elinde olduğunu düşünüyorsanız, ki öyle görünüyor, yanılıyorsunuz dedim. Size zaten o kadar minnettarım ki eğer bir dileğim varsa, o da kutsal bir tesadüf sonucu saadetinize az da olsa bir katkı sunmaktır. Kendime gelince, sahip olabile-

ceğim yegâne mutluluk sizin mutlu olduğunuzu duymak olacaktır; eğer kader bunu tamamen yerine getirirse, bana yaptığı tüm yanlışları unutacağım.' 'Aslında unutabilirsiniz,' diye yanıt verdi gülümseyerek, 'Zira sizin mutluluğunuzla benim mutluluğum iç içe geçmiş. Uzun zamandır size değer veriyorum, hatta itiraf edeyim –kızarmıştı– tüm çabalarınıza karşın, ki yapmacık olmadığına eminim, saklamayı başaramadığınız duygularınızın farkındaydım; eğer aklı başında bir şekilde verebileceklerim yetmeyecekse, neyleyeyim öyle aklı; şimdi inancım o ki sizin isteyeceğiniz, ama benim reddedeceğim bir şey yok.' Bu sözlerin dudaklarından nasıl bir tatlılıkla döküldüğünü bilemezsiniz. Hemen ayağa kalktım; kalbimde donmuş olan kanım bütün damarlarıma akıyordu artık. Bir müddet sessizce durdum, sonra ok gibi atılıp onu kollarıma aldım, artık direnmiyordu. Yumuşak bir sesle o hâlde kendisini bana bırakmasını söyledim. Ah, bayım! O anki bakışlarını tarif etmek mümkün mü? Birkaç dakika sessiz, neredeyse hiç kıpırdamadan durdu. En sonunda kendisini biraz toparlayıp, şimdi gitmemi istedi ve bunu öyle bir tarzda söyledi ki hemen yaptım dediğini. Ama tahmin edebileceğiniz üzere çok geçmeden tekrar görüştük. Ama kusuruma bakmıyorsunuz umarım, bu görüşmenin ayrıntılarına fazla girerek epey kafanızı şişirdim." "Yok, yok! Tam tersi," dedi Adams dudaklarını yalayarak, "Elimde olsa baştan sona tekrar dinlemek isterdim." "Evet, bayım ne diyordum, kısa kesmek gerekirse, bir hafta içinde beni dünyanın en mutlu adamı yapmaya razı oldu. Kısa süre sonra evlendik ve sıra karımın servetini incelemeye geldiğinde (ki sizi temin ederim bunu yapacak çok fazla zamanım yoktu) altı bin pounda yaklaştığını gördüm; bunların çoğu menkul kıymetti, zira babası bir şarap tüccarıydı ve karım, dilersem, benim de aynı mesleği sürdürmemi istiyordu. Ben biraz da düşüncesizlik edip hemen kabul ettim. Düşüncesizlik diyorum, zira mesleğin sırlarını bilmediğimden ve tüm doğruluğum ve dü-

rüstlüğümle iş yapmaya çalıştığımdan, çok geçmeden servetimizin azalmakta olduğunu, işlerin de bozulmaya başladığını gördüm. Zira alım gerçekleştirdikten sonra içine hiçbir şey katmadan ve ilk hâliyle sattığım şaraplarım tüm şarap tüccarları tarafından hedef gösterildi. Daha az fiyatla iki kat para kazananlar kadar ucuz satamıyordum. Çok geçmeden bu şekilde servetimizi artırabileceğimizden ümidimi kestim, zaten refah içinde olduğum dönemde arkadaşım olan, ama zor günümde selamı sabahı kesip köşe bucak benden kaçan, sonra durum değişince yine ahbabım kesilen insanların ziyaretlerinden ve yakınlıklarından da sıkılmıştım. Kısacası dünya zevklerinin esasen ahmaklık, iş hayatının da çoğunlukla düzenbazlık olduğunu, ikisini toplasan kibirlilikten başka bir şey etmediğini yeterince görmüştüm; zevk düşkünü insanlar para harcama telaşından, iş adamları ise para kazanma telaşından birbirlerini parçalıyorlardı. Benim mutluluğumsa tamamen karıma bağlıydı. Anlatılmaz bir sevgiyle bağlıydım ona ve o da aynı duyguları besliyordu. Büyüyen ailemizi geçindirecek kadar birikimimiz vardı. Artık ikinci çocuk yoldaydı. Dolayısıyla bir gün oturup karıma kentten uzak sakin bir hayat yaşama konusunda görüşlerini sordum. Benim gerekçelerimi ve dahası istekliliğimi görünce, hemen kabul etti. Çok geçmeden küçük servetimizi, ki artık üç bin pounda inmişti, paraya çevirdik, bunun bir kısmıyla bu küçük evi aldık. Karımın doğumunun ardından da o gürültülü, kin, nefret, kavga, vefasızlık dolu yerden elimizi eteğimizi çekip bu sessiz, sakin, sevgi dolu yere yerleştik. Yirmi yıldan beri buradayız, pek fazla insanla görüşmeden yaşayıp gidiyoruz. Çevremizdeki insanlar bizi çok garip buluyorlar. Buraların beyi bana deli adını taktı, papaz ise ters mezhep diyor, zira biriyle ava çıkmıyorum, diğeriyle de kafa çekmiyorum." "Bayım," dedi Adams, "Sanırım kaderiniz size olan borcunu bu tatlı mekânı bahşederek tümüyle ödemiş." "Sefasını sürdüğüm tüm bu güzel şeylerin yaratıcısına şükürler

olsun," dedi ev sahibi, "Karım dünyanın en iyi insanı, üç tane de üzerine titrediğimiz dünya tatlısı çocuğumuz var. Ama bu dünyada hiçbir mutluluk saf olmuyor; buraya geldiğimin üçüncü yılında en büyük oğlumu kaybettim." Burada acı acı içini çekti. "Bayım," dedi Adams, "Takdiriilahi işte, ne yaparsınız. Hikmetinden sual olunmaz. Hepimizin önünde sonunda gideceği yer orası." "Doğru, sabırla katlanmak gerek," dedi adam. "Gerçekten ölmüş olsaydı, acısına katlanırdık, ama ah ah! Bayım, oğlumu kapımın önünden çingeneler çaldı. Sonrasında aramadığım yer kalmadı, ama bulamadım. Zavallı çocuğum! Ne de tatlı bakardı, tıpkı anası." Bu sözlerin ardından adamcağızın gözlerinden birkaç damla yaş aktı. Adams da durur mu? Böyle durumlarda her zaman karşısındakinin derdine ortak olan Adams da ağlamaya başladı. "İşte böyle bayım," dedi adam, "Hikâyemi bitirdim, biraz da uzattım sanıyorum. Size bir şişe daha getireyim." Adams bu öneriyi seve seve kabul etti.

IV. Bölüm

Mr. Wilson'ın Yaşam Tarzının Anlatılması. Köpeğin trajik serüvenleri ve diğer derin meseleler.

Adam biraz sonra elinde şişeyle geri döndü. Bir süre Adams ile sessizce oturdular. Sonra bir ara Adams aniden ayağa fırladı ve "Hayır, olacak iş değil!" diye bağırdı. Adam ne olduğunu sordu, o da anlatmaya başladı. "Kaybettiği çocuğunun rahmetli Kral Theodore olabileceğini düşünüyor"muş, ama "yaşını hesaba katınca bu düşüncesinin tutmadığını" anlamış. "Fakat Tanrı neylerse güzel eyler. Belki de büyük bir adam ya da bir dük olmuştur, bir gün gelir de sizi bu sıfatla ziyaret eder." Ev sahibi, çocuğunu on bin kişi arasından bile tanıyabileceğini, zira sol göğsü-

nün üzerinde çileğe benzer bir leke olduğunu söyledi. Dediğine göre annesi gebeyken çilek aşermiş, leke de onun bir yadigârıymış.

Sabah adı verilen güzel hanımefendi şimdi yatağından kalkmış ve tıpkı Miss ...[9] gibi güzellik ve canlılık saçan çehresi, ıslak dudaklarıyla doğudaki tepelere doğru yürüyüşe çıkmıştı. Ve hemen sonra, Güneş denilen cesur adam, karısının odasından usulca çıkıp sevgisini göstermek üzere kendisini ziyarete gitmişti. İşte bu sırada ev sahibi, konuğuna küçük bahçeyi dolaşmak isteyip istemeyeceğini sordu, Adams da hemen kabul etti; Joseph iki saat önce daldığı uykusundan uyandığından o da eşlik etti. Bu küçük bahçede ne çiçek tarhları, ne çeşmeler, ne de heykeller vardı. Tek süsü iki yanını fındık ağaçlarının kapladığı, ucunda da şirin mi şirin bir çardağın olduğu kısacık bir yoldu. Sıcak havalarda adamla eşi çardakta oturur ve huzur içinde bahçede oynayan çocuklarını seyrederlerdi. Kibir burada ateşli müminlere sahip değildi, ama bir yığın meyve ve dahası mutfak için gerekli olan her şey vardı. Tüm bunlar Adams'ın hayran olması için yeterliydi. Adama bahçıvanının gerçekten işinin ehli olduğunu söyledi. "Bayım," dedi adam, "O bahçıvan tam karşınızda duruyor; burada gördüğünüz her şeyi kendi ellerimle yetiştirdim. Bir yandan mutfağın gereksinimlerini karşılıyorum, hem de benim için iyi bir uğraş oluyor. Mevsimine göre, bahçede çalıştığım süre günde altı saatin altına düşmüyor, böylece boş da kalmamış oluyorum. Bu sayede buraya geldiğimden beri hiç doktora gitmeden sıhhatimi koruyabildim. Buraya genellikle şafakla birlikte gelirim, ben bahçede çalışırken karım da çocukları giydirir ve kahvaltımızı hazırlar. Günün bundan sonraki kısmında nadiren birbirimizden ayrı düşeriz, zira hava kötü olup da buraya gelemediklerinde genelde ben de onlarla birlikte içeride otururum. Ben ne karımla oturup karşılıklı konuşmaktan, ne de çocuklarımla

9 Okurun canı kime benzetmek isterse. (y.n.)

oynamaktan sıkılırım; doğruyu söylemek gerekirse, hovarda çapkınların, sıkıcı iş adamlarının ya da eli yüzü düzgün bilgili insanların iddia ettiği gibi kadınların izan bakımından zayıf oldukları görüşüne katılmıyorum. Benim kadınıma gelince, kendi cinslerim arasında bile onun kadar hayat görüşü kuvvetli ya da bunları uygun bir şekilde sunmasını bilen birine rastlamadım. Ayrıca ondan daha sadık ya da daha cesur bir dost da sanmıyorum bulunsun. Bu arkadaşlık sevgiyle ve şefkatle daha da güzelleştiği gibi, erkekler arasındaki en yakın arkadaşlıkta bile olmayan bir bağla kuvvetlenmektedir. Öyle ya hangi birlik bizim aşkımızın meyvelerine olan ortak çıkarımız kadar sağlam olabilir? Belki de bayım siz baba olma bahtına henüz erişmediniz; eğer öyleyse, benim miniklerden aldığım zevki emin olun anlayamazsınız. Beni boylu boyunca yere serilmiş, çocuklarım da etrafımda dört dönüp oynarken görseniz ayıplar mısınız?" "Bilakis, böylesi bir manzara karşısında saygıyla eğilirim," dedi Adams. "Bendeniz de altı çocuk babasıyım ve on bir çocuklu bir aileden geliyorum. Hem bir gün olsun çocuklarımın birine bile bir fiske vurduğumu hatırlamıyorum, yalnızca öğretmenleri olduğum anlarda vurmuşumdur ki o zaman da kendime vurmuşum gibi içim sızlamıştır. Kadınlara ilişkin söylediklerinize gelince, karımın Yunanca bilmemesine hep hayıflanmışımdır." Adam gülümsedi ve kendi karısının da bir ailenin bakımından öte bilgiye sahip olduğunu tahmin etmediğini söyledi, "Ama" diye devam etti, "Sizi temin ederim Harriet'im çok iyi bir ev kadınıdır, çok az beyefendinin evindeki hizmetkâr yemek ve pastalardan onun kadar iyi anlar, fakat artık bu işlere çok fazla zaman bulamıyor. Yine de dün akşam yemekte içtiğiniz ve çok beğendiğiniz şarabı karım kendi yapmıştır. Dahası bira hariç evdeki bütün içkiler onun elinden çıkmadır. Biraysa benim alanıma giriyor." "Ama o da enfesti doğrusu," dedi Adams, "Hiç bu kadar iyisini tatmamıştım." "Eskiden bir hizmetçimiz vardı,

ama kızlar artık büyüdüğünden karım tembel yetişmelerini istemiyor, zira benim kendilerine bırakacağım miras çok az olduğundan, bundan sonra bulunacakları mevkiden daha yukarıdaymış gibi yetiştirmek istemiyoruz. Kendi hâlinde bir kocayı küçümsemelerini ya da adamın hayatını karartmalarını hiç istemeyiz. Hatta isterim ki benim gibi ununu elemiş eleğini duvara asmış bir adama denk gelsinler. Zira sessiz sakin bir mutluluk –ki bunun yolu şükretmekten geçer– dünya telaşı ve koşuşturmacasıyla uyuşmaz."

Bu şekilde konuşmasını sürdürüyordu ki uykudan yeni kalkan minik yavrular koşa koşa yanına geldiler ve babalarından hayır dualarını aldılar, fakat yabancılara karşı çekingen davranıyorlardı. İçlerinden en büyük olanı annesinin ve genç hanımefendinin uyandığını ve kahvaltının hazır olduğunu söyledi. Hep beraber içeri geçtiler. Adam yol yorgunluğunu üzerinden atmış ve tertemiz kıyafetlerini giymiş olan (zira hırsızlar para kesesini almış, ama bohçasını bırakmışlardı) Fanny'nin güzelliğini görünce epey şaşırdı. Fakat o bu genç kızın güzelliğine ne denli şaşırdıysa, misafirleri de karı kocanın birbirlerine ve çocuklarına karşı şefkatini, çocukların da saygılı ve sevgili tavırlarını görünce aynı derecede hayran kaldılar. Adams'ın melek kalbi ev sahiplerinin bu davranışlarından, misafirlerini memnun etmek konusundaki isteklilikleri ve evde olan her şeyin en iyisini sunma konusundaki seferberlikleri kadar etkilenmişti. Kendisini daha da memnun eden şey, bir-iki örnekle ne kadar yardımsever de olduklarını görmüş olmasıydı: Onlar kahvaltıdayken hasta komşularının çağırması üzerine iyi kalpli kadın ortak kullanım için hazırlamış olduğu içkiyi alıp yardımına koşmuş; keza iyi kalpli kocası da başka birinin istediği bir şeyi vermek için bahçeye gitmişti. Birinin isteyip de onların da seve seve vermeyecekleri hiçbir şey yok gibiydi. Böyle neşeli neşeli zaman geçirirlerken, bir silah sesi duydular. Biraz sonra en büyük kızın gözdesi olan küçük bir köpek kanlar içinde

seke seke geldi ve kendisini küçük hanımının ayakları önüne bırakıverdi. On bir yaşındaki küçük kız başladı ağlamaya. Derken komşulardan biri geldi; dediğine göre, toprak beyinin genç oğlu geçerken köpeği vurmuş, ardından da izin vermediğini söylemesine karşın spanyel beslediği için sahibinin de defterini düreceğini söyleyerek bir ağız dolusu küfretmişti. Küçük sahibinin kucağına aldığı köpekçik birkaç dakika sonra kızın elini yalaya yalaya can verdi. Kızcağız bu duruma çok üzüldü, dahası onu gören kardeşleri de ablalarının talihsizliği karşısında ağlamaya başladılar. Fanny bile kendini tutamadı. Anne babası kızı sakinleştirmeye çalışırken, Adams da değneğine sarıldı; Joseph tutmasa bu genç beyin peşine düşecekti. Fakat diline kement vuramadı ve üzerine basa basa *alçak* dedi. Asılmayı bir soyguncudan daha çok hak ettiğini söyledi. Ayrıca eline verseler seve seve kırbaçlayacağını da ekledi. Annesi çocuğu aldı ve odanın dışına çıkardı. Kızcağız çok sevdiği köpeğine sıkı sıkı sarılmış ağlıyordu. Ev sahibi, köpeği daha önce de öldürmeye çalıştığını, ilkinde ciddi bir şekilde yaraladığını söyledi. Adamın kötü biri olmasından başka bir neden görmediğini, zira yumruk kadarcık bu köpeğin altı yıllık süre boyunca bir güne bir gün evden yirmi metreden fazla uzaklaşmadığını söyledi. Bu muameleyi hak edecek bir şey yapmadığından yakındı, ama dediğine göre herifin babasının başa çıkılmayacak kadar serveti vardı; dünyada onun kadar zalimi olmadığını, kasabadaki bütün köpekleri öldürdüğünü ve bütün silahlara el koyduğunu söyledi. Hatta çitleri yıkıp dağıtır ve sanki yolda gidermişçesine tahılları ve diğer ekinleri hiç acımadan çiğnermiş. "Keşke bahçemdeyken bir elime geçse," dedi Adams, "İnan evimin içinden geçse bu kadar kötü bir davranış addetmem."

Neşe içindeki muhabbetleri bu olay yüzünden kesilmişti, misafirlerinin de nazik ev sahiplerine yardım etmek için ellerinden bir şey gelmiyordu. Anne desen, zavallı kızını teselli

etmekle meşguldü. Kızcağız o kadar iyi yürekliydi ki daha birkaç dakika önce sevgiyle okşadığı bu küçük gözdesinin kaybını öyle kolay kolay unutamazdı. Joseph ile Fanny desen, onlar da eve dönelim de bir an önce Adams'ın ısrarla yapılmasını istediği muameleleri gerçekleştirelim diye sabırsızlanıyorlardı. Bu nedenle müsaade istediler. Adam yemeğe kalmaları için epey ısrar etti, ama baktı ki gerçekten gitmek istiyorlar, karısına seslendi. Anlatmaktan ziyade görmesi daha güzel olan tüm o bilindik selamlaşmaların ardından müsaade istediler, ev sahibi ile karısı iyi yolculuklar diledi, onlar da nazik misafirperverlikleri için binlerce teşekkür ederek karşılık verdiler. Sonra yola koyuldular. Adams insanların Altın Çağ'da tam da bu şekilde yaşadıklarını söyledi.

V. Bölüm

Yolda Mr. Abraham Adams ile Joseph arasında geçen okul konulu bir tartışma ve ikisinin de hoşuna gitmeyen yeni bir durum.

Adamın evinde kaldıkları süre zarfında Fanny ile Joseph uyuyarak, Adams da bira ve tütün içerek iyice güç topladığından yolculuklarına müthiş bir neşe ve şevkle başladılar. Uzunca süre anlatmaya değer bir olay olmadan kendilerine tarif edilen yolda yürüdüler. Biz bu arada okurlarımıza Mr. Joseph Andrews ile Mr. Abraham Adams arasında devlet okulları üzerine dönen çok tuhaf bir tartışmadan bahsedelim.

Yola çıkalı biraz olmuştu. Adams, Joseph'e seslenerek, "adamın hikâyesini dinleyip dinlemediğini" sordu. Joseph ise, "ilk bölümünü tamamen dinlediğini" söyledi. Adams, "Gençliğinde ne mutsuz bir insanmış değil mi?" dedi. Joseph, "Gerçekten de öyle, çok mutsuzmuş," dedi. Sonra, "Joseph!" diye bağırdı Adams, "Buldum. Bu adamın başına

gelen tüm talihsizliklerin nedenini buldum; sonradan başına gelen tüm o belaların nedeni devlet okuluydu. Devlet okulları her türlü kötülüğün ve ahlaksızlığın yuvasıdır. Hatırlıyorum da üniversiteye gelen tüm ahlaksızlar devlet okulu kökenliydi. Ah Tanrım! Daha dün gibi aklımda. Tanrı'nın âlimleri derlerdi onlara, ama nedenini unuttum; çok ahlaksız adamlardı! Joseph, yat kalk, devlet okulunda okumamış olduğuna dua et; yoksa şimdiki gibi asla erdemini koruyamazdın. Benim her zaman üzerine eğileceğim ilk konu ahlaktır. Bir insan ateist ya da presbiteryen olacağına mankafa olsun daha iyi. Ölümsüz ruhla karşılaştırıldığında dünyadaki tüm bilgiler nedir ki? Bir insanın ruhundan daha değerli ne olabilir ki? Ama büyük okullardaki eğitmenler bu tür şeyleri hiç dert edinmiyorlar. Üniversitede on sekiz yaşında bir çocukla tanışmıştım, daha ilmihalden bihaberdi. Ama kendi payıma, ben evlatlarımı diğer derslerden önce bunu bilemediği için dövmüşümdür. İnan bana evlat, o beyefendinin başına gelen bütün talihsizliklerin nedeni devlet okulunda okumasıdır."

"Efendim," diye lafa girdi Joseph, "Sizinle bir şey, hele hele bu tür bir şey tartışmak benim haddime değil; zira şunu tüm dünya kabul edecektir ki, siz kasabamızdaki en iyi öğretmensiniz." "Evet, böyle diyorlar," dedi Adams, "Sanırım çok fazla kibirlilik saymadan bunu kabul edebilirim, hatta bizim kasaba kesmez, diğer kasabayı da işin içine katabiliriz—ama *gloriari non est meum.*"[10] "Fakat, efendim," dedi Joseph, "Madem müsaade buyurdunuz, söyleyeyim. Rahmetli efendim Sir Thomas Booby, biliyorsunuz, devlet okulunda eğitim görmüştü ve çevredeki en iyi insan da oydu. Ayrıca hep 'Yüz tane çocuğum olsa yüzünü de devlet okuluna verirdim,' dediğini duyardım. Dahası özel eğitim alan bir çocuğun beş yılda öğreneceğinden daha fazlasını devlet okulundan mezun olup hayata atılan bir çocuğun bir yılda öğreneceği görüşündeydi. Okulun kendisine yeni dünyala-

10 Ben kendimi övmeyeyim. (Lat.) (ç.n.)

rın kapısını açtığını (hiç unutmam aynen böyle derdi), zira büyük okulların küçük cemiyetler olduğunu, gözlem gücüne sahip bir çocuğun daha sonradan dünyada karşılaşacağı şeyleri burada özet hâlinde görebileceğini söylerdi."

"*Hinc illae lachrymae*;[11] zaten tam da bu yüzden," dedi Adams, "Ben özel eğitimi tercih ediyorum ya. Burada çocuklar masumiyetlerini ve bilgisizliklerini koruyabilirler, tıpkı okuduğum tek İngiliz tragedyası olan Cato'nun oyunundaki bir pasajda dendiği gibi:

> Dünya hakkında öğrendikleri insanı alçak yapıyorsa,
> Bırakın Juba ilelebet cahil yaşasın!

Kim çocuğunun saflığını yitirmesi pahasına tüm sanatları ve bilimleri öğrenmesine razı olabilir? Dahası özel okulda da bunları haydi haydi öğrenebilir, zira tevazuun gereği yok, bu konuda bir eşim daha bulunmaz, *nulli secundum* yani. Dolayısıyla bir çocuk devlet eğitimiyle aldığı kadarını özel eğitimle de öğrenebilir." "Fakat affınıza sığınıyorum," dedi Joseph, "Taşradaki birçok beyefendi bunun kanıtıdır, kendi evlerinin beş kilometre yakınında eğitim görmüş olanlar da ahlaksızlığa bulaşabilir ve dünyaya sanki çocuk yaşta atılmış gibi ahlaksız olabilir. Ahırda geçirdiğim zamandan bilirim, genç bir at doğuştan huysuzsa, hiçbir terbiye yöntemi onu uysallaştıramaz; aynısının insanlar için de geçerli olduğunu düşünüyorum: Bir çocuğun sütü bozuksa, hiçbir okul, ne devleti ne de özeli, onu doğru yola sokamaz. Yok eğer iyiyse, Londra'ya da başka bir yere de gönül rahatlığıyla salabilirsiniz, hiçbir şeycikler bozamaz onu. Dahası, efendim sık sık devlet okullarındaki disiplinin özel okullardakinden daha iyi olduğunu söylerdi." "Züppe gibi konuşma Joseph! Aynı efendine çekmişsin," dedi Adams. "Disiplin ha! Adamın teki bir sabah bir öncekine göre yirmi-otuz çocuk daha kırbaçladı

11 Gözündeki yaşlar bu yüzden. (Lat.) (ç.n.)

diye daha iyi bir eğitimci mi diyeceğiz yani? Ben bu noktada Kheiron'un zamanından günümüze kadarki öğretmenlerle aynı görüşteyim. Benim elime altı tane çocuk versinler, dünyadaki en mükemmel okuldakinden daha iyi bir disiplin altında tutarım onları. Ağzımı açmam genç adam, biliyorsun, ağzımı açmam; ama Sir Thomas evinin yakınında ve özel bir öğretmenin gözetiminde –bak isim vermiyorum– eğitim görmüş olsaydı, kendisi için çok daha hayırlı olurdu. Ama babası ille de dünyayı görsün bilsin istedi. *Nemo mortalium omnibus horis sapit.*"[12] Joseph rahibin bu şekilde sayıp döktüğünü görünce, ardı arkasına özürler dileyip aslında kendisini gücendirmek gibi bir niyeti olmadığını söyledi. "Olmadığına eminim evlat," dedi Adams, "Zaten sana kızmış da değilim. Fakat iş okulda disiplinin sağlanmasına gelince, orada dur." Sonra da öncesinde olduğu gibi eski kitaplarda adları geçen bütün eğitimcileri sıralamaya girişti, her defasında da kendisini onlardan üstün tutuyordu. Gerçekten de bu iyi adamın bir zaafı, yani kaba deyimle yumuşak karnı varsa, o da buydu: Ona göre bir öğretmen dünyadaki en önemli insan, kendisi de başöğretmendi. Bu iki hususta ordusunun başında dörtnala giden Büyük İskender'e bile pabuç bırakmazdı.

Adams bu şekilde konuşurken yeryüzündeki en güzel yerlerden birine geldiler. Sanki küçük bir akarsuyun oluşturduğu doğal bir amfi tiyatroydu burası; kalın kalın ağaçlar bu alanın aşağısından yukarıya doğru iç içe geçecek şekilde yükseliyordu. Ağacın dalları yokuşu gizlediğinden, sanki en yetenekli ressamın elinden çıkmış gibi bir havası vardı. Toprak hiçbir rengin taklit edemeyeceği bir yeşillikle kaplıydı. Manzara Joseph ve Fanny'den daha yaşlı olanlarda aşkın yardımına gerek olmaksızın romantik düşünceler uyandırabilirdi.

Buraya geldiklerinde öğlen olmuştu. Joseph bu harikulade yerde oturup biraz dinlenmeyi ve iyi kalpli Mrs. Wilson'ın hazırladığı yollukla karınlarını doyurmayı teklif etti. Adams'ın

---

12 Hiçbir ölümlü her an zeki olamaz. (Lat.) (ç.n.)

bu öneriye hiç itirazı olmazdı, hemen oturdular. Çıkınlarından soğuk tavuk etiyle bir şişe şarap çıkmıştı. Çok daha mükellef sofralarda oturanları bile kıskandıracak şekilde afiyetle yemeklerini yediler. Ama şunu da atlamayayım, yolluk çıkınından kâğıda sarılmış bir altın parçası da çıkmıştı. Adams buraya yanlışlıkla konulduğunu düşündüğünden, iade etmek üzere dönmeye hazırlanıyordu ki, Joseph hemen kendisini durdurdu ve Mr. Wilson'a yol boyunca çektikleri sıkıntıları, çerçinin cömertliği sayesinde kurtulduklarını anlattığından, yolculukta lazım olur diye incelik gösterip yardımda bulunmuş olacağına ikna etti. Adams böyle bir iyilik örneği gördüğüne çok memnun olduğunu, kendilerinin elini rahatlatmış olmasından çok, böyle bir iyiliğin yapılmasına sevindiğini, bunun mükâfatının cennette büyük olacağını söyledi. Ayrıca çok geçmeden bu iyiliğinin karşılığını ödeyebilecek olduğunu düşününce de rahatlamıştı, zira Wilson bir haftaya kadar Somersetshire'a gideceğini, giderken de Adams'ın kasabasından geçeceğini ve muhakkak kendisine uğrayacağını söylemişti. Daha önce pek önemli bulmadığımız için size bahsetmemiştik; bizim gibi bu iyi kalpli insanı pek seven okurlarımız belki de onu tekrar görme fırsatını elde edecekleri için bu habere sevinmişlerdir. Joseph bunun ardından hayırseverlik üzerine birkaç şey söyledi, okur isterse bunu bir sonraki bölümde okuyabilir, zira kendisine önceden ne bulacağını söylemeden bir şeyler okutmayı kabul etmiyoruz.

VI. Bölüm

Joseph Andrews'in ahlaki tefekkürleri, avlanma serüveni ve Rahip Adams'ın mucizevi kaçışı

"Efendim, hep merak etmişimdir," diye başladı Joseph, "İnsanlar arasında iyiliğe niye bu kadar az rastlıyoruz? Şah-

sen bir insanın kalbindeki iyilik kendi kardeşlerinin sıkıntılarını hafifletmeye itmiyorsa bile, bari şeref duygusu ve arzusu onu harekete geçirmeli bence. Bir insanı güzel evler yapmaya, güzel eşyalar, resimler, kıyafetler ve ne bileyim başka şeyler almaya sevk eden, başkalarından saygı görme arzusu değil de nedir? Şimdi soruyorum, tek bir iyilik, mesela yoksul bir aileyi yoksulluğun yol açtığı sefaletten kurtarmak, talihsiz bir tüccara belirli bir miktar para yardımında bulunarak onu mesleğini sürdürerek geçimini sağlayacak konuma getirmek, iflas etmiş bir borçlunun borçlarını silmek ve hapisten kurtarmak ya da bunun gibi iyilik örnekleri bir insanı en güzel ev, eşya, resim ya da kıyafetlerin yapabileceğinden daha onurlu ve saygıdeğer yapmaz mı? Öyle ya, yalnızca yardım edilen kişi değil, aynı zamanda böyle bir insanın olduğunu duyan herkes, bence tüm bu saydığım şeylere sahip olan insana duyduklarından katbekat daha fazla saygı duyacaktır. Biz bunları parasıyla satın alan kişiden çok, bunları yapan inşaatçıyı, işçiyi, ressamı, terziyi, örgücüyü över ve hayranlık duyarız, zira onların yaratıcılığı sayesinde bunlar vardır. Şahsen ben bir odada hanımımın arkasından duvarda asılı güzel resimlere bakarken, bir gün olsun sahibinin kim olduğunu düşünmedim, düşünen birini de ne gördüm ne duydum. Öyle ya bir resmin kime ait olduğu sorulduğunda hiçbir zaman o evin sahibine ait denmez, Ammyconni'nin, Paul Varnish'in, Hannibal Scratchi'nin ya da Hogarthi'nin denir, ki bildiğim kadarıyla bunlar ressamdır. Dahası 'Falancayı hapisten kim kurtardı? Falanca tüccara işini kuracak parayı kim ödünç verdi? Bu fakir ailenin çocuklarını kim giydirdi?' sorularının cevabı da açıktır. Ayrıca bu büyük insanlar eğer bu şekilde onur elde ettiklerini zannediyorlarsa yanılıyorlar. Zira hanımımın yanındayken bir gün olup da evine gittiği bir insanın eşyalarını ya da evini övdüğünü duymadım, aksine eve döndüğünde hep alay edip daha önce övdüklerini yerin dibine batırırdı. Ayrıca benim gibi üniformalı meslektaşlarım, ken-

di evlerinde de aynı durumun geçerli olduğunu söylüyorlar. Ama iyi bir davranışı alay malzemesi hâline çevirecek adamın alnını karışlarım. Asıl bunu yapmaya çalışan insana gülerler, tersi değil. Artık kimsenin iyilik yaptığını görmüyorsun, ama herkes iyilik yapanların övülmesi konusunda hemfikir. Gerçekten de insanların iyiliğin övülmesi konusunda anlaşıp, hiç kimsenin bu övgüyü hak etmek için çabalamaması tuhaf. Bir ahlaksızlık gördüğünde kimse sövmekten geri kalmıyor, ama herkes başkalarında kötülediği şeyleri yapmaya can atıyor. Neden böyle bilmiyorum, ama benim şu üç yıllık süre zarfında gördüğüm bu dünyada yaşayan herkes için bu durum gün gibi aşikâr." "Dünyadaki bütün büyük insanlar ahlaksız mı diyorsun o hâlde?" dedi Fanny. "Elbette istisnalar var," diye yanıt verdi Joseph. "Bizim üniformamızdan bazı kişiler, efendilerinin yaptıkları iyiliklerden bahsediyorlar. Ayrıca hanımımın sofrasında konuşulurken duymuştum, büyük şair Mr. Pope, biri Ross diye bir yerde yaşayan bir adamı, diğeri de Bath'ta yaşayan bir adamı anlatmıştı. Neydi adı Al... Al... neyse adını unuttum şimdi, ama şiirde geçiyor zaten. Bu adam Mr. Pope'un da pek beğendiği görkemli bir ev yaptırmış, fakat onun hayırseverliği, evi tepenin başında olmasına karşın, daha uzaklardan görülebilir ve elbette ona daha çok onur getirir. Mr. Pope'un yalnızca hak edenlerin girdiğini söylediği kitaba onu da koymasını sağlayan işte bu hayırseverliğiydi. Kuşkusuz, tüm büyük insanlar arasında yaşadığından, eğer böyle birileri olsa mutlaka bilirdi." Mr. Joseph Andrews'in benim hatırlayabildiğim tüm konuşması bundan ibaretti, ben de olabildiğince kendi sözcükleriyle aktardım, yalnızca biraz süsledim. Fakat sanırım okur, Rahip Adams'ın sesinin uzun süredir çıkmıyor oluşuna epey şaşırmıştır, özellikle de merakını ve gözlemlerini belirtmek için birçok fırsat olduğunu düşünürsek. İşin doğrusu Adams çoktan uyuyakalmıştı, hatta Joseph'in konuşmasının daha başında dalmıştı uykuya. Eğer okur Adams'ın gözlerini saatlerdir bir dakika olsun

kırpmadığını göz önüne alırsa, önündeki kürsüde Henley'in kendisi ya da onun kadar güçlü bir hatip bile olsa (tabii eğer olabilirse) bu duruma anlayış gösterecektir.

Joseph konuşurken hiç konumunu bozmadan, kafasını bir tarafa doğru yatırmış, gözünü de yere dikmişti, fakat başını yukarı kaldırdığında Adams'ın arkasına yaslanmış bu hâlini görüp, uzun kulakları olan hayvanın alışıldık kulak tırmalayıcı sesinden daha gürültülü bir şekilde horladığını duyunca yüzünü Fanny'den tarafa çevirdi. Sonra elini tuttu ve cilveleşmeye başladılar. Her ne kadar en masum duygularla ve terbiye kurallarına uygun olsa da, bu yaptıklarını bir başka insanın önünde ne Joseph dener ne de Fanny izin verirdi. Onlar bu şekilde zararsız ve hoş bir tarzda eğlenirken, bir sürü köpeğin havlaya havlaya o yana doğru yaklaşmaya başladığını duydular. Köpeklerin arkasından da bir tavşancık ağaçların arasından atlayıp sığ dereyi geçerek çiftimizden birkaç metre yakına çalılıkların arasına iniş yaptı. Tavşancık karaya indikten hemen sonra bacaklarının üzerine çöktü ve takipçilerinin sesini dinlemeye başladı. Fanny bu sevimli yaratığa bayılmıştı. Bir an önce kucağına alıp kendisini tehdit eden tehlikelerden korumak istiyordu. Fakat bu yaratıklar ne yazık ki dostu düşmanı ayırmayı bilmez. Onun için salak hayvanın da, Fanny'yi görür görmez kendisini koruyacak olan dosttan kaçıp, derenin öbür tarafına geçmiş olmasına şaşmamak gerek. Fakat hayvan o kadar bitkin ve zayıftı ki yolunun üzerinde iki-üç kez yere kapaklandı. Onun bu hâli Fanny'nin hassas kalbini etkilemişti. Gözlerinde yaşlarla zavallı masum, savunmasız bir hayvanın hayatına kastetmenin ve sırf eğlence olsun diye böyle işkence etmenin barbarlığından dem vurdu. Fakat bu şekilde uzun uzun düşünecek zamanı pek yoktu, zira birdenbire karşıdan tazıların kudurmuş gibi geldiklerini gördü. Tazıların boğazından çıkan sesler, at sırtında onları takip eden sahiplerinin boğazından çıkan seslerle birbirine karışmıştı. Köpekler hemen dereyi

geçti ve tavşanın ayak izlerini takip etmeye başladılar. Beş atlıysa suyun üstünden atlamaya çalışıyordu: Üçü başardı, diğer ikisi suya yuvarlandı. Beraberindekiler ve kendi atları da aynı heveste olduklarından arkadaşlarını ve düşenleri talihin yardımseverliğine başvurmak üzere ya da kurtulmak için daha atik ve çevik davranışlar sergilesinler diye yalnız bırakıp ilerlediler. Fakat Joseph aynı derecede duyarsız değildi; Fanny'yi bir müddet kendi kendine bıraktı ve düşen adamların yardımına koştu. Hemen ayağa dikildiler ve Joseph'in de yardımı sayesinde kolayca kıyıya çıktılar (zira su çok derin değildi). Adamlar sudan çıkar çıkmaz, nazik yardımcılarına bir teşekkür bile etmeden su damlata damlata çalılıklara doğru koşmaya başladılar. Bir yandan da atlarını durdurmaları için arkadaşlarına bağırıyorlardı, fakat seslerini duyurmayı başaramadılar.

Tazıların zavallı avlarını yakalamasına az kalmıştı; zaten hayvan iyice sersemlemiş, sendelemeye başlamıştı. Artık ha düştü ha düşecekti; ağaçların etrafında sürüne sürene tam Fanny'nin durduğu yere gelmek üzereydi ki, düşmanları gelip yakaladı ve hep birden üzerine çullandılar. Sonra Fanny'nin gözleri önünde hayvancağızı paramparça ettiler. Fanny'nin ise acıyarak bakmaktan başka elinden bir şey gelmiyordu. Keza Joseph'i de ikna edemedi, zira gençliğinde kendisi de iyi bir avcı olan Joseph tavşandan yana çıkıp avcılık kurallarını ihlal edemezdi, dediğine göre kurallara uygun bir şekilde öldürülmüştü.

Tavşan o sırada sevgililerden biraz uzakta kestirmekte olan Adams'ın birkaç adım yakınında can vermişti. Tazılar hayvanı bir orasından bir burasından çeke çeke rahibin o kadar yakınına gelmişlerdi ki, içlerinden birkaç tanesi (belki de tavşanın derisi zannedip) rahibin cübbesinin eteklerini yakalamıştı. Diğerleri de kafasına zar zor tutturduğu perukasına dişlerini geçirmiş, çekiyorlardı. Adams'ın vücudundaki sarsıntı, sesin yarattığı etkiden daha büyük

olmasaydı sıra kesinlikle etini tatmaya da gelecekti ki, bu enfes ziyafet kendisi açısından ölümcül olabilirdi. Ama neyse ki hayvanların çekiştirmelerine uyandı. Sonra şöyle bir silkinerek kafasını perukadan kurtardı ve müthiş bir çeviklikle ayaklarının üzerine doğruldu ki, o an bel bağlayabileceği başka bir organı da yoktu. Bu nedenle cübbesinin üçte birini geride bırakıp (ki bunu *exuviae,* başka bir deyişle ganimet olarak seve seve bırakmıştı) var gücüyle kaçmaya başladı. Sakın bunun Adams'ın cesaretine gölge düşürdüğü düşünülmesin. Lütfen düşmanlarının sayısını ve nasıl hazırlıksız yakalanmış olduğunu düşünün. Eğer böyle bir durumda ardına bile bakmadan kaçmayacak bir babayiğit varsa, derim ki (elbette bunu da alçak sesle fısıldarım ve ülkedeki cesur insanları gücendirmek gibi bir niyet taşımadığımı belirtirim), daha doğrusu fısıldarım ki bu kişi cahilin tekidir ve ne bir Homeros ne bir Vergilius okumuştur, ne de Hektor ile Turnus hakkında bilgisi vardır. Dahası günümüzde yaşayan bazı büyük insanların hayat hikâyelerinden de habersizdir: Onlar aslanlar, hatta kaplanlar kadar cesur olmalarına karşın, dostlarını şaşırtıp düşmanlarını güldürerek öyle bir kaçmışlardır ki, ne kadar uzağa ve hangi sebeple olduğunu Tanrı bilir. Fakat bu tür kahramansı özelliklere sahip insanlar Adams'ın bu davranışına içerledilerse, eminiz hemen aşağıda Joseph Andrews ile ilgili anlattıklarımızı duyunca memnun kalacaklardır. Adams daha demin bahsettiğimiz üzere kaçtığında bu av kafilesinin başı oralara daha yeni gelmişti ya da avcıların tabiriyle damlamıştı. Bu adamların genellikle muzipliğe pek düşkün oldukları söylenir. Ama meseleyi eğip bükmemek adına, madem bu meselenin üzerinde duruyoruz, hemen söyleyelim: Kendisi büyük *bir insan avcısıydı.* Hatta bu işi hep kendi türünden olan köpeklerle yapmıştı, sırf bu amaçla bunlardan iki-üç çift havlayanını daima yanında gezdirirdi. Fakat şimdi yeterince çevik bir adam bulduğunu

düşündüğünden başka bir eğlenceye bulaşmak istiyordu. Bu yüzden *yakalayın kaçıyor* diye bağırdı. Tazılar mesajı almış, Mr. Adams'ın peşine düşmüşlerdi. Adam hayatında bu kadar iri bir erkek tavşan görmediğine yeminler ediyor, sanki önünden alt ettiği düşmanı kaçıyormuşçasına hayvanlarına bağırıp çağırıyordu. Bu noktada daha demin sözünü ettiğimiz at üstündeki iki-üç çift insan, daha doğrusu iki ayaklı it de kendisine eşlik ediyordu.

Şimdi sen, artık her kimsen, esin perisi misin ya da artık kendine hangi adı seçtiysen, yaşamöyküsünün başında olan ve zamanımızdaki bütün yazarlara esin veren senden bahsediyorum. Ölümsüz Gulliver'in kalemine harikulade bir mizah katan sen, Manley'in erkekçe üslubunu yüceltirken yargı yetisini dikkatli bir şekilde yönlendiren; elinden gelse *Cicero'nun Yaşamı*'ndan çıkartacağın çevirilerde ya da o ithaf ve önsözde hiç parmağı olmayan sen; son olarak az da olsa edebiyat çeşnisinin yardımı olmadan ve hatta kendi meşrebine de ters düşecek şekilde kitabının kimi sayfalarında Colley Cibber'i İngilizce yazmaya zorlamış olan sen; kendimi layık görmediğim bu konuda bana yardım et. Sok şu genç, parlak, cesur Joseph Andrews'i sahneye, erkekler hayranlıkla ve imrenerek, körpe kızlar da aşkla ve başına bir şey gelir mi endişesiyle seyretsinler.

Joseph Andrews arkadaşının başının belada olduğunu, iyi koku alan köpeklerin ona saldırdığını görür görmez, değneğini sağ eliyle kaptığı gibi atıldı. Bu değnek babasına dedesinden kalmıştı, ona da ringde üç kafa kırdığı gün hediye olarak Kent'li bir güçlü adam hediye etmişti. Çok sağlam, işçiliği iyi, kullanışlı bir değnekti. Bu konuda kimsenin eline su dökemeyeceği ve son zamanlarda bütün çapkınların parkta yaptıkları sabah yürüyüşlerinde yanlarında taşıdıkları tüm değnekleri de yapmış olan Mr. Derad'ın en iyi işçilerinden biri yapmıştı bunu, ama bugüne kadar yaptığı değnekler içerisinde uzak ara en iyisiydi. Tepesinde bir çene ve burun

resmi vardı, bakan biri fındıkkırana benzetebilirdi. Bilginlerin dediğine göre Gorgon'u anlatıyordu, ama aslında zeki, nüktedan ve ağırbaşlı bir İngiliz baronunun çehresinden uyarlanmıştı. Buraya onlarca olay kazımaya çalışmış olabilir: Mesela cafcaflı kıyafetleri içerisindeki eleştirmenlerin localardan çukura nakledildiklerini göreceğiniz (ki buranın eski sakinleri balkonlarda oturur, buradan yuhalarlarmış) Yüzbaşı B.'nin oyununun gala gecesi. Bir müzayede salonunu çizmeye çalışmış olabilir: Kürsünün başında Mr. Cock, bir çini parçasına düzülen methiyeleri yönlendiriyor ve hayretler içinde, "Bu harikulade, enfes parçaya daha fazla veren yok mu yani?" diyor. Muhtemelen daha pek çok şey çizmeye çalışmıştır, ama yer sıkıntısından ötürü dışarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

İşte Joseph bu değneğe sarılır sarılmaz gözlerinden alevler fışkırmaya başlamıştı. Bu kahraman genç olanca hızıyla arkadaşının yardımına koştu. Kayakafa tam cübbesinin ucundan yakalamış ve kopardığı parça yere düşmüştü ki Joseph yetişti. Değerli okur, bu noktada bir benzetme yapmak isterdik, ama iki nedenden ötürü olmuyor: Birincisi, bu bölümde *hızlı* olması gereken tasviri kesintiye uğratacaktır ki, bunun çok fazla örneği yok. İkincisi ve çok daha önemlisiyse, gerçekten de burada amacımıza uygun bir benzetme bulamayacak oluşumuzdur. Öyle ya okurun zihninde aynı anda arkadaşlık, cesaret, gençlik, güzellik, güçlülük ve atiklik fikirlerini uyandıracak ne bulabiliriz ki! Bunların hepsi o an tüm parıltısıyla Joseph Andrews'in şahsında cisimleşmişti. Dolayısıyla aslanları, kaplanları ve her ikisinden de daha ateşli olan kahramanları anlatanlar, şiirlerini ve oyunlarını Joseph Andrews benzetmesiyle yüceltsinler, zira kendisi her türlü benzetmenin üstündedir.

Evet, Kayakafa rahibin eteklerine sıkı sıkıya yapışmış, kaçmasına izin vermiyordu. Joseph bunu görür görmez sopasını kaldırıp Kayakafa'nın kafasına indirdi ve hayvan

yere serildi. Derken Kocaağız ile Kocaayak asıldılar paltosuna ve Joseph tekrar gücünü toplayıp Kocaağız'ın sırtına bir tane yapıştırmasaydı kesin yere serilecekti, fakat hayvan sopayı yiyince havlaya havlaya kaçmaya başladı. Ah Kocaayak, seni daha kötü bir son bekliyordu! O Kocaayak ki gelmiş geçmiş en iyi tavşan kovalayan tazıdır, hiçbir zaman yanlış yere diş atmamıştır; *takipte* iyi, *açık alanda* şahaneydi, *kimse geçemez*, kimse *diş bileyemezdi*, bütün sürünün saygısını kazanmıştı. O başı çekiyorsa hepsi bilirdi ki iş tamamdı. Ama Joseph'in vurmasıyla yere yıkılması bir oldu. Onun ardından bu kez Şimşek ile Yağmacı, Hayret ile Gaflet Joseph'in gazabının kurbanı oldular ve iki seksen yere serildiler. Sonra Mr. John Temple'ın bizzat evinde yetiştirdiği ve masasında beslediği bir kancık olan ve sonra da altmış kilometre ötedeki beye hediye edilmiş olan Yosma tüm hiddetiyle Joseph'in üzerine atlayıp bacağından ısırdı. Bundan daha vahşi bir hayvan olamazdı, ne de olsa Amazon cinsiydi ve kendi ülkesinde azgın boğalarla kapışmıştı, ama şimdi eşitsiz bir savaş veriyordu ve eğer o sırada Diana (okur ona ister inansın ister inanmasın, paşa gönlü bilir) araya girip avcı kılığında gözdesini kollarına almasaydı, diğerleriyle aynı kaderi paylaşacaktı.

Bu sırada Adams da toparlanmıştı. Değneğine sarılıp diğer hayvanları da dağıttı, ta ki Caesar saldırıp kendisini yere serene kadar. Fakat Joseph yine imdadına yetişti ve var gücüyle galibin üzerine bindi. Ah o isim için ne büyük leke! Caesar kuyruğunu kısıp nasıl kaçtığını bilememişti.

Şimdi muharebenin en şiddetli, en kızışmış anlarına tanık olunuyordu. Ama o da ne! Yıllara meydan okuyan eski toprak, vakur avcı sesini yükseltti ve hayvanlarına anladıkları bir dille artık savaşmanın boşuna olduğunu, kaderin zaferi düşmanlarına verdiğini söyleyerek geri çekilmelerini emretti.

Şu ana kadar bu olağanüstü muharebeyi her zamanki ağırbaşlılığıyla esin perisi nakletti ki, bize göre bu muharebe-

nin bir eşini daha yazan bir şair, romans ya da yaşamöyküsü yazarı yoktur. Nitekim sona gelince de durdu. Dolayısıyla biz hikâyenin bundan sonraki kısmına bildiğimiz üslupla devam edeceğiz. Toprak beyi ile adamları ilk başta Adams'ın tipine, Joseph'in de yiğitliğine bakıp epey bir gülmüşlerdi. Böyle bir eğlenceyi o zamana dek ne sürek avında, ne bir yarışta, ne bir horoz dövüşünde, ne de boğa ya da ayı bahsinde görmüşlerdi. Fakat şimdi birçoğu yere serilmiş yatan tazılarının içinde bulunduğu tehlikeyi sezmişlerdi. Bu nedenle avcımız önce kendisini korumaları için adamlarını çevresine topladı, ardından tam bir erkek gibi savaşçılara yaklaştı ve bütün öfkeli görünüşünü takınıp köpeklerine bu şekilde saldırmalarının da neyin nesi olduğunu sordu. Joseph hemen atlayıp, önce onların dostuna saldırdığını söyledi. Bu durumda krallıktaki en büyük insana bile ait olsalar, aynı şeyi yapardı. Bu beyefendiyi (Adams'ı gösteriyordu) damarında son bir damla kan kalana kadar her türlü saldırıdan korurdu, saldıran ister insan olsun ister hayvan. Bu sözlerin ardından ikisi de tahta sopasına sarıldı ve öyle bir pozisyon aldılar ki, avcı ile adamları dört ayaklı müttefiklerinin öcünü almaya kalkışmadan önce iyice bir tartıp biçmenin daha doğru olacağına karar verdiler.

Bu sırada Joseph'in içinde bulunduğu tehlikeden ötürü yüreği ağzına gelmiş olan Fanny kendi derdini unutmuş, sevgilisinin yanına koşmuştu. Avcı ile adamları kızın güzelliği karşısında öyle şaşırmışlardı ki, hepsi de gözlerini ve gözleriyle beraber düşüncelerini Fanny'ye yoğunlaştırmışlardı. Hepsi de hayatında böyle güzel bir kız görmediğini düşünüyordu. Ne neşe ne de kızgınlık, hepsi buhar olup uçmuş, sessiz sedasız yere çökmüşlerdi. Fanny'nin çekiciliğinden bir tek köpeklerin bakıcısı azade kalmıştı, o da köpeklerin kulaklarını kesip, ayıltmaya çalışmakla meşguldü. Nitekim bu işte o kadar başarılı oldu ki, yalnızca iki önemsiz tazı hacamat edilmiş olarak kaldı. Adam bunun üzerine, "Bun-

dan iyisi can sağlığı," dedi, "zira kendisine sorulacak olursa beyefendiyi suçlayamayacağını, efendisinin köpeklerini Hıristiyan kimseleri avlaması için cesaretlendirmesinin ne menem bir şey olduğunu kavrayamadığını, hayvanları perişan etmek için tavşan yerine *kurt* kovalatmaktan daha iyi bir yol bulunamayacağını" da ekledi.

Avcı yapılan küçük kaçamak hakkında bilgilendikten sonra ve belki de kafasında başka türlü tilkiler dolaştığından Mr. Adams'a öncekine nazaran daha sıcak bir tutumla yaklaştı. Olanlar için üzgün olduğunu, kendisinin rahip olduğunu öğrenir öğrenmez duruma müdahalede bulunmak için tüm olanaklarını seferber ettiğini, hizmetkârının (Joseph'i öyle zannediyordu) cesaretinin takdire şayan olduğunu söyledi. Ardından Mr. Adams'ı evine yemeğe davet etti, genç bayanın da eşlik etmesini istediğini de söylemeyi unutmadı. Adams önce uzun bir süre direndi, fakat davet öyle içten, öyle nazik bir şekilde tekrarlandı ki en sonunda kabul etmek zorunda kaldı. Perukası, şapkası ve alandaki diğer yağmalanmış eşyaları Joseph tarafından toplandıktan sonra (aksi takdirde bunlar büyük ihtimalle unutulacaktı) kendine olabildiğince çekidüzen verdi. Ardından atlılar ve yayalar aynı hızla adamın zaten çok uzak olamayan evine doğru yola koyuldu.

Yolda giderken hepsinin gözü güzel Fanny'nin üzerindeydi; kızın güzelliğine methiyeler düzmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Okur bunları anlatmadığım için beni bağışlayacaktır, zira yeni olan ya da bayağı olmayan hiçbir şey yoktu söylenenlerde. Aynı şekilde Adams hakkında yaptıkları tuhaf şakalara da uzun uzadıya değinmeyeceğim; yalnızca şunu söyleyeyim, kimisi rahip avına çıkmanın dünyadaki en iyi eğlence olduğunu, kimisi de adamın iyi direndiğini, yiğidi öldürüp hakkını yememek gerektiğini söylüyordu. Bu şakalar hikâyemizin saygınlığına gölge düşürecek olsa da, avcıyı ve cıvık adamlarını gülüp eğlendiriyordu.

VII. Bölüm

Çağımıza ve günümüz beğenisine pek uygun bir haşlama sahnesi.

Avcının evine vardıklarında yemek hazırdı. Fanny konusunda küçük bir tartışma çıktı. Kendisi bekâr olan ev sahibi, Fanny'nin kendi masasına oturmasını istiyordu, ama ne onun buna gönlü vardı, ne de Mr. Adams Joseph'ten ayrılmasına izin verirdi. Böylece Joseph ile birlikte mutfağa gönderildi, fakat genç adamı iyice içirmeleri için talimat verildi. Benzer bir iyilik de Adams için düşünülmüştü. Ev sahibi bu sayede Fanny'yi ilk gördüğünde arzuladığı emellerine kolaylıkla ulaşabileceğini düşünüyordu.

Bu arada hikâyemize devam etmeden önce bu adamın ve yanındaki zevatın kişiliğinden kısaca bahsetmek yanlış olmaz. Evin sahibi olan avcı muazzam bir servete sahip, kırk yaşlarında ve dediğimiz gibi bekâr bir adamdı. Eğitimini (gerçi bu ifadeyi kullanmak ne derece doğru bilmiyorum ama neyse) taşrada, kendi evinde annesinin ve bir özel öğretmenin gözetiminde almıştı. Öğretmeni hiçbir zaman onu terbiye edecek ya da istediğinden daha fazlasını öğretmeye zorlayacak emirler vermemişti, zaten onun da öğrenmeye çok az hevesi vardı; dahası bu heves yalnızca çocukluk dönemi için geçerliydi, zira on beş yaşından itibaren kendisini tamamen avlanmaya ve diğer kır eğlencelerine kaptırmıştı. Bunun için de annesi at, tazı, silah ve daha ne gerekirse almıştı. Öğretmeni de genç öğrencisinin gözüne girmek istediğinden, zira bu durumda o da onu görecekti, öğrencisiyle arkadaş olmuş, yalnızca spor faaliyetlerinde değil, içmek konusunda da (genç adam buna da erken yaşta alışmıştı) yârenlik etmişti. Yirmi yaşına geldiğinde annesi analık görevini tam olarak yerine getiremediğini düşünmeye başlamıştı. Bu nedenle oğlunu, bir devlet okulunda ya da üniversitede öğrenebileceği her şeyi öğrenebileceğini düşündüğü bir şeye ikna etmeye çalışmaya

karar verdi. Halk dillinde buna *gezmek* diyoruz. Öğretmeninin de yardımıyla (onu da oğlunun yanına verecekti) bu işi tereyağından kıl çeker gibi hâlletmişti. Üç yılını, onların verdikleri adla, Avrupa turu yaparak geçirdi ve eve üstünde başında bir yığın Fransız kıyafeti, hizmetkârı, öğrendiği birkaç sözcük ve ülkesine karşı (özellikle de atalarımızın sadeliği ve dürüstlüğü konusunda) müthiş bir horgörüyle geri döndü. Annesi onun bu durumu karşısında kıvanç duymaktan kendini alamamıştı. Oğlu artık kendi kendisinin efendisi olduğundan hemen kendine parlamentoda bir koltuk ayarladı. Genel kanı, kendisinin yaşına göre en iyi, en hoş beyefendilerden biri olduğuydu. Fakat onu diğerlerinden ayırt eden asıl nokta, kendi türünden insanlarda gülünç, çirkin ya da saçma gördüğü her şeyden müthiş bir keyif almasıydı. Bu nedenle kendisine bu özelliklerden birine ya da daha fazlasına sahip olmayan bir arkadaş asla seçmiyordu ve bu özellikleri doğuştan çok ön plana çıkan kişiler gözdesiydi. Yok, eğer bu özelliklerden birine sahip olmayan ya da olup da saklamaya çalışan birini bulursa kendilerinde doğuştan olmayan bu gülünçlüklere zorlamak için bir yol bulmaktan, doğuştan sahip olanlardaysa bulup çıkartmaktan büyük zevk alıyordu. Bu amaçla, biraz önce itleri dediğimiz ve aslında bu ada da layık olmayan türden birileri muhakkak yanında olurdu. Bunların görevi, özellikle de en iyi, en düzgün karakterli insanlarda daha demin saydığımız niteliklere uygun her şeyi bulup çıkarmak ve ifşa etmekti. Bu konuda başarısız oldukları takdirde, efendileri ve besleyicileri olan kişi eğlensin diye erdem ve bilgeliği bile alay konusuna çevirirlerdi. Şimdi evinde olan bu it benzeri adamları Londra'dan getirmişti: Bunlar bir yüzbaşı, bir oyuncu, sıkıcı bir şair, bir şarlatan doktor, iğrenç bir kemancı ve topal bir Alman dans hocasıydı.

Yemekler gelince, Mr. Adams duasını etmeye başladı. Bu sırada yüzbaşı rahibin sandalyesini arkasından çekti ve oturmak için yeltenen Adams paldır küldür yere yuvarlandı. Herkes büyük bir neşe içerisindeydi; birinci şaka tamamlan-

mıştı. İkinci şaka rahibin diğer tarafına oturmuş olan şairden geldi: Adams tüm saygısıyla ev sahibinin şerefine kadeh kaldırmış içerken, şair de bir fırsatını bulup bir kâse çorbayı kucağına boca ediverdi. Şair binlerce özür dilemiş, rahip ise nezaketi elden bırakmamıştı. Bu durum herkesi pek eğlendirmişti. Üçüncü şakayı ise hizmetkârlardan biri yaptı: Aldığı emir üzerine Mr. Adams'ın birasına cin kattı. Adams biraz tattıktan sonra hayatında içtiği en iyi içki olduğunu, ama maltının biraz fazla kaçtığını söyleyince millet bir kez daha kahkahayı koyuverdi. Olan biteni kendisinden duyduğumuz Mr. Adams, kötülük nedir bilmeyen bir mizaca sahip olduğundan ona yapılan benzer şakaların hepsini hatırlamıyordu. Gerçekten de bu evin hizmetkârlarından birinden edindiğimiz bilgiler olmasaydı, hikâyemizin en ilginç noktalarından biri olarak gördüğümüz bu bölüm maalesef eksik kalacaktı. Yemek sırasında daha başka şakalar *çevirmiş* (onların tabiriyle) olmaları da muhtemeldir, ama biz bunların bilgisine ulaşamadık. Yemek bittikten sonra, şair *doğaçlama* çıktığını söylediği dizeler okumaya başladı. Şiirin büyük zorluklarla edindiğimiz bir nüshasını aşağıda yayımlıyoruz:

Rahip Adams üzerine doğaçlama bir şiir:
Böyle bir rahip gördü mü hiçbir fani?
Cübbesi eski, perukası desen o da değil yeni.
Ne olmuş tazılar tilki zannettiyse onu
Zaten kokusu ham pastırmadan[13] çok andırıyor onu.
Fakat şaşırtmaz mı her faniyi,
Bu rahibin tavşan zannedilmesi?
Phoebus bile böyle kötü bir hata yapabilir mi,
En fazla iyi bir oyuncu zannederdi seni.

Bu sözlerin ardından şair olan, oyuncunun perukasına vurdu ve belki de kafasından ziyade elinin maharetinden ötü-

13 Tilki ya da tilki benzeri hayvan avlayacak tazılar için yere ham pastırma konur. (y.n.)

rü herkesin takdirini topladı. Oyuncu olansa şairin şakasına karşılık vermek yerine, aynı konuda kendi meziyetlerini sergilemeye başladı. Oyunlardan alınma sözlerle ruhban sınıfını hedef alan birçok şaka yaptı ve o da herkesten büyük takdir topladı. Şimdi sıra dans hocasının maharetlerini sergilemesine gelmişti. Adams'a dönüp yarım yamalak bir İngilizceyle, "kendisinin dans için yaratılmış bir insan olduğunu ve yürüyüşünden anladığına göre çok büyük bir hocadan öğrenmiş olduğunu tahmin ettiğini" söyledi. Dediğine göre, "din adamlarının dans etmeyi bilmeleri çok iyi bir özellik"miş. Bunları söyledikten sonra, "cübbesinin eteklik işlevi göreceğini ve kendisinin de eşlik edeceğini" söyleyerek Adams'tan saray dansı lütfetti. Bu sözleri söyler söylemez, hiç yanıt falan beklemeden hemen eldivenlerini çıkardı, kemancı da kemanını hazırladı. Odadakiler rahibin kendisini dansta geçeceğine iddiaya girmeyi teklif etti, fakat dans hocası "kendisinin de aynı kanaatte olduğunu, zira hayatında bu beyefendi kadar iyi dans ediyor havası veren başka birini görmediğini" söyleyerek reddetti. Sonra ileri atılıp Adams'ın elini almak için uzandı, ama Adams hemen geri çekti ve yumruğunu sıkıp şakayı daha ileri götürmemesini tembihledi ve alay edilmeye gelmeyeceğini söyledi. Dans hocası yumruğu görür görmez hemen uzaklaştı ve gözlerini üzerine dikmiş olan Adams'ı uzaktan taklit etmekten vazgeçti; ne olacağı belli olmazdı, en iyisi yakalamasına izin vermemekti ki, Adams bir defa denemişti bunu. Bu arada yüzbaşı bunu fırsat bilip arkasına kâğıt fişek mi ne tutturmuş ve sonra mumla yakıvermişti. Adams bu şakaya yabancı olduğundan ve gerçekten yandığını zannettiğinden iskemlesinden fırlamış ve odanın içinde hoplaya zıplaya dönmeye başlamıştı. Herkes gördükleri en iyi dansçı olduğunu söyleyerek bol bol gülmüştü bu olaya. Adams bu işkenceden kurtulup, üzerindeki sersemliği de biraz atınca, sofraya geri döndü ve konuşma yapmaya hazırlanır konuma geçti. Masadakiler hep bir ağızdan, "Dinleyin, dinleyin!"

diyordu. Adams da şunları söyledi: "Bayım, Tanrı'nın bu denli bonkör davrandığı birinin, karşılık olarak böyle çirkin ve nankörce davrandığını gördüğüm için üzgünüm. Şahsen beni aşağılamamış olmanıza karşın, sizin de bu yapılanlardan zevk aldığınız aşikâr. Bana karşı –ki aslında size karşı yapılmış demektir zira ben sizin misafirinizim ve misafirperverlik yasaları beni korumanızı gerektirir– gösterilen saygısızlıkların hiçbirine karşı çıkmadınız. İçlerinden biri benim hakkımda bir şiir okumayı uygun gördü, öyle bir şiir ki şu kadarını söyleyeyim, şairi olmaktansa konusu olmayı tercih ederim. Bir rahibe saygısızca davranmaktan keyif alıyordu. Kanımca onu hak etmeyen bir konuma düşmedikçe, ki umarım yoksulluk bundan sayılmayacaktır, ne ait olduğum cemaat aşağılanma konusu edilebilir, ne de ben. Bir diğer beyefendi birtakım cümleler sıraladı, yine din adamları zümresinden nefretle bahsediliyordu. Dediğine göre bunlar oyunlardan alınmaymış. Hükümetin bu tür oyunlara izin vermesi tam bir rezalet. Dahası bunları sergileyen ülkelerin de başına gelecek var demektir. Diğerlerinin nasıl davrandığınaysa değinmeme gerek yok; kendileri oturup düşündüklerinde bu davranışların mesleğime olduğu kadar yaşıma da saygısızlık olduğunu anlayacaklardır. Bayım, siz beni kilise bölgemden iki insanla yolculuk ederken buldunuz (tazılarınızın üzerime çullanmasını geçiyorum, zira onu affettim, artık köpek bakıcısının ahlaksızlığından mı ihmalkârlığından mı bilemem); dış görünüşüm sizi davetinizin hayırseverce bir davranış olduğuna ikna edebilir, oysa durumumuz gayet iyi. Evet, bayım daha gidecek yüz kilometreden fazla yolumuz olsa da, çok şükür masraflarımızı asil bir şekilde karşılayacak kadar paramız var." (Bunun ardından sepette buldukları yarım gineyi çıkarıp gösterdi). "Bunu size gösteriş olsun diye değil, doğruyu söylediğimi kanıtlamak için gösteriyorum. Sofranıza oturmak için ölüp bitmiyordum. Burada olduğum süre zarfında size elimden geldiğince saygılı davranmaya çalıştım;

eğer kusurum olduysa bilerek değildir, ama maruz kaldığım hakaretleri hak edecek kadar suçlu olmadığımı da biliyorum. Eğer bunlar benim bağlı bulunduğum cemaatten ya da yoksulluğumdan (ki görüyorsunuz çok yoksul değilim) ötürüyse, utanacak olan ben değilim ve sizin de bu günahtan kurtulmanızı tüm kalbimle diliyorum." Sözlerini bu şekilde sonlandırınca herkesin katıldığı bir alkış tufanı koptu. Sonra ev sahibi "olanlar için üzgün olduğunu, ama olup bitenler için onun suçlanamayacağını, kendisinin de çok iyi gözlemlediği üzere dizelerin çok kötü olduğunu, rahatlıkla yanıtlanabileceğini; o yılana gelince, dans hocasının yaptığının gerçekten de çok büyük hakaret olduğunu, bu nedenle kendisini kırbaçlamak istemesi durumunda –ki bunu hak ediyordu– bunu görmekten memnun kalacağını" söyledi (muhtemelen doğru söylüyordu). Adams ise, "bunu kim yapmış olursa olsun, bu şekilde cezalandırmanın ona düşmediğini" söyledi. "Fakat suçladığı kişiye gelince," diye devam etti, "Ben kendisinin masum olduğuna şahitlik edebilirim. O sırada gözüm hep üzerindeydi. Artık bunu yapan her kimse Tanrı bağışlasın ve insanlık kadar akıl da ihsan eylesin." Yüzbaşı ekşi bir yüz ifadesi ve aksi bir ses tonuyla yanıt verdi ve "kendisinin kastedilmediğini umduğunu; Tanrı şahidi olsun ki, kendisinin de en az diğerleri kadar insanlıktan nasibini aldığını, aksini iddia eden olursa boğazını keserek ikna edebileceğini" söyledi. Adams bu lafları duyunca gülümsedi ve "farkında olmadan doğruyu konuştuğuna inandığını," söyledi. Yüzbaşı hemen, "Doğruyu konuşmak da ne demek?" diye sordu. "Siz din adamı olmayaydınız, ben bu sözleri yutmazdım, ama siz yatın kalkın cübbenize dua edin. Yani kılıçlı bir insan bu kadar konuşmuş olsaydı, burnundan getirir, sonra burnuna geri götürürdüm." Adams, "eğer şahsına yönelik bir kabalıkta bulunacak olsaydı, cübbesinin arkasına saklanmayacağını" söyledi ve yumruğunu sıkarak "nice ensesi kalın adamı kırbaçladığını" ekledi. Ev sahibi adam Adams'ın kavgaya olan

eğilimini körüklemek adına elinden geleni yaptı; bir kavga çıksa da izlesek diye yanıp tutuşuyordu, ama hevesi kursağında kaldı, zira yüzbaşı "neyse ki din adamısınız"dan başka bir yanıt vermedi ve kilise şerefine kadeh kaldırarak tartışmayı sonlandırdı.

Ardından o zamana dek sesini çıkarmayan doktor sazı eline aldı. İçlerinde en ağırbaşlı, ama en muzır köpek oydu. Cafcaflı bir dille Adams'ın söylediklerini övdü, kendisine yönelik davranışları da kınadığını belirtti. Sonra kiliseye ve yoksulluğa methiyeler düzmeye girişti ve en son olarak da Adams'tan tüm olup bitenler için affını rica etti. Adams da hemen, "hepsini affettiğini" söyledi ve kalbinin tüm temizliğiyle bir bardak sert bira doldurdu (şaraba tercih ettiği bir içkiydi) ve herkesin sağlığına kadeh kaldırdı, şair ve yüzbaşıyla tokalaştı, doktora da çok saygılı bir şekilde bir şeyler söyledi, ki adam gerçekten de o ana dek olup bitenlerin hiçbirine dışından gülmemişti, zira kaslarını tamamen denetim altında tutabiliyor ve en ufak bir ipucu bile vermeden içinden gülebiliyordu. Doktor ikinci nutka başladı. Bu sefer konuşmalardaki her türlü lakayıtlığı hedef aldı ve genellikle neşe denen şeye verip veriştirdi. "Boş boş çene çalmaktan, felsefi bir mevzu üzerine tartışmaya kadar her türlü yaşa ve seviyeye uygun eğlenceler olduğunu, insanların ne olduğunu görmenin en iyi yolunun eğlence tercihlerine bakmak olduğunu" söyledi; "zira nasıl ki çocukluk yıllarında çelik çomak, bilye ya da ne bileyim başka çocukça oyunlar yerine boş zamanlarını zekâ, bilgi vs. gerektiren ve geliştiren işlerle geçiren çocuklarda bir cevher olduğunu düşünüp kendilerinden beklentilerimiz artıyorsa, aynı şekilde yetişkin birini de bilye oynarken görürsek küçük görmek için içimizde bir his uyanır." Adams doktorun söylediklerini bir hayli övdü ve "Antikçağ yazarlarında gördüğü ve Scipio, Laelius ve diğer büyük adamların pek çok saatini abuk subuk eğlencelerle geçirdiklerinin yazılı olduğu kimi pasajlar karşısında her zaman hayretler içerisinde kal-

dığını" söyledi. Doktor "yanında Sokrates'in gözde eğlencelerinden birinden bahsedildiği eski bir Yunanca elyazması olduğunu" söyledi. "Ya," diye hemen atladı rahip heyecanla, "Göz gezdirmeme izin verirseniz minnettar kalırım." Doktor kendisine göndereceğine söz verdi ve "biraz tarif edebileceğini" söyledi: "Sanırım, yani hatırlayabildiğim kadarıyla, şöyleydi: Bir tarafında bir kral, diğer tarafında da bir kraliçenin oturduğu bir taht vardır. Her iki tarafta da askerler ve muhafızlar nöbet beklemektedir. Huzurlarına bir elçi çıkar ki, Sokrates bu rolü hep kendisine ayırır. Sokrates buraya adımını atar atmaz ağırbaşlılık, erdem, iyilik, ahlak ve buna benzer şeylerle dolu bir konuşma yapar. Ardından kral ile kraliçenin arasına oturtulur ve krallar gibi ağırlanır. Sanırım hikâyenin esas kısmı buydu. Birtakım ayrıntılarını unutmuş olabilirim, zira çok uzun zaman oldu." Adams ise, "gerçekten de bunun böyle mümtaz bir şahsiyete yaraşır bir dinlenme şekli olduğunu, bizim büyük adamlarımız için de buna benzer bir şeyin yerleştirilmesi gerektiğini düşündüğünü; böylece kâğıt oynamak gibi boş eğlencelerden kaçınabileceklerini, zira insanların yaşamlarının epey bir kısmını bunların işgal ettiğini duyduğunu" söyledi. Sonra şunları ekledi: "Bu konuşmalar için Hıristiyan dini Sokrates'in bizzat bulabileceklerinden daha asil bir konudur." Ev sahibi adam Adams'ın söylediklerini onayladı ve "bu merasimi hemen bu akşam gerçekleştirmeye karar verdiğini," söyledi. Doktor kimsenin hazırda bir konuşmasının olmadığını ileri sürerek karşı çıktı, "Tabii eğer," dedi ve Adams'a dönüp daha bilgili bir adamı bile kandıracak ağırbaşlı bir edayla ekledi: "Yanınızda bir vaaz yoksa azizim?" "Bayım," dedi Adams, "Ben yanımda vaaz olmadan asla yola çıkmam, ne olur ne olmaz." Nitekim elçi rolünü oynaması için pek kıymetli dostu (artık doktora böyle sesleniyordu) tarafından kolaylıkla ikna edildi. Ev sahibi hemen tahtın getirilmesi emrini verdi. Onlar daha iki şişe devirmeden iş hallolmuştu ve sanırım okur bundan böy-

le uşakların nasıl bu denli atik olduklarına şaşırmayacaktır. Doğruyu söylemek gerekirse taht da şundan ibaretti: Su dolu küvetin her iki tarafına küvetin yüzeyinden daha yukarıda duracak şekilde iki iskemle yerleştirilmiş, su üzerine de bir battaniye örtülmüştü. İskemlelere kral ve kraliçe, yani ev sahibi ile yüzbaşı oturdu. Ardından şair ile doktorun arasından elçi takdim edildi. Herkesi müthiş eğlendirerek vaazını okuduktan sonra, makamına götürüldü ve majestelerinin arasına oturtuldu. Kralla kraliçe hemen ayağa kalktı, her iki taraftan da desteğini yitiren battaniye düştü ve Adams suya gömüldü. Yüzbaşı hemen kaçtı, ama ev sahibi onun kadar şanslı olmadığından tahttan inene kadar Adams onu yakaladı ve herkesi gizliden gizliye memnun eden bir hareketle onu da kendisiyle birlikte suyun içine çekti. Adams adamı iki-üç defa suya daldırıp çıkardıktan sonra sudan çıktı ve doktora doğru yöneldi, kuşkusuz amacı onu da aynı şeref makamına yollamaktı. Ama beriki akıllı davranıp kaybolmuştu. Bunun üzerine Adams değneğini aramaya koyuldu, bulduğu değneğini ve yol arkadaşlarını da alıp bu evde bir dakika daha durmayacağını söyledi ve ev sahibinden müsaade bile istemeden evden ayrıldı. Aslında ev sahibi aklında olandan bile daha acımasızca öç almıştı, zira Adams zahmet edip de kendisini kurulayacak kadar durmadığından, sonrasında soğuk algınlığına yakalanmış ve öyle bir ateşlenmişti ki hastalık neredeyse hayatına mal olacaktı.

VIII. Bölüm

Bazı okurların çok kısa, bazılarınınsa çok uzun bulacağı bir bölüm.

Adams ve dostunun maruz kaldığı davranışlara en az onun kadar sinirlenen Joseph ellerinde değnekleriyle evden

çıkmış, hizmetkârların karşı koymasına karşın (fiziki güç kullanmasalar da ellerinden geleni yapmışlardı) Fanny'yi de alıp yola koyulmuşlardı. Olabildiğince hızlı yürüyorlardı, ama bunun nedeni takip edilme korkusundan çok Adams'ın hızlı hareket ederek ıslaklığından zarar görmesini engellemekti. Bu arada Fanny'ye göz kulak olmaları için hizmetkârlarına emir veren ev sahibi böyle bir firara ihtimal vermediğinden, olayı duyar duymaz öfkesinden küplere binmiş ve gidip kızı bulmadıkları takdirde bir daha gözüne gözükmemelerini söylemişti. Şairi, oyuncusu, herkes, yani dans hocası ile ev sahibi dışında herkes aramak üzere bir taraflara dağıldı.

Dostlarımızın yolculuğa başladığı o gece çok karanlıktı. Fakat öyle yol aldılar ki on bir kilometre gidip bir hana vardılar. Oy birliğiyle geceyi burada geçirmeye karar verdiler; Mr. Adams'ın üstü başı evinden ilk ayrıldığı zamanki kadar kuruydu artık.

Aslında kapısında Yeni Han yazmasa bir birahane denmesi daha doğru olan bu handa yiyecek olarak yalnızca kuru ekmek, peynir ve bira vardı. Ancak bununla da pekâlâ yetinip afiyetle yediler, zira açlık Fransız aşçısından üstündür.

Yemeklerini bitirdikten sonra Adams verdiği nimetler için Tanrıya şükretti ve sıcak ama sade bir ev yemeğini mükellef bir ziyafete tercih edeceğini söyledi. Sonra büyük zenginlikler elde etmek uğruna cennete gitme umutlarını heba eden insanoğlunun aptallığı karşısında içini döktü; böyle büyük rahatlık en mütevazı, en sade yaşamda bulunurdu. O sırada ocağın başında piposunu tellendirmekte olan bir adam "Çok haklısınız bayım," dedi. O da Adams gibi bir yolcuydu. "Ben de sizin gibi insanların zenginliğe bu denli değer verdiklerini görünce şaşırıyorum, zira günlük deneyimler ellerinde ne kadar az güç olduğunu gösteriyor. Öyle ya, adam gibi ne verebilirler bize? Dertlilere deva, hastalara şifa, güçsüzlere takat verebiliyorlar mı? Eğer ya-

pabilselerdi, zenginlerin çevresinde bunca fakir fukara dört dolanıyor, dahası bir o kadarı da bunların saraylarında ve arabalarında üç kuruşa minnet ediyor olmazdı. Yok, yok, hiçbir krallığın zenginliği o yüzü gözü solgun çirkinliği, genç bir kız gibi çiçek açtıramaz, hiçbir ilaç hastalığı o genç adamın dinçliğiyle donatamaz. Zenginlik değil mi bize istirahat yerine yalnızlık, şefkat yerine haset, huzur yerine tehlike getiren? Zengin insanlar kendi zenginliklerini ya da sayılı günlerini uzatabilirler mi ki? Tam tersine, öyle hesapsız kitapsız, miskin ve dikkatsiz bir yaşam milyonlarcasının yaşamını kısaltıyor, acı ve sefaletle birlikte zamansız bir ölüme sürüklüyor. Madem ne bedenimizi güzelleştirebiliyor ne de güçlendirebiliyor, madem ne ömrümüze ömür, ne de neşemize neşe katıyor, nerede kaldı bunun değeri? Yine soruyorum: Ruha bedenden daha fazlasını verebilirler mi? Kalbi kibirle, yanakları gururla şişirip, kulaklarımızı her türlü erdeme, içimizi her türlü merhamete tıkamıyorlar mı?" "Kardeşim uzat elini bana," dedi Adams sevinç içerisinde, "Sanırım sen bir din adamısın." "Aslında hayır," dedi adam, (aslında Roma Kilisesi papazıydı, ama yasalarımızı iyi bilenler bunu hemen açık etmemesine şaşırmayacaktır.) "Ne olursanız olun," dedi Adams, "Tam benim duygularıma tercüman oldunuz. Sanırım konuşmanızdaki her bir harfi vaazlarımda en az yirmi kez söylemişimdir. Her zaman şuna inanmışımdır: kalın bir halatın (zira deve diye çevrilen şey aslında kalın halattır) iğne deliğinden geçmesi, zengin birinin cennete girmesinden daha kolaydır." "Bunun doğruluğu bayım" dedi diğeri, "Din adamlarınca kolaylıkla teslim edilecektir ve üzücü de olsa öyledir. Fakat böyle uzak gelecekteki bir durum bizi bu denli etkilemeyeceğinden, şu konuya tümüyle duyarlı hâle getirilerek bile insanlığa bir hizmet sunabilirler –ki kanımca çok az dikkat göstererek başarılabilir–, yani bu dünyadaki nimetler bile zenginlikle satın alınamaz. Bu öğreti kanımca yalnızca me-

tafizik olarak değil, tabiri caizse matematiksel olarak da kanıtlanabilir. Ben buna her zaman o kadar inanmışımdır ki, bu dünyada altın kadar nefret ettiğim bir şey daha yoktur." Ondan sonra lafı bu kez Adams aldı, uzun bir söylev de o çekti, fakat bu kadarı konuyu ele alan diğer birçok yazarda da bulunduğundan, bunu geçiyorum. O konuşmaya devam ederken Joseph ve Fanny istirahata çekilmiş, hancı da odadan çıkmıştı. İngiliz rahip konuşmasını tamamlayınca, bu sefer Romalı rahip sazı aldı ve çok sert ve tahkir dolu bir konuşma yaptı. En sonunda da hesabı ödeyebilmesi için Adams'tan on sekiz peni isteyerek sözlerini noktaladı. Ve hiçbir zaman geri ödeyemese bile dualarını eksik etmeyeceğine de söz verdi. İyi kalpli rahip bu kadar uzun bir yolculuk için on sekiz peninin çok az olduğunu; cebindeki yarım gineyi seve seve kendisiyle paylaşacağını söyledi. Sonra ceplerini karıştırmaya başladı, ama para falan bulamadı. Birlikte yemek yediği topluluk bizim o sırada bahsetmediğimiz bir şaka daha yapmış ve bir ara epey debdebeli bir şekilde cebinden çıkarttığı bu hazineyi kapmıştı.

"Hay aksi şeytan!" diye bağırdı Adams, "Yemin ederim kaybettim; harcamış olamam. Bayım bir Hıristiyan olarak söylüyorum, bu sabah cebimde yarım gine vardı, fakat şimdi tek peni kalmamış. Kesin şeytan aldı götürdü!" Diğer rahip yüzünde bir tebessümle, "Bayım," diye cevap verdi, "Mazeret bulmanıza gerek yok. Eğer borç vermek istemiyorsanız sorun değil." "Bayım," diye haykırdı Adams, "Dünyanın bütün parası üzerimde olsaydı, evet evet, üzerimde on pound olaydı, bunu bir Hıristiyan din kardeşimi sıkıntıdan kurtarmak için verirdim. İnanın ben asıl sizin adınıza üzülüyorum. Hiç böyle şanssızlık duyulmuş mu? Cebimde hiç para olmadığı için Hıristiyan olduğumdan şüphe duyulacak." "Eğer dediğiniz kadar cömertseniz, ben de bir o kadar talihsizim," dedi diğeri, "Zira çeyrek gine bana ilaç gibi gelirdi, gideceğim yere rahatça varırdım. Otuz

kilometreden az bir yolum var ve tahminen yarın akşam gideceğim yere varırım. İnanın parasız seyahat etmek âdetim değildir. Ama İngiltere'ye daha yeni geldim ve gemideyken fırtına nedeniyle tüm eşyalarımızı dışarı attık. Bu adamın küçücük bir borç yüzünden anlayış göstermeyeceğini sanmıyorum, ama bu tür insanlara bir şilinim dahi olmadığını itiraf edecek kadar alçalmaktan da nefret ediyorum. Zira bunun gibiler ve daha pek çoğu bir dilenci ile bir hırsız arasında hürmet bakımından pek ayrım gözetmiyorlar." Gelgelelim işi yarın sabaha bırakmaktansa bu gece hâlletmenin daha iyi olacağını düşündü. Bu nedenle karanlığa karşın hemen o gece yola koyulmaya karar verdi. Ve hancı döner dönmez durumu kendisine anlattı, hancı da kafasını kaşıyarak, "Bilmem ki, efendim; eğer öyle diyorsanız ve paranız yoksa, sözünüze itimat etmekten başka yapacak bir şey yok sanırım, ama ben olsam yanımda her zaman para bulundurdum, neyse canım, öyle dürüst bir adama benziyorsunuz ki, borcunuz yirmi kat da olsa ödemeyeceğinizden korkmam." Papaz bir yanıt vermedi ve hancıdan da Adams'tan da çarçabuk müsaade isteyip, hani kafası da karışmış bir şekilde ve belki de Adams'ın samimiyetinden biraz şüphe ederek handan ayrıldı.

Papaz kapıdan çıkar çıkmaz hancı kafasını sallamaya başladı ve adamın parası olmadığını bilseydi, bir damla içki vermeyeceğini söyledi ve "Bir daha yüzünü şeytan görsün, lanet bir dolandırıcıya benziyordu zaten," diye de ekledi. "Vay namussuz vay! Ben de zenginliklerden o kadar bahsettiğini duyunca sandım ki cebinde bin pound var." Adams adamı laflarından ötürü azarladı ve bir Hıristiyan'a yakışmadığını söyledi. Sonra kendi kaybını ya da yarın sabah nasıl gideceğini düşünmeden yumuşak bir yatakta yatmak üzere odasına çekildi. Arkadaşları da kendisinden önce yatmışlardı zaten. Sıhhat ve yorgunluk bir kuş tüyü yastığın vereceğinden daha tatlı bir uyku vermişti onlara.

IX. Bölüm

Bunda ya da başka herhangi bir gerçek hikâyede bulunabilecek kadar şaşırtıcı ve kanlı serüvenler.

Joseph Andrews sevgili Fanny'sinin düşünceleriyle gözlerini açtığında neredeyse sabah oluyordu. Yatağında bu güzel kızı düşünerek uzanmış sabah keyfi yaparken birden aşağı kapının güm güm vurulduğunu duydu. Hemen yatağından fırladı. Camı açtığında aşağıdakilerden biri hanlarında yolcu olup olmadığını, bir diğeri de dün gece hana bir kızla iki erkeğin gelip gelmediğini sordu. Joseph sesleri tanımamasına karşın, yine de durumdan işkillendi. Zira adamın evindeyken hizmetkârlardan biri efendisinin niyetleri hakkında Joseph'e bir şeyler çıtlatmıştı, bu yüzden hayır cevabını verdi. Aşağıdaki hizmetkârlardan biri, hancıyı adıyla seslenecek kadar yakından tanıyordu. Adam pencereyi açar açmaz aynı soruyu yöneltti, o da evet cevabını verince, "Aha bulduk mu sizi?" diye bağırdı. Hancıya aşağı inip kapıyı açmasını söyledi. Fanny de Joseph gibi uyanmış olduğundan tüm bunları duymuştu. Hemen yatağından fırladı ve iç etekliğini ve elbisesini giyip tüm hızıyla Joseph'in odasına koştu. O sırada Joseph de giyiniyordu. Vakit geçirmeden Fanny'yi içeri aldı ve tüm sıcaklığı ve içtenliğiyle sevgilisine sıkı sıkı sarıldı ve korkmamasını söyledi, zira ona bir şey yapmaları için önce Joseph'i çiğneyip geçmeleri gerekiyordu. "Sence bu korkmam için bir neden değil mi?" dedi Fanny. "Benim için tüm dünyadan daha kıymetli bir şeyi kaybetmek." Bunun üzerine Joseph sevgilisinin elini öptü ve "kendisinden daha önce duymadığı bu güzel sözleri duymasına vesile olan olaya utanmasa teşekkür edeceğini" söyledi. Sonra koştu ve oda arkadaşı Adams'ı uyandırdı; Joseph o kadar seslenmesine karşın kendisi derin bir uykuya dalmıştı. Ama olayın vahametini sezer sezmez, o da Fanny orada mıymış değil miymiş

hiç düşünmeden yatağından fırladı. Neyse ki kızcağız kafasını öbür tarafa çevirmişti de karanlığın iki yararı birden dokundu: Saflığı daha az bir masumiyeti ya da inceliği daha az bir terbiyeyi incitecek bir davranışı önlediği gibi, Fanny'nin kızaran yanaklarını da gizlemişti.

Adams hemen giyindi, ama aceleden pantolonunu giymeyi unutmuştu. Neyse ki diğer parçaların epey uzun olması açığı kapatıyordu. O sırada hanın kapısı açılmış ve yüzbaşı, şair, oyuncu ve üç hizmetkâr içeri dalmıştı. Yüzbaşı hancıya dönüp, şu an evinde bulunan iki adamın genç bir kızı kaçırdıklarını söyledi ve kızın hangi odada olduğunu sordu. Hikâyeye hemen inanan hancı yolu gösterdi. Yüzbaşı ile şair birbirlerini ite kaka yukarı fırladılar. İçlerinde en çevikleri olan şair odaya ilk girendi. Yatağı ve odanın her yerini aradı ama nafile. Diğer türlü olsa Fanny'nin derdine düşüp acı çekecek olan sabırsız okuru önceden bilgilendirdiğimiz üzere kuş uçmuştu. Sonra adamların nerede yattığını sordular ve tam kapıya yaklaşıyorlardı ki, Joseph yüksek bir sesle kapıya ilk yaklaşanı vuracağını söyledi. Yüzbaşı ne silahları olduğunu sordu; hancıysa bildiği kadarıyla silahları falan olmadığını söyledi. Yok, yok, hatta neredeyse emindi, zira önceki akşam birinin diğerine silahları da olmadığına göre yakalanmaları durumunda ne yapacaklarını sorduğunu, diğerinin de dayanabildikleri sürece sopalarıyla kendilerini savunacaklarını ve Tanrı'nın haklının yanında olduğunu söylediğini duymuştu. Yüzbaşı için bu kadarı yeterliydi, ama şair için aynı şeyi söyleyemeyeceğiz. Kendi görevinin büyük olayları yaşamak değil, yazmak olduğunu söyleyerek hafiften aşağı doğru yol aldı. Yüzbaşı silah falan olmadığına yeterince tatmin olduğundan silah değil, top olsa ne yazar diyip, barut kokusunu sevdiğini de ekleyerek uşaklara kendisini takip etmelerini söyledi. Başı dik yürüdü ve hemen kapıyı zorlamaya başladı, arkadan da uşaklar ittirdiğinden çok geçmeden hedefine ulaştı. Kapı açıldığında düşman

saflarının üç sıra hâlinde dizili olduğunu sördü. Adams en önde, Fanny de en arkadaydı. Yüzbaşı Adams'a hemen eve döndükleri takdirde kendilerine kibar davranılacağını, yok eğer razı gelmezlerse aldığı emir uyarınca genç bayanı götüreceğini, zira kızı ana babasından çaldıklarının şüpheye mahal vermediğini söyledi. Kızın kılığına kıyafetine karşın havasını saklayamadığını ve yalnızca bunun bile onlardan daha soylu olduğunu göstermeye yettiğini iddia etti. Fanny durur mu, başladı ağlamaya; ağlıyor, bir yandan da adama yanıldığını anlatmaya çalışıyordu; kendisinin fukara, kimsesiz bir yetim olduğunu, dünyada tanıdığı hiçbir akrabasının bulunmadığını söylüyordu. Sonra diz üstü çöküp onu arkadaşlarından ayırmaması için yalvarmaya başladı, yoksa çok geçmeden ölürdü. Adams da yemine denk düşecek sözlerle Fanny'nin dediklerini onayladı. Yüzbaşı konuşarak zaman geçiremeyeceğini ve olanlar için şükretmelerini söyleyerek uşaklara saldırmaları talimatını verdi. Kendisi de Adams'ı geçip Fanny'yi yakalamak için atıldı. Ama rahip araya gireyim derken içlerinden birinden öyle bir yumruk yedi ki, hırsından yumruğun kimden geldiğini düşünmeden yüzbaşının kabaca işkembe denen karın bölgesine bir yumruk da o indirdi, ama ne yumruk! Adam yumruğu yiyince bir-iki adım geri seğirtti. Bu tür oyunlara alışkın olmayan ve böyle bir tane daha yumruk yese bu ikisinin bıçaklanmakla aynı kapıya çıkacağını anlayan yüzbaşı küçük kılıcını çekti ve Adams kendisine yaklaşınca, vaizi muhtemelen sonsuza dek susturacak bir hareketle, kafasına geçiriyordu ki o sırada Joseph büyük bir taş çömleği tek eliyle kaldırdığı gibi, ki altı tane zampara bir araya gelse bunu kaldıramazdı, içindekilerle birlikte yüzbaşının yüzüne boca etti. Adamın kılıcı elinden düştü, kendisi de *büyük bir gümbürtüyle sırtüstü yere devrildi ve o sırada cebinden yarım peni yere yuvarlandı.* Damarlarındaki kırmızı sıvıyla çömleğin içindeki beyaz sıvı aynı anda yüzünden aşağı kıyafetlerine doğru akmaya baş-

lamıştı. Adams da kazadan nasibini almış, suyun bir kısmı da Adams'ın yanaklarındaki kırışıklıklardan ya da buruşukluklardan aşağı süzülüyordu. Bu sırada uşaklardan biri evi yıkama görevini o günlük bitirmiş olan su dolu bir kovanın içinden bezi aldı ve rahibin yüzüne doğru salladı, ama amacına ulaşamadı, zira rahip tek eliyle bezi kapıp, diğer eliyle de adamı yere yakın hâle getirdikten sonra, bazı zevk adamlarında yüzün doğal ve yapay burunların birleştiği kısmına okkalı bir yumruk indirdi.

Talih bu zamana kadar yolcularımızın yanındaydı. Ama çok geçmeden tam da âdeti olduğu üzere yanardönerliğini göstermeye başladı, zira şimdi hancı da muharebe alanına ya da daha doğrusu odasına girmişti. Hemen Joseph'e doğru yönelmiş ve kafasını Joseph'in midesine geçirerek (zira gürbüz bir adam ve usta bir boksördü) rakibini neredeyse sersemletmişti. Fakat Joseph bir ayağını geri çekip, sol eliyle çenesinin altına öyle bir tokat yapıştırdı ki, hancı ne olduğunu şaşırdı. Fakat genç adam sağ eliyle hamlesini devam ettirmeye hazırlanırken hizmetkârlardan biri araya girip şakaklarına sopayı öyle bir yapıştırdı ki, o anda şuurunu yitirdi ve iki seksen yere serildi.

Fanny bu sefer de başladı bağırmaya. Adams hemen Joseph'in yardımına koştu, ama iki uşak, bir de hancı üzerine atladılar ve deli gibi dövüşmesine karşın çok geçmeden kendisini etkisiz hâle getirdiler. Bezden aldığı darbelerle yüzü öyle kara olmuştu ki, Don Quijote kendisini kesin afsunlu bir Arap zannederdi. Ama şimdi en trajik kısmı geliyor: Yüzbaşı tekrar ayağa dikilmişti. Joseph'i yerde yatar, Adams'ı da kıskıvrak yakalanmış hâlde görünce, hemen Fanny'nin kollarına yapıştı ve şair ile kavganın bittiğini haber almış olan oyuncunun da yardımıyla Fanny'yi sevgili Joseph'inin yanından sürükleyerek götürmeye başladı. Fanny bağırıyor, saçını başını yoluyordu. Yüzbaşı ise Fanny'nin bütün yalvarmalarına karşı kulaklarını tıkamış, kızcağızı zorla aşağıya

indirdikten sonra oyuncunun bindiği ata bağlamıştı. Sonra da kendi atına atlamış, bu zavallı fakirin olduğu atı da önüne kattıktan sonra, bir kasap keseceği koyunun bağırışlarını ne kadar dikkate alırsa, o da Fanny'nin feryatlarına o kadar aldırış ederek oradan ayrılmıştı; gerçekten de o sırada aklında yalnızca efendisinin bu serüvenin başarılı bitmesi durumunda kendisine söz verdiği iyiliğin ne olacağı düşüncesi vardı.

Efendileri zavallı Fanny üzerindeki emellerini rahatlıkla gerçekleştirebilsin diye Adams ve Joseph'i olabildiğince kilit altında tutmakla görevlendirilmiş olan hizmetkârlar, derhâl şairin emriyle, Adams'ı karyolanın direklerinden birine, Joseph'i de ayıltır ayıltmaz diğerine bağladılar. Sonra onları birlikte sırt sırta bırakıp, hancıyı da ikinci bir emre kadar bunları bırakmaması, hatta yanlarına bile yanaşmaması konusunda sıkı sıkı tembihleyerek efendilerinin yanına gitmek üzere yola koyuldular, fakat nedendir bilinmez, yüzbaşınınkinden farklı bir yola gittiler.

X. Bölüm

Şair ile oyuncu arasında geçen ve bu hikâye açısından okuyucuyu eğlendirmek dışında hiçbir işe yaramayan bir konuşma.

Bu trajediye daha fazla devam etmeden önce Mr. Joseph ile Mr. Adams'ı kendi hâllerine bırakalım ve çok acıklı bir olayın tam ortasındayken, dans denen mükemmel bir hiciv ya da mizah dolu bir piyesle sizi eğlendiren sahne sanatının bilge üstatlarını taklit edelim. Bu bahsettiğimiz piyes sözle değil, dansla icra edilir, zira izleyiciye düşünce melekesi pek çok insan tarafından tabanlarında saklı olduğuna inanılan insanlar tarafından sunulur. Ve Doğa, elleriyle düşünen kahramanlara olduğu gibi bunlara da yalnızca zevahiri kurtar-

mak için bir kafa vermiştir ve bu dans ederken işe yaradığından, şapkalarını koymaya yarar.

Şair, oyuncuya hitaben konuşmasını şöyle devam ettirdi (zira yukarıda tüm çarpışma sırasında konuşmaya devam etmişlerdi), "Dediğim gibi, yeni oyunların hiçbirinin iyi olmamasının nedeni açık: Yazarların hevesini kırıyorsunuz mirim! İnsanlar şöhret ya da kazanç beklentisi ya da belki de ikisi birden olmadan yazmazlar bayım, yazmazlar. Oyunlar ağaç gibidir, bakmazsan büyümezler, ama mantara da benzerler hani, zengin bir toprak gördü mü âdeta kendiliğinden hızla boy verirler. Esin perileri, asmalar gibi budanabilir ama nacaksız olmaz. Şehir tıpkı huysuz bir çocuk gibidir, senden ne istediğini iyi bilir ve en çok da kuru gürültüyü sever. Kötü bir güldürü yazarının bile başarı şansı vardır, ama gel gör ki bunlar ulvi sanattan anlamaz oldular. Bence bu durumun nedenlerinden biri de oyuncuların kötü olması. Yani bayım bir adam melek gibi de yazsa, bu adamlar bir duyguyu nasıl dile getireceklerini bilmiyorlar." "Ağır ol!" dedi oyuncu, "Şimdiki oyuncular da en az yazarlar kadar başarılı, hatta kimi zaman selefleri olan meşhur üstatlarına bile yaklaştıklarını söyleyebilirim. Ve ben bir Shakespeare'den ya da bir Otway'den önce sahnede bir Booth göreceğimizi düşünüyorum. Şimdi sizin gözleminizi size çevirerek ve hakikatten bir nebze olsun şaşmadan, yazarların heveslendirilmemesinin nedeni iyi yazılmış yeni oyunların olmamasıdır diyebilirim." "Ben de tersini söylemedim ki," dedi şair, "Ama niye bu kadar hararetlendiniz anlamadım, ben bu tartışmada sizi tenzih ediyorum. Umarım hakkımda size kara çaldığımı düşünmekten daha iyi bir kanıya sahipsinizdir. Yok, bayım yok, sizin gibi altı tane daha oyuncumuz olaydı, bakın görün o zaman eskilerin Betterton'ları mı kalırdı Sandford'ları mı! Sizi övmek için söylemiyorum, hayatımda sizin gibi rol kesenini görmedim. Hatta somut hakikat bu, pek çoklarının ve bütün büyük eleştirmenlerin de benzer görüşleri ifade ettik-

lerini duymuşluğum var. Sizi her gördüğümde kendinize yeni bir özellik eklemiş oluyorsunuz, yani teşbihte hata olmaz, bir kartopu gibisiniz. Siz benim kusursuzluk değerlerimi altüst ettiniz, taklit edilemez dediklerimi geride bıraktınız." Bunun üzerine oyuncu, "Benim de diğer şairler hakkında söylediklerimin sizinle pek az ilgisi var," diye yanıt verdi. "Yani Tanrı cezamı versin ki şu son tragedyanızda en azından Shakespeare ayarında birçok dize, hatta ne dizesi be, tüm bir perde yoksa ben de bir şey bilmiyorum. O ne ince duygudur, o ne ağırbaşlı bir anlatımdır yarabbi! Bizim adamların çoğu kıymetini yeterince anlamamıştır. Eğri oturup doğru konuşalım, gerçekten çok kötüler ve ben kendi eserlerinin sahnede öldürüldüğünü gören bir yazara acıyorum doğrusu." "Öyle öyle, hem dahası," dedi şair, "Şimdiki yazarların çoğunun eserleri tıpkı ölü doğmuş çocuklar gibi, o yüzden nadiren öldürülebilir. Yani yarı araklanmış, yarı yazılmış, ruhsuz, cansız, adi, süprüntü şeyler. Yani bunu ezberlemek zorunda kalan oyuncuya acıyorum desem yeridir. Bilmediğiniz bir dilden sözcük hatırlamak kadar zor yahu!" "Şuna eminim," dedi oyuncu, "Cümleler yazıldıklarında çok az anlama sahipse eğer, söylendiklerinde daha az anlama sahip olacaktır. Ben vurguyu doğru düzgün yapan bir kişi ya bilirim ya bilmem, hele hele sözleriyle davranışlarını birbirine uyduranını bulmak hepten güç. Sevdiğiyle kavga edermiş gibi konuşan bir âşık da gördüm, düşmanına elde kılıç ilanıaşk eden bir yiğit de. Yani mesleğim falan hiç fark etmez, kalbim şairlerden yana değilse yarına çıkmak nasip olmasın." "O sizin yüce gönüllülüğünüz üstat," dedi şair. "Ben şahsen birinin yazdığı oyunu kötülemekten nefret etsem de –hatta bunu asla yapmadım, yapmam da– oyuncuların da hakkını vermek gerek, Fenton'un *Mariamne*'si, Frowd'un *Philotas*'ı ya da Mallet'in *Eurydice*'i gibi iğrenç şeyleri Booth ile Betterton'ın eline versen ne yapabilirlerdi ki ya da Waping'teki sizin Dillo mu Lillo mu neyse adı, onun tragedya dediği şu adi, pis, son ölüm

konuşmaları?" "Peki," dedi oyuncu, "Ya şu Quin ve Delane gibi adamlara ne demeli? Ya da şu bin bir surat Cibber tazesine, şu suratında meymenet olmayan Macklin itine ya da Mrs. Clive denen sürtüğe? Shakespeare gelse, Otway ile Lee gelse ne fayda, bunlar ne oyun çıkartabilir ki? Bu üstatların şu ahenkli dizelerini onların dudaklarından dökülürken düşünebiliyor musun?

'Yeter; sen yanımdayken
Neyleyim şan şöhreti: uzak olsun sesi
Kralların da tahtların da bizden, bizim ince kaderlerimiz,
Bu kibar ruhlardan başka bir yol izledi.
Ormandaki kuşlar kadar hür olacağız birlikte,
Düşünmeden bir an bile kimdi babamız diye.
Kameriyelere, oyuklara, çiçeklerin arasına uçup,
Orada tatlı fısıltılarla ruhlarımızı değişeceğiz.
Beraber çayın billur suyundan içip,
Ya da sonbaharın hediyesi sarı meyvelerden yiyip
Ve altın akşam bizi eve çağırdığında,
Yumuşacık yuvamıza girip sabaha kadar uyuyacağız.'

Ya da Otway'in şu sözleri nasıl heba edilirdi:

'İnsan denilen o aptal, sefil şey kim olacak?'"

"Dur! Dur! Dur!" dedi şair, "Şu oyunumun üçüncü perdesindeki dizeyi bir daha söyle bakayım." "Çok isterdim," dedi oyuncu, "Ama unuttum." "Zaten, oynadığın zaman da pek iyi değildin," dedi şair, "Yoksa sahnelerde hiç kimseye nasip olmamış alkışı toplardın. Senin adına çok üzüldüğüm bir kayıp." "Kuşkusuz," dedi oyuncu, "Doğru hatırlıyorsam, oyunda geçen tüm konuşmalardan daha fazla yuhalanmıştı." "Ama," dedi şair, "Yuhalanan senin okuyuşundu." Oyuncu: "Benim okuyuşum mu dedin!"

Şair: "Yani okuyamayışın demek istedim. Sen çıktın, sonra yuhaladılar." Oyuncu: "Eğer yanlış hatırlamıyorsam, onlar yuhaladılar, ben sonra çıktım. Tüm izleyici oyununun hakkını verdiğimi kabul etmişti. Dolayısıyla oyununun lanetlenmesinin faturasını bana yükleme." "Lanetlenme derken neyi kastediyorsun bilmiyorum?" dedi şair. "Niye ki, biliyorsun işte," diye yanıt verdi oyuncu, "Toplasan bir gece oynandı." "Hayır," dedi şair, "Sen de tüm kent de bana düşman kesilmiştiniz, orkestranın tümü bana düşmandı, eğer asılma korkusu olmasa hepsi de gırtlağımı kesmeye hazırdı. Bütün terziler, bayım, bütün terziler." "Neden terzilerin hepsi sana kızgın olsun ki?" dedi oyuncu, "Sanırım çok fazla kıyafet diktirmiyorsun, ondan." "Şakayı bırak," dedi şair, "Sen de olayı benim kadar iyi hatırlıyorsun. Orkestra arasında ve üst balkonda oyun bir daha sergilenmesin diye nümayiş çıkmıştı. Oysa çoğu, yok, yok, ne çoğu, çoğunluğu, özellikle de locadakilerin hepsi bir daha seyretmek istiyordu. Hatta hanımefendilerin çoğu bu oyun bir daha sergilenene kadar tiyatroya adım atmayacaklarına dair ant içmişlerdi. Şimdi oyunu bir daha sergileme yasağının iyi olduğunu itiraf etmem gerekir. Zira hergeleler ikinci kez sergilense elliye kadar gideceğini biliyorlardı: Bir tragedyada ıstırap olmayagörsün işte, –kendi performansımdan memnun değilim, ama bu işin erbaplarının ne dediğini söylemem gerek– tüm kabahat düşmanlarımda da değildi, sahnede kibar okurların dilinde olduğu kadar iyi sergilenmemesindeydi. Zira oyuncuların oyunun hakkını verdiklerini söyleyemezsin." "Kanımca," dedi oyuncu, "Istırap kısmını layıkıyla icra ettiler, yeterince ıstırap içinde olduğumuza eminim, zira son perdenin tamamı boyunca portakal yağmuruna tutulduk. Hepimiz bunun oynadığımız son perde olduğunu düşünmüştük."

Tepesi iyice atmış olan şair tam cevap verecekti ki, araya bir olay girdi ve konuşmalarına son verdi. Okur olayın ne olduğunu öğrenmek için sabırsızlanıyorsa, bu bölümün

bir benzeri olan bir sonrakini atlamalı. Biz rahip Abraham Adams ile Mr. Joseph Andrews arasında geçen ve belki de tüm kitaptaki en iyi ve en ağır meselelerden biri üzerine dönen konuşmayı aktaracağız önce.

XI. Bölüm

Rahip Adams'ın acı içindeki dostuna tembihleri. Okurun da öğrenmesi ve kendini geliştirmesi için birebir.

Joseph tam olarak kendine geldiğinde sevgilisinin gittiğini görünce öyle acı acı inlemeye başladı ki, bu feryatlar sol yanında sertliği ve diğer özellikleri bakımından çakmak taşından farkı olmayan bir nesne taşıyanlar hariç herkesin yüreğini parçalayacak cinstendi. Bu diğerlerininkinden ateş çıkartabilirsiniz, doğrudan göze isabet edecektir, ama asla bir damla yaş getiremezsiniz. Joseph'inkiyse, zavallı taze, daha yumuşak bir bileşimden yapılmıştı. "Ah benim biricik Fanny'im! Ah aşkım benim! Seni bir daha asla göremeyecek miyim?" diye bir kahraman hariç herkese yakışacak şekilde hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Tek kelimeyle, acısını anlamak anlatmaktan daha kolaydı.

Joseph ile sırt sırta verecek şekilde oturmuş olan Mr. Adams da birçok kez inleyip homurdandıktan sonra üzgün bir ses tonuyla konuşmaya başladı: "Belki tahmin bile edemezsin, ama evladım bu üzüntünden kaynaklı ilk ıstıraplarından ötürü tümüyle seni suçluyorum, zira talihsizlikler bizi beklemediğimiz bir anda yakaladığında, bunlara dayanabilmek için çok daha fazla bilgiye sahip olman gerekir; fakat bir erkeğin ve bir Hıristiyanın görevi bir an önce aklını başına devşirmektir, o sana sabretmeyi ve kaderine boyun eğmeyi hemen öğretir. Bu yüzden metin ol evlat. Doğru, dünyanın en tatlı, en şirin, en hoş, en güzel genç kızını kaybettin, ki

bu kızla birlikte saadet, fazilet ve masumiyet dolu bir yaşam sürebilirdin. O güzel kızdan mini mini bebeciklerin, gençliğinin sevinci, yaşlılığının tesellisi olacak bebelerin olacağını hayal etmişsindir. Onu yalnızca kaybetmiş olsan iyi, şehvet ve şiddetin kollarına düşmüş olmasını düşünmen için de bir sürü neden var. Şimdi, gerçekten de, kafanda dehşet dolu fikirler oluşabilir, bunlar da seni üzüntüye sevk ve gark edebilir." "Ah, delireceğim!" diye bağırdı Joseph. "Ah ne olurdu şu ellerim bağlı olmasaydı da kendi gözlerimi kendi ellerimle oyup, etlerimi didik didik edebilseydim." "Ellerini bu amaçla kullanacaksan, kullanmadığına memnunum," diye yanıt verdi Adams. "Senin talihsizliğini olabildiğince net bir şekilde ortaya koymaya çalıştım. Ama işin diğer yanı, bir Hıristiyan olduğunu hatırlamak zorundasın, Tanrı istemezse yaprak bile düşmezmiş. Ona boyun eğmek bir erkeğin ve Hıristiyanın vecibesidir. Hiçbirimiz kendi kendimizi yaratmadık. Bizi yöneten güç yarattı ve biz de mutlak bir şekilde onun emrindeyiz. Bize istediğini yapabilir, bizim gıkımızı bile çıkartmaya hakkımız yok. Hem yakınmamamız için bir neden de cahil olmamız. Zira işin gelecekte nereye gideceğini bilmediğimizden, bir olayın hangi amaçla gerçekleştiğini de bilemeyiz. Bu demektir ki ilk başta bizi kötülükle tehdit eden bir olay ileride iyiliğimize çıkabilir. Aslında cehaletimizin iki yönlü olduğunu söylemeliydim (ama şimdi bu ikisi arasında düzgün bir ayrım yapacak kadar zamanım yok), zira biz bir olayın sonunda nereye gideceğini bilmediğimizden, hangi nedenden kaynaklandığını da aslında bilemeyiz. Sen bir erkeksin ve dolayısıyla bir günahkârsın ve bu günahlarından ötürü sana verilmiş bir ceza olabilir. Bu anlamda bir iyilik olarak görülebilir, evet ya, hem de iyiliklerin en yücesi, zira Yüce Tanrın hiddetini dindiriyor ve bizi yok etmeden devam edemeyecek olan gazabını başka yöne çeviriyor. Üçüncüsü, bizim kendimizi rahatlatmaktaki güçsüzlüğümüz yakınmalarımızın saçmalığını ve ahmaklığını gösterir. Zira

oklarından hiçbir zırhın bizi koruyamayacağı, hiçbir hızla kaçılamayacak bir güce direnmeye ya da ona yakınmaya çalışmıyor muyuz aslında? O kudret ki bize itaat etmekten başka bir umar bırakmaz." "Ah, efendim," dedi Joseph, "bunların hepsi çok güzel, çok doğru; bu denli bir acı içinde olmasaydım hiç sıkılmaz tüm gün sizi dinlerdim." "Nasıl yani, sen ilacı iyi olduğun zaman alır, hasta olduğun zaman bana ne mi dersin?" dedi Adams, "Dermanı derdi olanlara değil de, keyfi neşesi yerinde olanlara mı verelim?" "Ah, ah! Şu ana kadar teselli edecek tek kelime etmediniz ki!" dedi Joseph. "Ya?" dedi Adams, "Peki sabahtan beri benim yaptığım ne? Seni teselli etmek için daha ne söyleyebilirim ki?" Joseph: "Ah, ah! Bana şunu söyleyin, Fanny kurtulup yine kollarıma atılacak, yine tüm tatlılığı ve tüm masumiyetiyle bana geri dönecek, onu deyin." "Tabii, belki olur bu dediklerin!" dedi Adams, "Ama ben sana olamayacak bir şeyi vaat edemem. Sen sabırla ve sükûnetle olacakları beklemelisin. Tanrı Fanny'yi sana geri döndürürse, sen oturup şükretmelisin, yok olmazsa, yine şükretmelisin. Bak Joseph, eğer aklın varsa ve gerçekten neyin kendi çıkarına olduğunu biliyorsan, mukadderata sükûnetle boyun eğeceksin. Unutma, hiçbir talihsizlik, ne kadar büyük olursa olsun, sebepsiz değildir ve Tanrı'nın bir bildiği vardır, bundan zerrece şüphen olmamalı. Ölçüsüz üzüntülerden kaçınmak çıkarına olduğu gibi, aynı zamanda Tanrı'ya karşı görevin de. Bu şekilde üzüldüğün sürece bir Hıristiyan adını hak etmiyorsun." Adams bu son sözlerini her zamankinden biraz daha sert bir tonla söylemişti. Bunun üzerine Joseph kızmamasını rica etti ve eğer vecibelerini bilmediğini düşündürdüyse kendisinin yanlış anlaşıldığını, zira bunu çoktan beridir bildiğini söyledi. "Yerine getirmedikten sonra bilmek neye yarar?" dedi Adams. "Bilip de yapmamak daha günah. Ah, Joseph! Bu denli inatçı olduğunu bilmezdim!" Joseph, "yanlış anlaşıldığını düşündüğünü" söyledi. "Yemin ederim, eğer üzülme-

ye çalıştığımı düşünüyorsanız, gerçekten yanılıyorsunuz." Adams yemin ettiği için önce bir güzel haşladı, ardından üzülmenin ahmaklığı üzerine tüm bilge kişilerden ve filozoflardan, hatta kâfirlerden söz ederek düşüncelerini bildirdi, Seneca'dan ve Cicero'nun olmasa bile onun diğer eserleri kadar iyi olan *Teselli*'den pasajlar aktardı. Ve toparlarken de mevcut durumda ölçüsüz derecede üzülmenin Fanny'yi geri döndürebilecek yegâne gücü kızdırmaktan başka bir işe yaramayacağını ima etti. Bu söyledikleri ya da daha doğrusu sevgilisinin geri dönebileceği düşüncesi Adams'ın daha önce söylediklerinin hepsinden daha fazla etkide bulundu Joseph üzerinde ve bir süreliğine acılarını dindirdi. Fakat korkuları yüzünden, zavallı Fanny'nin içinde bulunduğu tehlike gözlerinin önüne gelince üzüntüsü daha da şiddetli bir şekilde geri döndü ve artık Adams bile üzüntüsünü bir nebze olsun azaltamadı. Tabii onun penceresinden bakıldığında Sokrates'in kendisinin de daha fazla başarı kaydedebileceğinin şüpheli olduğu söylenebilir.

Bundan sonra bir müddet ikisi de sessiz kaldılar. İkisinden de homurdanma ve iç çekme sesleri duyuldu. En sonunda Joseph tirada başladı:

"Evet, bir erkek gibi katlanacağım üzüntülerime,
Ama bir erkek gibi hissetmem de gerek.
O anların en değerli en mesut
Anlar olduğunu hatırlamadan edemem."

Adams bu söylediklerinin de neyin nesi olduğunu sordu. Joseph de önceden gördüğü bir oyunda beğenip ezberlediği dizeler olduğunu söyledi. "Açıkçası, oyunlarda kâfirlikten başka öğrenecek bir şey yoktur," dedi Adams. "Bir Hıristiyanın okuması için münasip olan iki oyun vardır, biri *Cato*, diğeri de *Bilinçli Âşıklar*. İtiraf etmek gerekir, ikincisinde neredeyse bir vaaz kadar ağırbaşlı şeyler vardır." Fakat biz

şimdilik onları biraz baş başa bırakalım ve konuştukları konuyu ele alalım.

XII. Bölüm

Okuru şaşırttığı kadar memnun edeceğini de umduğumuz yeni serüvenler.

Ne şair ile oyuncu arasında geçen o gayriciddi konuşma, ne de Mr. Adams'ın o ciddi ve gerçek anlamda ağırbaşlı konuşması, sanıyoruz, okurun yürekler acısı bir durumda bıraktığımız zavallı Fanny için duyduğu kaygının önüne geçebilmiştir. Bu nedenle yüzbaşının iğrenç ellerine düştükten sonra bu güzel ve masum bakirenin başına neler geldiğini anlatarak devam edelim.

Güzel ganimetini hava kararmadan biraz önce handan çıkaran büyük savaşçı, bu güzel kızın tecavüzcünün şehvetine kurban edileceği eve doğru dörtnala sürmeye başlamıştı. Kızın yol boyunca tüm yalvarıp yakarmalarına kulak tıkadığı gibi, Fanny'nin kulaklarını da onun hiç alışık olmadığı ve neyse ki çok da az anladığı ahlaksızca sözlerle doldurmuştu. Neyse en sonunda bu tutumunu değiştirdi ve kızı bütün isteklerini ve dileklerini gerçekleştirebileceği güce de, hevese de sahip olan bir adamın yanında elde edeceği serveti, lüksü ve ihtişamı anlatmaya çalışarak sakinleştirmeye çalıştı. Çok geçmeden ona daha iyi gözlerle, mutluluğunun aracı olarak bakacağından ve yalnızca cahilliğinden ötürü gönlünü kaptırdığı o sefil çocuğu horgörmeye başlayacağından da şüphesi olmadığını söyledi. "Onu bu şekilde adlandırdığım için kızıyor musunuz küçük hanım?" dedi. "Ama uşak üniforması içindeki bir adama, siz sevseniz bile başka ne ad verilebilir ki?" Fanny kendisinin ne dediğini anlamadığını, onun kendisi gibi bir hizmetçi arkadaşı olduğunu ve dünyadaki herkes

kadar dürüst olduğunu söyledi ama iş erkeklerden hoşlanmaya gelince... "Sizi temin ederim," diye sözünü kesti yüzbaşı, "Sizi hoşlanmaya ikna edecek şeyler buluruz biz. Hem bunlardan nazik olanlarını kabul etmenizi öneririm, zira ne kadar çabalarsanız çabalayın bakireliğinizi iki saat daha koruyacak gücünüz yok. O yüzden en iyisi kaderinize razı olmak. Sahip, zorla değil güzellikle tadına bakarsa size daha kibar davranacaktır." Fanny bu sözleri duyunca var gücüyle imdat diye bağırmaya başladı (zira gündüz vakti gidiyorlardı), ama kimseyi bulamayınca gözlerini gökyüzüne çevirdi ve Tanrı'dan iffetini koruması için yardım dilendi. Yüzbaşı ise vızıldamayı sürdürdüğü takdirde, çenesini kapatmanın bir yolunu bulacağını söyledi. Zavallı kızcağız yardım eli uzatan birini bulamayacağını anlayınca, kendisini üzüntüye verdi ve Joseph, Joseph diye iç çekerek ağlamaya başladı. O güzelim gözlerinden yaşlar sel olup akmış, boynuna taktığı mendili sırılsıklam etmişti. Bu sırada karşıdan at sırtında bir adam gözüktü. Yüzbaşı hemen Fanny'ye yaklaşıp, bir şey belli etmesi hâlinde çanına ot tıkamakla tehdit etti. Fakat adamla birbirlerine yaklaştıkları sırada Fanny kendisini bu tecavüzcünün elinden kurtarması için tüm içtenliğiyle yalvarmaya başladı. Adam bu sözleri duyunca atını durdurdu, ama yüzbaşı, Fanny'nin karısı olduğunu, onu yatakta dostu ile bastığını, şimdi de eve götürdüğünü söyledi. Kendisi de yaşlı (ve muhtemelen de evli) olan adamı ikna etmek için bunlar yeterliydi. İyi yolculuklar dileyip yoluna devam etti. O gider gitmez, yüzbaşı emirlerine karşı geldiği için Fanny'yi payladı ve susmazsa susturmasını bileceğini söyledi. Bu sırada karşıdan silahlı iki atlı daha göründü. Fanny yine yardım dilendi, adam da aynı hikâyeyi anlattı. Adamlardan biri diğerine dönüp, "Hatun bayağı güzel Jack. Keşke o adamın yerinde ben olaydım," dedi. Ama diğeri cevap vermek yerine, "Vay canına! Ben bu kızı tanıyorum!" diye bağırdı. Sonra Fanny'ye döndü, "Sen Fanny Goodwill değil misin?" diye

sordu. "Evet, evet benim," diye bağırdı Fanny. "Ah John, ben de seni tanıdım. Seni bana Tanrı gönderdi, kurtar beni bu ahlaksız adamdan. Beni kötü emellerine alet etmek istiyor. Ah, yalvarırım kurtar beni ondan!" Hemen yüzbaşı ile iki atlı adam arasında sert bir tartışma başladı. Adamların ikisi de silahlı olduğundan ve güvenliğini sağladıkları at arabası da yetiştiğinden yüzbaşı gücün de hinliğin de boşuna olduğunu anlayıp kaçmaya çalıştı, ama onu da başaramadı. Arabada gitmekte olan beyefendi arabacıya durmasını emretti ve bilirkişi pozlarında olayın aslını astarını sordu. Fanny olup biteni anlattı, kendisini tanıyan genç de söylediklerini onayladı. Bunun üzerine adam handaki çarpışmadan ötürü her yeri kan içinde olan yüzbaşının tutsak olarak arabanın arkasına konulmasını emretti. Fanny'yi de nazik bir şekilde arabanın içine aldı. Zira doğruyu konuşmak gerekirse, bu adam (ki meşhur Mr. Peter Pounce'tan başkası değildi; sabah Lady Booby'den önce yola koyulduğundan birkaç kilometre önünde gidiyordu) çok nazik bir insandı ve güzel bir kızı kendi parası ya da başka insanların parası haricinde her şeyden çok severdi.

Araba şimdi Fanny'nin tarifi uyarınca, zaten yollarının üzerinde olan hana doğru ilerliyordu. Hana vardıklarında, yukarıda anlattığımız üzere, şair ile oyuncu kapıda tartışıyor, Adams ile Joseph de sırt sırta vermiş konuşuyorlardı. Önceki iki bölümde onları bıraktığımız esnada araba gelip kapıda durmuş ve durmasıyla birlikte Fanny arabadan atlayıp Joseph'ine koşmaya başlamıştı. Ah okur ah! Bu iki sevgilinin buluşma anında kalplerini dolduran o sevinci düşün düşünebilirsen! Bu konuda kalbinden yardım alamıyorsan, gerçekten acırım senin hâline. Kalbi nasır tutmuş olanlar şunu bilsin ki, sevgi duygusunda bizzat tadabileceği her duygudan daha fazla zevk vardır.

Peter Fanny'den Adams'ın handa olduğunu öğrenince durup bir konuşmak ve hayır duasını almak istemişti. Peter

bir ikiyüzlü, yani Mr. Adams'ın hiçbir zaman içyüzünü bilmediği, güya insanların iyiliğine övgüde bulunurken aslında zenginliğine gözünü diken insanlardan biriydi. Mr. Adams onu o kadar severdi ki, bir keresinde hapse düşmemesi için dört pound, on üç şilin, altı peni borç para vermişti, bunun karşılığında da bir borç ve ipotek senedinden başka bir şey vermemişti ki, Adams muhtemelen bunu hiçbir zaman kullanmayacaktı, oysa para zamanında (olması gerektiği gibi) ödenmemişti.

Adams'ın o anki görünüşünü tarif etmek sanırım kolay olmayacaktır. Sabah yataktan öyle palas pandıras kalkmıştı ki, üzerinde ne pantolon ne dizbağı ne de çorap vardı. Ayrıca gece perukasını bağladığı kırmızı benekli mendili kafasından çıkarmaya da fırsat bulamamıştı. Ve bu mendil şimdi kafasında ters dönmüştü. Üzerindeki cübbesi ile paltosu yırtılmış ve cübbesinin geri kalanı paltosunun altından sallandığı gibi, bunun altından beyaz ya da daha doğrusu beyazımsı bir iç çamaşırı görünüyordu. Buna yüzündeki çeşitli renkleri de ekleyebiliriz: Kirli sakalı taş çömlekten dökülen sıvı ve bezden damlayan siyah şeyle birbirine karışmıştı. Fanny'nin tutsaklıktan kurtardığı Adams'ın bu hâlini gören Peter biraz afallamıştı. Hemen üstünü başını iyice bir temizlemesini tavsiye etti, aksi takdirde bu hâlde hayır duasını falan almayacaktı.

Şair ile oyuncu yüzbaşının esir alındığını görünce kendi canlarının derdine düşmüş ve bunun için de tek yolun tabanları yağlamak olduğunda karar kılmışlardı. O yüzden hemen şairin atına atlayıp ellerinden gelen en hızlı ricati gerçekleştirdiler.

Mr. Pounce'ı da, Lady Booby'nin üniformalarını da iyi tanıyan hancı ortaya çıkan bu yeni duruma az şaşırmamıştı. Hele bir de karısı kalkıp, olup bitenleri kocasından dinledikten sonra kendisini aptal ve odun kafalı sözleriyle rahatlatmaya çalışınca şaşkınlığı iyice artmıştı. Kadın neden kendisi-

ne danışmadığını soruyor ve bir daha da o odun kafasından çıkan saçma sapan fikirlerle onu ve ailesini mahvetmesine izin vermeyeceğini söylüyordu.

Joseph yüzbaşının getirildiğini öğrenip Fanny'nin de artık emniyette olduğunu görünce, onu birkaç dakikalığına bırakıp aşağı koştu. Soluğu adamın yanında almıştı. Hemen ceketini çıkarıp adamı kavgaya davet etti, fakat yüzbaşı bokstan anlamadığını söyleyerek reddetti. Bunun üzerine Joseph bir eline değneğini alıp, diğer eliyle de adamı yakasından kavradıktan sonra, evire çevire dövmeye başladı ve Fanny'ciğinin çektiği sıkıntıların az da olsa öcünü aldığını söyleyerek noktayı koydu.

Bu sırada Mr. Pounce arabasındaki nevaleyle biraz kendine gelmiş, Mr. Adams da kıyafetlerinin izin verdiği kadarıyla en şık hâline bürünmüştü. Pounce yüzbaşının huzuruna getirilmesini emretti, yaptıklarının ağır suç kapsamına girdiğini ve yol üzerindeki ilk hâkimin cezasını keseceğini söyledi. Fakat uşaklar (intikam hevesleri çok geçmeden dinmişti) Joseph'in kendisine attığı dayağın yeterli olduğunu düşündüklerinden, ki gerçekten de öyle az buz bir dayak yememişti yüzbaşı, salıverilmesine ses çıkarmadılar. Yüzbaşı ise daha bırakılır bırakılmaz Joseph'ten bunun intikamını fena alacağını söyledi, ama sonradan böyle bir şeye kalkıştığını hiç duymadım.

Bu sırada hanın sahibesi Mr. Pounce'un yanına gelmiş ve binlerce selamdan sonra, zaten saçma sapan bir adam olan kocasını yoksul ailesini düşünerek affetme büyüklüğünü göstermelerini umduğunu, tek başına mahvolacak olsa seve seve kabul edeceğini, zira kendilerinin de bildiği gibi bunu fazlasıyla hak ettiğini, ama kendi kendilerini geçindirmekten aciz üç çocukları olduğunu ve kocası hapse girdiği takdirde el açmak zorunda kalacaklarını, zira kendisinin zavallı zayıf bir kadın olduğunu, sürekli doğurduğunu ve onlar için çalışacak zamanı kalmadığını; bu nedenle kendilerinin bu

hususu dikkate alacağını ve kocasını bu seferlik affedeceğini umduğunu söyledi; zira kocasının hiçbir erkeğe, kadına ya da çocuğa zarar vermeyi istemeyeceğinden emindi. Dahası odun kafalı olmasa, birtakım işlerde iyi olduğunu, kendisinden üç yıldan daha az bir sürede üç çocuk sahibi olduğunu ve dördüncünün de yolda olduğunu da ekledi. Peter araya girip susturmasaydı bu şekilde daha çok devam ederdi. Peter ona da kocasına da diyecek bir sözü olmadığını söyledi. Böylece Adams ve diğerleri affedildiğini söylediler, o da selam verip teşekkür ederek odadan çıktı.

Mr. Pounce, Fanny'nin yolculuğa arabada kendisiyle birlikte devam etmesini istiyordu. Fanny bunu kesin bir dille reddetti ve Lady Booby'nin uşaklarından birinin Joseph'e verdiği atla onun arkasında gideceğini söyledi. Ama o da ne! Bu at, Mr. Adams'ın handa unuttuğu atın aynısı değil miymiş? Bu dürüst adamlar atı görünce hemen tanımış ve parasını ödeyerek kurtarmışlardı. Ama Joseph'e ne at verirlerse versinler, rahibe de bir tane at bulunana kadar, arkasında Fanny'siyle birlikte bile gidecek olsa, asla binmeye ikna edemezlerdi. Hele hele dostunu zaten onun olan attan mahrum bırakmaya asla gönlü razı gelmezdi. Joseph atı ilk gördüğünde tanımıştı, ama Adams için aynısı söylenemezdi. Neyse ki olay hatırlatılıp ardından da unuttuğu atı beraberlerinde getirdikleri söylenince, "Vay canına, gerçekten de öyle," dedi.

Adams da Joseph ile Fanny'nin atla gitmesini çok istiyordu. Kendisinin eve yürüyerek rahat rahat gidebileceğini söyledi. "Yalnız yürüyecek olsam, atla giden birini geride bırakacağıma bir şilinine bahse girerim. Ama bana pipom eşlik edeceğine göre, tahminen bir saat daha gecikebilirim." Uşaklardan biri Joseph'in kulağına eğilip, adamın sözünü dinle, madem moruk yürüyerek gitmek istiyor bırak gitsin dedi. Joseph bu öneriye kızgın bir bakışla ve derhâl reddederek yanıt verdi. Sonra Fanny'yi kollarına alıp Mr. Adams'ın

atına el koyup onu yayan göndermektense Fanny'yi bu şekilde taşırım daha iyi dedi.

Belki de sevgili okur, iki beyefendi ya da iki hanımefendi arasında, her ikisi de böyle güzel bir lokmayı yemeyeceğim diye iddia etmesine ve her biri diğeri kabul etsin diye direnmesine karşın çabucak karara bağlanan bir tartışma görmüşsündür. Oysa gerçekte her ikisi de lokmayı kendisi mideye indirmek istiyordur. Ama buradan hareketle bizim tartışmamızın da çabucak bir karara bağlanmasını bekleme, zira burada iki taraf da tüm içtenliğiyle konuşuyordu ve eğer iyi niyetli Peter Pounce buna bir son vermeseydi muhtemelen bugüne kadar handa kalmaya devam edeceklerdi. Peter Pounce, Fanny'ye olan eski hevesini tatmin edemeyeceğini anlayınca ve dahası kendi haşmetini anlatıp caka satacağı birisinin de yanında olmasını istediğinden rahibe kendisiyle arabada gelmesini teklif etti. Adams bu teklifi bol bol teşekkür ederek kabul etti, ama eklemeyi de unutmadı: "Arabaya biniyorsa bu arabada gitmek istediğinden değil kimseyi gücendirmek istemediğinden ötürüydü, zira kalbinden geçen, bir araçla gitmektense yayan gitmekti." Artık meseleler hâllolduğundan, Adams ile Pounce'un bulunduğu araba hareket etti. Joseph de hancıdan bir terki alıp Fanny'yi üzerine oturttu ve sevgilisinin üzerine giydiği kuşağı eline aldı, ama bu sırada zaten bir tane yolcunun yettiğine, iki tanesininse çekilmez olduğunda karar kılan akıllı hayvan bu çifte yükten şikâyetini belirtti ve ön ayakları kadar sırtını da düşündüğünden ileri diye adlandırılan yönün tam tersi istikamette hareket etmeye başladı. Atlar konusundaki ustalığına karşın Joseph bile atı gitmeye ikna edemedi. İnatçı hayvan sırt bölgesine güzelim kızın o güzelim bölgesinin denk düşmesine aldırış etmeden öyle debelendi ki, adamlardan biri hemen yardıma yetişmeseydi Fanny, basit bir dille söylersek, sırtüstü yeri boylayacaktı. Bu güçlüğün üstesinden de atları değiştirerek geldiler. Fanny bu sefer daha iyi huylu ve daha iyi beslenmiş bir ata bindi, rahibin atı da artık huy-

suzlanacak bir konu olmadığından hareket etti. Böylece tüm kafile, istikamet Booby'lerin malikânesi deyip yola koyuldu. Anlatmaya değer önemli bir olayın olmadığı bu bir-iki saatlik yolculuktan sonra eve varmışlardı. Yalnızca rahip ile Pounce arasında geçen ilginç konuşmayı atlamamak gerek. Tüm yaşamöykücüler için örnek alınacak bir model olan rahmetli bir apolojistin sözleriyle, bir sonraki bölümde okuru beklemektedir.

XIII. Bölüm

Mr. Abraham Adams ile Mr. Peter Pounce arasında geçen ve Colley Cibber ve daha birçoğunun tüm eserlerinden daha okunmaya değer ilginç bir diyalog.

Araba daha pek az yol almıştı ki, Mr. Adams hemen çok güzel bir gün olduğundan dem vurdu. "Ya," dedi Pounce, "Çok da güzel bir yer." "Eğer yakın zamanda Downs yöresini görmemiş olsaydım, dediğiniz daha da doğru gelirdi ama doğrusu oranın manzarasının dünyada bir eşi daha yok." dedi Adams. "Boş verin manzarayı!" dedi Pounce, "Buranın bir dönümü oranın on dönümüne bedeldir. Toprak benim olmadıktan sonra neyleyim manzarayı." "Bayım," dedi Adams, "Kendinize bu tür güzelliklerden pek çok bulabilirsiniz." "Tanrıya çok şükür çok az toprağım var," dedi diğeri, "Bundan da memnunum, kimsenin toprağında gözüm yok. Mr. Adams toprağım az ama istediğim kadarını yapabiliyorum bununla." Adams, hayır yolunda kullanılmayan zenginliklerin hiçbir değer taşımadığını, zira bunların yalnızca başkaları için nimet olarak kullanıldığında nimet olduğunu söyledi. "Sizin ve benim farklı hayırseverlik anlayışlarımız var," dedi Peter, "Ben genelde kullanıldığı anlamıyla bu sözcüğü hiç sevmem. Ayrıca bizim gibi beye-

fendilere yakıştığını da düşünmüyorum. Bu değersiz, rahiplere özgü bir nitelik, ama birçok rahipte bile yok." "Bayım," diye yanıt verdi Adams, "Bana göre hayırseverlik sıkıntılı olanların sıkıntılarını hafifleten alicenap bir mizaçtır." "Bu tanımda pek sevdiğim bir yan var," dedi Peter, "Sizin de dediğiniz gibi bir mizaçtır, yani kişinin yaptıklarından çok mizacına bakar. Ama Mr. Adams, sıkıntı içinde olanlar derken kimi kastediyorsunuz anlamadım. İnanın bana, insanların sıkıntıları çoğunlukla hayaldir ve bunları hafifletmeye çalışmak iyilikten çok aptallık anlamına gelir." "Hiç kuşku yok ki," dedi Adams, "Açlık ve susuzluk, soğuk ve çıplaklık ve yoksulların başına bela olan diğer pek çok sıkıntıya hayal mahsulü denilemez." "Hemen hemen her tarlada en güzel bitkilerin hem de bol bol yetiştiği bir ülkede açlıktan yakınılır mı hiç?" dedi Peter, "Ya da her derenin her ırmağın şırıl şırıl aktığı bir ülkede susuzluk da neymiş? Soğuk ve çıplaklığa gelince, bunlar şatafatlı yaşamın, örf ve âdetlerin getirdiği kötülükler. Aslında bir atın ya da başka bir hayvanın giyinmeye ne kadar ihtiyacı varsa, bir insanın da o kadar vardır. Öyle milletler var ki giyinen bir kişi göremezsin, ama bu tür şeyler belki de sizin gibi dünyayı pek tanımayan..." "Bağışlayın ama," diye araya girdi Adams, "Jimnosofistler[14] üzerine pek çok şey okumuşumdur." "Hay eşekler kovalasın sizin cinli-sifonları," diye bağırdı Peter, "Bizim yasalarımızdaki en büyük yanlışlık yoksullar için madde eklenmiş olmasıdır, ama bir umut belki de başkaları içindir. Bayım, toprağımın vergisini ödediğim yetmezmiş gibi, bir o kadarı da yoksullara gidiyor. Yemin ederim, yakında ben de el avuç açacak hâle geleceğim." Adams katılmadığını belirtir bir şekilde gülümsedi. Peter, "Sanırım Mr. Adams, siz de benim tam bir kirli çıkı olduğumu düşünenlerdensiniz," dedi, "Zira sadece ceplerimin değil, tüm kıyafetlerimin banknotlarla dolu olduğunu düşünenler var, ama inanın hepiniz yanılıyorsunuz.

14 Çıplak filozoflar. (ç.n.)

Ben zannettiğiniz gibi biri değilim. Hani başımı suyun üstünde anca tutuyorum desem yeridir. Para harcayarak kendime çok zarar verdim. Zamanında para konusunda çok eli açıktım. Korkarım mahdumum işlerimizin sanıldığından çok daha kötü bir durumda olduğunu görünce şaşıracak. Ah! Toprağı daha az, parayı daha çok sevseydim diye düşünmesi için pek çok nedeni olacak. Tanrı aşkına söyleyin aziz komşum, benim gibi bir insana o kadar çok para nereden gelsin? Çalıp çırpmadan böylesi bir serveti nereden edineyim?" "Yani doğruyu söylemek gerekirse," dedi Adams, "Ben de hep sizin gibi düşünmüşümdür. Sizin hakkınızda bu kadar söylentiyi çıkaracak güveni nereden bulduklarını ben de sizin gibi hep merak etmişimdir. Doğrusu, bu söylenenler bana hep imkânsız gelmiştir. Zira bayım biliyorsunuz, kendiniz hep söylersiniz, servetinizi kendi bileğinizin hakkıyla kazanmışsınız. Bu denli kısa bir zamanda bu insanların söylediği kadar büyük bir servet yığmış olmanıza imkân var mı? Aslında Sir Thomas Booby gibi size de akrabalarınızdan bir malikâne miras kalmış olsaydı, iddialarında bir haklılık payı olabilirdi." "Peki ne kadar servetim olduğunu söylüyorlar?" dedi Peter pis pis sırıtarak. "Bayım," dedi Adams, "Kiminin dediğine göre servetiniz yirmi bin pounddan az değilmiş." Peter bunu duyunca hemen kaşlarını çattı. "Aman efendim, yanlış anlamayın," dedi Adams, "Bana yalnızca başkalarının ne düşündüğünü sordunuz. Ben kendi payıma bunlara hiçbir zaman inanmadım, hatta yarısı kadarına bile sahip olabileceğinize ihtimal vermiyorum." "Fakat," dedi Peter, Adams'ın elini sıkarak, "Aslında söylediklerinin iki katına servetimi satmazdım. Sizin kanaatinize ya da onların kanaatine gelince, bunların gözümde zerre kadar, hatta pul kadar değeri yok. Siz beni öyle zannettiğiniz ya da kasabadakilerin gözünde olduğumdan daha değersiz göstermek istediğiniz için yoksul olmam. Ben insanların ne kadar kıskanç olduğunu iyi bilirim. Ama Tanrı'ya şükürler olsun ki, ben onların

kat kat üstündeyim. Doğru, servetimi çalışarak elde ettim. Doğru, Sir Thomas Booby gibi kuşaktan kuşağa aktarılan, en sonda da bana kalan bir malikânem yok, ama bu tür malikânelerin varisi olup da öyle üstü başı yırtık bir şekilde diyar diyar dolaşmak zorunda kalan ve değersiz bir kilise görevinin üstüne seve seve atlayacak olanlar da var. Evet bayım, sizin gibi pejmürde kılıklı adamları, benim gibi bir insan, tabiatında iyilik denen o ahlaksızlık olmadan asla arabasına alıp da yanında götürmezdi." "Bayım," dedi Adams, "Ben de sizin arabanıza bayılmıyorum. Dahası bana bu şekilde hakaret edeceğinizi bilseydim, dünyanın diğer ucuna yayan yürürdüm de arabanızdan içeri adımımı atmazdım. Ama üzülmeyin çok geçmeden sizi bu sıkıntıdan kurtaracağım," dedi ve arabacıya bile seslenmeden arabanın kapısını açıp yola atladı. Fakat şapkasını almayı unutmuştu, onu da Peter Pounce bir hışımla arkasından fırlattı. Yolun geriye kalan bir kilometreden az kısmında da Joseph ile Fanny kendisine eşlik etti ve birlikte gittiler.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

I. Bölüm

Lady Booby ve beraberindekiler Booby'lerin malikânesine varıyorlar.

Lady Booby'yi getiren altı atlı araba yolcularımıza kasabanın girişinde yetişti. Lady Booby Joseph'i görür görmez yanakları kızardı, sonra da beti benzi atıp sapsarı oldu. Öyle şaşırmıştı ki az daha arabayı durduruyordu. Neyse ki son anda kendini toparladı da vazgeçti. Kasabaya çalınan çanlar ve uzun bir ayrılıktan sonra yeniden aralarına dönüşünden memnun olan yoksulların alkış tufanı arasında girdi. Uzakta olduğu süre zarfında bütün kiralar aralarından tek bir peni harcanmadan Londra'ya gönderilmişti, bu da zaten iyice yoksulluk içinde bulunduklarından bellerini epey bükmüştü: Londra gibi bir kentte sarayların yokluğu nasıl yakıcı bir şekilde hissediliyorsa, böylesi büyük bir servete sahip bir kişinin yokluğu da böyle küçük bir kasabada en az o kadar hissedilir, zira buranın sakinleri açısından böyle bir aile sürekli bir ekmek kapısı ve yardım ocağı demektir. Bu insanlar sofralarındaki artıklarla sakatını, yaşlısını, kimsesiz çocukları bol bol doyururlar. Hatta velinimetleri öyle cömerttir ki, keselerinin azıcık olsun ufaldığı görülmez.

Bu menfaatleri herkesin yüzünde gülücükler açmasına yol açmışken, Rahip Adams'ın döndüğünü görmüş olmak

daha da büyük bir sevinç yaratmıştı! Anlayışlı bir babanın etrafına doluşan, sevgi ve saygılarını göstermek için birbirleriyle yarışan hürmetkâr çocuklar gibiydiler. Rahipse altta kalmamış, hepsinin tek tek elini sıkmış, dahası orada olmayanların sağlığını sıhhatini sormuştu. Yüzünde hayırsever bir insanın iyilik yaptığı kişileri görmekten duyduğu bir memnuniyet ifadesi vardı.

Aynı şekilde Joseph ve Fanny de içten bir merhabayla karşılandılar. Kısacası bu üç kişi kadar kibarca karşılanan, hatta sevilmeyi hak eden kimse yoktur yeryüzünde.

Adams yol arkadaşlarını evine götürdü ve orada karısı ve çocuklarıyla Tanrı ne verdiyse paylaşmak için ısrar etti. Evdekilerin hepsinin sağlığı neşesi yerindeydi. Şimdi bırakalım onlar kusursuz bir saadet içinde güzel yemeklerini yiyedursunlar, biz gözlerimizi şatafattan yana zengin ama mutluluktan yana yoksul bir yöne çevirelim.

Daha zeki okurlarımız, kuşkusuz, Lady Booby'nin sahneye bu ikinci çıkışından, Joseph'in kovulmasıyla her şeyin hâllolmadığını anlamıştır. Dürüst olmak gerekirse haklılar da; ok, Lady Booby'nin zannettiğinden çok daha derine saplanmıştı, yarasınsa öyle kolayca iyileşeceği yoktu. Sevgisinin nesnesini göz önünden uzaklaştırmak öfkesini dindirmesine dindirmişti, ama sevgisi üzerinde farklı etkileri olmuştu. Kendi gitmişti ama hayali zihninde sürekli dolaşıp duruyordu. Onsuz geçirdiği ilk gece payına huzursuz, kesik kesik bir uyku ve karmaşık, korkunç rüyalar düşmüştü. Sabah olduğunda, hayalleri karşısına daha güzel bir sahne çıkarmıştı, ama memnun etmekten ziyade aldatmıştı bu hayal; zira daha o ulaşamadan vaat edilen mutluluk ortadan kaybolmuş, ona da bu hayali kutsamak değil, lanetlemek kalmıştı.

Hayal gücü bu hayaletle yanıp tutuştuğundan uykusundan fırlayarak uyanmış, uyanır uyanmaz da gözleri daha bir gün önce gerçek Joseph'in durduğu yere kazara takılmış ve bu küçük olay hafızasında Joseph'in düşüncesini tüm

renkliliğiyle canlandırmıştı. Her bakış, her söz, her hareket, Joseph'in soğukluğunun bile hafifletemediği bir güzellikle zihnine akın ediyordu. Zaten yaptıklarını da Joseph'in gençliğine, aptallığına, hürmetine, dindarlığına, kısacası hemen hor görmesini sağlamayacak, cinsellik için isteksizlik uyandırmayacak ya da ona karşı hemen nefret duygusunu körüklemeyecek her şeye yoruyordu.

Sonra düşünce seli onu başka bir uca savurdu ve bu yakışıklı delikanlıyı bir daha görmemeye karar verdi. Hatta bu ses ona Joseph'i kendisine karşı duyduğu aşırı hürmet ve saygıdan başka herhangi bir kusurdan ötürü kovmadığını söylüyordu. Dahası bunu bir erdem olarak görmesi gerektiğini, bunun etkilerininse çok kolay ve kesin bir şekilde ortadan kaldırılabileceğini söylüyordu. Sonra çok aceleci davrandığı için kendisini suçluyor, paylıyordu. Tüm hıncını kendisinden çıkarıyor ve Joseph'in masum olduğuna karar veriyordu. Hatta bir ara ateşi öyle bir yükselmişti ki, kendisini rahatlatmaya zorladı ve hemen onu geri çağırmayı düşündü. Ama gururuna yediremedi, o gurur ki çok geçmeden tüm tatlı duyguları kalbinden söküp attı ve hoşlandığı bu adamın ne adi biri olduğunu gözleri önüne serdi. Bu düşünce çok geçmeden Joseph'in güzelliklerini saklar oldu. Ardından horgörü, onun ardından da nefret duygusu çıkageldi ve ona bu denli rahatsızlık vermiş olan bu varlıktan artık nefret etmeye başladı. Joseph'in bu düşmanları zihnini ele geçirir geçirmez onun aleyhinde binlerce şey söylediler; hepsi de nefret uyandıran şeylerdi; katlanması zor olacağından yükseleceği zamanı kontrol etmeye çalıştığı bir düşünceydi. Neyse bu arada intikam ateşi yardımına yetişti; müthiş bir zevk içinde onu nasıl kovduğunu düşündü: Kıyafetsiz ve iyi hizmet belgesi olmadan. Joseph'in başına gelebilecek türlü sefillikler geldi gözünün önüne; hiddet, neşe ve horgörü dolu bir gülümsemeyle hayalinde giydirdiği yırtık pırtık giysiler içinde düşündü Joseph'i.

Bir süre sonra, duygularını tamamen denetim altına aldığını düşünerek Mrs. Slipslop'u çağırdı. Hizmetçisi tarafından giydirilirken, emrettiği şekilde o adamı kovup kovmadıklarını sordu. Slipslop da öyle yaptığını söyledi (gerçekten de öyleydi). "Peki, nasıl davrandı?" diye sordu hanımı. "Doğrusunu isterseniz," dedi Slipslop, "Gören herkesi derin kedere *zerk eden* bir şekilde ayrıldı. Çok az alacağı varmış bizden, zira maaşının yarısını hiç sektirmez hemen anne babasına yollarmış. Bu nedenle siz üniformalarını çıkarttırınca, bir palto alacak parası bile yoktu. Uşaklardan biri kendisine bir tane *tefarik* etmeseydi, yola çıplak çıkacaktı. Öyle gömleğiyle dururken (ki eğri oturup doğru konuşalım çok çekiciydi), sizin kendisine iyi hizmet belgesi vermeyeceğinizi söyledik. İçini çekti ve bilerek sizi gücendirecek bir şey yapmadığını; kendi adına gittiği her yerde sizden övgüyle bahsedeceğini söyledi ve Tanrı'ya sizi kutsaması için dua etti, sizin hanımların en iyisi olduğunuzu, ama kendi düşmanlarının sizi ona karşı kışkırttığını söyledi. Yani, keşke onu kovmayaydınız. Korkarım ondan daha sadık bir uşağınız yok." Lady Booby: "O hâlde niye daha önce bana onu kovmamı tavsiye ettin?" "Ben mi hanımım?" dedi Slipslop, "Sanırım, benim kovulmasını engellemek için elimden geleni yaptığım unutmamışsınızdır. Ama sinirliydiniz ve bizim gibi üst hizmetkârların bu gibi olaylara *burnumuzu karıştırmamız* doğru olmaz." "Seni utanmaz arlanmaz, beni kızdırıp öfkelendiren sen değil miydin?" diye parladı Lady Booby. "Beni ona karşı öfkeden deliye döndüren senin dedikoduların değil miydi? Eminim sen çocuğa iftira da atmışsındır. Başına gelenlerin hesabını sana sormalı, ama ben de iyi, belki de hepinizden daha iyi bir uşağımı yitirdiğim için suçluyum. Zavallıcık! Ana babasına karşı davranışları da pek etkiledi beni. Niye bunu bana söylemedin de böyle iyi bir adamı iyi hizmet belgesi olmadan kapının önüne koydurttun? Şimdi anlıyorum senin tüm bu davranışlarının, şikâyetlerinin nedenini, çocuğu evin kızlarından kıskanıyordun değil mi?" "Ben mi kıskanıyordum?"

dedi Slipslop, "Sizi temin ederim, ben bir uşak parçasına yem olacak biri değilim, yani umarım." Bu sözler hanımı deliye döndürmüştü. Hemen Slipslop'u huzurundan kovdu, o da, "Haydi hayırlısı! Sanırım benden daha da çok kıskananlar var," diyerek çıktı. Hanımı bu sözleri duymazlıktan geldi, oysa bal gibi duymuş, ne demeye getirdiğini de anlamıştı. Sonra ilkine çok benzeyen ikinci bir tartışma alevlendi. Bunu da noktasına virgülüne kadar vermek tekrara girer sanıyorum. O yüzden şu kadarını söyleyeyim, Lady Booby övündüğü gibi duygularına kesin bir şekilde gem vurup vuramadığından şüphe duymak için yeterli nedene sahipti. Bunu başarabilmek için, bilgece olmaktan çok bilindik olan bir karar aldı ve derhâl taşraya çekilmeye karar verdi. Okur, hiçbir küstahlığının hanımına kovma kararı aldırmadığı Mrs. Slipslop'un oraya vardığını daha önceden biliyor. Keza daha yakın zamanda Mr. Pounce'ın, onun öncülerinin ve son olarak da Lady Booby'nin kendisinin de ulaştığını görmüştü.

Vardığının ertesi günü pazara denk geldiğinden, Lady Booby herkesi şaşırtan bir davranışla kiliseye gitti. Öyle kiliseye pek düzenli giden biri olmadığından, yolculuktan döndükten hemen sonra kiliseye gelmesi şaşırtıcıydı. Joseph de oradaydı ve bana söylenenlere göre Lady Booby gözlerini rahipten çok onun üzerine çevirmişti. Ama ben bunun art niyetli bir dedikodu olduğuna inanıyorum. Dualar sona erdikten sonra Mr. Adams ayağa kalktı ve yüksek bir sesle, "Her ikisi de bu kilise bölgesinden olan Joseph Andrews ile Frances Goodwill'in yakında evleneceklerini ilan ediyorum vs." dedi. Bunun Lady Booby üzerinde bir etkisi olup olmadığını öğrenemedim, zira cemaatin bile göremediği bir yerde oturuyordu. Ama şurası kesin ki on beş dakika kadar ayakta durup, gözlerini kadınların olduğu bölgeye dikmiş; vaazın bitimine kadar da öyle dikkatli ve öyle hiddetli bir şekilde bakmayı sürdürmüş ki, kadınların çoğu kendisini gücendirecek bir şey yaptıklarını sanıp korkuya kapılmışlar.

Eve döner dönmez Slipslop'u odasına çağırdı ve Joseph denen bu küstah adamın bu kasabada ne aradığını sordu. O da yolda gelirken Adams ile karşılaştıklarını ve Fanny ile olan serüvenlerini anlattı. Bunları duyar duymaz yüzü gözü değişti. Her şeyi adamakıllı öğrendikten sonra da Mr. Adams'ın huzuruna çağrılmasını emretti. Kendisine nasıl davrandığını okur bir sonraki bölümde görebilir.

II. Bölüm

Mr. Abraham Adams ile Lady Booby arasında geçen bir diyalog.

Mr. Adams çok uzakta değildi, zira aşağıda hanımefendinin sağlığına bir bardak bira içiyordu. Odaya girer girmez Lady Booby hemen söze başladı: "Bayım, bu aileye olan bunca yükümlülüğünüzden sonra," (okur bunları bu hikâye sırasında fazlasıyla öğrenme fırsat bulmuştu) "Nasıl nankörlük edip de, işlediği suçlardan ötürü evimizden kovulmuş bir insana böyle saygı gösteriyorsunuz, merak ediyorum doğrusu? Ayrıca sizin karakterinizde bir insana böyle ipsiz sapsız bir adamla ve bir kızla oradan oraya dolaşmak da hiç yakışmıyor. Aslında kızın bir kötülüğünü görmüş değilim. Slipslop eskiden bizim evde yetiştiğini ve bu adamın peşine takılana kadar da kendisine yakışan şekilde davrandığını söylüyor. Ama sonrasında bu herif bu kızı mahvetmiş. Ha, çocuk bunun peşini bıraksa hâlâ doğru yolu bulabilir. O nedenle siz bu iki insanı evlendirmekle yanlış bir iş yapıyorsunuz. İkisini de mahvedeceksiniz." "Hanımefendi," dedi Adams, "Konuşmama izin verirseniz, Mr. Joseph Andrews'in hiçbir kötülüğünü duymadığımı söylemek isterim. Eğer duymuş olsaydım, herkesten önce ben düzeltirdim, zira eğittiğim insanların yanlışlarını asla desteklemedim, desteklemem de. Genç

kadına gelince, sizin ya da bir başkasının sahip olabileceği kadar iyi bir izlenim bırakmıştır bende. Dünyanın en iyi huylu, en dürüst, en değerli gencidir. Güzelliğine gelince, bunu övmek bana düşmez ama tüm erkekler onun bu kasabadaki gelmiş geçmiş, soylu ya da avamdan, en güzel kız olduğunu söylüyorlar." "Bana böyle iğrenç şeylerden bahsetmeniz küstahlıktan başka bir şey değil," dedi Lady Booby. "Güzel kadınlarla ilgilenmek de bir din adamına pek yaraşıyor doğrusu. Güzellikten de iyi anlıyormuşsunuz! Tüm yaşamını böyle bir kasabada geçirmiş bir adamın güzellikten bahsetmesi de tuhaf! Saçmalık! Güzellikmiş! Bir köylü parçası güzel ha! Bundan sonra ne zaman güzellikten bahsedilse yataklara düşeceğim herhalde. Zaten bu kız da çok geçmeden kasabayı bir sürü güzelle doldurur. Fakat bayım, başımızda zaten yeterince yoksulumuz var. Daha fazla serseriyle uğraşamam ben." "Hanımefendi," dedi Adams, "Kanımca bana sebepsiz yere kızıyorsunuz. Bu çift çok önceleri ilişkilerini tamamına erdirmeye karar vermişti ve onları bunu yapmaktan bizzat ben caydırmıştım. Hani diyebilirim ki bunu ertelemelerinin yegâne nedeni bendim." "Peki," dedi hanım, "Gayet akıllı ve dürüstçe davranmışsınız. Üstelik kız kasabadaki en muhteşem güzellik olmasına karşın." "Şimdiyse, hanımefendi," dedi Adams, "Yalnızca Mr. Joseph'e olan görevimi ifa ediyorum." "Tanrı aşkına benim yanımda bu tür adamlara bey mey demeyin," diye bağırdı Lady Booby. "O," dedi Adams, "Benim yanımda, Fanny'nin rızasıyla, ilk nikâh bildirisini yaptı." "Evet," dedi Lady Booby, "Anlaşılan sürtük pek hızlı davranmış. Slipslop da erkeklerin çevresinde nasıl fır döndüğünü söylerdi zaten. Bu da onun güzelliklerinden biri sanıyorum. Fakat size bildirimde bulunmuş olsa da, bundan böyle benim rızam olmadan yayınlamamanızı rica ediyorum." "Hanımefendi," dedi Adams, "Eğer birisi itirazda bulunur, bunun için de ortaya mantıklı bir neden sürerse, seve seve kabul eder, düşürürüm nikâhı." "İşte ben size söylüyorum ya

bir neden," dedi Lady Booby, "Joseph serserinin tekidir! Burada barınıp kasabaya bir yığın dilenci çocuk salmasına izin vermiyorum. Bunların güzel olmasının bize pek bir yararı olmayacak o zaman." "Hanımefendi," dedi Adams, "Size olan saygım sonsuz, ama avukat Scout'tan da öğrendiğime göre bir kasabada en az bir yıl kalıp hizmet vermiş bir kimse oraya yerleşme hakkı kazanır." Lady Booby: "Avukat Scout, kendini beğenmiş ukalanın teki. Öyle avukat Scout falan anlamam ben, kimse benim işlerime burnunu sokamaz. Tekrar söylüyorum, daha fazla sorun istemiyorum. Bu nedenle lütfen bu işe bir son verin." Adams, "Hanımefendi, yasalara uygun olduğu takdirde bütün dediklerinize uyarım," dedi. "Ama yoksul olmaları evlenmelerine engel teşkil etmez. Tanrı'ya şükür böyle bir yasamız yok. Yoksulların bu dünyadan elde ettikleri zaten çok az, bir de doğanın hayvanlara verdiği sıradan ayrıcalıklardan ve masum zevklerden mahrum bırakmak barbarlık olur." Lady Booby, "Mademki kendiliğinden anlamıyorsunuz ve de benim gibi seçkin bir kadına karşı göstermeniz gereken saygıyı da göstermeyip kulaklarımı böyle abuk sabuk şeylerle kirletiyorsunuz, o hâlde tek bir kelimeyle meramımı anlatayım: Bu bildirileri yayınlamaya devam etmeyeceksiniz," dedi. "Yoksa sizi üstünüze, efendinize şikâyet eder ve hizmetten men ettiririm. Bakın bayım, durumunuzun kötü olmasına bakmadan yaparım bunu. Sonra da kasabanın en güzel varlığını yanınıza alıp, birlikte dilenirsiniz." Adams, "Hanımefendi, *efendiniz* derken, *hizmet* derken ne kastediyorsunuz bilmiyorum, ama ben görevimi eda ettiğim için beni asla işimden atmayacak bir Efendi'nin hizmetindeyim," diye yanıt verdi, "Eğer üstüm olan din görevlisi (doğrusu hiçbir zaman parasını verip bir çalışma ehliyeti de alamadım) beni işimden etmeyi münasip görürse, umarım Tanrı bana başka bir ekmek kapısı bulacaktır. Çok şükür ailemin de benim de elimiz ayağımız tutuyor. Umarım Tanrı bu ellerle ekmeğimi dürüstçe kazanma fırsatını bizden esirgemeyecektir. Benim

vicdanım rahat olduktan sonra, insanların bana yapabileceği hiçbir şeyden korkmam." Lady Booby, "Kabahat bende ki, bu kadar saat sizinle durup çene çalarak kendimi alçalttım," dedi. "Ama ben başka önlemler almasını da bilirim. Zira anlaşılan o ki siz de onların suç ortağısınız. Onun için buradan bir an önce gidin. Artık evimin kapıları size kapalıdır. Öyle güzelleri yanına alıp orada burada dolaşan rahiplerle işim olamaz." Adams, "Hanımefendi, ben kimsenin evine rızası olmadan girmem zaten," dedi. "Ama eminim konuyu derinlemesine araştırdığınızda, beni tutumumdan ötürü suçlamak ne kelime, tebrik edeceksiniz. Şimdi müsaadenizle." Defalarca eğilip selam verdikten ya da vermeye çalıştıktan sonra da odadan çıktı.

III. Bölüm

Hanımefendi ile avukat Scout arasında geçenler.

Lady Booby öğleden sonra Mr. Scout'ı çağırttı ve kendi hizmetçileriyle olan işlerine burnunu soktuğu için adamı bir güzel payladı. Scout ise suçlamaları reddetti. Haklıydı da, zira o yalnızca tesadüf eseri ve belki de doğru bir şekilde, bir yıllık hizmetin yerleşme hakkı kazandırdığını söylemişti. Rahibe öncesinde böyle bir şey söylemiş olabileceğini, ama bunun yasalara uygun olduğunu söyledi. Lady Booby, "Yanımdan kovulmuş bir uşağın buraya yerleşmesine izin vermemeye kararlıyım," dedi ve ekledi: "Eğer sizin yasalarınız bunu söylüyorsa, ben de başka bir avukat bulurum." Scout "yüz tane avukata da gönderse, yüzünün de aynı olduğunu, yasayı değiştiremeyeceğini; bir avukatın en fazla yasanın uygulanmasının önüne geçebileceğini, bunu da başkası kadar kendisinin de yapabileceğini," söyledi. "İnanıyorum ki, hanımefendi, siz bu konuya vakıf olmadığınızdan karıştırdınız.

Zira ben yalnızca bir yıl hizmet vermiş birinin yerleşeceğini söyledim. Şimdi, yasadaki yerleşme ile gerçekteki yerleşme arasında önemli bir fark var. Ben de genel olarak yerleşeceğini onayladığımdan ve hukuk her zaman gerçeğe üstün tutulacağından, benim yerleşim dediğim de gerçekte değil, yasal bakımdan bir yerleşme olarak anlaşılmalıdır. Hanımefendi, yasaya uygun olarak yerleştiklerini kabul ettik diyelim, nasıl yararlanacaklar bundan? Bunu gerçeğe nasıl dönüştürecekler? Henüz gerçekte yerleşmiş değil ki! Ve eğer gerçekte yerleşmezse, buranın bir sakini de değildir; bir sakini değilse de, bu kilise bölgesine de ait değildir; işte o zaman da evlilik bildirisinin burada yayınlanmaması gerekir. Mr. Adams bana sizin bu konudaki arzunuzu ve yeni yoksulların yükünü taşımama gerekçenizi iletti, sonuna kadar haklısınız. Zaten yeterince yoksulumuz var. Bence bunların yarısının asılması ya da sürülmesi için bir yasa çıkartmalı. Eğer gerçekte burada yerleşmemiş olduğunu kanıtlayabilirsek, işin rengi değişir. Benim Mr. Adams'a söylediğim gerçekte yerleşmiş olduğu varsayımına dayalıydı. Gerçekten de eğer durum bu olsaydı, o zaman da..." "Bırak şu *gerçek*lerini, *eğer*lerini," diye araya girdi Lady Booby, "Ben senin saçmalıklarından hiçbir şey anlamıyorum. Bu kasabadaki işleri çekip çevirmeye çalışarak haddini aşıyorsun. Dersini iyi almamışsın ama alırsın. O sürtüğe gelince, onun buraya yerleşmemesi konusunda kararlıyım. Böyle güzellerin biz bakalım diye çocuk peydahlamalarına katlanamayacağım." "Güzeller mi dediniz? Hanımefendi şaka yapıyor olmalı," dedi Scout. "Ben Mr. Adams'ın yalancısıyım," dedi Lady Booby. "Tanrı aşkına, nasıl bir şey bu pasaklı kız?" "Hayatımda bu kadar çirkinini görmedim. Pis, pasaklı bir şey, böyle sefilini asla görmemişsinizdir." "İyi ama Mr. Scout, ne olursa olsun bu çirkin kadınlar çocuk doğuracaklar, biliyorsunuz. Dolayısıyla bu evliliği önlemeliyiz." "Haklısınız hanımefendi," dedi Scout, "Evlilik akitleri yasayla birleştiğinde yasa gerçeğe

dönüşecektir. Bir adam gerçekte yerleştiğinde, bir daha yerinden oynatılamaz. Ben şimdi Mr. Adams'ın ağzından girer burnundan çıkarım. Onun karşı çıkmasının tek nedeni, eminim bu işten alacağı parayı kaybetme korkusudur. Bu da tatlıya bağlanınca, ki bağlanır, itiraz etmeyeceğine eminim. Yok, yok, imkânsız bu; siz de onun ekmeğine engel olmak istemezsiniz. Her insanın bir bedeli vardır. Bu meseleye gelince, eğer beni görevlendirmeyi isterseniz, size sonuç elde edeceğinizi garanti ederim. Bu toprakların yasaları adi bir adamın sizin servetinizle başa çıkabileceği kadar avam yanlısı değil. Elimizde banko bir kart var, o da kendisini Hâkim Frolick'in önüne çıkarmak. Sizin adınızı duyar duymaz daha fazla soru sormadan mahkûmiyet vereceğine şüphem yok. O pasaklı kıza gelince, bizim onunla bir işimiz yok. Çocuğu hâlledip başımızdan defedersek, bu gudubet kız da basıp gidecektir."– "Sevgili Mr. Scout ne önlem almak istiyorsanız alın," dedi Lady Booby, "İkisinin de sonunda bu kasabadan gitmesini istiyorum. Slipslop bu sürtük hakkında öyle şeyler anlatıyor ki, düşüncesi bile midemi bulandırıyor. Siz çok çirkin bir kız olduğunu söyleseniz de, bilirsiniz Mr. Scout, erkeklerin peşinden koşan bu tür arsız kızlar her zaman kendileri gibi birini bulurlar. Bu nedenle dilencilerin artmasını önlemek için, ondan kurtulmalıyız." "Hanımefendi yerden göğe kadar haklılar," dedi Scout, "Ama korkarım yasalar bizi bunu engelleyecek gücü vermek için biraz yetersiz. Yine de hâkim sırf sizi memnun etmek için yasaları olabildiğince genişletir. Doğruyu söylemek gerekirse, kendisinin görevde olması bizler için bir lütuf, zira yasaların asla el sürmeyeceği pek çok yoksulu başımızdan aldı. Öyle hâkimler biliyorum ki, bir adamı Bridewell Islahevi'ne yollamak için onun bir adamı idam sehpasına yollarken düşündüğünden daha çok düşünüyorlar. Fakat zat'ı şahanelerini, değerli hâkimimizi, bir adamı Bridewell'e postalarken görmek insana iyi geliyor; bundan öyle keyif alıyor ki sormayın. Zaten oraya bir giden

bir de gitmeyen... Yani bir daha haber alana aşk olsun! Bir ay içinde ya açlıktan ölür, ya da farelere yem olur." Bu sırada bir konuğun gelmesi üzerine konuşmaları sona erdi. Mr. Scout görevi alıp, başarı sözü vererek evden ayrıldı.

Bu Scout denen adam aslında hukuktan zerrece anlamayan, hukuk eğitimi almamış, ama parlamento, vakti zamanında, taşrada avukatlık yapmalarına ve avukat diye adlandırılmalarına olanak tanıyan bir yasa çıkarttığı için bu işi yapanlardan biriydi. Bunlar toplumun baş belası, gerçekte ait olmadıkları bu mesleğin de yüzkarasıdırlar. Zayıf insanların bu mesleğe kötü niyetle yaklaşmalarının nedeni de yine bu serserilerdir. Lady Booby öncesinde konuşmaya tenezzül etmeyeceği bu adamla, Joseph'e karşı beslediği duygular ve zavallı masum Fanny'ye duyduğu kıskançlık ve nefret nedeniyle böyle samimi bir konuşma yapmıştı. Bu sırada da, farkında olmadan, Slipslop'un (kendisinin âşığı olan) Scout'a öncesinde çıtlatmış olduğu birçok ipucunu doğrulamıştı. O da bunu fırsat bilip Fanny'cik hakkında bu acımasız yalanları söylemişti ki, okura bu bilgileri vermeyi uygun görmeseydik bunların neyin nesi olduğunu anlamayabilirdi.

IV. Bölüm

Kısa ama çok dolu bir bölüm; özel olarak, Mr. Booby ve hanımının dönüşü.

Lady Booby o geceyi de ertesi günü de huzursuz geçirdi. Aklı allak bullak, ruhu da birbiriyle çatışan şiddetli duyguların esiri olmuştu. Aynı insanı böyle kısa aralıklarla hem seviyor, hem ondan nefret ediyor, hem acıyor, hem horgörüyor, hem hayran oluyor, hem de yerin dibine sokuyordu. Salı sabahı tatil olduğundan kiliseye gitti. Mr. Adams'ın yine tok bir sesle bildirileri okuduğunu görünce şaşkına döndü.

Neyse ki vaaz falan olmadığından bir an önce eve dönüp öfkesini boşaltabildi. Eğer kalsaydı cemaatten beş dakika fazla gizleyemeyecekti. Aslında cemaat pek de kalabalık değildi: Adams, yardımcısı, karısı, hanımefendi ve hizmetkârlarından biri dışında kimse yoktu. Eve döndüğünde Slipslop ile karşılaştı. "Ah hanımcığım, ne olsa beğenirsiniz?" dedi Slipslop. "Avukat Scout Joseph ile Fanny'yi hâkime teslim etmiş. Tüm kasaba iki gözü iki çeşme ağlıyor. İkisinin de asılacağını söylüyorlar, ama kimse nedenini bilmiyor." "Bence hak etmişlerdir," dedi Lady Booby, "Hem ne diye böyle alçaklardan bahsediyorsun bana?" "Ah hanımcığım ah," diye yanıt verdi Slipslop, "Böyle çapkın bir gencin böyle *sakil* bir ölümle karşılaşması günah değil mi? Umarım hâkim gençliğini *nazara dikkatle alır*. Fanny'ye gelince, onun başına ne geldiğinin çok önemi yok bence. Joseph bir kabahat işlemişse, eminim buna o *teşbih* etmiştir. Bizim cemiyetimizin yüzkarası olan bu sürtükler yüzünden az erkek *meşhur* suçtan ceza giymedi." Biraz düşününce Lady Booby de bu gelişmelerden pek memnun olmadığını gördü. Fanny'ye az bile olduğunu düşünse de, Joseph'in hele bir de onunla gitmesine gönlü elvermiyordu. Ne diyeceğini ne yapacağını şaşırmıştı. Bu sırada evin avlusuna altı atlı bir araba girdi. Hizmetçilerden biri yeğeni Booby ve hanımının geldiğini söyledi. Oturma odasına alınmalarını söyledikten sonra, kendisine çekidüzen vermeye, elinden geldiğince sıkıntısını gizlemeye çalıştı. Bir yandan da bu sayede evliliğin en azından bir müddet erteleneceğini düşünerek rahatlamıştı. Bu sırada istediği kararı hayata geçirme fırsatı bulacağını düşünüyordu, nasılsa bunun için elinde Scout adlı mükemmel bir araç vardı.

Lady Booby hizmetçinin Mr. Booby'nin eşi derken yanıldığını düşünmüştü, zira yeğeninin evlendiğine dair hiçbir şey duymamıştı. Ama odaya girip de yeğeni karısını takdim edince nasıl şaşırdı anlatılmaz: "Hanımefendi, işte adını çok sık işittiğinize emin olduğum Pamela bu." Lady Booby,

Pamela'yı yeğeninin beklediğinden daha nazik, hatta tüm nazikliğiyle karşıladı, zira Pamela çok kibar olduğu gibi, dış görünüşünde de kibar bir aileden gelmediği izlenimi verecek bir özellik yoktu. Bir müddet havadan sudan konuşarak zaman geçirdiler. Sonra hizmetçinin biri gelip Mr. Booby'nin kulağına bir şey fısıldadı. O da bunun üzerine hâlletmesi gereken küçük bir işi olduğunu söyleyerek hanımlardan izin istedi. Mr. Booby'nin yokluğunda iki hanımın aralarında geçen konuşmalar okura ne bir şey kazandırıp ne de eğlendireceğinden, biz onları bir müddet baş başa bırakalım ve Mr. Booby'nin peşine takılalım.

V. Bölüm

Hukuk meselelerine dair; tuhaf ifade örnekleri ve tüm sulh hâkimlerinin ve yardımcılarının gözden geçirmesi gereken diğer meseleler.

Mr. Booby ile karısı arabadan iner inmez evin hizmetçileri hemen Mr. Joseph'in durumunu sormuş ve Lady Booby'nin yanından ayrıldığından beri kendisinden tek bir haber dahi alamadığını öğrenince çok şaşırmışlardı. Sonra hemen Mr. Booby'ye son gelişmeleri anlatmışlar, o da çabucak gidip, kaybettiğinden haberi bile olmadan kardeşini Pamela'ya kavuşturmak için uğraşmaya karar vermişti.

Suçluların götürüldüğü hâkim Lady Booby'nin evinin birkaç kilometre ötesinde oturuyordu. Talihe bakın ki o yörede toprağı olan Mr. Booby'nin de tanıdığıydı. Hemen atlarının arabaya koşulmasını söyledi ve hâkimin evine gitmek üzere yola koyuldu. Oraya vardığında hâkim işini bitirmek üzereydi. Kendisini bir odaya aldılar ve ekselanslarının kendisini birazdan göreceğini, içeride Bridewell'e postalanacak bir kızla oğlanın olduğunu söylediler. Artık kaybedecek bir

dakikasının bile olmadığını anlayan Mr. Booby, uşağa kendisini hemen odaya alması için ısrar etti. Adam içeriye seslendiği sırada hâkim davaya bakıyordu. İçeri girdikten ve bir müddet hâl hatır sorduktan sonra, Mr. Booby bu iki gencin ne suç işlediğini sordu:

"Önemli bir suç değil canım," diye yanıt verdi hâkim. "Yalnızca bir ay kadar Bridewell'de kalmalarına karar verdim." "İyi ama suçları nedir?" diye tekrar sordu Mr. Booby. "Hırsızlık, yeterli değil mi?" dedi Scout. "Evet," dedi hâkim, "Suç teşekkül eden bir tür hırsızlık. Biraz ıslah edilmeleri de gerekiyor sanırım, o yüzden birkaç da kırbaç yazmam gerekiyor." (O ana dek Joseph'in yanında oluşundan destek alan zavallı Fanny bu sesi duyunca şöyle bir irkildi, oysa telaşı boşunaydı, şeytandan başka kimse ona böyle bir cezayı uygulayamazdı.) "Yine de," dedi Mr. Booby, "Ben suçu anlamadım, yani içyüzünü kastediyorum." "Alın işte kâğıtta yazıyor," dedi hâkim ve ifadeyi gösterdi. Kâtibi o an orada olmadığı için kendi eliyle yazmıştı. Bunun gerçek bir nüshasını elde edene kadar akla karayı seçtik. İşte buyurun, *noktasına virgülüne* dokunmadan veriyorum:

"İşbu ifade, avukat James Scout ve çiftçi Thomas Trotter'ın anlattıklarına istifaden, saygıdeğer kralüçenin Zumersetshire sülh hakimlerinden biri olan bendeeniz tarafından tutulmuştur.

İfade verenlerin dediğine göre, ilk Thomas Trotter kendi adına konuştu, bu ekim ayının Şabat gününe gelen ... günü, öğleden sonra iki ila dört arasında, Joseph Andrews ile Francis Goodwill'i avukat Scout'ın tarlalarından birinde ve bu tarlalardan giden yol üstümde dolanırkene görmüştür. Adı geçen Joseph Andrews'i, dediğine göre yaklaşık bir buçuk peni değerinde ya da o civarda bir dalı bıçakla keserkene görmüştür. Ve dediğine göre Francis Goodwill de mahut tarlada mahut yolda çimenlerin üzerinde yürüyormuş ve mahut dalı eline almış ve taşımış ve dolayısıyla orada Joseph'e

yardım, yataklık ve işbirliği yapmıştır. Ve mahut James Scout'ın kendisi mahut dalın kendi dalı olduğuna gerçekten inanmaktadır vs. vs."

"Aman yarabbi!" diye bağırdı, "Bir dal için bu iki insanı Bridewell'e mi göndereceksiniz?" "Evet," dedi avukat, "Yatıp kalkıp buna şükretsinler. Eğer dal yerine fidan deseydik, çoktan darağacını boylamışlardı." Hâkim, Mr. Booby'yi bir kenara çekerek, "Bakın," dedi, "Aslında ben de bu seferlik böyle ağır bir ceza vermek istemiyordum, ama Lady Booby onların bu kasabadan gitmelerini istiyor. Bu nedenle avukat Scout isterlerse hapisten kaçmalarına izin verilmesi için polislere emir verecek. Ama görünen o ki evlenmeye niyetliler. Lady Booby de yasal olarak buraya yerleşip kendi kasabasının başına bir sürü sorunun açılmasını istemediğinden, bundan başka çaresi yok." "Pekâlâ," dedi Mr. Booby, "Ben halamı bu konuda ikna edeceğim. Size söz veriyorum, Joseph de bundan böyle ona yük olmayacak. Onun için sizden ricam onları Bridewell'e göndermek yerine benim gözetimime verin." "Ah, elbette efendim, siz öyle istedikten sonra," dedi hâkim ve daha fazla merasime gerek kalmadan Joseph ile Fanny Mr. Booby'ye teslim edildi. Joseph onu çok iyi tanıyordu, ama kendisiyle ne kadar yakın olduğunu pek tahmin edemiyordu. Hâkim hemen ceza kâğıdını yırttı, polis memuru geri gönderildi, avukat da adalet elden gidiyor diye yaygara falan koparmadı. Mahkûmlarımızsa mutluluk içinde Mr. Booby'ye binlerce kez teşekkür ettiler. Ama onun bu kadarıyla yetinmek gibi bir niyeti yoktu. Adamlarına hemen giysi çantasını getirmelerini emretti. Lady Booby'nin evinden özellikle olarak alınmıştı bu çanta. Hâkimden Joseph'le birlikte bir odaya geçmek istediğini söyledi. Uşaklarından birine kendi takımlarından tam takım birini vermelerini emrettikten sonra tüm bu nezaketin nedeninden habersiz Joseph'i giyinmesi için yalnız bıraktı. Joseph giyinirken, Mr. Booby hâkimin yanına gitti. O sırada Fanny ile konuşuyor-

du, zira sorgulama sırasında şapkası yaşlar içinde olan gözlerinin önüne düşmüş ve bu suretle belki de Mr. Booby'nin gelmesini (en azından Fanny açısından) gereksiz kılabilecek bir durumu saklamıştı. Hâkim Fanny'in yüzünü ve yaşların arasından parıldayan parlak gözlerini görür görmez bu kıza bir ara Bridewell yazdığı için, içten içe kendisine lanet okudu. Kendi karısını seve seve oraya yollar, bu kızı da onun yerine koyarmış. Aynı anda bunu yerine getirmek için plan ve tertipler içine girdiğinden, Mr. Booby Joseph'in yanındayken en iyi yöntemini uygulamış ve kendisine onun değerini bilmeyip bu denli kaba davranmış olduğu için nasıl üzgün olduğunu söylemişti. Lady Booby onun bu kasabaya yerleşmesine gönülsüz olduğundan kendisini buraya seve seve kabul edeceğini, kendi himayesine alacağını, ayrıca eğer isterse, Joseph ile kendisini evine alacağını da eklemişti. Bu iddiasını da Fanny'yi elinden tutarak destekleme gereği duymuştu. Fanny kendisine nazikçe teşekkür etti ve "Joseph'i tekliften haberdar edeceğini, onun da seve seve kabul edeceğini düşündüğünü, zira Lady Booby'nin ikisine de kızgın olduğunu, oysa onu incitecek ne yaptığını bilmediğini, ama kendisine her zaman düşman olan Madam Slipslop'un başının altından çıkmış olabileceğini düşündüğünü" söylemişti.

Bu sırada Mr. Booby geri dönmüş ve bu konuşmanın daha fazla sürmesine engel olmuştu. Hâkimse, konuğuna sözde saygısından ötürü, ama aslında (evlendiğinden haberi olmadığı için) bir rakip olarak gördüğünden Fanny'nin mutfağa gitmesini emretti, Fanny de bu emre seve seve uydu. Mr. Booby de tüm meseleyi açıklama zahmetine girmek istemediğinden buna sesini çıkarmadı.

Eğer elimde olsaydı, ki değil, ve bu iki beyefendi arasında geçen konuşmayı anlatsaydım gerçekten abes kaçardı; bana söylenenlere göre tümüyle at yarışından konuşmuşlar. Joseph çok geçmeden bulduğu en sade kıyafeti giyinmiş olarak geldi; üzerinde sarı şeritleri olan mavi bir ceketle panto-

lon ve kırmızı bir yelek vardı. Mr. Booby'ye biraz bol gelen bu kıyafet ona tam uymuştu. Ayrıca o kadar yakışmış ve kibar göstermişti ki hiç kimse kalıbına olduğu gibi soyuna da uyduğundan şüphe etmezdi. Lord bilmem kim ya da Sir bilmem kim ya da Mr. Falanca kıyafet diktirdiğinde terzinin kalfası teslim etmeye giderken elbiseyi koltuğunun altında taşıyacağına üzerinde taşır ya, işte öyle bir durum olduğundan da kimse şüphelenmezdi.

Mr. Booby hâkimden müsaade istedi ve Fanny'yi de çağırarak, ikisini de itiraz etmesine karşın arabaya yanına alıp, arabacıya Lady Booby'lere sürmesini söyleyerek oradan ayrıldı. Daha birkaç adım gitmişlerdi ki Mr. Booby Joseph'e dönüp, şu tarladan geçen adamı tanıyıp tanımadığını sordu. Dediğine göre böyle büyük adımlarla yürüyen birini daha önce hiç görmemişti. Joseph hemen, "Aa, bu Rahip Adams!" dedi. "Tabi ya gerçekten de o," diye onayladı Fanny, "Zavallı adam, bizim için koşturuyor. Dünyadaki en değerli, en iyi insandır o." "Evet," dedi Joseph, "Tanrı onu korusun. Dünyada bir eşi daha yoktur." "Gerçekten de yaşayan en iyi canlı," dedi Fanny. "Demek öyle?" dedi Mr. Booby. "O hâlde ben de yaşayan en iyi canlıyı arabamda görmek isterim." Arabayı durdurdu, Joseph'ten de rahibe seslenmesini istedi. Adams onun sesini çok iyi tanıdığından müthiş bir hızla koştu ve çok geçmeden yanlarına geldi. Görünüşüne bakıp gülmekten kendini alamayan Mr. Booby arabaya binmesini rica etti, ama rahip onlarca teşekkür edip bu teklifi reddetti ve kendisinin arabanın yanında yürüyeceğini ve geride kalmayacağından emin olabileceklerini söyledi, fakat sonunda ikna edildi. O sırada Mr. Booby Joseph'e dönüp evliliğinden söz açtı, ama boşuna zahmet etmişti; zira uşaklarından biri Joseph giyinirken bu görevi yerine getirmişti. Ablasının kendisini nasıl mutlu ettiğini ve ona verdiği değerden bahsetti. Joseph kibarca selam verip memnuniyetini dile getirdi. Bu sırada Joseph'in yeni kıyafetleri gözüne ilişen

Rahip Adams sevinçten gözyaşlarına boğuldu ve deli gibi ellerini ovuşturmaya ve parmaklarını şıklatmaya başladı.

Artık Lady Booby'nin evine varmışlardı. Mr. Booby arabadakilere bir müddet bahçede beklemelerini söyleyerek halasının yanına gitti ve odanın dışına çağırıp Joseph'in geldiğini haber verdi: "Hanımefendi, iffetli ve değerli bir kadınla evlenmiş olduğumdan, onun akrabalarına da sahip çıkmaya ve hepsine gerekli saygıyı göstermeye kararlıyım. Bu nedenle kendi yakınlarımın da aynı saygıyı göstermelerini bekliyorum. Doğru, kardeşi bir zamanlar uşağınızdı, ama artık benim kardeşim oldu. Ve beni mutlu eden bir nokta varsa, o da gerek karakteri, gerek davranışları, gerekse de görünüşü bakımından hiçbir zaman kardeşim diye adlandırmaktan utanmayacağım birisi olmasıdır. Kısacası kendisi şimdi aşağıda. Bir beyefendi gibi giyindi ki, ben kendisinin bundan böyle bu şekilde giyinmesini istiyorum. Siz de onu bizden biri gibi kabul ederseniz çok memnun olacağım, zira söylemese de bu durum karımı çok mutlu edecektir."

Bu, talihin Lady Booby'ye ummadığı ya da beklemediği derecede büyük bir hediyesiydi. Neşeyle karşılık verdi: "Sevgili yeğenim, Joseph Andrews'in istediği bir şeyi seve seve kabul edeceğimi, şey yani senin istediğin bir şeyi demek istiyorum, biliyorsun. Hem artık senin akraban olduğuna göre ben de onu böyle görmeyi reddedemem." Mr. Booby bu sözler üzerine halasına teşekkür etti. Dışarı çıkmak üzere daha üç adım atmıştı ki, geri döndü ve kendisinden bir iyilikte daha bulunmasını isteyeceğini, diğerini yerine getirdiğine göre bunu hayli hayli yapacağını düşündüğünü söyledi. "Bir genç kız var..." "Bak," dedi Lady Booby, "İyi niyetimden yararlanıp da her zaman yaptığın gibi isteklerini bana dayatmaya çalışma. Ayrıca bir lütufta bulunup kayınbiraderini soframa kabul ettim diye, tüm hizmetçilerimi ve ülkedeki tüm sürtükleri huzuruma davet edeceğimi zannetme." "Ama hanımefendi," dedi Mr. Booby, "Bu genç kızı daha önce görmüş olduğu-

nuzu zannetmiyorum. Hayatımda böyle tatlı, böyle masum, böyle güzel, böyle kibar bir kız görmedim." Lady Booby tüm hiddetiyle "Hayır, asla kabul edemem," dedi. "Tüm dünya ayaklarıma kapansa nafile. Böyle bir şeyin teklif edilmesini bile hakaret kabul ediyorum." Mr. Booby halasının ne kadar inatçı olduğunu bildiğinden özür diledi ve bir daha bunun bahsini açmayacağına söz verdi. Sonra o Joseph'in yanına, halası da Pamela'nın yanına döndü. Mr. Booby Joseph'i bir kenara çekip, kendisini ablasının yanına götüreceğini, ama Fanny için halasını henüz ikna edemediğini söyledi. Joseph ise bir tek ablasını görüp, sonra Fanny'sine geri dönmek istediğini söyledi. Ama Mr. Booby karısının Joseph'in yanında ne kadar mutlu olacağını bildiğinden bunu kabul etmedi, Fanny emniyette olduktan sonra bu kadar kısa bir ayrılıktan zarar gelmeyeceğini söyledi. Ayrıca uzun zamandır görmediği ve bu kadar sevdiği ablasını hemen bırakıp gitmeyeceğini umduğunu da ekledi. Joseph bunları duyunca hemen kabul etti, zira hiçbir kardeş ablasını onun kadar sevemezdi. Lady Booby'nin yanına gitmek zorunda kalmadığı için sevinen Fanny'yi Mr. Adams'a emanet ettikten sonra Mr. Booby ile birlikte yukarı çıktı. Fanny de rahiple birlikte sıcak bir misafirperverlik göreceğini bildiği evine geri döndü.

VI. Bölüm

Beğendiğiniz kadarını okuyun denecek bir konu üzerine.

Joseph ile Pamela'nın buluşmaları iki taraf açısından da sevinç gözyaşlarına neden olmuştu. İki kardeş sevgi ve şefkatle birbirine sarılmıştı. Fakat bu sahne hala hanımdan çok yeğenini memnun etmişti, hala hanımınsa öfkesine tuz biber ekmişti. Buna bir de kıyafeti eklenince tam olmuştu, oysa doğanın sağlık, kuvvet, güzellik ve gençlik aldığı canlı renkleri

göstermek için şart değildi. Öğleden sonra Joseph istek üzerine başından geçen serüvenleri anlattı: Lady Booby, Fanny ile ilgili yerlerde hoşnutsuzluğunu gizlemedi, özellikle de Mr. Booby araya girip kızın güzelliğini öve öve bitiremeyince daha da sinirlendi. Sonra Pamela'ya dönüp aşk için evlendiğini söyleyen yeğeninin böyle bir konuyu karısı için eğlenceli görmesine şaşırdığını dile getirdi. Kendi kocası başka bir kadından böyle övgülerle bahsetse kıskanacağını da ekledi. Pamela gerçekten de hakkı olduğunu, ama kadınlarda sahip olmadıkları güzellikleri görmenin Mr. Booby'nin bir özelliği olduğunu söyledi. Bu sözlerin ardından iki kadın da gözlerini aynaya çevirdi. Lady Booby erkeklerin genel olarak güzellikten pek anlamadıklarını söyledi. Sonra her ikisi de yalnızca kendi yüzüne odaklanmışken birbirlerinin güzelliklerine iltifatlarda bulundular. Yatma saati geldiğinde, ki evin hanımı bunu nezaket sınırları dâhilinde olabildiğince ertelemişti, Joseph'e (bundan sonrasında Mr. Joseph diyeceğiz ona, bu sıfatı diğerleri kadar, yani kıyafetine bakılıp da değerlendirilenleri kastediyorum, hak ediyor) kendisi için bir yatak hazırlattığını söyledi. Joseph bunu önce reddetti, zira bir an önce Fanny'sinin yanına gitmek istiyordu, ama Lady Booby kasabada kendisi gibi bir insanı ağırlayacak yer olmadığını söyleyerek ısrar etti. Mr. Booby ve hanımı da Lady Booby'ye katılınca, en sonunda Fanny'yi o gece görme planından vazgeçmek zorunda kaldı. Fanny ise gece yarısına kadar sabırsızlıkla onu beklemiş, sonra kendisiyle birlikte iki saat oturma nezaketini gösteren Mr. Adams'ın ailesine duyduğu saygıdan ötürü yatağına gitmiş, ama gözüne bir damla uyku girmemişti. Aşkını düşünmekten bir türlü uyuyamıyordu, söz verdiği gibi geri dönmemiş olması Fanny'yi çok huzursuz etmişti. Doğrusu, bunu aklına gelmemiş olması dışında başka bir nedene yoramıyordu.

Mr. Joseph sabah erken kalktı ve ruhunu şenlendiren kadını ziyarete gitti. Fanny rahibin salonundan onun sesini duyar duymaz yataktan fırlamış ve birkaç dakika içinde giyinip

yanına inmişti. Birlikte anlatılmaz derecede mutlu iki saat geçirdiler. Sonra Mr. Adams'ın izniyle evlilik için pazartesi gününü kararlaştırdılar ve Mr. Joseph söz verdiği gibi kahvaltı yapmak üzere Lady Booby'lere döndü. Onun önceki akşamdan beri neler yaptığınaysa şimdi bakalım.

Lady Booby odasına çekilir çekilmez Slipslop'a, "yeğeninin evlendiği bu muhteşem kız hakkında ne düşündüğünü" sormuştu. Slipslop ise, "Hanımefendi?" demekle yetinmiş, henüz ne cevap vereceğini tam olarak kestiremediğinden susmuştu. Bunun üzerine Lady Booby, "Şu gelinim olacak kılıksızı soruyorum. Sence ne diye çağırmalıyım onu?" demişti ve Slipslop'a bu kadar ipucu yettiğinden Pamela'yı alıp parça parça etmiş ve öyle perişan bir hâle sokmuştu ki, hani tanıyan bir kimseye gösterseler hayatta çıkaramazdı. Doğrusu Lady Booby de elinden gelen yardımı esirgememişti. Sonunda da "Bence çok haklısın Slipslop. Ama kötü olsa da bu Fanny'nin yanında melek kalır," dedi. Ardından Slipslop bu sefer de Fanny'ye yüklenmeye başladı. Öyle barbarca saldırdı ki, kızın iler tutar yanı kalmadı. Son olarak da bu tür alt yaşamdan insanları, üstlerinden her zaman bir şeylerin ayırması gerektiğini söyleyerek sözünü tamamladı. Lady Booby "Gerçekten öyle," diyerek destekledi Slipslop'u, "Bence senin söylediğin kurala tek bir istisna var. Kimi kastettiğimi anlamışsındır sanıyorum." "Ne yalan söyleyeyim, anlamadım," dedi Slipslop. "Genç bir adamdan söz ediyorum canım," dedi Lady Booby. "Ne anlayışı kıt bir kadınsın sen de." "Hah şimdi buldum," dedi Slipslop. "Gerçekten de hanımım o bir *istismar*." "Değil mi ya," dedi Lady Booby. "O kadar kibar ki, bir prens hiç utanıp sıkılmadan onu oğlu kabul edebilir bence, değil mi? Davranışları öyle asil ki en eğitimli olanları bile utandırmayacaktır. Konumundan ötürü üstlerine karşı her şeyde tenezzül gösteriyor, ama bu tür insanlarda iyi davranış denen o adi uşaklığın zerresini bulamazsın. Yaptığı hiçbir işte korku denen o adi güdüyü bulamazsın, aksine saygı ve min-

nettarlık buradayım diyor ve beraberinde bir sevgi de getiriyor. Erdemlerine gelince; ana babasına saygısı, kardeşine sevgisi, arkadaşlarına bağlılığı, cesareti, iyiliği öyle üstün ki, eğer bir beyefendi olarak doğmuş olsaydı, karısı en paha biçilmez nimete sahip olmuş olurdu." "Kuşkusuz öyle hanımım," dedi Slipslop. "Fakat durumu böyle olduğundan," dedi hanımı, "Bin tane daha iyi özelliği olsaydı bile yine de soylu bir kadının onu aklına bile getirmesi yanlış olurdu. Evet, evet, ben böyle bir düşünceden ötürü kendimi ayıplarım." "Kuşkusuz öyle hanımım," dedi Slipslop. "Neden kuşkusuz öyle olsun?" diye sordu bu sefer Lady Booby, "Sen de hep papağan gibi tekrarlıyorsun. Tufan kadar eski ailelerden olup da hâlâ ortalıkta şaklaban gibi dolaşan oğlanlardan, ya da ne bileyim avare, değersiz bir çapkından ya da zengin bir züppeden daha değerli değil mi? Ama yine de millet bizi ayıplamasın diye bunları kendimize yasaklamak zorundayız; sırf başkaları bizi küçük görmesin diye, kendimizi bu nefret ettiğimiz insanlara bağlamak zorundayız. Gerçek erdemdense soyu, unvanı, serveti tercih etmeliyiz. Geleneğin zorbalığından başka bir şey değil bu, biz de mecbur boyun eğiyoruz, zira bizim gibi soylu insanlar geleneğin kölesidir." "Aman bırakın canım," dedi Slipslop; şimdi hangi tarafı tutması gerektiğini iyi biliyordu. "Ben sizin gibi varlıklı ve soylu bir kadın olsaydım, kimsenin kölesi olmazdım." "Benim gibi mi?" dedi Lady Booby. "Ben henüz dünyayı tanımayan soylu bir genç kadın böyle bir adama çatarsa diye konuşuyorum. Ben ha! Umarım benim böyle bir düşünceye..." "Aa yok hanımcığım, asla," dedi Slipslop. "Asla mı, asla ne?" diye bağırdı sonra Lady Booby. "Karşındaki insanın ne dediğini dinlemeden hemen atlıyorsun. Bu genç adamın çekici biri olduğunu kabul etmek gerek. Ama ben, asla! Hayır Slipslop, benim için erkek defteri bir daha açılmamak üzere kapanmıştır. Ben bir koca kaybettim ki o... Ama yok, düşünürsem delirebilirim. Huzurlu yaşayabilmem için unutmam lazım. Slipslop kafamı dağıt-

mak için biraz senin saçmalıklarından konuşalım. Söyle bakalım, Mr. Andrews hakkında ne düşünüyorsun?" "Ne mi düşünüyorum?" diye söze başladı Slipslop, "Benim hayatımda gördüğüm en yakışıklının önde gideni, en efendinin önde gideni erkek. Dahası ben en üst düzey bir kadın olsaydım, bazıları için iyi olurdu. Siz dilerseniz geleneklerden bahsedebilirsiniz, ama ben *adın gibi eminim* ki, Londra'da eve gelip giden ve kendini bir halt zanneden abuk subuk pek çok genç adam genç Mr. Andrews'in eline su dökemez. Yani onlardansa ihtiyar Rahip Adams ile evlenirim daha iyi. Ben sevdiğim erkeğin kollarında mutlu olduktan sonra, el âlemin söyledikleri bir kulağımdan girer öbüründen çıkar. Birileri diğerlerine sövüp sayıyorsa, diğerleri birilerinin sahip olmak isteyeceği şeye sahip olduğu içindir." "Yani," dedi Lady Booby, "Sen mevki sahibi bir kadın olsaydın, Mr. Andrews ile gerçekten evlenir miydin?" "Elbette, sizi temin ederim evlenirdim," dedi Slipslop, "Tabii o da beni isterse." "Aptal, geri zekâlı!" diye bağırdı Lady Booby, "Soylu bir kadın onu istedikten sonra daha ne! Sorun bu mu yani?" "Hayır, elbette değil hanımım," dedi Slipslop, "Eğer Fanny aradan çıksaydı, olmazdı. Ve *adın gibi eminim* ki ben sizin yerinizde olsaydım ve Mr. Joseph Andrews'ten hoşlanıyor olsaydım, o kız bu kasabada bir dakika bile kalamazdı. Eminim avukat Scout sizin ağzınızdan çıkan tek bir sözle onu postalayacaktır." Slipslop'un bu son sözleri hanımının zihninde fırtınalara yol açmıştı. Scout'un kendisini elevermiş olabileceğinden korktu, yoksa o kendi kendisini mi ele vermişti? Kısa bir sessizlikten sonra ve yüzü de önce sarı, sonra kırmızı olmak üzere renkten renge girerek şunları söyledi: "Senin şu dilinin kemiği hiç yok doğrusu, şaşmamak elde değil. Scout'u bu kıza karşı bu çocuk yüzünden tuttuğumu mu ima ediyorsun?" "Aaa, hanımcığım," dedi resmen korkudan ödü patlayan Slipslop, "Ben böyle bir şey *ifa* eder miyim?" "Sanırım buna cesaret etmezsin," dedi Lady Booby. "Davranışlarımın böyle kötü bir ifti-

rayı defedecek kadar düzgün olduğunu düşünüyorum. Eğer davranışlarımda az da olsa bir hafiflik, bir ahlaksızlık sezseydim, eğer senin de görmüş oluğunu sandığım birilerinin izinden gitseydim ve kendime yakışıksız özgürlükler tanısaydım, bir koca bile... Ah ah koca çınarım devrildi gitti." (burada yine ağlamaya başladı), "Keşke şimdi sağ olsaydı," (gözlerinden yaşlar döküldü), "Kimse bana bir kez olsun sevgi ya da tutku belirtisi gösterdiğim eleştirisini getiremez. Hayır Slipslop, hayır. Onunla birlikte yaşadığım tüm zaman boyunca benden rızam olmadan bir öpücük dahi kopartamadı. Ayrıca eminim kendisini ne kadar çok sevdiğimden bir güne bir gün şüphe duymamıştır. Ölümünden beri, biliyorsun, altı hafta geçmiş olmasına karşın (bir gün kaldı) benim bu aptal yeğenim gelene kadar tek bir misafir kabul etmedim. Birkaç tanıdıktan başka kimseyle görüşmedim. Böyle bir davranışa böyle bir suçlama yakışır mı yani? Yalnızca her zaman nefret ettiğim bir duyguya sahip olmakla değil, bunu böyle bir kişiye, fark edemeyeceğim kadar altımda olan birine yöneltmekle de suçlanmış oluyorum!" "Açıkçası hanımım, ne demek istediğinizi anlamıyorum," dedi Slipslop. "Mesele hakkında da bir bilgim yok." "Anlamadığına eminim. Bunlar yalnızca üstün zihinlerin sahip olabileceği incelikler. Senin kaba fikirlerin bunlarla aşık atamaz. Sen aşağı bir yaratıksın, Andrews'in hamurundan, alt düzeyden bir sürüngen, canlıların ortak bahçesinde yetişen yabani bir otsun." Duyguları en az hanımınınki kadar yüksek düzeyde olan Slipslop, "Sizi temin ederim," diye söze başladı, "Benim Ortak Bahçe ile diğerlerinin olduğundan daha fazla bir alakam yok. Ama siz hizmetçileriniz hakkında sanki onlar da bir Hıristiyan evladı değilmiş gibi konuşuyorsunuz. Onlar da etten kemikten, onların da bir şerefi var. Mr. Andrews da daha iyi olmasalar bile, iyi olduklarının bir kanıtı. Ayrıca ben kendi payıma kendi *kıymetlilerimin*[1] başkalarınınkinden niye daha kaba olduğunu anla-

1 Herhalde düşüncelerimin demek istiyor. (y.n.)

mış değilim. Eminim, Mr. Andrews benim *krymetlim* olsaydı, onunla beyefendilerin karşısına çıkmaktan asla utanmazdım. Zira onu bu yeni kıyafetleri içerisinde kim görse, herkes kadar beyefendi olduğunu söyleyecektir. Kaba ha, peh! Bu zavallı genç adamın aleyhinde konuşulmasına dayanamıyorum doğrusu. Şu kadarını söyleyeyim, onun başka biri hakkında bir gün olsun kötü bir söz söylediğini duymadım. Eminim kalbinde kabalık falan yoktur, zira o dünyadaki en iyi huylu insandır. Tenine gelince başkalarınınki ne kadar kabaysa onunki de o kadar kaba eminim. Delikanlıyken göğsü kar gibi bembeyazdı, hatta tüysüz yerleri hâlâ öyle. Ah ah! Bir Mrs. Andrews olsaydım, yılda yüz peni de gelirim olsa, benim diyen kadını kıskanmazdım. Böyle bir adamla mutlu olamayan bir kadın asla mutlu olamaz, çünkü bir kadını o mutlu edemezse, başka da kimse mutlu edemez. Tekrar söylüyorum, soylu bir kadın olmayı onun için isterdim. Ondan bir beyefendi yarattığım zaman, ortaya çıkardığım eseri kimse *fakir* göremezdi. O zaman da kimse onun beyefendi olmadığını ne onun yüzüne ne de benim yüzüme asla söyleyemezdi." Slipslop bu sözlerinin ardından şamdanını aldı, biraz önce yatağına girmiş olan hanımına başka bir emri olup olmadığını sordu, o da tatlılıkla olmadığı cevabını verdi. Onun gülünç biri olduğunu söyleyerek, iyi geceler diledi.

VII. Bölüm

Bir benzerini hiçbir hafif Fransız romansında bulamayacağınız felsefi tefekkürler. Mr. Booby'nin Joseph'e ağırbaşlı nasihati ve Fanny'nin bir çapkınla karşılaşması.

Benim iyi kalpli okurum, alışkanlık denilen şey insan zihni üzerinde öyle bir etkiye sahiptir ki, bunun hakkında söylenebilecek güçlü ya da tuhaf çok az şey vardır. Başka-

larını yola yola en sonunda kendisini de yolmaya başlayan, sonra büyük bir keyif ve zaferle cebinden bir gine çıkartıp gömüsüne ekleyen varyemezin öyküsü olmayacak ya da inanılmayacak bir durum değildir. Keza aynısı onu bunu aldata aldata en sonunda kendilerini aldatan insanlar için de geçerlidir. Bunlar yıllarca yakınlarını aldatmak için bol keseden savurdukları kendi yetenekleri, meziyetleri ve erdemleri hakkında zamanla (ne kadar yanlış olsa da) öyle bir kanıya ulaşırlar ki, kendi kendilerini bile aldatma gücüne erişirler. Şimdi sevgili okur, bu gözlemi kendi konuma uyarlayacak olursam, sevgi diye adlandırılan duygunun pek çok yeteneğinin kadınlar ya da cinsilatifler dünyasında uygulandığını bilmen gerekir; dolayısıyla bunda zaman zaman aldatmaya yönelik küçük bir eğilim keşfederler. Ama bu güzel yaratıklara bu nedenle kızmamanız gerekir, zira daha yedi yaşında, hatta daha da öncesinde küçük hanımefendiye erkeğin nasıl vahşi bir hayvan olduğu, yanına yaklaşırsa onu nasıl parçalara ayırıp çiğ çiğ yiyeceği öğretilmektedir. Değil bu canavarı kendisinin öpmesi ya da onunla oynaması, onun da öpüp oynamasına izin vermemelidir. Ve son olarak, ona karşı asla bir sevgi duymamalıdır, zira o zaman bütün etekli arkadaşları onu bir hain diye nitelendirir, parmakla işaret eder, bir daha da aralarına almazlar. Çocuğun daha baştan aldığı bu düşünceler, okula gittiğinde de öğretmenleri ve arkadaşları tarafından daha derinlere zerk edilir. Böylece on yaşına geldiklerinde yukarıda adı geçen canavar hakkında öyle bir korku ve nefret dolu hâle gelirler ki, nerede karşılaşsalar tavşanın tazıdan kaçtığı gibi kaçarlar ondan. Bu yüzden on dört-on beş yaşına kadar erkeğe karşı güçlü bir antipati duyarlar. Onunla hiçbir münasebetleri olmayacağına kararlıdırlar, hatta sık sık da bunu dile getirirler. Onun uzağında bir yaşam sürmenin hayalini kurarlar. Hem bu olasılığın gayet gözle görülür bir örneği de vardır: Kızoğlankız halaları. Fakat bu çağa geldiklerinde ve artık ikinci hassas dönemi

de geçtiklerinden, biraz daha akıllanmış, biraz daha ötesini görmeye başlamışlardır. Hemen her gün bir erkeğin yolu-na düştüklerinden ondan kaçmanın ne kadar zor olduğunu anlarlar; çoğu zaman onun da kendisine baktığını ve bazen de çok istekle ve ciddi ciddi baktığını (zira canavar bu yaşa gelene kadar onları nadiren fark eder) görünce, nasıl bir tehlike içinde bulunduklarını düşünmeye başlarlar. Ondan öyle kolayca kurtulmanın bir yolu olmadığını anlayınca, içlerinde akıllı olanları kendilerini emniyete almak için başka bir yol düşünmeye başlarlar. Bulabildikleri tüm yollara başvurarak kendilerini onların gözünde çok tatlı kılmaya çalışırlar ki, bir daha onları incitmeye kalkışmasınlar. Bu konuda genelde öyle başarılı olurlar ki erkeğin gözlerinin korkunç olduğu düşüncesi zaman içerisinde kaybolur. Erkeklerden duyulan korku o kadar azalır ki onunla hoşbeş etme riskini alırlar. Böylece onun kendisine anlatılandan ne kadar farklı olduğunu, aslında ne kibar, ne ince, ne yumuşak, ne şefkatli, ne nazik olduğunu görünce korkular bir anda buhar olup uçar. Ve o anda aşk (insan aklının tıpkı bir daldan diğerine konan bir kuş gibi bir uçtan diğer uca kolayca ve neredeyse birdenbire savrulması olağan olduğundan) hemen korkuya üstün gelir. Fakat nasıl küçük yaşta hayalet denilen şu olmayan-varlıklarla korkutulan kişiler, böyle şeyler olmadığına tamamen kanaat getirdikten sonra bile bunlardan korkmaya devam ederlerse, bu genç hanımefendiler de artık yutulmaktan korkmamalarına karşın kendilerine zerk edilmiş düşünceleri bütünüyle atamazlar. Vaktiyle körpe beyinlerine güçlü bir şekilde kazınmış düşünceleri korumayı sürdürürler, çevrelerindeki insanlardan her gün duydukları şeyler de buna epey katkıda bulunur. Dolayısıyla bu şekilde eleştirilmekten kurtulmayı isterler; bu amaçla canavara karşı aynı nefreti duyuyormuş numarası yaparlar. Ve ne kadar severlerse bu sahte nefret gösterisi de o kadar artar. Fakat böyle sürekli, hiç durmadan başkalarını aldatmaya çalışa-

rak uzun vadede kendileri de inanır, sonunda sevdiklerinden gerçekten nefret ettiklerini düşünmeye başlarlar. İşte Lady Booby'nin başına gelen de gerçekte buydu. Aslında Joseph'i bilmediği bir zamandan beri seviyordu. Şimdiyse kendi tahmin ettiğinden bile daha çoktu bu sevgi. Joseph'in ablasının eve gelin olarak geldiği, ayrıca Joseph'i tam bir beyefendi kıyafeti içerisinde gördüğü günden beri aşkın kendisinden gizlediği, ama gördüğü bir rüya sonucu anladığı bir plan tasarlamaya başlamıştı.

Sabah uyanır uyanmaz yeğenini çağırttı. Kendisini eş seçiminden ötürü epeyce övdükten sonra, "isteğine uyup kendi uşağını sofrasına kabul ettiğini, Andrews'ların ailesine onun ve elbette kendisinin akrabaları gibi baktığını, ayrıca böyle bir aileye damat gittiğine göre onları daha yukarılara çekmek için elinden gelen her şeyi yapması gerektiğini" söyledi. Joseph'i bu evlilikten caydırmak için elinden gelen tüm çabayı göstermesini tavsiye etti, zira bu evlilik onun yoksulluğunu ve sefilliğini daha da arttıracaktı. Son olarak da orduda bir görev ya da yine soylu bir iş bulunarak, genç Mr. Andrews'un bir beyefendinin yanına verilebileceğini ve bu da tamamlandıktan sonra, kendi adlarına ters düşmeyecek bir birliktelik ayarlanabileceğini söyleyerek bitirdi.

Yeğeni bu öneriyi seve seve kabul etti. Odasına geri döndüğünde Mr. Joseph'i karısıyla yan yana gördü ve fırsat bu fırsat diyerek hemen söze başladı: "Kardeşim, Pamela'cığıma olan sevgimi onun tüm akrabalarına da göstereceğim. Bir dük ailesinden gelin almış olsaydım da, emin olun, bundan daha fazla saygı göstermezdim. Sanırım şu ana kadar bu söylediklerimin arkasında durduğumu gösteren kanıtlar sunabildim ve her gün de daha fazlasını sunmayı sürdüreceğim. Onun için sevgili kardeşim, eğer sizin çıkarınızı düşünerek hoşunuza gitmeyecek bir şeyler söyleyecek olursam şimdiden özür diliyorum, ama bu konuda ısrar etmeliyim. Eğer benim arkadaşlığıma, dostluğuma değer veriyorsanız,

benim bir yakınım olmanızdan mütevellit sizin çok altınızda olan bir kızla olan münasebetinizi daha fazla ilerletmezsiniz. Biliyorum sizin için bu karar ilk başta biraz zor olabilir, ama günden güne azalacaktır. Sonrasında yatıp kalkıp bana teşekkür edeceksiniz. Kabul, kız gerçekten güzel, ama tek başına güzellik fayda getirmediği gibi huzurlu bir yuva kurmanıza da engeldir." "Bayım," diye söze başladı Joseph, "Sizi temin ederim onun kusursuzlukları arasında güzellik en sonda gelir. Ayrıca bu genç kızın sahip olmadığı tek bir erdem bilmiyorum." "Erdemlerine gelince," dedi Mr. Booby, "Henüz bu konuda tam bir yargıya varacak yaşta değilsiniz. Fakat böyle olsa bile, soyu ve serveti bakımından kendisinden üstün olan kişiler arasında da bir dengini bulabilirsiniz. Sizin artık kendinizi bu insanlarla aynı düzeyde görmeniz gerekir, en azından ben bunun bu şekilde olmasını yakında sağlayacağım, tabii siz bu evlilikte direterek kendinizi alçaltıp bana engel olmazsanız. Açıkçası bu evliliği daha fazla düşünecek sabrım da kalmadı. Ayrıca siz bu dünyada iyi bir mevki sahibi olacaksın diye, dört gözle bekleyen anne babanızın da kalbini kıracaksınız." "Anne babamın benim tercihlerim üzerinde bir güce sahip olduklarını sanmıyorum," diye cevap verdi Joseph. "Ayrıca mutluluğumu onların heveslerine ya da arzularına feda etmek zorunda da değilim. Dahası ablamın bu beklenmedik yükselişinin onları birdenbire habis bir kibirle donatıp kendi emsallerini küçümsemeye iteceğini görmek de beni çok üzecektir. Fanny'ciğimi hiçbir şekilde bırakmamaya kararlıyım. Hayır, ayrıca siz ablamın durumunu nasıl yükseltmişseniz, ben de onu şimdiki durumundan daha yükseğe çıkartabilirim." "Ablanız da ben de," dedi Mr. Booby, "Yaptığınız karşılaştırmadan ötürü size teşekkür ediyoruz. Fakat şunu bilmenizi isterim bayım, güzellik bakımından o kız Pamela'mın eline su bile dökemez, erdemleriyse yarısı kadar yoktur. Ayrıca bayım, ablanızla olan evliliğimi kibarca ortaya attığınıza göre, aramızdaki büyük farkı

da öğretmem gerekiyor size: Sahip olduğum servet bana kendimi mutlu etme fırsatını sundu ve bunu tıpkı şimdi sizin yaptığınız gibi es geçmek benim açımdan tam bir aptallık olurdu." "Benim servetim de kendimi mutlu etmemi sağlıyor," diye yanıt verdi Joseph, "Zira benim tüm mutluluğum Fanny'ye odaklanmış durumda. Sağlığım olduğu müddetçe de onu doğduğu ve bulunmaktan da pek memnun olduğu o mevkide tutmak için elimden geleni ardıma koymayacağım." "Kardeşim," dedi Pamela, "Mr. Booby sana bir arkadaş gibi nasihatte bulunuyor. Babamla annemin de onunla aynı düşüncede olduklarına kuşkum yok. Kendisinin iyilik edip yaptıklarını senin yıktığını, onun yükselttiği ailemizi senin tekrardan alçalttığını duyduklarında çok kızacaklardır. Sevgili kardeşim, böyle bir arzuya kapılıp gitmektense, buna sahip olduğun için Tanrı'nın inayetini dilemen senin için daha münasip olur." "Eminim abla, içtenlikle söylemiyorsun bunları. Ne de olsa en azından o senin dengin." "Dengimdi," diye yanıt verdi Pamela, "Ama artık ben Pamela Andrews değilim. Ben bu beyefendinin hanımıyım, bu nedenle onun üstündeyim. Yakışıksız bir kibirle davranmadığımı umarım, ama ne olduğumu da unutmamam ve bunun için de Tanrı'nın yardımını sorgulamamam gerekir." Bu sırada kahvaltıya çağrıldılar ve böylece konuşma şimdilik iki taraf da istediğini alamadan noktalanmış oldu.

Bu sırada Fanny evin biraz uzağındaki bir sokakta yürüyordu. Joseph ilk fırsatta buraya geleceğini söylemişti. Fanny'nin tek kuruşu yoktu, kasabaya döndüğünden beri tamamen Rahip Adams'ın yardımlarıyla ayakta kalıyordu. O sırada, yanında bir yığın uşağıyla genç bir adam yaklaştı ve Lady Booby'nin evinin bu olup olmadığını sordu. Aslında o ev olduğunu bal gibi biliyordu bilmesine de, kızı yakından görmek ve yüzünün de dış hatları kadar güzel olup olmadığını kontrol etmek istemişti. Fanny'nin yüzünü görür görmez şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı. Atını durdurdu ve haya-

tında bu kadar güzel bir kız görmediğine yeminler etti. Sonra hemen inip, atını da uşağına verdikten sonra, yarım düzine yeminle muhakkak kendisini öpeceğini söyledi. Fanny önce kabalaşmaması kaydıyla kabul etti. Fakat nazikçe selamlaşmak da Fanny'nin dudaklarına yaptığı çirkin taarruz da adamı kesmiyordu. Fanny'yi kollarına aldı ve göğsünü öpmeye çalıştı. Fanny tüm gücüyle direndi ve çapkınımız öyle Herkül'ün soyundan falan gelmediği için bir süre sonra geri püskürtüldü. Genç adam nefes nefese kaldığından yanından ayrıldı ve tekrardan atına atlayıp uşaklarından birine orada kızın yanında kalmasını ve akşama ikna edip eve getirmek için her şeyi önermesini söyledi. Ayrıca kızı korumasına alacağını söylemeyi de unutmamasını ekledi. Sonra diğer uşaklarıyla birlikte oradan ayrıldı ve Lady Booby'nin evine geldi. Hanımın uzaktan akrabasıydı ve ziyarete gelmişti.

Sadık uşak böyle işlere uzun zamandır alışık olduğundan, görevini büyük bir ustalıkla ve sadakatle yerine getirdi, ama nafile. Fanny bütün söylenenlere kulaklarını tıkamış ve hiç umursamadan reddetmişti. Fakat bu pezevenk, efendisinden daha hararetli olduğundan, bu sefer de kendisi için dil dökmeye başladı. Dediğine göre, uşak olmasına karşın bir serveti vardı ve tümünü Fanny'nin ayaklarının altına serebilirdi. Dahası bunu da Fanny'nin iffetine halel getirmeden yapacaktı, çünkü kendisiyle evlenecekti. Fanny ise, değil efendisi, efendilerin efendisi gelip evlenmek istediğini söylese reddedeceği cevabını verdi. En sonunda ikna etmeye çalışmaktan sıkılan ve bir Antikçağ filozofunun ya da çağımızın bir bilgesinin göğsünde bir ateş yakabilecek olan kızın güzellikleriyle yanıp tutuşan adam, atını bir yana bağladığı gibi efendisinden daha bir kuvvetle Fanny'ye saldırdı. Zavallı Fanny adamın kabalığına kısa bir süre bile direnebilecek konumda değildi, ama bu sırada iffetli aşktan sorumlu Tanrı, Joseph'ini yardıma yolladı. Olay yerine yaklaşıp da Fanny'nin bir adamla boğuştuğunu görür görmez ok gibi

ya da şimşek gibi, ya da ondan daha hızlı bir şey gibi atıldı ve tecavüzcü herif tam Fanny'nin göğsündeki giysiyi parçalamış, dudaklarını bu masumiyet ve saadet mekânına dokundurmak üzereyken adamın ense köküne, hani en yakışık alanının yağlı bir urgan olduğu bölgeye öyle bir yumruk indirdi ki adam sersemleyip geri sendeledi. Adam Fanny'nin o titreyen minik, yumuşak, elinden daha sert bir elle uğraşmak zorunda kalacağını hissettiğinden kızı bıraktı ve gözlerinden alevler fışkıran, tekrardan saldırmak için hazır bekleyen rakibine döndü. Fakat daha kendisini savunmak için doğru düzgün toparlanamadan, ya da ilk yumruğa karşılık veremeden bir ikincisini yedi ve yumruk yerini bulsaydı da karnına inseydi herhalde aldığı son yumruk olurdu. Ama tecavüzcü adam o sırada elini kaldırdığından yumruğu ağzına yedi ve yemesiyle birlikte üç dişi dökülüverdi. Artık Joseph'in kişiliğinin güzelliği konusunda çok bir muhabbet beslemediğinden ve bu selamlama şeklinden de pek memnun olmadığından tüm gücünü topladı ve Joseph'in göğsüne bir yumruk atmaya çalıştı, ama Joseph bunu başarıyla savuşturdu ve yumruk havaya gitmiş oldu. Sonra bir adım geri açılıp yumruğunu düşmanına öyle bir savurdu ki, eğer Joseph yumruğu havada yakalamasaydı (zira adamın da boksörlükte ondan aşağı kalır yanı yoktu) tepetaklak yere düşecekti. Neyse, tecavüzcü başka bir yumruk girişiminde daha bulundu, bu seferki hedef kalbin yer aldığı göğüs bölgesiydi. Joseph bunu yakalayamadı, ama amacına ulaşmasını engelleyeyim derken yumruk burnuna indi, neyse ki bu sayede hızı kesilmişti. Bunun üzerine Joseph yumruğunu ve ayaklarını aynı anda ileriye götürerek tecavüzcünün midesine öyle bir kafa yapıştırdı ki adam ölü gibi yere yığıldı ve bir müddet hareketsiz, nefes almadan yattı.

Fanny Joseph'inin yüzüne bir darbe almış olduğunu ve yüzünden kanlar süzüldüğünü görünce, saçını başını yolmaya ve beşer ya da Tanrı ayrımı yapmadan yardım dilen-

meye başladı. Neyse ki bu hâli fazla devam etmedi. Joseph düşmanını alt eder etmez Fanny'nin yanına koştu ve yaralı olmadığını söyledi. Bunu duyan Fanny dizlerinin üzerine çöküp hem Joseph'i yardımına gönderdiği, hem de kendisini kurtarmaya çalışırken yaralanmasını engellediği için teşekkür etti. Mendilini uzatıp yüzündeki kanları silmesini istedi, fakat Joseph bu sırada düşmanın ayaklanmaya çalıştığını görünce hemen ondan yana döndü ve yetip yetmediğini sordu. Adam da yettiğini söyledi, zira bir insandan ziyade şeytana çattığına inanıyordu. Atının bağını çözerken, "Kızın bu kadar iyi korunduğunu bilseydim bulaşmazdım," dedi.

Fanny şimdi Joseph'e kendisiyle birlikte Rahip Adams'ın yanına dönmesi ve onu bir daha asla bırakmaması için yalvarıyordu. Joseph bu önerilere dünden razı olduğundan, eğer duysaydı hemen kabul ederdi. Ancak, o sırada tek çalışan duyu organları gözleriydi. Zira hatırlayacaksınız sevgili okur, bu tecavüzcü daha demin Fanny'nin göğsündeki giysiyi parçalamıştı ve ortaya öyle bir manzara çıkmıştı ki Joseph o zamana kadar gördüğü bütün heykellerden daha güzel olduğunu, bir adamı heykele çevirmesinin en yetenekli sanatçı tarafından taklit edilmesinden daha kolay olduğunu söyledi. Yazın en sıcak günlerinin bile güzelliklerini güneşe serdiremeyeceği bu terbiyeli kız, ki belki de bu akıl almaz beyazlığı bu terbiyeye borçluyuzdur, Joseph'in içinde bulunduğu tehlikeyi ve yüzünden akan kanları düşündüğünden epey bir süre böyle gerdanı açık durmuştu. En sonunda kaygısı dinince Joseph'in suskunluğu ve gözlerini bir noktaya sabitlemesi kızın aklını başına getirdi. Bu sefer Joseph'in burnundan akan kandan daha çok kırmızılık onun yüzünde toplandı. Göğsünün kar beyazı rengi de mendili boynuna yapıştırmasıyla anında kırmızıya dönmüştü. Joseph sevgilisinin rahatsız olduğunu anlayınca hemen gözlerini öte tarafa çevirdi. Baktığı süre zarfında görme organlarının ruha aktarabileceği en büyük zevki tatmıştı. Fakat onu gücendirme

korkusu çok büyük, ona karşı beslediği duygularsa soylu aşk adını hak edecek kadar gerçekti.

Fanny mahcubiyetini, ki bu konuda Joseph'ten aşağı kalır yanı yoktu denilebilir, atlatınca isteğini tekrar belirtti. Joseph de seve seve kabul etti ve birlikte iki-üç tarla geçtikten sonra Mr. Adams'ın yaşadığı yere vardılar.

VIII. Bölüm

Mr. Adams, Mrs. Adams, Joseph ve Fanny arasında geçen bir konuşma ve Mr. Adams'ın kimileri tarafından çok bayağı, abes ve garip diye adlandırılabilecek bir davranışı.

Sevgililer kapıya geldiklerinde rahip ve karısı uzun bir tartışmayı bitirmişlerdi. Aslında tartışmanın konusu yine bu gençlerdi, zira Mrs. Adams ailesine zarar verecek hiçbir şey yapmayan basiretli insanlardan ya da çocuklarına hizmet için saçını süpürge eden annelerden biriydi. Kendisi uzun zamandır en büyük kızının Mrs. Slipslop'un yerini almasını, ikinci oğlunun da Lady Booby'nin tahsildarı olmasını istiyordu. Bunlar engellenmesini düşünmek bile istemediği beklentilerdi. Bu nedenle, kocasının Fanny meselesinde Lady Booby'nin zıddına gitmesi hiç hoşuna gitmiyordu. "Bir erkeğe yakışanın önce ailesini düşünmek olduğunu, kendisinin bir karısı, altı da evladı olduğunu, bunlara bakmanın ve ilgilenmenin başka insanların işlerine karışmasını gerektirmeyecek kadar zor işler olduğunu, kendisinin her zaman üstlerine saygı duyulmasını vaaz ettiğini ve şimdi kalkıp da davranışlarıyla tersini yapmasının kötü bir örnek olacağını, eğer Lady Booby bir yanlış yapmışsa, onu kendisinin bileceğini, vebalinin kendilerinde olmadığını, Fanny'nin önceden onların hizmetkârı olduğunu, evlerinde büyüdüğünü ve sonuç olarak hanımının onu daha iyi tanıyacağını, Fanny eğer doğ-

ru davranmışsa hanımın durduk yere bu kadar düşman olmasına hiç ihtimal vermediğini, belki de bu kız çok güzel olduğundan Adams'ın onun hakkında iyi düşünmeye meyyal olduğunu, ama güzel kadınların da diğerlerinden bir fazlalığının olmadığını, güzelini de çirkinini de Tanrı'nın yarattığını, bir kadın erdemli olduktan sonra güzelliği olmuş ya da olmamış hiç fark etmediğini" söylemişti. Tüm bu nedenlerden ötürü Adams'ın hanımefendiyi memnun etmesi gerektiğini ve artık bildirileri yayımlamayı durdurmasını söyledi. Fakat bu mükemmel açıklamaların rahip üzerinde hiçbir etkisi olmadı. Bu dünyada başına gelecek sonuçlara aldırmaksızın görevini yapmakta ısrar ediyordu. Elinden geldiğince cevap vermeye çalışıyordu. Karısının buna verdiği yanıt tam bitmişti ki (kilise hariç her yerde son sözü karısı söylerdi), Joseph ile Fanny mutfağa girdiler. Rahip ve karısı kahvaltı masasına oturmuş domuz etiyle lahana yiyorlardı. Mrs. Adams'ın davranışlarında düzgün akıl yürüten insanların fark edeceği bir soğukluk vardı, ama bu durum misafirlerinin gözünden kaçmıştı. Aslında Adams'ın candan davranışları da bunu gizliyordu, zira Fanny'nin sabah hiçbir şey yiyip içmediğini duyunca o sırada çiğnemekte olduğu domuz etinden bir parça da ona sunmuştu, yediğinden tek arda kalan buydu. Sonra hemen atılıp fıçının yanına gitmiş ve kendisinin *ale* dediği hafif bir bira getirmişti. Evindeki en iyi içecek de buydu. Joseph rahibe dönerek Mr. Booby ve ablası arasında geçen konuşmayı anlattı. Sonra Fanny'yi nasıl tehlikelerden kurtardığından ve onun adına duyduğu bazı kaygılardan bahsetti. Son olarak da Fanny tam manasıyla onun olmadığı sürece huzur yüzü göremeyeceğini ve hemen özel izin almasını, rahatlıkla ödünç para bulabileceğini söyledi. Rahip özel izin konusundaki düşüncelerini zaten bildirmiş olduğunu ve bir-iki güne işin hâllolacağını söyledi. "Joseph," dedi sonra, "Umarım bu aceleciliğinin nedeni korku yerine sabırsızlık değildir. Ama mutlaka bu nedenlerin birinden

kaynaklandığından her ikisini de inceleyeceğim. Her ikisine de sırasıyla bakalım. Önce bunlardan birincisi, yani sabırsızlık. Şimdi evlat, sana şunu söylemem gerekir ki, eğer bu genç kızla evlenme isteğinin arkasında şehevi arzularından başka bir şey yoksa, çok menfur bir günah işlediğini bilmeni isterim. Evlilik soylu amaçlar için buyrulmuştur, bu amaçla sana okunacak olan duada duyduğun zaman öğreneceksin. Hatta evlat, sana bu gibi durumlarda bedene ne kadar az önem verilmesi gerektiğini gösteren bir vaazı da verebilirim. Kullanacağım metin Matta, 5. bap, 28. ayet olacak: *Bir kadına şehvetle bakan her adam*... Geri kalanını buradaki amaçlarımız açısından lüzumsuz olduğundan atlıyorum. Gerçekten de Tanrı'nın huzurunda kutsanmadan, bu tür yabani şehvet ve duygular tümüyle ortadan kaldırılmasa bile büyük oranda bastırılmalıdır. Bu temayüllerini tatmin etmek amacıyla evlenmek, kutsal merasimi istismar etmektir ve bunu bu şekilde hafife alan herkes lanetlenecektir. Dolayısıyla eğer bu durumun aslen sabırsızlıktan kaynaklanıyorsa, buna boyun eğmekten ziyade düzeltmen gerekir. Şimdi, konuşacağımı söylediğim ikinci başlığa, yani korku konusuna gelirsek; korku, güvenmemiz gereken o yegâne güce karşı bir şüphe anlamına gelir ve çok günahtır; oysa onun yalnızca düşmanlarımızın planlarını bozmak konusunda değil, yüreklerini döndürmek konusunda da güce sahip olduğundan emin olmalıyız. Dolayısıyla kendimizi korkudan kurtarmak için haksız ya da tehlikeli bir araca sarılmak yerine, bu tür durumlarda yalnızca duaya başvurmalıyız. O zaman kendimiz için en iyi olanı elde edeceğimizden emin olabiliriz. Kötü bir olay bizi tehdit ettiğinde umutsuzluğa düşmemeli, hatta başımıza geldiğinde üzülüp kahrolmamalıyız. Her şeyde takdiriilahiye boyun eğmeliyiz ve sevgimizi asla vazgeçemeyeceğimiz şeylere yöneltmemeliyiz. Sen genç bir adamsın ve bu dünyayı çok az tanıyorsun; bense senden daha yaşlıyım ve çok şey gördüm. Her duygu aşırıya kaçtığında zararlıdır,

hatta sevginin kendisi bile, eğer ödevlerimizden sonra gelmiyorsa, bizim buna gözlerimizi kapamamıza yol açabilir. İbrahim peygamber oğlu İshak'ı kurban vermeyi reddedecek kadar seviyor olsaydı, içimizden onu kınamayan tek bir kişi çıkar mıydı? Bak Joseph, senin pek çok iyi özelliğin olduğunu biliyor ve bu nedenle takdir ediyorum, ama bana verilen görev gereği ruhunun hesabı benden sorulacağına göre, sana bunu hatırlatmakta bir yanlış görmüyorum. Sen kendini duygularına çok kaptırıyorsun evlat ve gönlünü bu genç kıza öyle bir kaptırdın ki eğer Tanrı'nın onu senin elinden alması gerekse korkarım gönülsüzce ayrılacaksın ondan. Şimdi inan bana, bir Hıristiyan bu dünyada kendisinden herhangi bir şekliyle Tanrı tarafından istendiği ya da alındığı takdirde olay çıkarmadan, sükûnetle ve gönül rızasıyla kabul etmeyeceği hiçbir insana ya da hiçbir şeye kalbini kaptırmamalı." Daha Adams bu sözleri söyler söylemez biri palas pandıras içeri girdi ve Mr. Adams'a en küçük oğlunun derede boğulduğu haberini verdi. Adams bir müddet öyle kalakaldı, sonra odanın içinde gidip gelmeye, inanılmaz bir acı içinde ağlanıp sızlanmaya başladı. Joseph de onun gibi kahrolmuş olsa da, çok geçmeden kendini toparlayıp rahibi sakinleştirmeye çalıştı. Bu uğurda onun gerek kürsüden, gerekse de birlikteyken söylediklerinden aklında kalan birçok görüşe başvurdu (zira kendisi duyguların amansız bir düşmanıydı ve bunların akıl ve inayet yoluyla zapturapt alınmasından başka bir şey vaaz etmezdi), ama şimdi onun tavsiyesine kulak verecek hâlde değildi. "Evlat, evlat," dedi, "Olanaksız şeylere dalma. Çocuklarımdan başka biri olsaydı buna sabırla katlanırdım, ama benim minik çenebazım, yaşlılığımın avuntusu, bir tanem... Daha yeni gözünü açtığı yaşamdan böyle koparılsın ha, tatlıların tatlısı evladım benim, ne iyi huyluydu, bir gün olsun beni üzmemişti. Daha bu sabah ona *Quae Genus*'tan ilk dersi vermiştim. Okuduğu kitap da işte şurada, zavallı evladım benim. Artık senin hiçbir işine yaramaz.

Çok iyi bir âlim, kilisenin de süsü olacaktı. Böyle iyi böyle değerli bir çocuk daha yoktur." Haberi duyunca Fanny'nin kollarına yığılmış olan Mrs. Adams bu sırada ayılmıştı: "Ondan güzeli de yoktu," dedi. "Zavallı Jacky'im. Seni bir daha göremeyecek miyim?" diye haykırdı rahip. "Elbette göreceksiniz," dedi Joseph, "Hem de çok daha iyi bir yerde ve bir daha hiç ayrılmamak üzere yeniden buluşacaksınız." Sanıyorum rahip bu sözleri duymamıştı, zira neredeyse hiç tınmamış, ağlayıp sızlanmayı sürdürmüştü. Gözlerinden yaşlar göğsüne doğru süzülüyordu. En sonunda, "Nerede benim minik yavrum?" diye haykırdı ve tam dışarı fırlamak üzereyken, kendisini hem çok şaşırtan hem de sevindiren bir durum oldu ki, sanıyorum okur da bu noktada aynı duyguları paylaşacaktır: Oğlunu sırılsıklam olmuş bir hâlde, ama canlı ve kendisine doğru koşarken buldu. Talihsiz olayın haberini getiren adam biraz hevesli çıkmıştı. İnsanlar bazen böyledir, hiç iyi bir özellik olmasa da kötü haber getirmeye bayılırlar. İşte bu adam da çocuğun nehre düştüğünü görünce yardımına koşacak yerde kaçınılmaz olduğunu düşündüğü bu durum hakkında babasını bilgilendirmek için hemen eve koşmuştu. Çocuğuysa, öncesinde babasını daha küçük bir sıkıntıdan kurtaran bizim çerçi kurtarmıştı. Rahibin sevinci tıpkı az önceki acısı gibi aşırıydı. Oğlunu bin kez öpüp bağrına bastı ve deli gibi odanın içinde dans etmeye başladı. Peki, eski dostu çerçiyi görüp de kendisine olan yeni minnet borcunu duyunca neler hissetti dersiniz? Birbirine sarılmış iki saray adamının hissettiklerini değil kuşkusuz, alçakça hazırlamış olduğu hain planların gerçekleştiğini gören bir büyük adamınkini, ya da ciğeri beş para etmez bir erkek evladın ağabeyi için hissettiklerini, ya da bir kadın, bir mevki ya da bir onur elde eden birini kutlayan rakibinin hissettiklerini de değil. Hayır sevgili okur, kendisine karşı gerçek bir iyilik yapmış olan bu adama karşı tok, dürüst, açık bir kalbin bütün coşkunluğunu, taşkınlığını hissetmişti. Bu duygunun ne

olduğunu kafanızda canlandıramıyorsanız, ben boş yere size yardım etmeye çalışmayacağım.

Bu kargaşa sona erince rahip hemen Joseph'i bir kenara çekti ve şunları söyledi. "Hah, ne diyordum evlat, eğer mutlu olmak istiyorsan duygularına çok fazla kapılmayacaksın."Artık değil Joseph'in sabrı, Eyüp peygamberinki bile buna dayanamazdı. Rahibin sözünü keserek, "öğüt vermenin öğüt almaktan kolay olduğunu, ayrıca kendisinin de gerek daha demin oğlunu kaybettiğini duyduğunda, gerekse de yeniden kavuştuğunda duygularına tamamen hâkim olamadığını gördüğünü" söyledi. "Evlat," dedi Adams sesini yükselterek, "Kır saçlılara nasihat vermek yeşil kafalara düşmez. Sen baba sevgisinin ne olduğunu bilmezsin. Evlat sahibi olunca bir babanın hissettiklerini anlarsın. Kimse imkânsız şeylere zorlanmamalıdır. Bir evladın yitirilmesi de acımızın ölçüsüz olmasına izin verildiği büyük imtihanlardan biridir." "Peki efendim, kabul" dedi Joseph, "Ama ben de bir kadını sizin çocuğunuzu sevdiğiniz kadar seviyorsam, kuşkusuz onun kaybı da beni aynı derecede üzecektir." "Evet doğru ama böyle bir sevgi aptallıktır ve başlı başına yanlıştır, dolayısıyla ne yapıp ne edip bastırılmalıdır," diye yanıt verdi Adams. "Zira bedenle çok içli dışlı bir sevgi bu." "Efendim," dedi Joseph, "Karımı sevmenin, hatta ona delicesine âşık olmanın günah olduğunu düşünmüyorum." "Elbette değil," dedi Adams, "Her adamın karısını sevmesi gerekir. Bize de zaten böyle buyrulmuştur, fakat ölçüyü kaçırıp ihtiyatı elden bırakmadan sevmemiz gerekir." "Korkarım, tüm çabalarıma karşın yine de biraz günahkâr olacağım," dedi Joseph, "Zira herhangi bir ölçü tanımadan seveceğim, buna eminim." "Söylediklerin hem aptalca hem de çocukça," diye haykırdı Adams. Bu arada konuşmanın son kısmını dinlemiş olan Mrs. Adams lafa girdi ve "Aslında" dedi, "Sen kendin daha aptalca konuşuyorsun. Umarım hayatım, kocaların karılarını çok sevmemeleri gibi bir

düşünceyi hiçbir zaman vaaz etmezsin. Evde böyle bir vaaz olduğunu bilsem emin ol hemen yakardım. Ayrıca şunu da söyleyeyim, eğer beni tüm varlığınla sevmemiş olduğuna kanaat getirseydim, senden nefret ettiğim gibi küçük de görürdüm. Aman ne güzel iş! Bir defa, bir kadının, kocasının kendisini elinden geldiğince sevmesi için ısrar etmeye hakkı vardır. Bu şekilde sevmeyen de günahkâr alçağın tekidir. Erkek en başta seveceğine, rahat ettireceğine ve mutlu edeceğine söz vermiyor mu? Daha dün gibi hatırlıyorum bu sözleri, unutacağımı da sanmam. Ayrıca neden kendi yaptıklarının tersini vaaz ediyorsun? Sen her zaman beni seven ve mutlu eden bir koca oldun. Şimdi neden bu genç adamın kafasına bunca saçmalığı doldurmaya çalıştığına doğrusu akıl sır erdiremiyorum. Siz onu dinlemeyin Mr. Joseph. Olabildiğiniz kadar iyi bir koca olun ve karınızı tüm bedeninizle ve de ruhunuzla sevin." Burada kapının gürültüyle çalınması konuşmalarına bir son verdi. Bundan sonra neler olduğunu okur bir sonraki bölümde görecek.

IX. Bölüm

Kibar Lady Booby ve kibar arkadaşının rahibe yaptıkları ziyaret.

Lady Booby misafiri olan beyefendiden evin yakınında çok güzel bir kızla karşılaştığını ve ondan büyük bir heyecanla bahsettiğini duyar duymaz hemen bunun Fanny'den başkası olamayacağına hükmetmiş ve birbirlerini daha iyi tanımaları için planlar yapmaya koyulmuştu. Bu genç adamın sunacağı güzel kıyafetlerin, hediyelerin ve vaatlerin Fanny'nin Joseph'i terk etmesine neden olabileceğini umuyordu. Bu nedenle misafirlerine yemekten önce bahçede şöyle bir gezinti yapmayı önermiş ve yürüyüş istikametini doğ-

rudan Mr. Adams'ın evine yöneltmişti. Eve yaklaşırken konuklarına kendilerine hayatları boyunca görüp görebilecekleri en gülünç şeyi gösterebileceğini söylemişti. Bir yandan gülüyor, bir yandan da anlatıyordu. Dediğine göre, aptal bir rahip yılda yirmi pounda bir kadın, altı da velede bakıyormuş, dahası tüm kasabada böyle üstü başı dağınık bir aile daha yokmuş. Yürüyüş ekibinin hepsi de bu teklifi seve seve kabul etti ve Mrs. Adams son bölümde anlattığımız konuşmayı yaparken eve vardılar. Züppe Didapper (daha demin Lady Booby'nin evine at sırtında giderken gördüğümüz genç adamın adı buydu), kapıya Londralı bir uşağın taklidini yaparak değneğiyle vurmuştu. İçeridekiler, yani Adams, karısı ve üç çocuğu, ayrıca Joseph, Fanny ve çerçi, bu sesi duyunca birden şaşırmışlardı. Ama Adams hemen kapıya koşmuş ve açar açmaz Lady Booby ile beraberindekiler içeri girmişti. Adams belki iki yüz kere selam vermiş, karısı da bir o kadar selam verip, "kendilerini böyle konserve şişesi kadar bir yerde ağırlamaktan utandığını, dağınıklığın kusuruna bakmamalarını, eğer kendilerinin fakirhanelerini şereflendireceğini bilseydi daha iyi bir şekilde ağırlayacağını" söyledi. Rahip ise üzerinde hâlâ yarım cübbesi, kafasında da gece şapkası olmasına karşın özür falan dilemedi. "Fakirhanesine hoş geldiklerini" söyledi ve Mr. Didapper'e dönerek, *Non mea renidet in domo lacunar*[2] dedi. Çapkınımızsa "Gal dilinden anlamadığını" söyledi. Rahip şaşkın şaşkın adamın yüzüne baktı ama bir cevap vermedi.

Mr. Didapper ya da züppe Didapper aşağı yukarı bir otuz beş boylarında genç bir adamdı. Saç aslında kendisinindi, ama seyrek olduğundan peruka taksa hiç fena olmazdı. Yüzü ince ve solgundu, vücudunun ve bacaklarının şekliyse felaketti, zira omuzlar çok dar olduğu gibi baldır denen bir şey de yoktu. Ayrıca yürümekten ziyade sektiğini söylemek daha doğru olurdu. Kafadan yana niteliklerine

2 Evim kesme camlarla parlamıyor. (Lat.) (ç.n.)

gelince, vücuduyla uyumluydu diyelim yeter. Önce olumsuzundan ele alalım. Zırcahil sayılmazdı, zira biraz Fransızca konuşabiliyor ve iki-üç İtalyanca şarkı söyleyebiliyordu. Sonra çekingenlik nedir bilmeyecek kadar görmüş geçirmiş, kibir nedir çok iyi bilecek kadar da sarayda zaman geçirmişti. Tamahkârlığa pek meyli yoktu, zira masrafları epey boldu; ama eli bol da denemezdi, zira kimseye beş kuruş koklatmazdı. Kadınlardan nefret eden biri değildi, zira hep peşlerinden koşardı, fakat şehvet düşkünlüğü o kadar azdı ki onu en çok tanıyanlar zevklerinde ölçüyü kaçırmamasıyla bilirlerdi. Şarapla arası yoktu, aşırı ateşli biri de değildi, karşı tarafın hot zotuyla hemen havası sönerdi.

Şimdi de bir-iki olumlu özelliğini söyleyelim: Büyük bir servetin içine doğmuş olmasına karşın, önemsiz bir makam hakkındaki pis ve acınacak görüşleri nedeniyle büyük bir adam diye adlandırdıkları birinin eline bakmaya başlamıştı. Bu adam da kendisine her türlü saygısızlığı yapmış, emirlerine harfi harfine itaat etmesini söylemiş, o da vicdanmış, onurmuş, vatanmış bunlardan yana nasibi pek bol olduğundan hepsine boyun eğmişti. Kişiliği hakkında son bir şey söylemek gerekirse, kendi bedeninden ve özelliklerinden pek memnun olduğundan, başkalarında gördüğü kusurlarla alay edip bunlara gülmeye pek meraklıydı. İşte Lady Booby'nin ardından Mr. Adams'ın mutfağına zıplayan küçük insan, daha doğrusu şey böyle biriydi.

Rahip ve diğerleri daha önce oturdukları ocağın başından çekilerek Lady Booby ile yanındakilere yer açmışlardı. Lady Booby ise verilen selamlara ve Mrs. Adams'ın aşırı nezaketine bir karşılık vereceğine, Mr. Booby'ye dönüp, "*Quelle bête! Quel Animal!*"[3] diye bağırmıştı. Ve hemen Fanny'yi bulduktan sonra (zira onun varlığından emin olması için Joseph'in yanında ayakta durmasına ihtiyacı yoktu) züppemize dönerek, "Tatlı bir kız değil mi?" diye sor-

3 Tam bir hayvan! (Fr.) (ç.n.)

du. "Bu benim daha demin karşılaştığım kız," dedi diğeri. "Böyle zevk sahibi olduğunu bilmiyordum," diye yanıt verdi Lady Booby. "Çünkü hiçbir zaman senden hoşlanmadım, emin ol," diye bağırdı züppemiz. "Saçma," diye yanıt verdi Lady Booby, "Asıl sen benim senden her zaman nefret ettiğimi biliyorsun." "Ben de böyle bir surat[4] olacak, nefret lafını ağzıma almazdım. Sevgili Lady Booby, nefretten bahsetmeden önce bir yüzünü yıka istersen," dedi züppemiz ve güldü. Sonra Fanny'ye dönüp onunla cilveleşmeye başladı.

Mrs. Adams tüm bu sırada telaşla hanımlara oturmaları için yalvarıyordu; en sonunda amacına ulaştı. Az önce kaza atlatmış olan küçük çocuk hâlâ ateşin yanındaki yerini koruduğundan daha terbiyeli davranmadığı için annesi tarafından azarlandı. Fakat Lady Booby söze girip çocuğun güzelliğinden dem vurdu ve rahibe dönerek tıpkı kendisine benzediğini söyledi. Sonra elindeki kitabı görünce, "okuma bilip bilmediğini" sordu. "Biliyor," dedi Adams, "Biraz Latince biliyor hanımefendi. Daha yeni *Quae Genus*'a geldi." "Boşver şimdi *quere genius*'u," dedi Lady Booby, "Biraz İngilizce okusun da onu duyalım." "Hadi Dick *lege, lege*," dedi Adams, fakat çocuktan tık yok. Ama ne zaman ki rahip kaşlarını çattı, o zaman "ne dediğinizi anlamıyorum baba," diye bağırdı. "Nasıl yani evlat," dedi Adams, "*Lego*'nun emir şekli nedir bilmiyor musun? *Legito* değil mi?" "Evet," dedi Dick. "Eee, daha ne o zaman?" dedi babası. "*Lege*" diye başladı Dick biraz tereddüt ettikten sonra. "Aferin evlat," dedi babası, "Şimdi de şunu söyle bakayım: *Lego*'nun İngilizcesi nedir?" Çocukcağız düşündü taşındı, ama sonunda cevap veremeyeceğini söyledi. "Nasıl yani?" diye bağırdı Adams hiddetle, "Dere suyu bütün bildiklerini alıp götürdü mü? Peki, İngilizcedeki okumak fiilinin Latincesi nedir? Konuşmadan önce

4 Bunlar kimi okurlara doğal görünmeyebilir diye okuduğunuz satırların bu nazik konuşmadan kelimesi kelimesine alınmış olduğunu söylemekte yarar var. (y.n.)

bir düşün." Çocuk bir süre düşündü, sonra rahip iki-üç defa bağırdı: "Le... Le..." Dick de "*Lego*!" diye bağırdı. "Çok güzel, şimdi de *lego* sözcüğünün İngilizcesini söyle bakayım," dedi rahip. "Okumak," diye bağırdı çocuk. "Çok güzel," dedi rahip. "Aferin! Eğer biraz çabalarsan başarılı olacaksın. Hanımefendi sizi temin ederim daha sekiz yaşını geçmedi ve şimdiden *Propria quae Maribus*'u bitirdi. Gel Dick, oku hanımefendiye." Lady Booby de çapkına Fanny için zaman kazandırıp fırsat tanımak adına kabul etti. Dick bundan sonraki bölümde göreceğimiz üzere okumaya başladı.

X. Bölüm

Evli çiftlerin yanında ikamet eden tüm kişilere yararlı bir ders olabilecek iki adamın hikâyesi.

"Leonard ile Paul iki arkadaştılar." "Lennard diye okunuyor!" diye bağırdı rahip. "Lütfen, Mr. Adams," dedi Lady Booby, "Bırakın da oğlunuz okusun." Dick devam etti: "Lennard ile Paul aynı okulda okumuş iki arkadaştı. Okul yıllarına dayanan arkadaşlıkları içlerinde öyle derinlere kök salmıştı ki, okuldan sonra hiç görüşmedikleri uzun bir ayrılık dönemi bile arkadaşlıklarını ne öldürmüş ne de azaltmıştı. Tersine on beş yıl sonraki bu ilk görüşmelerinde tüm heyecanıyla yeniden canlanmıştı. Lennard tüm bu süre zarfında Doğu Hiii-nt Adaları'ndaydı." "Hii-nt diye uzatma, kısaca Hint de," dedi Adams. "Lütfen bayım, sessiz olun," dedi Lady Booby. Çocuk devam etti: "Hint Adaları'ndaydı, Paul ise orduda kralına ve ülkesine hizmet etmişti. Bu iki ayrı görevde ikisi de çok başarılı olmuştu. Lennard şimdi evlenmiş ve otuz bin tutarındaki servetiyle köşesine çekilmişti. Paul de teğmenlik rütbesine yükselmişti, ama tek şilini dahi yoktu.

Paul'ün alayı bir rastlantı sonucu Lennard'ın satın aldığı arazinin biraz uzağına karargâh kurmuştu. Artık bir taşra beyefendisi ve sulh hâkimi olan diğeri, eski arkadaşının bulunduğu kentteki karargâh oturumlarına da katılmıştı. Nitekim arkadaşı da oradaydı, bir askerin karıştığı meseleden ötürü Paul de hâkimlere eşlik ediyordu. İlerleyen yaş, erkeklik ve iklim değişikliği Lennard'ı o kadar değiştirmişti ki, Paul onun yüz hatlarını önce hatırlayamamıştı, ama aynısı Lennard için geçerli değildi. Paul'ü görür görmez tanımış, tanımasıyla birlikte de oturduğu yerden fırlayıp koşarak boynuna sarılmıştı. Ne olduğunu anlayamayan Paul önce şaşırmış, ama arkadaşından gerekli bilgiyi alır almaz onun da hafızası yerine gelmiş ve o da aynı coşkuyla arkadaşının boynuna atılmıştı. Bu durum pek çoğunu güldürmüş, bir o kadarında da daha üstün ve daha makbul bir duygu uyandırmıştı.

Okuru en küçük ayrıntıları anlatarak sıkmayalım. Lennard arkadaşının o akşam kendisiyle birlikte evine gelmesi için diretmiş, o da kabul etmişti. Sonra da Paul komutanından bir aylık izin almıştı.

Paul'ün bu ziyaretine bir kat daha mutluluk katabilecek bir olay varsa, o da eve geldiğinde arkadaşının hanımının daha öncesinde karargâhta tanıştığı ve huyunu suyunu pek beğendiği biri olduğunu öğrenmek olmuştu. En yakınları arasında o zamandan bu yana koruduğu bir özellikti, zira her üyesinin dünyadaki en iyi türde kadın diye adlandırıldığı gruba üyeydi.

Fakat bu hanımefendi iyi biri olmakla birlikte, nihayetinde bir kadındı. Yani hem bir melekti hem de bir melek değildi." "Yanlış okuyor olmasın evlat," diye araya girdi rahip, "Zira bu dediğin saçmalık." "Kitapta öyle yazıyor ama," diye yanıt verdi oğlu. Ardından otorite konuştu, Mr. Adams da sustu. Dick kaldığı yerden devam etti: "Dışarıdan bakıldığında erkeklerin melek dediği türden olmasına karşın, içi

tastamam bir kadındı. Bunun en kayda değer ve en göze batan örneği de inatçılığıydı.

Paul'ün geldiği bir-iki gün buna ilişkin bir olay olmamıştı, ama bunu uzun süre saklamak imkânsızdı. Hem o, hem de kocası çok geçmeden Paul'ün varlığını unuttular ve her zamanki gibi hararetli hararetli tartışmaya başladılar. Bu tartışmalar ne kadar sudan bahanelerle patlak verirse versin, hep kıyasıya ve asla vazgeçmeden devam ederdi. Hatta inanılmaz gelebilir, ama tartışılan meselenin önemsizliği sık sık ihtilafın şiddetli olmasına gerekçe olarak gösteriliyordu. Örneğin: 'Sen beni sevseydin, böyle sudan bir neden için benimle kavga etmezdin.' Buna verilen yanıt çok açık, zira bu argüman iki taraf için de aynı derecede doğruydu ve her zaman birkaç eklemeyle yanıtlanıyordu. Şöyle: 'Haklı olduğum için benim bunu söylemeye daha çok hakkım var.' Tüm bu tartışmalarda Paul sessizliğini hep muhafaza ediyor, hatta yüz hatlarıyla bile en ufak bir taraf olma belirtisi göstermiyordu. Fakat bir gün karısı müthiş bir öfkeyle odadan çıkınca, Lennard durumu arkadaşına açmaktan kendini alamadı. 'Bu kadın kadar,' diyordu, 'akıl almazını gördün mü? Ne yapacağım ben bununla? Delicesine âşığım, dahası şu inatçılığı olmasa şikâyet ettiğim hiçbir yanı da yok. Bir şeyi tutturdu mu, dünyadaki tüm gerekçeleri ve nedenleri öne sürmekten çekinmiyor. Tanrı aşkına bana bir akıl ver.' 'Bir defa,' dedi Paul, 'Hatalı tarafın sen olduğunu açıkça söyleyeyim; zira farz et ki o hatalı, tartışmanızın konusu kavga edecek kadar önemli mi ki? Evlenirken üzerinde ha kırmızı giysilerin varmış, ha sarı giysilerin varmış, ne fark eder? Sonuçta tartışmanızın nedeni buydu. Şimdi farz et ki o hatalı; onu bu kadar çok sevdiğine göre, ki onun da bunu hak ettiği kanısındayım, haklı olduğunu kesinkes bilsen bile, ona ya da kendine huzursuzluk vermektense haksız olduğunu kabul etmek daha iyi olmaz mıydı? Kendi adıma konuşacak olursam, ben bir gün gelir de evlenirsem, karımla şöyle bir

anlaşma yapacağım: Tüm tartışmalarda (özellikle de sudan nedenlerle çıkanlarda) teslim bayrağını haklı olduğuna en çok inanan taraf çekecek. Bu sayede her ikimiz de kavgayı bitirmek için birbirimizle yarışacağız.' Bunları duyan Lennard, canım arkadaşım diyerek Paul'ün ellerine sarıldı ve 'Söylediklerinin hepsinde haklısın, dediklerin çok doğru; bundan sonra söylediklerini yapmaya çalışacağım,' dedi. Bundan sonra konuşmaları bitti ve Lennard karısının yanına gidip af diledi ve arkadaşının kendisini haksız olduğuna ikna ettiğini söyledi. Karısı hemen Paul'e övgüler yağdırmaya başladı, kocası da onu destekledi ve her ikisi de Paul'ün dünyadaki en değerli, en akıllı insan olduğunda birleştiler. Bir sonraki buluşmaları olan akşam yemeğinde, kocasının kendisine ne söylediğinden bahsetmeyeceğine söz vermesine karşın, Paul'ü en kibar ve en sevgi dolu bakışlarla süzmekten kendini alamadı ve en tatlı sesiyle çömlekte pişmiş çulluk etinden alıp almayacağını sordu. Bunun üzerine kocası, 'Hayatım galiba çömlekte pişmiş keklik demek istiyorsun,' dedi. 'Hayatım,' diye karşılık verdi karısı, 'Ben arkadaşına çömlekte pişmiş çulluk etinden biraz daha alıp almayacağını sordum. Bırak da pişiren olarak ne olduğunu ben daha iyi bileyim.' 'Sanırım, onları avlayan olarak ben de birkaç şey biliyorum,' diye yanıt verdi kocası. 'Bu sene bir tane bile çulluk görmediğime eminim. Fakat haklı olduğumu bilmeme karşın kabul ediyorum ve eğer sen öyle diyorsan çömlekte pişmiş kekliğe çömlekte pişmiş çulluktur diyorum.' 'Benim için fark etmez,' dedi karısı, 'Ha o olmuş, ha diğeri. Ama sen adamı zıvanadan çıkarırsın.' 'Tabii, senin düşüncelerin hep doğru zaten. Ama sanıyorum arkadaşım yediği şeyin ne olduğunu bilir.' Paul bir yanıt vermedi ve tartışma her zaman olduğu gibi gece boyunca sürdü. Ertesi sabah kadın Paul'e rastlayınca hemen kendisinin tarafında olduğuna emin olduğundan söze girdi: 'Eminim, bayım, kocamın bu akıldışı davranışlarına siz de şaşırıyorsunuz. Aslında diğer açılardan

çok iyi bir adamdır, ama öyle iddiacı ki benim gibi anlayışlı bir kadın dışında kimse ona tahammül edemez. Alın işte dün akşamki olay, hiç bu kadar mantık dışı konuşan biri gördünüz mü? Eminim siz de onun haksız olduğunu düşünüyorsunuz. Lütfen, söyleyin, haksız değil miydi?' Paul kısa bir sessizliğin ardından şunları söyledi: 'Hanımefendi üzgünüm ama terbiyem isteğime aykırı cevap vermememi gerektirirken, doğruya bağlılık da beni farklı bir kanaatte olduğumu söylemeye zorluyor. Açık ve dürüst olmak gerekirse, haksız olan sizdiniz. Aslında ben bunu tartışmaya değer bir konu olarak görmüyorum, ama kuş kesinlikle bir keklikti.' 'Ah bayım,' dedi kadın, 'Ağzınızın tadı yoksa ben ne yapayım?' 'Hanımefendi,' dedi Paul, 'Bu çok önemsiz bir şey, zira siz haklı olsaydınız bile bir koca itaat bekleyebilirdi.' 'Gerçekten de öyle bayım,' dedi kadın. 'Evet hanımefendi,' dedi Paul, 'Sizin gibi çok anlayışlı bir kadından böyle bir şey bekleyebilir ve bunu söylediğim için bağışlayın, ama böylesi bir lütufkârlık kocanıza bile üstün olduğunuzu gösterecektir.' 'Fakat beyefendiciğim,' dedi kadın, 'Haklı olduğumu bile bile neden boyun eğeyim?' 'Sorun da bu ya,' dedi Paul, 'Bir insanın sevgisini göstermesinin en güzel yolu budur. Zira haksız olduğunu bildiğimiz, ama sevdiğimiz bir insana merhamet göstermeyeceğiz de kime göstereceğiz?' 'Evet, ama ona doğru yolu buldurmaya da çalışmalıyım,' dedi kadın. 'Hanımefendi bağışlayın beni ama,' dedi Paul, 'Şu ana kadarki tartışmalarınıza dönüp bir bakın, hangisinin böyle bir etkisi oldu. Yargılarımızda ne kadar yanılırsak o kadar az bunu kabul etmek isteriz; ben kendi payıma hep şunu gözlemlemişimdir, bir tartışmada en yanlış tarafta olanlar hep en hararetlisi olmuştur.' 'Gerçekten,' dedi kadın, 'Söylediklerinizde haklılık payı var. Bundan sonra dediklerinizi yapmaya çalışacağım.' Bu sırada kocası içeriye girdi, Paul de odadan çıktı. Leonard tüm güler yüzlülüğüyle karısına yaklaşıp geçen geceki saçma sapan tartışmadan dolayı üzgün

olduğunu, ama şimdi hatasını anladığını söyledi. Karısı da gülümseyerek lütufkârlığını hâlinden memnuniyetine borçlu olduğuna inandığını, kendisininse böyle aptal bir meseleden ötürü tartışmış olmaktan dolayı utandığını söyledi. Sonra ikisinin de tüm iyi niyetini koruduğu küçük bir tartışma çıktı ve en sonunda karısı Paul'ün kendisini hatalı olduğuna tamamen ikna ettiğini söyleyince ikisi de ortak arkadaşlarına övgüler yağdırarak konuyu kapattılar.

Paul artık günlerini çok huzurlu geçiriyordu. Tartışmalar hem çok daha seyrek oluyor hem de daha kısa sürüyordu. Fakat şeytan mı dersiniz, yoksa şeytanın parmağının olmadığı talihsiz bir kaza mı dersiniz her neyse, bu mutluluğa bir son verdi. Paul artık tartışmaların değişmez özel hakemi olmuştu; alttan alıp kabullenme öğretisini kendince kusursuz şekilde yerleştirdiğinden, eskiden olduğu gibi, her seferinde tarafları bir köşeye çekip gizlice aslında kendisinin haklı olduğunu söylemek zorunda kalmıyordu. Bir gün kendisi yokken büyük bir tartışma patlak verdi ve her iki taraf da konuyu Paul'e taşımaya karar verdi. Lennard kararın kendi lehine çıkacağından emin olduğunu söylerken, karısıysa yanılıyor olabileceğini, çünkü arkadaşının nadiren yanıldığına inandığını söyledi, tabii her şeyi bilseydi... Kocası yanıt verdi: 'Hayatım eski defterleri karıştırmak gibi bir niyetim yok, ama şuna inanıyorum, sen de her şeyi bilseydin arkadaşımın tamamen senin tarafında olduğunu düşünmezdin.' 'Madem beni tahrik ediyorsun,' dedi karısı, 'Ben sana bir örnek vereyim: Jacky'yi soğuk havada okula gönderip göndermeme tartışmamızı hatırlarsın. Sırf sana acıdığım için, haklı olduğumu bilmeme karşın boş vermiştim. Paul de bana sonrasında haklı tarafın ben olduğunu söylemişti.' 'Hayatım,' dedi kocası, 'Dürüstlüğünü sorgulamayacağım, ama inan ben kendisine gittiğimde kesinlikle benim haklı olduğumu ve benim yerimde kendisi de olsa aynı şekilde hareket edeceğini söylemişti.' Sonra iki taraf da buna benzer sayısız örnek verdi, hepsinde de Paul gizlilik ye-

mini ettirerek iki tarafa da ayrı ayrı haklı olduğunu söylemişti. Sonunda ikisi de birbirine inandığından, bu sefer konu Paul'in kalleşliğine geldi ve aralarında geçen her tartışmanın müsebbibinin Paul olduğunda karar kıldılar. Sonra sarmaş dolaş oldular, her iki taraf da alttan alıyor, kendi davranışını yeriyor, diğer yandan da bir olup Paul'e yükleniyorlardı; kadın kan dökülmesinden korktuğundan, kocasına Paul'ün karargâhına döneceği ertesi güne kadar sessiz kalmasını istediğini söyledi, ondan sonra da bir daha ne arar ne sorardı.

Lennard'ın bu davranışı ne kadar haksız görülürse görülsün, karısı ondan dediklerini yapacağına dair (zor da olsa) söz almıştı. Fakat o gün her ikisi de Paul'e o kadar soğuk davrandı ki, bu tür şeyleri hemen anlayan Paul, Lennard'ı bir köşeye çekip bastırdı ve en sonunda Lennard ağzından baklayı çıkardı. Paul söylediklerinin doğru olduğunu kabul etti, ama hangi niyetlerle yaptığını da anlattı. Lennard ise eğer bu amacını kendisine anlatsaydı daha dostça davranmış olacağını, zira kendisinin sır tutabileceğinden emin olması gerektiğini söyledi. Paul ise biraz sinirlenerek kendisinin sır tutma konusunda ne kadar güvenilir olduğunu karısından bir şeyi saklayamayarak yeterince gösterdiğini söyledi. Bunun üzerine Lennard da sinirlenerek, asıl kızması gerekenin kendisi olduğunu, zira aralarındaki tartışmaların çoğunun kendisinin bu tuhaf davranışından kaynaklandığını ve (eğer konuyu birbirlerine açmasalardı) ayrılmalarına neden olacağını söyledi. Bunun üzerine Paul..." Derken bir olay Dick'in okumasını yarıda kesti. Biz bunu bir sonraki bölümde ele alalım.

XI. Bölüm

Hikâyemize devam ediyoruz.

Joseph Andrews geldiklerinden beri züppe Didapper'in Fanny'ye karşı münasebetsiz davranışlarına katlanmaya ça-

lışmıştı. Adam Fanny ile dilediği gibi konuşuyor ve ardı ardına tekliflerde bulunuyordu. Joseph ise orada bulunanlara saygısızlık olmasın diye, adam yapıp ettiklerini diliyle sınırladığı sürece sesini çıkarmıyordu. Fakat mezkûr züppemiz hanımefendilerin yüzlerini başka bir tarafa çevirdikleri bir sırada, bu sefer saygısızlığını eliyle yaptı. Joseph bunu görür görmez adama öyle bir yumruk indirdi ki, züppemiz durduğu yerden birkaç adım geri gitti. Bunu görünce kadınlar çığlık çığlığa yerlerinden fırladılar. Züppemiz ise kendisini toparlar toparlamaz hemen bıçağına sarıldı. Adams bunu görünce sol eline bir sahan kapağını aldı, bunu kendisine kalkan gibi kullanarak, ama diğer elinde başka bir silah olmadan kendisini kızgın züppemizin önüne attı. Yakıp yıkacağına dair öyle tehditler savuruyordu ki, hepsi bir köşeye toplanmış olan kadınlar korkudan ne yapacaklarını şaşırmışlardı, öyle ki adamın intikam tehditlerini bile zor duyuyorlardı. Joseph ise ayrı telden çalıyordu: Adams'tan aradan çekilip rakibiyle kendisini baş başa bırakmasını rica ediyordu, zira elinde iyi bir değnek vardı ve ondan korkmuyordu. Bu arada Fanny, Mrs. Adams'ın kollarına yığılıp kalmıştı. Odada tam bir keşmekeş hâkimdi. Bu sırada Mr. Booby sahan kapağının arkasına saklanmış olan Adams'ın önüne geçerek Didapper'e yaklaştı ve bıçağını yerine sokmasını, ondan sonra istediğini alacağını söyledi. Joseph de istediğini ona vereceğini ve istediği yerde istediği silahla dövüşmeye hazır olduğunu söyledi. Bunun üzerine züppemiz, bıçağını yerine soktu ve bir cep aynası çıkarıp bir yandan da intikam yeminleri ederek saçını düzeltti. Bunun üzerine Adams da kalkanını bıraktı. Joseph ise Fanny'nin yanına koşmuş ve çok geçmeden onu da kendine getirmeyi başarmıştı. Lady Booby, Joseph'i Didapper'e olan saygısızlığından ötürü azarladı. Joseph ise böyle bir nedenle bir orduyla bile savaşabileceğini söyledi. "Neymiş o neden?" diye sordu Lady Booby. "Hanımefendi," dedi Joseph, "o adam bu genç bayana kabalık etti." Lady Booby,

"Ne? Herhalde bir öpücük almak istemiştir; bir beyefendiye böyle bir şey istedi diye vurulur mu? Bak Joseph, bu tavırlar sana hiç yakışmıyor," dedi. "Hanımefendi," dedi Mr. Booby, "Ben olayın tamamını gördüm. Kardeşimin yaptıklarını tasvip etmiyorum, zira neden bu kızın koruyuculuğuna soyunduğunu anlayabilmiş değilim." "Ben tasvip ediyorum," dedi Adams, "Joseph cesur bir çocuk. Bir erkeğe yaraşan da masumların koruyuculuğuna soyunmaktır. Ayrıca evlenme aşamasında olduğu bir kadının davasını savunmayan bir erkek en adi korkağın tekidir." "Bayım," dedi Mr. Booby, "Kardeşim böyle bir genç kız için uygun biri değil." "Evet," dedi Lady Booby, "Ayrıca siz de bu tür işleri destekleyerek kendinize yakışan şekilde davranmıyorsunuz Mr. Adams. Bu işle ilgileniyor olmanıza çok şaşırıyorum doğrusu. Bence kendi ailenizle ve çocuklarınızla ilgilenseniz daha iyi edersiniz." "Gerçekten de hanımefendi çok doğru söylüyorsunuz," diye araya girdi Mrs. Adams, "Yani söyledikleri bir yığın saçmalık, neymiş bütün kasaba kendi çocuklarıymış. Doğrusu bununla ne demek istiyor anlamıyorum. Bir şey değil, başka kadınlar sıyırdı zannedecek. Ama ben kefilim, sıyırmadı! Ben de onun gibi Kutsal Kitap'ı okuyabiliyorum ve bir rahibin başka adamların çocuklarına bakmakla yükümlü olduğunu hiçbir yerde görmedim. Dahası kendisi fakir bir rahip ve sizin de bildiğiniz üzere bana ve benim çocuklara ancak yetiştirebiliyor." Daha önce kendisiyle tek kelime konuşmamış olan Lady Booby, "Çok doğru söylüyorsunuz Mrs. Adams," dedi. "Pek akıllı bir kadın olduğunuz belli. İnanın kocanız çok aptalca bir role soyunmuş durumda. Yeğenimin böyle bir evliliğe kesinlikle karşı olduğunu göre göre, resmen kendi kuyusunu kazıyor. Aslında yeğenimi suçlayamam da; bu evlilik ailemize hiç uygun değil." Lady Booby bu şekilde Mrs. Adams ile konuşmayı sürdürürken, züppemiz de odanın içinde bir o yana bir bu yana zıplıyor, kâh acıdan kâh sinirden ikide bir başını sallıyordu. Pamela da kardeşi gibi biriyle ev-

lenmeye kalkışma cüretini gösterdiği için Fanny'yi paylıyordu. Zavallı Fanny ise yalnızca gözyaşlarıyla yanıt veriyordu, şimdiden mendili sırılsıklam olmuştu. Joseph bunu görünce Fanny'yi kolundan tuttu ve dünyada her şeyden çok sevdiği kadına düşman olan birini yakını olarak görmeyeceğini söyleyerek yeminler etti. Sonra Fanny'yi sol koluna takıp, sağ eliyle de değneğini tutarak dışarı çıktı. Ne Mr. Booby ne de züppemiz karşı koymaya cesaret edebilmişti. Lady Booby ile beraberindekiler bundan sonra çok az oturdular, zira hanımefendinin zil sesi yemeği haber veriyordu, bu sürede ancak hazırlanırlardı.

Adams çok üzgün gözüküyordu. Karısı durumu fark edince biraz evlilik merhemi sürmeye karar verdi. Kaygılanmakta haklı olduğunu, zira ipe sapa gelmez davranışlarıyla ailesini mahva sürüklediğini, ama belki de üzüntüsünün nedeninin şu iki çocuğunu, Fanny ile Joseph'i kaybetmek olduğunu söyledi. Sonra sözü en büyük kızı aldı: "Gerçekten de baba buraya yabancıları getirip çocuklarının ağzından lokmalarını aldırman çok kötü. Geldiklerinden beri burada tutuyorsun onları ve böyle giderse sanırım bir ay daha kalacaklar. Güzel diye onu etle beslemek zorunda mısın? Zaten başkalarından pek fazla bir güzelliği de yok bence. Herkese güzel olduğu için bakılsaydı, bence o da komşularından daha iyi bir konum elde etmezdi. Mr. Joseph'e gelince, bu konuda söyleyecek bir sözüm yok; dürüst ilkelere sahip genç bir adam ve bir gün gelip mutlaka borcunu ödeyecektir. Ama kıza gelince; neden geldiği yere dönmüyor ki? Hani, cebimde bir milyonum olsa bu sürtüğe tek metelik vermezdim; yok yok, açlıktan öldüğünü bilsem yine vermem." "Yoo, ben verirdim," dedi minik Dick, "Hem baba, ben zavallı Fanny'nin açlıktan öldüğünü görmektense (elindekileri gösterdi) elimdeki tüm peynir ekmeği verirdim," dedi. Adams gülümseyerek oğluna baktı ve kendisinin gerçek bir Hıristiyan olarak yetiştiğini görmekten mutlu olduğunu ve cebinde yarım peni de olsa vermekte te-

reddüt etmeyeceğini söyledi. Tüm komşularına kardeşiymiş gibi bakması ve bu şekilde sevmesi gerektiğini de ekledi. "Evet babacığım," dedi Dick, "Ben onu ablamdan daha çok seviyorum, çünkü o hepsinden daha güzel." "Demek öyle ha, küstah seni!" dedi ablası ve tokadı yapıştıruverdi. Adams kızının bu hareketine bir cevap verirdi, ama bu sırada Joseph ve Fanny çerçiyle birlikte geri döndüler. Adams karısına yemek için bir şeyler hazırlamasını söyledi. Kadınsa "Gerçekten yapamayacağını, çünkü başka işleri olduğunu," söyledi. Adams verdiği emirleri tartışma konusu yaptığı için karısını azarladı ve Kutsal Kitap'tan kocanın evin reisi olduğunu ve kadının da ona itaat ve riayet etmesi gerektiğini kanıtlayacak birçok alıntı yaptı. Bunun üzerine karısı, "kilise dışında Kutsal Kitap'tan bahsetmenin günah olduğunu, bu gibi şeylerin yalnızca kürsüden söylenmesi gerektiğini, günlük hayatta kullanmanınsa kâfirlik olduğunu" söyledi. Joseph hemen Mr. Adams'a dönüp, kendisine ya da Mrs. Adams'a rahatsızlık vermek için gelmediğini, tersine herkesi George'un yerine (kasabadaki bir birahane) davet etmek istediğini ve akşam yemeği için domuz eti ve salata hazırlattığını söyledi. Aslında huyu suyu düzgün bir kadın olan, yalnızca para konularında biraz eli sıkı olan Mrs. Adams daveti hemen kabul etti, kocası da ona uydu. Hep birlikte yola koyuldular, tabii minik Dick'i de unutmadan. Joseph onun Fanny hakkında söylediği güzel sözleri duyunca eline bir şilini tutuşturuvermişti.

XII. Bölüm

İyi huylu okurun kendisini pek memnun etmeyecek şeylere şahit olacağı bir bölüm.

Çerçi, kasabadaki büyük konağın Lady Booby'ye ait olduğunu duyunca epey bir soru sormuş ve Lady Booby'nin

rahmetli Sir Thomas'ın dul eşi olduğunu, Sir Thomas'ın da Fanny'yi üç-dört yaşında gezgin bir kadından satın aldığını öğrenmişti. Bu sıcak yemeğin sonuna gelince, Fanny'ye kendisini öz anne-babasıyla tanıştırabileceğini söyledi. Çerçinin bu önerisi karşısında herkes, özellikle de Fanny çok şaşırdı. Tüm masa pürdikkat çerçiyi dinliyordu: "Her ne kadar şimdi bu mütevazı meslekle hayatımı kazanıyor olsam da önceden bir beyefendiydim, zira benim mesleğimden olan herkese bu ad veriliyordu. Kısaca söylersem, İrlanda piyade alayında trampetçiydim. Bu onurlu görevdeyken, bir keresinde alay komutanımla birlikte İngiltere'ye asker toplamaya geldim. Bristol'den Froome'a giderken (yün ticaretinin çöküşünden beri giysi imalatçısı kentlerden orduya epey bir asker toplanmıştı) yolda otuz yaşlarında bir kadınla karşılaştık. Aslında pek güzel sayılmazdı, ama bir asker için yeterliydi. Yanına yaklaştığımızda, adımlarını yavaşlattı ve yanımızdaki kadınlarla (ekipteki her erkek, yani bir çavuş, iki er ve bir trampetçi peşine bir kadın takmıştı, ben hariç) konuşmaya daldığından yolculuğuna bizimle birlikte devam etti. Ben kadının benim payıma düşeceğini anladığımdan, hemen yanına yaklaştım, kendisine bir asker gibi ilanıaşk ettim, o da hemen tav oldu. Daha bir kilometre gitmeden anlaştık ve o günden sonra hayatının sonuna kadar karı-koca olarak beraber yaşadık." "Sanırım," diye araya girdi Adams, "Özel izin almıştınız, zira bir yerden bir yere giderken nasıl olup da nikâh bildirilerinizi ilan ettiğinizi anlayamadım." "Yok bayım," dedi çerçi, "Birlikte yatmak için özel izin aldık, fakat ilan falan olmadı." "Tamam, tamam anladım," dedi rahip, "*Ex necessitate*, bir icazet almanız yeterli olabilir. Fakat kuşkusuz diğeri daha doğru ve makbul bir yoldur." Çerçi devam etti: "Benimle birlikte alayıma geri döndü ve bize eşlik ederek karargâh karargâh dolaştı, en sonunda Galloway'de konakladığımızda hastalandı ve hummadan öldü. Ölüm döşeğindeyken beni yanına çağırdı ve

acı acı ağlayarak bana bir sır vermeden bu dünyadan göçüp gitmeyeceğini söyledi. Ağırlığını her zaman kalbinde hissettiği tek günahıymış. Dediğine göre eskiden, oradan buradan çocuk çalmayı adet edinmiş olan çingenelerle birlikte dolaşırmış. Kendisiyse bu suçu bir defa işlemiş, ama bu günahını bir daha asla unutamamış, bu olaydan sonra çocuğun ana babasının yüreğine inmiş olabileceğini düşünmüş. Zira, diye eklemişti, kaçırıldığında daha bir buçuk yaşında olan bu küçük yavrunun güzelliğini tarif etmek mümkün değilmiş. Bu kıza (zira kızmış bu çocuk) iki yıl biz baktık, sonra da kendi ellerimle üç gineye Somersetshire yöresinden Sir Thomas Booby'ye sattım. Şimdi bu bölgede bu isimle başka birisi var mı yok mu siz biliyorsunuz." "Evet, var," dedi Adams, "Toprak beyi olan birçok Booby var, ama baronet olup da şu an hayatta olan biri yok. Dahası anlattıklarınız o kadar net ki şüpheye mahal yok Fakat hangi anne babadan çalındığını söylemeyi unuttunuz." "Ailenin adı," dedi çerçi, "Andrews'muş. Sir Thomas'ın evinden kırk kilometre uzakta yaşarlarmış. Ayrıca tek bir ipucuyla kızın bulunabileceğini söylemişti bana, zira çok tuhaf isimli bir kızları varmış, Pame-la mı yoksa Pam-*e*-la mı öyle bir şey. Bazısı böyle bazısı böyle telaffuz ediyor." Bu adı duyar duymaz Fanny'nin rengi değişti, olduğu yere yığıldı kaldı. Joseph'in de beti benzi attı. Zavallı Dick de bağırıp çağırmaya başladı. Rahip dizlerinin üzerine çöküp fücur suçu işlenmeden bu gerçek öğrenildiği için Tanrı'ya binlerce kere teşekkür etti. Çerçiyse tüm bu kargaşanın nedenini anlamadığından şaşırıp kalmıştı. Rahibin kızı hemen durumu izah etti, zira olaylar karşısında ilgisizce davranan tek kişi oydu (anne, Fanny'nin şakaklarını ovuyor, elinden geleni yapmaya çalışıyordu); gerçekten de rahibin kızının böyle bir durumda acımayacağı biri varsa o da Fanny idi. Biz kendi hesabımıza çok üzülmüş olsak da onu bir müddet bu şekilde bırakıp Lady Booby'ye kısa bir ziyaret yapmak zorundayız.

XIII. Bölüm

Hikâyemiz Lady Booby'ye geri dönerek kendisinin yüreğinde cereyan eden aşk ve gurur arasındaki korkunç çatışmanın kısa bir dökümünü veriyor ve yeni ortaya çıkan durumun sonuçları aktarılıyor.

Lady Booby herkesle birlikte yemeğe oturmuş fakat ağzına tek bir lokma koymamıştı. Servis önünden alınır alınmaz Pamela'ya dönüp, kendisini biraz rahatsız hissettiğini söyleyip, kocasıyla züppe Didapper'i oyalamasını rica etti. Odasına çıkıp Slipslop'u çağırttıktan sonra kendisini aşkından, hırsından ve üzüntüsünden acılar içinde yatağa attı. Artık fokur fokur kaynayan duygularını gizleyemiyordu. Slipslop hanımının yatağına yaklaştı ve nasıl olduğunu sordu, fakat Lady Booby kendi rahatsızlığını anlatacağına, ki amacı oydu, başladı Joseph Andrews'in güzelliğine ve erdemlerine övgüler yağdırmaya; en sonunda da böyle bir adamın Fanny gibi adi bir kızla harcanacak olmasından duyduğu kaygıyı dile getirdi. Hanımının cinnet nöbetlerinde suyuna gitmesini iyi bilen Slipslop, onun bütün söylediklerini biraz abartarak (tabii eğer böyle bir şey mümkünse) tekrarladı ve keşke Joseph bir beyefendi olsaydı da hanımımı böyle bir kocanın kollarında görseydim diyerek sözlerini bitirdi. Bunun üzerine hanımı yatağından fırladı ve odanın içinde bir-iki tur arttıktan sonra derin bir iç çekerek "Kuşkusuz o her kadını mutlu edebilir!" diye bağırdı. "Sizi dünyadaki en mutlu kadın yapardı," diye destekledi Slipslop. "Başlarım geleneğine de göreneğine de, hepsi saçmalık! İnsanların ne dediği kimin *dumurunda*? İnsanlar ağzımın tadını bildiğimi söyleyecekler diye tatlı yemekten mi korkacağım? Ben bir adamla evlenmeyi kafaya koysaydım, tüm dünya birleşse bana engel olamazdı. Size gelince, sizin dileklerinize *karşıt duracak* bir ana babanız yok. Ayrıca Joseph de aileden biri sayılır artık ve ülkedeki herkes

kadar bir beyefendi. Hem neden bir kadın tıpkı bir erkek gibi kendi bildiğini okumasın? Yeğeniniz ablasıyla evlenecek de siz neden kardeşiyle evlenmeyecekmişsiniz? Emin olun, çok *salih* bir suç olsaydı, ben de sizi ikna etmeye çalışmazdım." "Fakat Slipslop," dedi Lady Booby, "Hadi ben kendi zayıflığıma yenik düşüp kendimi ikna ettim, bu sefer de önümde lanet olası Fanny var. Bu geri zekâlı Joseph... Ah, hem nefret ediyorum hem de kızıyorum ona!" Slipslop, "Siz o çirkin eniği bana bırakın. Sanıyorum Joseph'in onun yüzünden Mr. Didapper'in uşaklarından biriyle *takıştırdığını* duymuşsunuzdur. Efendisi bu akşam kızı kaldırmaları talimatını verdi. Ben de bir hata olmasın diye elimden geleni yapacağım. Siz beni çağırdığınız sırada aşağıda bu beyefendiyle konuşuyordum." "Hemen git o zaman," dedi Lady Booby. "Mr. Didapper birazdan gider. Elinden geleni yap, çünkü bu sürtüğün ailemize girmemesine kararlıyım. Ben de birazdan aşağı inmeye çalışırım, ama bir olay olunca hemen beni haberdar et, tamam mı?" Slipslop hemen çıktı, hanımı da durup kendi yaptıklarını şöyle bir kantara vurdu:

"Ne yapıyorum ben? Usulca içime süzülen bu tutkuya nasıl olup da boyun eğiyorum? Aslında bu soruları çok önce sormalıydım kendime. Bir uşakla evlenmek mi? Çılgınlık! Sonra eşin dostun bakışlarına nasıl katlanacağım? Ama buralardan uzaklaşabilirim; onsuz dünyanın bana vereceği tüm mutluluktan daha fazlasını vaat eden biriyle alıp başımı uzaklara gidebilirim! Alıp başını gitmek... Sonra, hayalimde canlandırdığım tüm güzelliklerden ilelebet yararlanmak, her türlü açlığı, her türlü arzuyu tümüyle doyurmak. Ha ha! Bir uşağa âşığım ben, öyle mi? Duygularımdan nefret ediyorum, iğreniyorum. Ama neden? Cömert, nazik, ince biri değil mi? Kibar mı? Kime karşı ama? En aşağılık sürtüğe, benimle boy ölçüşemeyecek bir yaratığa. Öyle değil mi? Öyle öyle, onu tercih ediyor. Lanet olsun Joseph'in güzelliklerine de, bunları taşıyan küçük adi kalbine de; benim ona sunduğum bütün

lütufları nankörlük edip elinin tersiyle iterek bu adi sürtüğe gidiyor. Sonra ben bu canavarı seveceğim öyle mi? Hayır, çıkarıp atacağım onu kalbimden, mahvedeceğim, hayatını karartacağım onun. Artık nefret ettiğim o acınacak güzelliklerini gözümün önüne getirmeyeceğim bir daha. Ama benim nefret ettiğim güzellikleri o küçük şırfıntının tatmasına da izin vermeyeceğim. Hayır; kendim bunlardan nefret etsem de, kendim tekmeyi bassam da, sürüm sürüm sürünmeli, kimse benim iğrendiğim bu mutlulukları tatmamalı. Niye mutluluklar diyorum o zaman? Benim açımdan sefillik demek. Adımı, kişiliğimi, hayattaki mevkimi adi ve aşağılık bir açlığa kurban etmek! Düşüncesi bile korkunç! Erdemli ve sağduyulu bir şekilde düşünmekten alınan zevk, ahlaksızlıktan ve aptallıktan gelen geçici mutluluktan daha güzel! Neden bu uygunsuz, çılgınca arzunun beni yönetmesine izin verdim de aklın yardımına başvurmadım ki? Bak, akıl sayesinde arzularımın gerçek yüzünü görebildim ve hemen bunlardan kurtuldum. Oh neyse, Tanrı'ya da gururuma da şükürler olsun, bu değersiz duygumu alt ettim nihayet. Zaten yolumda başka bir engel olmasaydı da, gururum böyle adi, böyle aşağılık, böyle rezilce..." derken Slipslop koşarak içeri daldı. Tüm heyecanıyla başladı anlatmaya: "Ah hanımım! Çok tuhaf haberlerim var size. Bizim uşak Tom az önce George'un yerinden geldi. Joseph ile diğerleri de oradaymış. Dediğine göre yanlarındaki adam Joseph ile Fanny'nin kardeş olduğunu ortaya çıkarmış." "Ne! Nasıl yani Slipslop!" diye şaşkınlık içinde bağırdı hanımı. Slipslop, "Açıkçası *teberruatlarını* öğrenecek zamanım olmadı, ama Tom kesinlikle doğru olduğunu söylüyor," dedi.

Bu beklenmedik haber, az önce aklın üstün gücünün bilgece ortaya koyduğu tüm o hayran olunacak düşünceleri sildi süpürdü. Kısacası az önce gördüğümüz nefret kararlarının alınmasında daha çok paya sahip olan umutsuzluk geri çekilmeye başlayınca Lady Booby bir an tereddüt

etmiş, ama ardından tiradını tümden unutarak Slipslop'u aşağıya yollamış ve Tom'u salona çağırmasını söylemişti. Hemen ardından da Pamela'yı durumdan haberdar etmek için yanına koşmuştu. Pamela buna inanamadığını, zira annesinden hiçbir zaman bir çocuk kaybettiğini ya da Joseph ile kendisinden başka bir çocukları olduğunu duymadığını söyledi. Lady Booby bunu duyunca küplere bindi ve kendisiyle sonradan aynı düzeye gelen türedi akrabalardan dem vurdu. Pamela buna bir cevap vermedi, ama kocası araya girip halasını karısına karşı davranışından ötürü fena hâlde payladı ve "Eğer erken bir saat olsaydı, evinde bir dakika bile durmaması gerekirdi," dedi. Ayrıca bu genç kız gerçekten karısının kardeşiyse karısının onu hemen bağrına basacağını, kendisinin de aynı şeyi yapacağını söyledi. Ardından çerçinin ve onunla birlikte Fanny'nin çağrılmasını istedi, Lady Booby de hemen uşaklarına gerekli emirleri verdi. Sonra söylediklerinden ötürü Pamela'dan bir özür dilemesi gerektiğini düşünerek özür diledi, özrü hemen kabul edildi ve her şey tatlıya bağlandı.

Çerçi ile Fanny'nin yanında onu yalnız bırakmayacağını söyleyen Joseph de gelmişti. Onların arkasından da hem biraz meraktan (bu kısım yabana atılamaz), hem de onların yanından ayrılmamayı görev bildiğinden Adams gelmişti. Yol boyu üzüntüden kahrolmuş olan Joseph ile Fanny'ye bu mucizevi kurtuluştan ötürü şükretmeleri ve neşelenmeleri için akıl vermeyi sürdürmüştü.

Booby'lerin malikânesine vardıklarında hemen salona alındılar. Burada çerçi daha önce anlattığı hikâyeyi tekrarladı ve söylediklerinin harfi harfine doğru olduğunda ısrar etti. Böylece söylediklerinin doğruluğuna herkesi ikna etti, yalnızca anne babasının böyle bir şeyden bahsettiğini daha önce hiç duymadığı için, anlatılanların kesinlikle yanlış olduğunu düşünen Pamela; söylenenlerin doğru olmasını delice istediğinden tersinin de doğru olabileceğinden şüphelenen

Lady Booby ve bunun doğru olmasından korkan ve yanlış çıkmasını isteyen Joseph ikna olmamıştı.

Mr. Booby herkesten merakını dindirmek ya da kesin olarak inanıp inanmamak için yarın sabaha kadar sabretmesini istedi, zira yarın sabah yaşlı Mr. Andrews ile karısının gelip kendisiyle Pamela'yı götüreceğini ve o zaman bu ilişkinin doğru mu, yanlış mı olduğunu kesin suretle öğrenebileceklerini söyledi. Ayrıca doğruluğunu gösteren birçok kanıt olduğundan, çerçinin böyle bir şey uydurmaktan ya da kendilerine böyle bir yalan dayatmaktan bir çıkarı olabileceğini düşünmediğini de ekledi.

Aslında bu tür insanlara çok az alışık olan Lady Booby hepsini, yani yeğenini, onun karısını, erkek ve kız kardeşini, rahibi büyük bir neşeyle sofrasında ağırladı. Çerçiye gelince, onun bütün uşaklar tarafından olabildiğince hoş tutulması emrini vermişti. Uğradıkları hayal kırıklığı nedeniyle suratları bir karış asık, sessiz sessiz oturan sevgililer haricinde salondaki herkes neşe içindeydi. Mr. Booby Mr. Didapper'den özür dilemesi için Joseph'i ikna etmiş, o da istediğini almıştı. Rahip ile züppe arasında pek çok şakalaşma oldu, özellikle de birbirlerinin kıyafetleri konusunda. Herkes epey eğlenmişti. Pamela ise yeni bir kız kardeşi olduğu haberine böyle bir tepki gösterdiği için kardeşi Joseph'i payladı. Fanny'yi olması gerektiği gibi gerçekten saf duygularla seviyorsa, akraba olmalarına üzülmesi için bir neden olmadığını söyledi. Bunu duyan Adams başladı platonik aşk üzerine konuşmaya. Oradan da öbür dünyadaki mutluluklara atladı ve böyle bir zevkin olamayacağını üzerine basa basa söyleyerek konuşmasını noktaladı. Bunun üzerine Pamela ile kocası birbirlerine bakıp gülümsediler.

Bu mutlu çift odalarına çekilmeyi önerince (çünkü onlardan başka kimsenin dinlenmek ister gibi bir hâli yoktu), evde hepsi için hazırlanmış yataklara yollandılar. Dışarıda şiddetli bir fırtına koptuğu için Adams'ın da gitmesine izin

vermediler. Aslında Fanny rahiple birlikte eve dönmeyi istediyse de, kalması için o kadar ısrar edildi ki en sonunda Joseph'in de diretmesiyle kalmaya razı oldu.

XIV. Bölüm

Mr. Adams'ın kısmen iyi kalpliliğinden, kısmen iyi niyetliliğinden ötürü kıl payı kurtulduğu birkaç tuhaf gece serüveni.

Herkes odasına çekildikten yaklaşık bir saat sonra (yani saat gece üçü geçerken), Fanny'ye karşı duyduğu istek gözlerinin kapanmasına izin vermeyen ve arzularını tatmin etmek için kafasında tilkiler dolaşan züppe Didapper en sonunda bunları hayata geçirmeyi umduğu bir yol buldu. Uşağını çağırıp Fanny'nin nerede uyuduğunu sordu ve gerekli bilgiyi aldıktan sonra ayaklandı, pantolonunu giydi, üzerine de bir şeyler aldıktan sonra usul usul koridorda ilerleyip kızın yattığı odanın kapısına vardı ya da o öyle zannediyordu. Olabildiğince az ses çıkararak kapıyı açtı ve odaya girdi. Fakat bu kadar tatlı bir kızın yattığı odadan gelmesi mümkün olmayan pis bir koku burun deliklerini kapladı, hani böyle bir koku daha az ateşli bir âşığın üzerinde hiç de iyi bir etki bırakmazdı. Yatağı el yordamıyla zar zor buldu, zira içeride hiç ışık yoktu. Perdeleri araladıktan sonra Joseph'in sesiyle (zira mükemmel bir taklitçiydi) fısıldadı: "Fanny, meleğim! Akşam duyduğumuz haberin yanlış olduğunu keşfettiğimi söylemeye geldim sana. Artık kardeşin değil, sevgilinim. Senin tadına bakmak için bir saniye daha sabredemem. Sana olan bağlığımı biliyorsun, evleneceğimizden şüphen yoktur. O yüzden eğer bu güzelliklerden beni mahrum bırakırsan beni sevmediğine yorarım, bilesin." Bunları söyledikten sonra üzerindeki birkaç parça kıyafeti de yere atıp yatağa atladı,

büyük bir sevinçle meleğine, daha doğrusu meleği zannettiği kişiye sarıldı. Herhangi bir yanıt alamadığını görünce şaşırdığı gibi, sarılışına yanıt verildiğini gördüğüne de bir o kadar memnun olmuştu. Fakat bu tatlı karışıklık pek uzun sürmedi. Çok geçmeden o da, oynaşı da hatalarını anladılar. Aslında yataktaki kadın bizim şu becerikli Slipslop'tan başkası değildi. O Joseph sandığı kişinin kim olduğunu hemen anlamıştı, ama diğeri Fanny'nin yerini alan kişinin kim olduğunun farkında değildi. Bu kadını o kadar az görmüş ya da dikkat etmişti ki ışık bile tahmin etmesine pek yardımcı olamazdı. Züppe Didapper hatasını anlar anlamaz girdiğinden çok daha büyük bir hızla yataktan çıkmaya çalıştı, ama tetikte olan Slipslop adamı kıskıvrak yakaladı. Az önce tatlı hayallerinin vaat ettiği o enfes bağışlardan yana hayal kırıklığına uğradığından, hemen erdemleri için bir kurban bulmaya karar vermişti. Gerçekten de son zamanlardaki davranışlarının namına leke sürmesiyle (korkusu bu yöndeydi) açılan yaralarını sağaltmak için fırsat kolluyordu. Ve aklı her türlü cinliğe çalıştığından, hanımının gözünde iffetinin zapt edilemez olduğunu yeniden kanıtlamak için talihsiz züppemizin iyi bir fırsat olduğunu görmüştü. Bu nedenle Didapper yataktan fırlamaya çalışınca, Slipslop yakasına yapışıp avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: "Ah, alçak! İffetime göz dikti ve sanırım ben uykudayken namusumu lekeledi. Tecavüzcü herif, öldüreceğim seni, sürüm sürüm süründüreceğim." Züppemiz kurtulmak için çabalıyordu, ama Slipslop çok sıkı yapışmıştı. O biraz daha bastırınca Slipslop da, "Katil var! Katil! Tecavüz ediyorlar komşular! Hırsız var, imdat!" diye bağırdı. Bu sözler üzerine, yan odada yarı uyanık bir hâlde çerçinin söylediklerini düşünen Rahip Adams yataktan fırladı ve üzerine tek parça bir şey giymeden çığlıkların geldiği odaya doğru koşmaya başladı. Odaya girince, karanlığa karşın hemen yatağa doğru yöneldi, züppeyi çıplak kolundan yakaladı (Slipslop adamın üzerindekileri resmen paramparça etmişti)

ve adamın derisinin çok yumuşak olduğunu görüp, Slipslop'a kendisini bırakması için kısık bir sesle yalvardığını da duyunca, onun tecavüz tehlikesiyle karşı karşıya olan genç kadın olduğundan şüphesi kalmadı. Bunun üzerine, hemen yatağa atlayıp Slipslop'u çenesinden yakaladı, kıllarla kaplı olduğunu görünce "tamamdır" dedi. Böylece züppeyi kurtarmış oldu, o da hemen kaçtı. Ardından Slipslop'a döndü, fakat demeye varmadan ağzının ortasına öyle bir tokat yedi ki, öfkesinden hemen karşılık vermek için atıldı. Öyle bir yumruk salladı ki, eğer karanlıkta kadını ıskalayıp da yastığa gelmemiş olsaydı Slipslop'un yerinde şimdi yeller esiyor olurdu. Adams yumruğu boşa gidince bu sefer doğrudan yüklendi. Slipslop da bir yandan vuruyor, bir yandan tırmalıyordu. Aslında Adams'ın da aşağı kalır yanı yoktu, ama neyse ki gecenin karanlığı Slipslop'un yanındaydı. Neden sonra ben kadınım diye bağırmak geldi aklına, ama Adams kadın değil, şeytan olduğunu ve bu nedenle kendisiyle boğuşacağını söyledi. Ağzına bir tokat daha yiyince iyice sinirlendi. Bağırsaklarına öyle bir çalıştı ki, kadın tüm evi ayağı kaldıracak kadar bağırmaya başladı. Ardından Adams kadını saçından yakaladı (çünkü kadının üzerindeki paçavralar kavgada üzerinden düşmüştü) kafasını yastığa bastırdı ve sonra ikisi de aynı anda ışık diye bağırmaya başladı. Konukları kadar kendisini de uyku tutmamış olan Lady Booby baştan beri bir endişe duyuyordu. Cesur bir kadın olduğundan üzerine bir şeyler giyip ayağına da terliğini geçirdikten sonra her zaman odasında yanan mumu da alarak korkusuzca Slipslop'un odasına yürümeye başladı. Odaya girdiği sırada Adams, Slipslop'un önünde taşıdığı iki dağı fark ederek karşısındakinin bir kadın olduğunu anlamıştı. Bu sefer de kadının bir cadı olduğu ve bu göğüslerle bir ordu şeytana süt verebileceği sonucuna varmıştı. Lady Booby'nin odaya girdiğini gören Slipslop yine avazı çıktığı kadar *İmdat, tecavüz ediyorlar!* diye bağırmaya başlamıştı. Adams ise ışığı fark edince alelacele o tarafa dönmüş ve

yatağın ayak ucuna yaklaşmakta olan Lady Booby'yi (Lady Booby de onu) görmüştü. Adams'ın çıplak hâlini görmesine karşın terbiyesi bile engel olmadı yaklaşmasına. Başladı rahibe sayıp dökmeye, dünyanın en alçak insanı olduğunu söyledi ve özellikle de zamparalıklarına mekân diye bu evi, hayvani duygularının nesnesi olarak da kendi hizmetçisini seçmesine verdi veriştirdi. Yatak arkadaşının kim olduğunu yeni yeni fark eden zavallı Adams, şimdi çıplak olduğunu hatırlamış ve en az Lady Booby kadar bu durumdan utandığından örtülerin altına sığınmıştı. Lady Booby'nin kendisini yataktan atma çabalarıysa boşunaydı. Sonra örtülerin altından başını çıkartıp, gece şapkasını giydikten sonra kendisinin masum olduğunu söyledi ve Mrs. Slipslop'tan attığı yumruklar için binlerce kere özür diledi, kendisini cadı zannetmişti. Bu sırada Lady Booby'nin gözü yerde parıl parıl parıldayan bir şeye takılmıştı. Eğilip alınca bunların çok değerli bir çift elmas kol düğmesi olduğunu gördü. Biraz ilerideyse bu düğmelerin öncesinde takılı olduğu üzeri işlemeli gömleği fark etti. "Allah Allah!" dedi, "bu da ne demek oluyor böyle?" "Ah hanımım," dedi Slipslop, "ben de bilmiyorum ne olduğunu. Öyle korktum ki. Sanki bir düzine adam vardı bu odada." Lady Booby: "Bu işlemeli gömlekle elmaslar kime ait?" Rahip: "Hiç kuşkusuz odaya girdiğimde kadın zannettiğim genç adama. Zaten bütün yanlışlıklar da bu yüzden oldu. Ben onun erkek olduğundan şüphelenseydim, Herkül olsa fark etmez yine yakasına yapışırdım. Gerçi daha çok Hylas'a benziyordu ama." Adams sonra yataktan niye kalkıp geldiğini ve Lady Booby odaya gelene kadar olan diğer olayları anlattı. Slipslop'un ve yiğidinin bu durumunu görünce Lady Booby daha fazla kendisini tutamayıp gülmeye başladı, zira ikisinin de yalnızca yatağın iki köşesinden kafaları gözüküyordu. Slipslop rahibi tecavüze yeltenmiş olmakla suçlamaktan da vazgeçmişti artık. Lady Booby rahibe kendisi odadan çıktıktan sonra odasına dönmesini, Slipslop'a da birazdan yanına gelmesini söy-

leyerek çıktı. O gidince Adams Slipslop'tan tekrar özür diledi, o da bir Hıristiyan edasıyla hem affetti hem de kendisine büyük bir saygıyla yaklaşmaya başladı. Adams bunu gitmek için bir işaret olarak gördüğünden hemen yataktan fırladı ve kendi yatağına doğru yola koyuldu, fakat şanssızlık bu ya, sağa döneceğine sola dönmüş ve doğrudan Fanny'nin yattığı odaya girmişti. Fanny (okurun hatırlayacağı üzere) önceki gece hiç uyumamıştı, üstüne bir de o gün olanların yorgunluğu eklenince, ne kadar Joseph'i düşünüyor olsa da, öyle derin bir uykuya dalmıştı ki yan odada kopan kızılca kıyamet bana mısın dememişti. Adams yatağa yaklaştı ve örtüyü yavaşça kaldırarak, ki Mrs. Adams'ın uzun zaman önce kendisine öğrettiği bir özellikti bu, yatağa girdi ve bedenini yatağın hemen ucuna, iyi kalpli kadının her zaman kendisine ayırdığı yere bırakıverdi.

Nasıl su perisi kadar güzel bir kızın on bin tane âşığı kendisi için deli divane olurken kedisi ya da küçük köpeği bu kızın yanı başında sessizce yatar ve nasıl bir güzellikle yan yana olduğundan habersiz, yakalayacağı fareyi ya da haybeden gelecek bir tereyağlı ekmeği düşünürse; bizim Adams da Fanny'nin yanında, nasıl bir cennete geldiğinden habersiz kendi burnuna sinmiş pipo kokusu yüzünden kızın nefesinden yayılan o miski amber kokusunu bile fark etmeden öyle yatıyordu. Fanny ile önceden gün ağarırken geleceğine dair sözleşmiş olan Joseph kapıya yavaşça vurduğunda Adams daha uyumamıştı. Joseph bunu iki kez tekrarlayınca, Adams "Kimsen kimsin işte, gel!" diye bağırdı. Joseph odayı karıştırdığını zannetti, oysa Fanny kendisine tüm ayrıntılarıyla tarif etmişti. Fakat Joseph arkadaşının sesini iyi tanıdığından odaya girdi ve sandalyenin üzerinde birtakım kadın kıyafetleri gördü. Bu sırada Fanny de uyanmıştı; elini yana uzatıp Adams'ın sakalına değince "Aman Tanrım! Neredeyim ben?" diye bağırdı. "Tanrım! Neredeyim ben?" dedi rahip de. Ardından Fanny çığlığı bastı, Adams yataktan fırladı, Jo-

seph ise tragedya yazarlarının dediği gibi, şaşkınlıktan heykel gibi kalakaldı. "Nasıl girdi o benim odama?" diye bağırdı Adams. Ağzı açık kalan Joseph, "Asıl siz nasıl girdiniz onun odasına," diye karşılık verdi. "Benim hiçbir şeyden haberim yok," dedi Adams. "Eli elime değmedi. Ben bir Hıristiyanım ve kız mı erkek mi bilmem ama cadılara inanmayan kâfirdir. Saul'ün zamanında olduğu gibi şimdi de aynen varlar. Al işte kıyafetlerimi şeytan almış götürmüş, yerine de Fanny'yi koymuş." Adams'ın hâlâ kendi odasında olduğunu iddia etmesi üzerine tepesi atan Fanny, rahibin söylediklerini reddetti ve Joseph'i böyle bir yalana inandırmaya çalışıyor olmasının içindeki ahlaksız amaçları gün ışığına çıkardığını söyledi. "Ne!" diye bağırdı Joseph, "Sana bir kabalıkta bulundu mu yoksa?" Fanny kendisini yatağına sinsice sokulmuş olmaktan başka bir şeyle suçlayamayacağını, ama bunun da yeterli bir kabalık olduğunu ve ahlaksız niyetlere sahip olmayan bir erkeğin bunu yapmayacağını söyledi. Fakat Joseph'in Adams hakkındaki düşünceleri öyle kolay kolay zedelenecek türden değildi. Dahası kötü bir olayın olmadığını duyunca da biraz rahatlamıştı. Fakat yine de şaşkınlığı geçmemişti. Ayrıca hem evi hem de kadınların odalarının Mrs. Slipslop'un odasının bu tarafına, erkeklerinkinin de diğer tarafa düştüğünü bildiğinden Fanny'nin odasında olduğuna da emindi. Joseph bu durumu Adams'a izah ettikten sonra, buraya nasıl geldiğine dair bir açıklama beklediğini söyledi. Adams üzerinde gömleğiyle kalkıp, ki odanın perdeleri çekili olduğundan Fanny'yi rahatsız etmemişti bu durum, tüm olup bitenleri anlattı. Adams'ın anlattıkları bitince Joseph, odadan çıktıktan sonra besbelli ki sol yerine sağa döndünüz, dedi. "*Odso!*" diye bağırdı Adams. "Doğru. Hakikaten tam üstüne bastın." Sonra ellerini ovuşturup bir yandan da Fanny'den özür dileyerek odanın içinde gidip gelmeye başladı. Kız mı erkek mi olduğunu dahi fark etmediğini söylüyordu. Bu masum kız tüm söylenenlere inandığından artık kızgın olmadığını söyledi ve

Joseph'ten Adams'ı odasına götürmesini, kendisi giyinene kadar da orada kalmasını rica etti. Bunun üzerine Joseph ile Adams odadan çıktılar ve çok geçmeden rahip yanlışlık yapmış olduğuna tamamen ikna oldu. Fakat yine de bir yandan giyiniyor, bir yandan da büyünün gücüne inandığını söyleyerek Hıristiyanım diyen insanın bunu reddedemeyeceğini iddia ediyordu.

XV. Bölüm

Gaffar ve Gammar Andrews dışında beklenmedik biri daha geliyor ve çerçinin yol açtığı güçlükler kesin bir çözüme kavuşturuluyor.

Fanny giyinir giyinmez Joseph onun yanına koştu ve uzun uzun konuştular. Sonunda da gerçekten kardeş çıkmaları durumunda hiç evlenmeyip ölene kadar birlikte yaşamaya ve birbirlerine karşı platonik bir arkadaşlık beslemeye karar verip ant içtiler.

Kahvaltıda herkes neşe içindeydi. Joseph ile Fanny de önceki geceye nazaran daha iyi sayılırlardı. Lady Booby elmas düğmeleri ortaya çıkarınca, züppemiz hemen benim diye atladı ve uykusunda yürümek gibi bir alışkanlığı olduğunu iddia etti. Aslında yaptıklarından utanmak bir tarafa kendisiyle güzel Slipslop arasında aslında daha fazla şeyin olup bittiğini ima etmeye çalışıyordu.

Daha çaylar yeni bitmişti ki baba Mr. Andrews ile anne Mrs. Andrews'in vardıkları haberi geldi. Hemen içeriye alındılar. O an yüreği tıpkı Joseph ve Fanny'ninki gibi küt küt atmakta olan Lady Booby misafirlerini en güzel şekilde karşıladı.

Konuyu önce Mr. Booby açtı ve yaşlı beyefendiye burada bir çocuğu daha olduğunu söyledi. Ardından Fanny'yi

elinden tutup daha küçükken çingeneler tarafından çalınan çocuğunun bu olduğunu söyledi. Mr. Andrews önce biraz şaşırdı, ama ardından çingeneler tarafından çalınan bir kızı olmadığını, dahası Joseph ile Pamela'dan başka çocukları da olmadığını söyledi. Bu sözler iki sevgiliye ilaç gibi gelmişti, ama aynısı Lady Booby için söylenemez. Çerçinin çağrılmasını emretti. Daha önce olduğu gibi hikâyeyi anlatması söylendi, o da anlattı. Sözleri biter bitmez yaşlı Mrs. Andrews, Fanny'ye koşup "Yavrum, yavrum benim," diyerek boynuna sarıldı. Karı koca arasındaki bu anlaşmazlığa herkes şaşırmıştı. Sevgililerin yanağındaysa artık kan kalmamıştı. Neden sonra yaşlı kadın kocasına dönerek izah etmeye başladı: "Hatırlarsın, hayatım, sen Cebelitarık'a çavuş olarak gittiğinde beni geride hamile bırakmıştın. Biliyorsun üç yılı aşkın süre yurt dışında kaldın. Sen yokken doğurduğum çocuğun bu olduğuna eminim. Eminim, çünkü benden çalındığı güne kadar kendi göğsümde emzirdim. Bir gün öğleden sonra, çocuk ya bir ya da bir buçuk yaşındaydı, kapıya iki çingene kadın geldi ve fal baktıklarını söyledi. Birinin kucağında bir bebek vardı. Elimi açtım, senin bir daha eve dönüp dönmeyeceğini öğrenmek istiyordum. Daha dün gibi aklımda. Kesin döneceğini söylediler. Çocuğu beşikte bırakıp evdeki en iyi içeceği getirmek için içeri gittim. Sürahiyle döndüğümde (sana şunu anlattığımdan daha uzun bir süre içeride kalmadığına eminim) kadınlar gitmişti. Bir şeyler çalmış olabileceklerinden korktum. Bir sağa bakındım bir sola bakındım ama yok. Tanrı da biliyor ya çalınacak çok az şeyim vardı. Sonra çocuğun ağlama sesini işittim. Almaya gittiğimde, bir de ne göreyim, beşikteki nur topu gibi kızımın yerinde çelimsiz, hasta bir çocuk duruyor. Hani çocuk ha öldü ha ölecek! Deli gibi saçımı başımı yolarak sokaklara vurdum kendimi, ama o günden sonra bir daha hiçbir haber alamadım. Eve döndüğümde zavallı bebecik (şimdi şurada kapı gibi duran Joseph'imiz oluyor kendileri) öyle acıklı

acıklı baktı ki gözlerime o anki hırsıma karşın elim kolum bağlandı, bir kötülük yapamadım. O sırada bir komşum uğramıştı. Olanları duyunca bu zavallı çocuğa öz çocuğum gibi bakmamı ve kim bilir belki bir gün Tanrı'nın çocuğumu bana geri göndereceğini söyledi. Ben de çocuğu alıp bağrıma bastım ve emzirdim. Tüm dünya da biliyor ya, kendi çocuğum gibi baktım. Yalanım yok, çok geçmeden küçük kızımmış gibi sevdim onu. Neyse, hayat şartları iyice güçleşmişti. Kendi kendimi geçindiriyordum ve başımda iki de çocuk olduğundan Tanrı biliyor ya geçinemiyordum. Kiliseden yardım dilendim. Fakat bana yardım edeceklerine hâkimin de işe karışmasıyla yirmi kilometre öteye, şimdi yaşamakta olduğum yere sürdüler. Zaten sen gelmeden az önce yerleşmiştim oraya. Joseph (kendisine verdiğim ad buydu, bu adla mı vaftiz edilmiş, yoksa başka bir adla mı Tanrı bilir), ne diyordum, sen döndüğünde sanırım Joseph beş yaşlarındaydı. Bu kızımızdan (ki o olduğuna kesinlikle eminim) tahminen iki ya da üç yaş daha büyük. Sen çocuğu gördüğünde yaşına falan bakmadan "Aman ne yumurcak bir şey" falan demiştin. Ben de senin bir şeyden şüphelenmediğini görünce en iyisi bildiğimi kendime saklayayım demiştim, sonra neme lazım çocuğu benim sevdiğim gibi sevmezsin diye düşünmüştüm. Bu anlattıklarım kelimesi kelimesine doğrudur ve krallıktaki bütün hâkimlerin önünde yemin edebilirim."

Lady Booby'nin emriyle salona gelmiş olan çerçi, Gammar Andrews'in hikâyesini pürdikkat dinlemişti. Kadının sözleri bitince çalınan çocuğun göğsünde bir leke olup olmadığını sordu. Kadın da, "Evet, kocaman çilek büyüklüğünde bir leke vardı," dedi. Joseph bu denilenleri doğruladı ve gömleğinin düğmelerini çözüp herkesin önünde lekeyi gösterdi. "Peki," dedi Gaffar Andrews. Gülünç, tilki gibi kurnaz bir adamdı. Muhtemelen bakacağından daha fazla çocuğu olsun istemiyordu. Karısına döndü: "Bence bu çocuğun bize ait olmadığını çok açık bir şekilde kanıtladın, fakat

bu kızın bize ait olduğundan nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?" dedi. Bu sözlere karşılık rahip hemen çerçiye döndü ve önceki gece kendisine birahanede anlattığı olayı anlatmasını rica etti. Adam kabul etti ve okurun da Mr. Adams'ın da daha önce dinlediği hikâyeyi bir kez daha aynen anlattı. Karısının kendisine anlattıklarından hareketle, değiş tokuş olayının ayrıntılarını ve Joseph'in göğsündeki *çilek* kadar lekeyle ilgili söylediklerini anlattı. *Çilek* sözcüğünün tekrar söylenmesi üzerine daha öncesinde bir tepki göstermemiş olan Adams bu sefer, "Tanrım! Bir şey geldi aklıma," dedi. Ama aklına geleni söyleyemeden uşaklardan biri dışarıdan çağrıldığı haberini getirdi. O gidince çerçi, Joseph'e dönüp anne babasının şu zamana kadar öyle zannettiği insanlardan çok daha üst düzey kişiler olduğunu söyledi, zira kendisinin çingene diye adlandırılan kişiler tarafından bir beyefendinin evinden çalındığını ve tüm bir yıl boyunca onlar tarafından tutulduğunu, sonra öleceğini zannedip daha demin anlatıldığı şekliyle daha sağlıklı bir çocukla değiştirilmiş olduğunu söyledi. Dediğine göre, karısı gerçek babasının ismini bilmiyordu ya da unutmuştu, fakat değiş tokuşun yapıldığı yerden altmış kilometre ötede oturuyormuş ve Joseph isterse şimdi kendisiyle birlikte gidip bakabilirlermiş.

Fakat insanlara kâh iyilik kâh kötülük yapan, kâh güldürüp kâh ağlatan talih, çerçiyi bu zahmetten kurtarmaya karar vermişti. Okur hatırlayacaktır, Mr. Wilson'ın batı yönünde bir yolculuk yapma niyeti vardı. Bu sırada Mr. Adams'ın kasabasından da geçecek ve söz verdiği gibi kendisine uğrayacaktı. İşte az önce Lady Booby'nin kapısına bu amaçla gelmişti, kendisini rahibin evinden buraya yönlendirmişler, o da yukarıda gördüğümüz gibi uşakla haber yollayıp Mr. Adams'ı çağırtmıştı. Adams çalıntı bir çocuktan ve *çilek* sözcüğünden bahseder bahsetmez, Mr. Wilson'ın bakışları değişivermiş ve hemen odaya geçmek için sabırsızlandığını söylemişti. Nitekim Joseph hariç oradakilerden hiç kimseye

aldırmadan içeri dalmış, sapsarı ve titrer bir hâlde Joseph'i kucaklayarak göğsündeki çilek kadar lekeyi görmek istemişti. Rahip ise onun peşinden koşmuştu, şimdi de bir yandan ellerini ovuşturuyor, bir yandan bağırıyordu, "Hic est quem quaeris; inventus est!"[5] vs. Joseph hemen Mr. Wilson'un dediğini yerine getirdi. Adam lekeyi görür görmez sevinçten kendini koyuverdi. Kendinden geçmiş bir hâlde Joseph'i bağrına bastı ve sevinç gözyaşları içinde, "Oğlumu buldum, işte yine kollarımda!" diye bağırmaya başladı. Joseph ise henüz meseleyi kavrayamadığı için olaya babası (ki gerçekten babasıydı) kadar sevinememişti; fakat sarılmalarına sıcak bir karşılık verdi; sonra babasının anlattıklarından her ayrıntının, zamanın, mekânın, kişilerin uyuştuğunu görünce kendisini babasının ayaklarına attı ve dizlerine sarılıp gözyaşları içinde kendisini kutsamasını istedi, o da bu isteğini sevgisini esirgemeden yerine getirdi. Joseph'in saygı dolu tutumu, iki tarafın da gösterdiği sevgi, odada bulunan herkesi duygulandırmıştı. Ama kuşkusuz hiç kimse Lady Booby kadar etkilenmemişti. Derin bir ıstırap içinde odayı terk etti, herkes de bunu gördü ve odadaki kimileri tarafından bu tutum pek hoş karşılanmadı.

XVI. Bölüm

Bu gerçek hikâyenin mutlu bir sonla noktalandığı son bölüm.

Fanny'nin de kendi anne babasına karşı görevini yerine getirme noktasında ve duyduğu sevinç bakımından Joseph'ten aşağı kalır yanı yoktu. Gammar Andrews kızını öptü ve kendisini bulduğuna yürekten sevindiğini, ama kimseyi Joseph'ten fazla sevemeyeceğini söyledi. Gaffar

5 İşte aradığınız kişi bulunmuştur. (Lat.) (ç.n.)

Andrews'da ise kayda değer bir duygu belirtisine rastlanmadı; kızını kutsadı ve öptü, fakat sabahtan beri bir soluk olsun çekmediği için pipomu isterim diye acı acı dert yandı.

Halasının duygularından habersiz olan Mr. Booby onun aniden kalkıp gitmesini kibirli oluşuna ve evlendiği kızın ailesini küçük görmesine yordu. O nedenle bir an önce gitmek istiyordu. Mr. Wilson ve Joseph'i birbirlerini buldukları için kutladıktan sonra Fanny'yi selamladı ve kardeşim diye hitap etti. Nitekim Pamela'ya da bu şekilde takdim etti, o da kardeşine gayet terbiyeli bir şekilde davrandı.

Sonra Mr. Booby halasına haber gönderdi, o da iyi yolculuklar dilediğini, ama insan içine çıkamayacak kadar rahatsız olduğu yanıtını gönderdi uşağıyla. Bunun üzerine yolculuk için hazırlıklara başlandı. Mr. Booby gelmesi için Mr. Wilson'ı da davet etti. Buna Pamela ve Joseph'in de ısrarları eklenince en sonunda ikna edildi. Karısını olan bitenden haberdar etmek için Mr. Booby'ye adamlarından birini göndermesini rica etti. Bu haberi duyunca karısının çok sevineceğini bildiğinden bir dakika olsun gecikmesini istemiyordu.

Yolculuk kafilesi şu şekilde düzenlendi: İki ihtiyar iki kızıyla birlikte arabada; Mr. Booby, Mr. Wilson, Joseph, Rahip Adams ve çerçi de at sırtında gidecekti.

Joseph yolculuk sırasında babasına Fanny ile evlenme niyetini açtı. Babası önce gönülsüz yaklaşsa da, oğlunun ne kadar hevesli olduğunu görünce kabul etti. Dediğine göre, eğer göründüğü ve Joseph'in anlattığı gibi iyi bir kızsa, servet ve soy sop farklılıkları kapatılabilirdi. Fakat bu konuda annesinin de rızasını alana kadar beklemeleri gerektiğinde ısrar etti. Joseph de onun bu konuda kararlı olduğunu görünce söz dinleyip kabul etti. Rahip Adams bunu görünce pek memnun oldu, zira bu sayede kilise formalitelerini de yerine getirerek ve icazete gerek kalmadan evlenmeleri için zaman kazanmış oluyordu.

Mr. Adams bu duruma çok sevindiğinden (zira bu tür merasimler kendisi açısından önemsiz değildi) farkında olmadan atları öyle bir mahmuzladı ki asil hayvan bunu yadırgadı, zira şu an üzerinde olan beyefendiden daha uzman ve kibar binicilere alışıktı ve sanırım kendisinin biniciliğini küçümsüyordu. At müthiş bir hızla koşmaya başlamıştı. Bir yandan da türlü antikalıklar yaptığından, rahip en sonunda tutunamayıp yere kapaklandı. Bunu gören Joseph hemen yardımına koştu.

Bu kaza uşakların çok hoşuna gitmiş, onu arabanın yanından geçerken görmüş olan Fanny'yi ise epey korkutmuştu, fakat rahip bir şeyi olmadığını söyleyince birinin neşesi, diğerinin de korkusu çok geçmeden sonlandı.

At kendisini değersiz (ki muhtemelen öyle görüyordu) binicisinden kurtarınca basıp gitmeye çalıştı, ama neyse ki ters istikametten gelen ve arabanın hemen yakınında olan bir beyefendi ile yanındaki hizmetçileri hayvanı durdurdu. Biraz sonra yan yana geldiler. Hizmetçilerden biri atı teslim ederken, efendisi de selam verdi. Adams kafasını kaldırınca bu adamın zamanında Fanny ile Joseph'in karşısına çıktığı sulh hâkimi olduğunu gördü. Hemen kendisine nazik bir şekilde selam verdi. Hâkim kendisi aleyhinde yemin etmeye çalışan adamı ve genç kadını hemen ertesi günü yakalattığını ve hırsızlık suçlarından Salisbury Hapishanesine yolladığını söyledi.

Hâkim ile rahip birbirlerine pek çok iltifatta bulunduktan sonra ilki yolculuğuna devam etti. Rahip ise Joseph'in atları değiştirme önerisini reddedip binicilikte kimseden aşağı kalır yanı olmadığını söyledikten sonra yeniden atının sırtına atladı. Kafile yeniden yolculuğa başladı ve mutlu mesut yolculuklarını bitirdiler. Mr. Adams iyi at binmekten çok şansının yardımıyla gelmişti, zira yolda ikinci bir düşme tehlikesi daha geçirmişti.

Mr. Booby evine gelen misafirlerinin hepsini en kibar şekilde karşıladı ve şimdi İngiltere'nin ücra köşelerinde birkaç aile-

de kalmış olan o eski İngiliz misafirperverliğine uygun olarak sıcak bir şekilde ağırladı. O günü herkes hâlinden pek memnun geçirdi. Belki de başka bir yerde böyle gerçekten mutlu ve samimi bir grup insan bulmak imkânsızdır. Bu arada Joseph ile Fanny yukarıda iki saat yalnız kalma fırsatı bulmuşlardı, gerçi çok kısaydı ama hayal edilebilecek en tatlı anlardı.

Sabahleyin Mr. Wilson oğluna birlikte annesine gitmelerini önerdi. Joseph ebeveynine karşı görevlerini yerine getirmek, dahası annesini de bir an önce görmeyi istese de Fanny'sini geride bırakmak zorunda olduğundan biraz endişeliydi. Fakat Mr. Booby'nin iyiliği yine kendisini rahatlatmıştı, üç çifte atlı arabasını gönderip Mrs. Wilson'u aldırtmayı önerdi. Pamela da o kadar içten davet etti ki, Mr. Wilson en sonunda Mr. Booby ve Joseph'in ricasını kabul etti ve boş arabanın gidip karısını getirmesine razı oldu.

Cumartesi gecesi araba Mrs. Wilson'la geri döndü, böylece bu mutlu meclise bir kişi daha katıldı. Eve vardıktan sonraki kucaklaşmaları ve sevinç gözyaşlarını sanıyorum okur benden daha iyi ve daha çabuk tahayyül edebilir. Şu kadarını söylemekle yetinelim, Mrs. Wilson da kocasının yolunu takip ederek çiftimizin evlenmelerine ikna oldu.

Pazar günü Mr. Adams Mr. Booby'nin bağlı bulunduğu kilisede ayin görevini yerine getirdi. O kilisenin rahibi de kibarlık gösterip aynı görevi yerine getirmek üzere otuz kilometre ötedeki Lady Booby'nin kilise bölgesine yolculuk etti. Üçüncü ve son kez nikâh bildirilerini asmayı unutmaması konusunda da özellikle uyarılmıştı.

En sonunda Joseph'i tüm isteklerine kavuşturacak o mutlu gün gelmişti. Kalkar kalkmaz şık ama sade bir şekilde giyindi. Kıyafeti üstüne tam olmuştu, öyle süslü püslü kıyafetlerden hoşlanmıyordu. Pamela kendisini beyaz pazen bir gece elbisesi giymeye bile zor ikna etmişti. Pamela'nın hediye ettiği beyaz iç gömleği en iyisindendi, kenarlarında dantel işlemeler vardı. Ayrıca beyaz iplik çoraplar da ver-

mişti; Fanny'nin tüm kabul ettikleri bundan ibaretti. Bunların dışında, kiraz rengi kurdeleli ipek şapkası vardı. Bu şekilde tatlı kokular saça saça odasından çıktı. Onu görür görmez Joseph'in gözleri alev alev parıldamıştı. Birlikte kiliseye doğru yürümeye başladılar, onların peşinden de tüm aile geliyordu. Nikâhı Mr. Adams kıydı. Törende Fanny'nin olağanüstü ve yapmacıklıktan eser olmayan utangaçlığı dışında anlatmaya değer yegâne şey, gerçek Hıristiyan mütedeyyinliğinin timsali olan Adams'ın böyle kutsal bir yerde, üstelik böyle ciddi bir olay esnasında güldükleri için Mr. Booby ile Pamela'yı paylamasıydı. Böyle bir nedenden ötürü dünyanın en güçlü hükümdarını bile paylayabilirdi. Başka konularda kendi üstü olan kişilere hürmette ve alçakgönüllülükte kusur etmezdi, ama işin içine din girdi mi, gözü kimseyi görmezdi. Düsturu şuydu: O en ulvi varlığın hizmetkârıydı ve vecibelerini çiğnemediği sürece yeryüzündeki en büyük güce karşı onurundan ya da davasından zerrece taviz veremezdi. Hatta her zaman şöyle derdi: Üzerinde beyaz cübbesiyle kilisedeki Mr. Adams başka, kilise dışında cübbesiz gezen Mr. Adams başkaydı.

Kilisedeki ayinler bitince Joseph taze gelinle birlikte yürüyerek (zira mesafe o kadar kısaydı ki arabaya binmeye gerek duymamışlardı) Mr. Booby'lere gitti. Öbürleri de yine yayan olarak arkalarından gelmişti. Bundan sonra evde büyük bir şölen tertip edildi. Burada Rahip Adams hem herkesi şaşırtan hem de geride bırakan bir iştah sergiledi. Aslında bu noktada diğerlerinden geride kalan iki kişi vardı: Bu şölenin onurlarına düzenlendiği Joseph ile Fanny. Onlar yaklaşmakta olan gecenin kendilerine sunacağı daha mükellef bir şölenin hayaliyle doymaktaydı o an, tabii bambaşka duygularla: Birisi tepeden tırnağa arzuyla doluyken diğerinin korkuları isteklerini geride bırakmıştı.

En sonunda neşeyle dolu, en sıkı ağırbaşlılık kurallarına uyulan bir gün geride kaldı. Fakat bu ikinci hususta Rahip

Adams birayı ve tatlıyı fazla kaçırdığından, genelde olduğundan biraz daha kapıp koyuvermişti. Nihayet Fanny'nin annesi, kaynanası ve ablasıyla birlikte odasına çekileceği o kutsal an geldi. Hemen soyunuverdi, zira ne mücevher kutusuna yerleştirilecek mücevherleri, ne de çok titiz bir şekilde katlayacağı güzel dantellileri vardı. Aslında Fanny açısından soyunmak süslerini çıkarmak değil, gözler önüne sermekti, zira bütün güzellikleri doğanın bir mükâfatı olduğundan bunları çıkarıp atması olanaksızdı. Ah, okur! Sana bu sevimli genç kız hakkında yeterli fikri nasıl versem? Dış görünüşünü vermek için güllerden ve zambaklardan ya da tatlılığından bahsetmek için kokularından bahsetmek biraz yardımcı olabilir. Ama onu tam olarak tanımak için kızoğlankız yatağındaki gençlik, sağlık, tazelik, zarafet ve masumiyeti düşün. Tüm bunları en kusursuz şekliyle tasarla, o zaman Fanny'nin resmini gözünün önüne getirebilirsin.

Joseph onun yatağa girdiğini duyar duymaz uçarak yanına gitti. Sarılıp kollarına alması bir dakika sürmedi. Biz bu mutlu çifti burada bırakalım da birbirlerine olan bağlılıklarının mahrem mükâfatlarını tatsınlar. Bunlar öyle büyük, öyle tatlı o mükâfatlardır ki, sanırım Joseph ne düklerin en soylusunu ne de Fanny düşeslerin en büyüğünü kıskanır.

Üçüncü gün Mr. Wilson ile karısı, oğlunu ve kızını alıp evlerine döndüler. Şimdi orada eşine az rastlanır bir saadet içinde beraber yaşıyorlar. Mr. Booby eşi görülmedik bir cömertlik örneği sergileyerek Fanny'ye iki bin pound verdi. Joseph de bunu babasının yaşadığı yerde küçük bir gayrimenkule yatırdı. Şimdi burada yaşıyor (içini de babası dayayıp döşedi). Fanny ise mandıra işlerini harika bir şekilde idare ediyor. Fakat Mr. Wilson'ın bana yazdığı son mektupta dediğine göre, şu anda pek koşuşturamıyormuş, çünkü karnı epey şişmiş.

Mr. Booby Rahip Adams'a yılda yüz otuz poundluk bir gelir bağlamayı önermiş. Adams önce bunu reddetmiş, zira

uzun zamandır birlikte yaşadığı cemaatini bırakmamaya kararlıydı. Ama bu şekilde rahipliğini de sürdürebileceğini anlayınca, yakın dönemde teklifi kabul etti.

Çerçimiz, Mr. Wilson'dan ve Mr. Booby'den aldığı birkaç cömert hediyenin dışında Mr. Booby'nin yardımıyla vergi tahsildarlığına alındı. Görevini öyle adil yerine getiriyor ki çevresinde herkes tarafından çok seviliyor.

Lady Booby'ye gelince birkaç gün sonra Londra'ya geri döndü. Genç bir ağır süvari şefine, bitmek bilmez konken partileri eklenince çok geçmeden Joseph'in hatırası unutuldu.

Joseph Fanny'siyle mutlu mesut yaşıyor. İkisi de birbirini çok seviyor. Bu çiftin mutluluğu, şefkat dolu anne babaları için tükenmek bilmeyen bir zevk pınarı gibi. Özellikle dikkat çekilmesi gereken bir nokta da, Joseph'in yaşlandığında onların izinden gitmek istediğini, kitap satıcılarının veya yazarlarının sözlerine kanıp da *Yüksek Yaşam*'da arzı endam etmeyeceğini söylemesi.